

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

H. 985/ M. 1577 TARİHLİ, 30 NUMARALI MÜHİMME
DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ (s. 128-247)

Süreyya GENÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Yasar BAŞ

Bingöl-2022

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**H. 985/ M. 1577 TARİHLİ, 30 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ (s. 128-247)**

Süreyya GENÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Yasar BAŞ

BİNGÖL – 2022

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	iii
TEZ KABUL VE ONAY	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
KISALTMALAR.....	x
KONU VE KAYNAKLAR.....	ixi
GİRİŞ	1
1.GENEL OLARAK DİVÂN-I HÜMÂYÛN	1
2.MÜHİMME DEFTERLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	5
3.SULTAN III. MURAD DÖNEMİ (21 ARALIK 1574-16 OCAK 1595)	11

BİRİNCİ BÖLÜM

30 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ'NİN [s. 128-247] TANITIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Defterin Fiziki Durumu	16
1.2. Defterin Diplomatik ve Teknik Özellikleri.....	165
1.3. Tablolar	168
1.3.1. Tablo Deftere Göre Divân-ı Hümayûn'un Toplandığı Tarihler ve Divanda Kaydedilen Hüküm Sayısı	18
1.3.2. Tablo Hükümlerin Muhatap Makamlarının Dağılımı	19
1.4. Dil Özellikleri.....	21
1.5. Metnin Transkripsiyonunda Takip Edilen Yol.....	21
1.6. Hükümlerin ve Defterin Sistemik Değerlendirmesi	21
1.6.1. Eşkıyalık Faaliyetleri ve Eşkıyalığa Karşı Alınan Tedbirler	26
1.6.2. Kalelerin İnşa ve Tamiri ile Bazı İmar Faaliyetleri.....	265
1.6.3. İktisadî Faaliyetler	277
1.6.4. İstanbul'un Et İaşesinin Temin Edilmesi	299
1.6.5. Diğer Meseleler	31

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON VE HÜKÜM ÖZETLERİ

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	195
KAYNAKÇA	197
ÖZ GEÇMİŞ.....	20001
EKLER.....	202

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım H.985/ M.1577 Tarihli 30, Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s. 128-247) adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgiler bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım krallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamada doğrudan ve dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

12/01/2022

İmza

TEZ KABUL VE ONAY

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Süreyya GENÇ tarafından hazırlanan H. 985/ M.1577 TARİHLİ, 30 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ (s. 128-247) başlıklı bu çalışma, 12/01/2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [oybirliği/oy çokluğuyla] başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Abdülkadir GÜL İmza: .....

Danışman : Prof. Dr. Yaşar BAŞ İmza: .....

Üye : Doç. Dr. Celalettin UZUN İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../ 2022 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet Zahir ERTEKİN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin teşkilat yapısı içerisinde Divân-ı Hümâyûn'un önemli bir yeri vardır. Divân-ı Hümâyûn, halkın dâvâ ve şikâyetlerinin dinlenip hall olunduğu, devlet işlerinin görüldüğü bir kuruldur.

Devlet işleyiş mekanizmasında önemli bir kurul olan divan, Orhan Bey zamanından itibaren Fatih'in ilk devirlerine kadar her gün toplanırdı. XVI. yüzyıldan itibaren ise divan toplantıları, cumartesi, pazar, pazartesi ve salı olmak üzere haftada dört güne inmiş, bunun iki günü de arz günü olarak kabul edilmiştir. Divan toplantıları XVII. asır ortalarında pazar ve salı olmak üzere haftada ikiye, XVIII. yüzyıl başlarında III. Ahmed zamanında bire indirilmiş, hatta daha sonra bir ara kaldırılmış ise de görülen lüzum üzerine yeniden tertib edilerek önce haftada bir salı günleri toplanmış, bir müddet sonra da altı haftada bir toplanması kararlaştırılmıştır. Hükümdar nerede bulunursa divan orada kurulurdu. Fâtih'e kadar divana hükümdarlar başkanlık etmiştir. Bundan sonra veziriazamlar divana reislik yapmış ve Mühr-i Hümâyûn da kendisine verilmiştir. Padişah ise divan toplantılarını kafes arkasından dinlemek suretiyle onları devamlı kontrol altında tutmuştur. Toplantılar yapıldıktan sonra padişaha arz edilip sonuçlanmaktadır. Hükümdar divanı doğrudan veya çeşitli yollarla denetlemektedir.

Bu mecliste, sadrîâzam, şeyhülislâm, kazaskerler, defterdarlar ve sâir büyük devlet adamları bulunurdu. Divân-ı Hümâyûn, Topkapı Sarayında bulunan Kubbealtı denilen binada yapılan toplantıdır. Bu toplantılar, pâdişahın olduğu yerde, teşrifat kurallarına uygun olarak yapılırdı. Divan, hangi din ve milletten olursa olsun kadın, erkek herkese açıktı. Toplantı gündemini reîsülküttab belirler, önce siyasi ve idari konular görüşülürdü.

Divân-ı Hümâyûn beylik, tahvil ve ruûs kalemlerinden oluşmakta ve şefleri reîsülküttâbtır. Beylik Kalemi'nde çeşitli tarihlerde başlanılarak tutulan defterler arasında nâme-i hümâyûn, mühimme, mühimme zeyli, atfık şikâyet, mukavelenâme, mühimme-i mektûm, mühimme-i Mısır, nefiy ve kısas, imtiyaz, muktezâ, kalebend, ahkâm, izn-i seffine, tevcîhât-ı mülkiyye, kilise, şebender, gayri müslim cemaatleri, nişan, tekaüd, kanunnâme-i askerî ve meclis-i Tanzîmat defterleri sayılabilir.

Beylikçi Kalemi tarafından Divân-ı Hümâyûn'un muntazaman yapıldığı zamanlarda her divan toplantısında müzakere edilen siyasi, içtimai, mali, örfî, idarî kararların kaydını ihtiva eden "Mühimme Defterleri" tutulmuştur. Mühimme Defterleri Osmanlı tarihinin aydınlatılması ve anlaşılmasında en mühim arşiv belgelerinden birisidir. Bu defterler

sayesinde devletin siyasî, idarî, iktisadî ve sosyal yapısı hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. İçerdiği konular Osmanlı Devleti'nin birçok yönünü ortaya koyduğundan, mühimme defterleri çeşitli araştırmalara kaynak olmuştur. Bu özelliği nedeniyle araştırmacıların ilk başvurduğu kaynaklar arasındadır. Ana kaynak olma özellikleri sebebiyle mühimme defterleri ile ilgili müstakil çalışmalar yapılmış olup bu çalışmaların odak noktasını mühimme defterlerinin ilk görüldüğü dönem olan XVI. yy. teşkil etmektedir. Sonraki dönemlerde yapılan çalışmalara ışık tutmakla beraber kalemlerde görülen değişimler her yüzyılı kendi içinde değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Osmanlı Arşivi'nde mevcut 30 nolu mühimmme defterinin bir kısmının üzerinde yapmış olduğumuz tez çalışmamızın hazırlanma sürecinin her aşamasında yardımını esirgemeyen, zamanını ayıran ve tezin son haline gelmesinde her fırsatta bana yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Yaşar BAŞ'a, teşekkürlerimi sunarım.

12/01/2022

Süreyya GENÇ

ÖZET

H.985/ M.1577 TARİHLİ, 30 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ (s. 128-247)

Süreyya GENÇ

Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Yaşar BAŞ

Osmanlı Devleti'nde de sistemli bir şekilde defter tutma usulü mevcuttu. Nitekim daha ilk dönemlerden beri defter tutulduğu ve bunların muhafaza edildiği anlaşılmaktadır. Divân-ı Hümâyun'da tutulan defterlerin en önemlilerinden biri "Mühimme Defterleri"dir. Divanda görüşülen ve devletin iç ve dış meselelerine ait siyasî, askerî, idarî ve iktisadî bakımdan önemli bulunan konular reisü'l-küttâb başkanlığındaki kâtibler heyeti tarafından bu defterlere kaydedilmiştir.

Hazırlanan çalışma, H.985 (M.1577) tarihli 30 Numaralı Mühimme Defteri'nin 128 ile 247. sayfalarını içermektedir. Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Divân-ı Hümâyun, Mühimme Defterleri ve III. Murad Dönemi hakkında genel bilgiler aktarılmıştır. Birinci bölümde defterin tanıtım ve değerlendirmesi, ikinci bölümde ise eski yazıdan latin harflerine çevrilen metnin transkripsiyonu, özetleri ve sonuç yer almaktadır. Günümüz Latin Alfabesine çevrilen her hükmün sol köşesine köşeli parantez ile [ ] defterdeki sayfa numarası belirtilmiş, altına ise hüküm numaraları yazılmıştır. 30 Numaralı Mühimme Defteri (s.128-247) 'nin çalışmaya konu olan kısmında, eşkıyalık olayları başta olmak üzere bazı kalelerin inşa ve tamiri, imar faaliyetleri, dönemin başkenti konumundaki İstanbul'un etiaşesinin temini, vakıflar, sosyal durum ve iktisadî faaliyetler ile beraber bir dizi konuyu içermesi bakımından da zengin bir yelpazeye sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Divân-ı Hümâyun, Mühimme, Eşkıyalık, Kale

ABSTRACT
TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF MAJOR BOOK NO. 30,
DATED H. 985/ M. 1577 (s. 128-247)

Süreyya GENÇ

Bingöl University, Institute of Social Sciences
History Division
Master Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Yaşar BAŞ

In the Ottoman Empire, there was a systematic method of bookkeeping. As a matter of fact, it is understood that books have been kept and preserved since the earliest times. One of the most important of the notebooks kept in Divan-ı Hümâyun is the "Mühimme Notebooks". The matters that were discussed in the Divan and that were important in terms of politics, military, administrative and economic aspects of the internal and external issues of the state were recorded in these notebooks by the committee of clerks under the presidency of reisül-küttab.

The prepared study includes pages 128 and 247 of Mühimme Notebook No. 30, dated H.985 (M.1577). The study consists of an introduction and two parts. In the introduction part, Divan-ı Hümâyun, Mühimme Notebooks and III. General information about the Murad Period is given. In the first part, there is the introduction and evaluation of the notebook, and in the second part, the transcription, summaries and conclusion of the text translated from the old text to the Latin letters. The page number in the book is indicated with square brackets [ ] on the left corner of each provision translated into today's Latin Alphabet, and the number of the provision is written below it. In the part of the Mühimme Book No. 30 (p.128-247), which is the subject of the study, the construction and repair of some castles, especially the banditry events, reconstruction activities, the supply of meat supply in Istanbul, which was the capital of the period, foundations, social situation and economic activities. It also has a rich spectrum in terms of including a number of subjects.

Keywords: Ottoman Empire, Divân-ı Hümâyun, Mühimme, Banditry, Castle

KISALTMALAR

A.G.E	: Adı geçen eser
A.G.M	: Adı geçen makale
BKZ	: Bakınız
C	: Cilt
ÇEV	: Çeviren
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
EDT	: Editör
H	: Hicri
HK	: Hüküm
M	: Miladi
MD	: Mühimme Defteri
S	: Sayı
S	: Sayfa
TALİD	: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
TED	: Tarih Enstitüsü Dergisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
A.G.B	: Adı geçen bildiri
A.G.T	: Adı geçen tez

KONU VE KAYNAKLAR

Osmanlı Devleti kurulduğu ilk dönemden itibaren harici ve dahili işlerini yürütmek amacıyla düzenli işleyecek bir sistem oluşturmuştur. Devletin en yüksek yönetim organı olan Divân-ı Hümâyün kurulmuştur. Divân-ı Hümâyün'da alınan kararlar çeşitli defterlere kaydedilmiştir. Kayıtların tutulduğu en önemli defter serilerinden biri Mühimme Defterleri'dir. Mühimme Defterleri, araştırmacılar için birinci elden kaynak oluşturmaktadır. Osmanlı Devletinin arşiv bakımından zengin olması yapılan konu tespitinde yararlık göstermiştir. Bu amaçla dönemde tutulan 30 numaralı Mühimme Defteri'nin teze konu olan 128-247. sayfaları incelenirken metinlerde devletin idari yapısı, reyanın ve ordunun durumu özellikle XVI. Yüzyıldan itibaren devleti meşgul etmeye başlayan eşkıyalık faaliyetleri ve alınan tedbirlerden bahsedilmektedir. Defterdeki metinlerin transkribe edilmesiyle Osmanlı Devleti'nin askeri, siyasi, içtimai, mali olmak üzere hemen her alanda yaşanan gelişmelerinin doğru ve net anlaşılması, bu bağlamda araştırmacı ve tarihçilerin başvurabileceği en doğru ve sağlam, güvenilir kaynak olması hedeflenmiştir.

Bu tez çalışması için konuların açık ve net ifade edilebilmesi adına daha önceden yapılan çalışmalar ve tezlerden yararlanılmasına önem verilmiştir. Tarihi olayların tek bir nedene bağlı olmadığı ve her olayın bir sebebi olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Bu amaçla örnek çeviriler elde edilerek incelenmiş ve doğru bir değerlendirme sürecinden geçilmiştir. Dönemi daha iyi aktarmak ve döneme ışık tutan her biri kendi alanında önemli çalışma ve tetkik eserlerden yararlanıldı. Bilgi yelpazesini genişletmek amacıyla internet ve kütüphane aracılığıyla pek çok makale, kitap, dergi, ansiklopedi gibi kaynaklar temin edilmiştir. Metnin transkripsiyonu esnasında okunmasında zorluk yaşanan kelimelerin tespit edilmesi için de sözlükler kullanılmıştır. Bu sözlüklerin başında Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ı ile Şemseddin Sami'nin *Kâmûs-ı Türkî* adlı çalışmaları gelmektedir. Bununla beraber dönemde kullanılan tarihi terimlerin ve deyimlerin anlaşılmasında yaşanan sıkıntıyı gidermek için Mehmet Zeki Pakalın'ın *Osmanlı Tarihi Terimler ve Deyimler Sözlüğü* ile Mehmet Ali Ünal'ın *Osmanlı Tarih Sözlüğü* adlı eserleri de çalışma sürecinde rehberlik eden önemli çalışmalardandır. Yine çalışma içerisinde, döneme ait belgelerde geçen eyâlet, sancak, kaza ve karye ile cemaat, taife ve aşiret isimlerinde okumadan kaynaklı bir yanlışlık yaratmamak için Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmış Tahir Sezen'in *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*

alışmasından tespit edilmiştir. Ayrıca belgelerde yer alan hicri tarihlerin miladi tarihe çevrilmesinde Türk Tarih Kurumu'nun Tarih evirme Kılavuzu'ndan istifade edilmiştir.

GİRİŞ

1. GENEL OLARAK DİVÂN-I HÜMÂYÛN

Büyük, küçük her devletin işlerini görmek için devlet merkezinde birinci derecede daireleri bulunması tabii olduğundan diğer İslâm devletlerinde görüldüğü gibi Osmanlılarda da “divân-ı hümâyûn” ismiyle bütün devlet işlerinde birinci derecede mes’ul mercî olmak üzere büyük bir divan vardı¹. Divân-ı hümâyûn, halkın dâvâ ve şikâyetlerinin dinlenip hallolunduğu, devlet işlerinin görüldüğü pâdişah huzurudur. Bu mecliste, sadriâzam, şeyhülislâm, kazaskerler, defterdarlar ve sâir büyük devlet ricâli bulunurdu². Sıkı bir merkeziyetçilikle yönetilen Osmanlı Devleti’nde Divan’ı Hümâyûn merkezdeki en önemli işleri gören makam sahiplerinden oluşur ve padişah adına karar verirdi. Bundan dolayı Yeniçağ başlarındaki pek çok gelişmiş devlette görülen bu tür kurul-organların en önemlilerinden biridir³.

Divân-ı Hümâyûn’un kökeni, Osmanlı Devletinden önce kurulan İslâm ve Türk-İslâm devletlerinin örgütlerindedir. İslâmın ilk devirlerinden itibaren divanlara rastlandığı gibi, Orta Asya Türk devletlerinde de bazı kurul-organlar görülmektedir⁴. Birinci derecede devlet işlerini görüşmek üzere toplanan divan geleneği Selçuklu İlhanlı ve diğer Türk devletleri örnek alınarak meydana getirilmiştir. Osmanlı Devleti’nin ilk yıllarında divanın nasıl geliştiğine dair bilgiler bulunmamaktadır. Ancak XVI. yüzyılda divan çok doğal bir kuruluş olduğu için Osman Bey’in zaman zaman divan topladığı kaynaklarda belirtilmektedir. 1324 yılında bey olan Orhan’ın dönemi daha aydınlık sayılabilir. Vezirlik makamının divanla yakın bir ilgisi olduğu göz önüne alınırsa, Orhan Bey’in ilk veziri atamasıyla ayrıca dönemin Arapça ve Farsça bilen ileri bir kâtip sınıfının olmasıyla da ilkel bir kurum olan divanın kendiliğinden gelişmeye kavuştuğu söylenebilir. I. Murad döneminde askeri yetkileri kişiliğinde barındıran Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa’nın vezir olmasıyla ordunun da temsil edildiği ikinci ve üçüncü vezirliklerin yerini almasıyla kadrosu genişleyen bir divan oluşmuştur⁵. I. Bayezid döneminde gelişme görülmüşse de hükümdar ile divan arasında belirsiz bir yetki çekişmesi baş göstermektedir. Geleneksel olarak bu döneme kadar hükümdar

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK, Ankara, 1988, s. 1.

² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları (31.Baskı), Ankara, 2015, s. 214.

³ Ahmet Mumcu, “Divan-ı Hümâyûn”, *DİA*, C. IX, İstanbul, 1994, s. 430.

⁴ Ahmet Mumcu, *Hukusal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun*, Birey Toplum Yayınları(ikinci Baskı), Ankara, 1986, s. 11.

⁵ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 23.

halkın derdini bizzat dinlemiş ve divana başkanlık etmiştir. Fakat vezirlik kurumunun oluşması, bürokrasinin ilerlemesi, divan kadrosunun genişlemesiyle hükümdar halkın yakınmasını doğrudan bir denetleme yolu olarak sürdürmüştür. I. Mehmed, I. Bayezid döneminden kalma karışıklığa rağmen devleti tekrar birliğe kavuşturmuş ve divan geleneğini iyice oturtmuştur⁶. II. Murad döneminde ise Edirne Sarayında belli bir yerde divan toplanarak teşrifat kuralları uygulanmaya başlamıştır. Hükümdarın huzuruna çıkmanın da zorlaşmasıyla divan güçlenmiş ve toplantı kurallarının da geliştiği görülmektedir⁷. II. Mehmed tahta çıktıktan sonra divan daha da gelişmiş askeri sınıflardan seçmiş, vezirlik makamını kendi otoritesine bağlayarak divan üzerinde kesin bir denetim kurmuştur. Kaynaklar onun dönemini anlatırken bazı yerlerde “*Divan-ı Âsumân-i Sultânî Cihan*”, “*Divan-ı Âsumân Nişan*”, “*Divan-ı Sultân-i Cihân*” ifadelerini kullanmakla Divân-ı Hümâyûn’u kastettiği anlaşılmaktadır. Büyük ihtimalle Divân-ı Hümâyûn ismini bu dönemde almıştır. XVII. yüzyılda devlet işleri artık vezir-i azamın dairesinde görüşülmüş, divan fonksiyonları azalarak bir merasim aracı durumuna gelmeye başlamıştır. II. Mahmud zamanında yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla merkez örgütü yeniden düzenlenmiş, kabine yönetiminin kabul edilmesiyle hem Divân-ı Hümâyûn’un hem de vezir-i azam divanının sonu gelmiştir. Ancak bir gösteriş ve teşrifat aracı olarak, hiçbir hukuksal ve siyasal fonksiyonu olmadan Divân-ı Hümâyûn devletin sonuna dek bir süs gibi korunmuştur⁸.

Divan, Orhan Bey zamanından itibaren Fatih’in ilk devirlerine kadar her gün toplanırdı. XVI. yüzyıldan itibaren ise divan toplantıları haftada dört güne inmiş, bunun iki günü de arz günü olarak kabul edilmiştir. Divan toplantıları XVII. asır ortalarında haftada ikiye, XVIII. yüzyıl başlarında III. Ahmed zamanında bir indirilmiş, hatta daha sonra bir ara kaldırılmış ise de görülen lüzum üzerine yeniden tertib edilerek önce haftada bir salı günleri, bir müddet sonra da altı haftada bir toplanması kararlaştırılmıştır⁹. Hükümdar nerede bulunursa divan orada kurulurdu. Fâtih’e kadar divana hükümdarlar başkanlık etmiştir. Bundan sonra veziriazamlar divana reislik yapmış ve mühr-i hümâyûn da kendisine verilmiştir. Padişaha ise divan toplantılarını kafes arkasından dinlemek suretiyle onları devamlı kontrol altına alma imkanı vermiştir¹⁰. Divân-ı Hümâyûn toplantıları sabah namazından sonra başlamaktaydı. Sabah namazının Ayasofya camiinde edasından sonra divan

---

⁶ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 24.

⁷ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 26.

⁸ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 30.

⁹ Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK, Ankara, 1995, s. 8.

¹⁰ Y. Halaçoğlu, *a.g.e.* s. 9.

görevlileri caminin Bâb-1 Hümâyûn tarafına bakan minaresi önündeki alanda teşrifata uygun olarak önceden belirli olan yerlerini alırlardı¹¹. Osmanlı Devleti'nin merkez örgütü içerisinde çok fonksiyonlu ve en önemli kuruluş olan Divân-ı Hümâyûn'da asıl üye olarak pâdişah, vezir-i azam, kubbealtı vezirleri, kazasker, defterdar, nişancı, Rumeli beylerbeyi bulunurdu. Belli bir statüye eriştikten sonra yeniçeri ağası ve kaptan-ı derya üye olmaktadır. Divan üyesi olmamakla beraber düşüncesi alınmak için şeyhülislam toplantılara katılmaktadır. Bununla birlikte Divân-ı Hümâyûn'un birinci dereceden yardımcıları olarak reisülküttab, tezkireciler ve Çavuşbaşı da bulunmaktadır. Askeri ve örfi işleri vezir-i azamlar, şer'i ve hukuki işleri kazasker, mali işleri de defterdar tetkik ile mütalealarını söylerlerdi. Nişancı, divan kaleminin büyük şefi olduğu gibi arazi işleri, has, zeamet, tımar tevcihleri buna havale olunup esas deftere bunun yazısı ile kayd edilirdi¹². Divanda alınan kararlar ve görülen işler *Mühimme, Ahkâm, Tahvil, Ruus, Nâme ve Ahidname*, gibi defterlere kaydedilmekte olup mühürlenerek "Defterhânedede" muhafaza edilirdi¹³.

Toplantılar yapıldıktan sonra padişaha arz edilip sonuçlanmaktadır. Hükümdar divanı doğrudan veya çeşitli yollarla denetlemektedir. Divân-ı Hümâyûn dışında toplanan divanlar da mevcuttur. Bunlar merkezde vezir-i azamın başkanlık ettiği ikinci, cuma ve çarşamba divanlarıdır. Ayrıca divan olarak nitelendirilmeyecek kurullar da ayak divanı ve meşverettir¹⁴. Divân-ı Hümâyûn genel yetkileri dışında siyasal, hukuksal, idari, mali-iktisadi yetkilere de sahip olmuştur.

Divân-ı Hümâyûn devletin, padişah dışındaki en üstün organıdır. Osmanlı Devleti'nin temelindeki iktidar İslam ilkelerine dayanan Osmanlı egemenliğidir. Devletin tüm organlarının bu iktidara uymalarını sağlamak, uyrukların bu iktidara karşı gelmelerini önlemek Divân-ı Hümâyûn'un baş görevidir. Padişahın tüm güçleri burada temsil edildiğinden, bu görevden doğan yetkisi Divân-ı Hümâyûn'un "siyasal yetkisi" dir. Bu yetkiler iç işler ve dış işler olmak üzere ikiye ayrılırdı¹⁵.

Divân-ı Hümâyûn'un yetkileri en belirgin ve açık biçimde "hukuk" alanında ortaya çıkar. Osmanlı Devleti oldukça gelişmiş bir hukuk düzeni kurmuştu. Ortaçağdan Yeniçağa geçiş zamanlarında, batıdaki çalkantılı devlet düzenlerine karşılık, Osmanlı İmparatorluğunda oturmuş istikrarlı ve hukuk kurallarına uymaya özenle dikkat gösterildiği bir yaşam düzeni

¹¹ Recep Ahışalı, "Divan-ı Hümâyûn Teşkilatı", *Osmanlı-6(Teşkilat)*, (Edt. Güler Eren), Ankara, 1999, s. 25-26.

¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. I, 5. Baskı, TTK, Ankara, 1988, s. 501.

¹³ Y. Halaçoğlu, *a.g.e.* s. 10.

¹⁴ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 169.

¹⁵ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 73.

vardı. Sınırları içinde yaşayan ve büyük alanlara yayılan çeşitli uluslara egemen olmak, ancak hukuk kuralları içinde kalmakla mümkündü. İşte bu hukuk düzenini geliştiren ve denetleyen en yüksek organ, padişahın sonra Divân-ı Hümâyûn idi. Osmanlı Devleti'ndeki siyasal işleri meşrulaştıran unsur "şeriat" tır. Şeri hukukun düzenlediği alanlarda, siyasal iktidara sahip olan padişahın yeni kurallar koyma hakkı yoktur. Bu nedenle şeriat dışı alanın düzenlenmesi padişahın iradesiyle olur. Yasama, örfi yargı ve yönetim hukuku işlerinde, padişahın beyanı ya bir hukuk kuralı yaratır ya da daha önce mevcut bulunan hukuk kurallarına dayanılarak herhangi bir konuda gerekli görülen bir düzenlemenin yapılması, bir sorunun çözülmesi gibi hukuki işlem doğurur¹⁶. Divân-ı Hümâyûn'un yasamaya ilişkin görevleri şöyle sıralanabilir: Örfi hukuk kurallarının büyük bir bölümünün hazırlanması, elçilerin kabulü, yabancı devletlerle savaş ve barış kararının alınması. Bu işlerde nihai karar padişahın olsa da Divân-ı Hümâyûn tarafından alınan kararlar, padişahın görüşünün şekillenmesinde son derece etkili ve belirleyici olmuştur. Yürütmeye ilişkin görevlerine ise şunlar örnek verilebilir: Yabancı devletlerle olan ilişkilerin yürütülmesi, ufak memurlar dışında her türlü memur atamaları, arazi tahrirlerinin düzenlenip değiştirilmesi, vergi toplanması ve yeni vergilerin konması, bayındırlık, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi¹⁷.

Yargılama fonksiyonu olarak; Divân-ı Hümâyûn, Osmanlı Devletindeki en yüksek ve en dürüst mahkemedir. Yargılamaya ilişkin görev ve yetkileri son derece kıymetlidir. Yargı yetkisini de bünyesine alan bu kurul, adalet dağıtımını örnek bir biçimde yapmış ve herkesin hakkını burada tam olarak vermiştir¹⁸. Halk, doğrudan doğruya Divân-ı Hümâyûn'un karşısına çıkarak yahut dilekçe vermek yoluyla şikayetlerini dile getirebilmiştir. Divân-ı Hümâyûn hem kendisine yapılmış her türlü şikayet üzerine ilk derece mahkemesi gibi davalara bakabilmiş hem de yüksek mahkeme gibi kadıların verdiği kararları yeniden inceleyebilmiştir¹⁹. Bu mahkemede kadıaskerler şer'i yargıyı, vezir-i azam ve diğer ehl-i örf üyeler, örfi yargıyı temsil etmektedir²⁰.

İdare (yönetim) alanında ise, Divân-ı Hümâyûn büyük bir yetkiye sahiptir. Yönetim alanının en yüksek rütbeli görevlileri bu kurulda çalıştığı için yönetsel yetkiler de burada toplanmıştır. Devletin mali-iktisadi işlerinin en yüksek düzeyde konuşulduğu ve çözümlendiği yer olan Divân-ı Hümâyûn bu alanda önemli bir role sahiptir. Hazineden para çıkması için

---

¹⁶ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 83.

¹⁷ Abdullah Vefa Karataş, "Divan-ı Hümayun ile Paşa Divanının Karşılaştırılması –Manisa Şehzade Sarayı Divanı Örneği-", *Adalet Dergisi*, Ankara, 2019, s. 249.

¹⁸ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 86.

¹⁹ A. V. Karataş, *a.g.m.* s. 250.

²⁰ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 86.

vezir-i azam ile defterdarlar, imza ve sahlarının zorunlu olması nedeniyle birlikte çalışır ve karar alırlardı. Fethedilen yerlerden alınan vergiler, önemle üzerinde durulan gümrük vergilerinin belirlenip alınması da Divân-ı Hümâyûn'un görevleri arasındadır. Mali yargı işlerinde meydana gelen anlaşmazlıklar, uyuşmazlıklar Bâb-ı Defteri tarafından Divân-ı Hümâyûn'a havale edilerek sonuçlandırılırdı²¹. Divân-ı Hümâyûn tüm devlet işlerinde dolaylı ya da dolaysız çok büyük yetkilerle donatılmıştır.

2. MÜHİMME DEFTERLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Yaşanan hadiselerin veya bir döneme ait bilgilerin sonraki dönemlere aktarma imkânının ortadan kalkması gibi olumsuz bir yönü bulunmaktadır. Bu amaçla sonraki zamanlarda ve gerektiğinde bir müracaat kaynağı olması için olayları kağıda geçirme lüzumu duyulmuştur. Bundan dolayı da irili ufaklı değişik arşivler ortaya çıkmıştır. Bu arşivler, milletlerin ve devletlerin geçmişlerini şimdiki zamana ve geleceğe bağlayan temel kaynaklardır. Bu nedenle bunlar, sadece tutulmuş oldukları zamanı değil bugünü ve geleceği de ilgilendirmektedir. Ayrıca bunlar, tutulmuş oldukları dönemin sosyal, iktisadi, hukuki ve siyasi yapısı ile o döneme ait müesseseleri ve bu müesseselerin işlevlerini ortaya koyan başlıca kaynaklardır.

Osmanlı Devleti'nde arşiv ve arşivciliğe bakıldığında, daha ilk devirlerden itibaren arşiv fikrinin mevcut olduğu, bu güne kadar muhafaza edilmiş milyonlarca arşiv vesikasının mevcudiyeti ile sabittir²². Bu vesikalar arasında çok değerli kayıtlar, devlet eli ile tespit edilerek düzenlenmekte ve bunların iyi bir şekilde muhafaza altında tutulması için emirler verilmektedir²³. Devlete ait meselelerin kağıda geçirilmesi usulü daha sonraki dönemlerde güçlenerek devam etmiş ve bu alanda bir kurumsallaşma meydana gelmiştir. Önem derecesine bakılmadan muhafaza edilen defterlere gerek duyulduğu takdirde başvurulmaktaydı.

Osmanlı arşivlerinin oluşmasında Divân-ı Hümâyûn önemli bir yere sahiptir. Devlet yönetim mekanizmasının ana merkezi olan Divân-ı Hümâyûn, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren en yüksek karar alma organı olarak faaliyet göstermiştir. Divân-ı Hümâyûn'da görüşülen meseleler temize çekildikten ve yayınlandıktan sonra bunların özet kayıtlarını tarih sırasına göre içeren defterler tutuluyordu²⁴. Osmanlı Devleti'nde de sistemli bir şekilde defter tutma usulü mevcuttu. Nitekim daha ilk dönemlerden beri defter tutulduğu ve bunların

²¹ A. Mumcu, *a.g.e.* s. 117.

²² İ. H. Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 76-78.

²³ Ramazan Günay, "Osmanlı Arşiv Kaynakları İçerisinde Ahkam Defterleri: Gelişim Seyri, Muhtevası ve Önemi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2013/1, Sayı: 17, s. 11.

²⁴ Midhat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lugatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986, s. 88.

muhafaza edildiği anlaşılmaktadır²⁵. Değişik hükümlerin kaydedildiği ve Beylikçi Kalemi defterlerinin en önemlisi olan Mühimme Defterleri, bu kayıtlar içerisinde başlıca defterler arasındadır.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Sadâret Dâiresi'nde tutulan,²⁶ Divân-ı Hümâyûn'un muntazaman yapıldığı zamanlarda her divan toplantısında müzakere edilen siyasi, içtimai, mali, örfi, idarî kararların kaydını ihtiva eden defterlere "mühimme defterleri" denir²⁷. Divan kalemlerinin şefi olan reisülküttab'ın "ehemm-i umur"dan saydığı konuların yazımı ile mühimme defterleri oluşmuştur²⁸. Söz konusu adlandırmanın bu defterler için kullanılıp genelleşmesi XVII. yüzyılın sonlarından itibaren olmuştur. Daha öncesinde divan kayıtlarının yer aldığı defterlere "mîrî ahkâm defterleri" veya "ahkâm-ı mîrî" denilmekteydi²⁹. Klasik döneme ait (1553-1642) ilk defterler başlık taşımazlardı. Yazıları daha karmaşıktır. İlk sayfalarda başlık yerine sadece kayıt tarihini belirten Arapça toplantı günü ve onun hemen altında ay ve yıl yazılı olup daha sonraları bu usülden vazgeçilerek, günler, evâil, evâsıt, evâhir³⁰ tabirleriyle onarlı dilimler halinde ifade olunmaya başlandı³¹. Mühimme defterlerindeki hükümler, ferman rükünlerini ihtiva eden belgelerin suretleridir. Devlet işleri ile ilgili mühim meselelere dair olan bu fermanlar doğrudan doğruya Divân-ı Hümâyûn'un kararı ve padişahın emri ile hazırlanıp ilgili şahıslara gönderilirdi. Büyük bir kısmı beylerbeyi, sancakbeyi, kadı, gibi görevlilerin mektup veya arzı yahut halktan birinin arzuhalı üzerine konunun divanda görüşülüp bir karara bağlanması sonuncu hazırlanmaktaydı. Mühimme defterlerinde genellikle Osmanlı devletinin merkez ve taşra teşkilatındaki idari ve askeri organların yapısı, çalışma tarzı, harp tarihi ve devletin gayri müslim cemaat ile ilişkileri, hac siyaseti, mukaddes beldelerin muhafazası ve idaresi, ilmi faaliyetler gibi ehemmiyetli mevzularda bilgi bulmak mümkündür³².

Divân-ı Hümâyûn kalemlerine ait olan defterler, devletin sınırlarının ve teşkilâtının zamanla büyümesi sonucu, bazıları evvelden mevcut, bir kısmı ihtiyaçtan doğan ve sayıları sadece Osmanlı Arşivi'nde yaklaşık 300.000'e ulaşan defter türlerini oluştururlar³³. XVI.

²⁵ Nejat Göyünç, "Defter", *DİA*, C. IX, İstanbul, 1994, s. 88.

²⁶ F. Devellioğlu, *a.g.e.* s. 834

²⁷ İ.H.Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 79.

²⁸ Mustafa Kılıç, Osmanlı Tarih Araştırmalarında Mühimme Defterlerinin Yeri ve 107 Numaralı Mühimme Defteri, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. VII/2, Sivas 2003, s. 251.

²⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, "Mühimme Defterleri," *DİA*, C. XXXI, İstanbul, 2006, s. 520.

³⁰ F. Devellioğlu, *a.g.e.* s. 273.

³¹ *5 Numaralı Mühimme Defteri*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1994, s. IX.

³² M. Kılıç, *a.g.m.* s. 251.

³³ N. Göyünç, "Defter", s. 90.

yüzyılın ortalarından XX. yüzyılın ilk yıllarına ulaşan bir dönem içerisinde, küçük zaman bölümleri hariç, ortalama 350 yıllık zaman dilimi itibarıyla, hiçbir Doğu ve Batı devletinde bulunmayan kültür ve tarih zenginliğini barındıran Mühimme Defterleri, Osmanlı Arşivi'ndeki defter fonları arasında çok önemli bir yer tutar³⁴. Bu seriye ait en erken tarihli iki defter Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunur. Bunlardan daha erken tarihli olan D. 12321 numaralı defter müzenin arşiv kısmında, İkinci defter ise Koğuşlar 888 katalog numarası altında kütüphane kısmında yer alır³⁵. Mühimme Defteri kayıtları İstanbul'daki Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde kataloglandırılmıştır. Bu arşivde H.961-1333/ M.1553-1915 tarihleri arasında tutulmuş olan 419 adet Mühimme Defteri mevcuttur³⁶. Divan defterleri serisinden ve Mühimme defterlerinden ayrılmış olan iki grup defter bulunmaktadır. Bunlar Divan'da görüşülen gizli konularla ilgili karar suretlerinin yer aldığı *Mühimme-i Mektume* ve *Mısır Mühimmeleridir*. İlki 1203-1302\1788-1885 yıllarını içine alan 10 defter halinde tasnif edilmiş olup, bu defterde *A.DVN. MTM* kodu altındaki tasnifte bulunur. Ayrıca Mühimme defteri serisinde de bir tane mektum kayıtlı defter vardır. (nr. 259) Mısır ile ilgili olarak bu eyaletin önemi ve işlerinin yoğunluğu açısından buraya ait hükümlerin suretleri ayrıca bir defter serisi içerisinde bulunmaktadır. Bu defterler, 1119-1333\1705-1915 yıllarını ihtiva eder ve 15 adettir. İki defterin daha Mühimme defterleri tasnifinde kayıtlı olduğu görülmektedir³⁷. Mühimme Defterleri'nin tasnifi esnasında 19'dan sonra 21 numara verildiği için 20 numaralı Mühimme nâ mevcut gözükmekte iken, esas seri 263cilt, 3 defter sonradan ilave edilmiştir³⁸. Köhne ve perakende halde bulunan Mühimme Defterleri'nin ve parçalarının bir araya getirildikleri defterler de mevcuttur. Bunlar "Mühimme Zeyli" defterleri olup sayıları 17'yi bulmuştur³⁹.

Mühimme Defterleri'nin ana konularını; devleti ilgilendiren siyasi, iktisadi, kültürel, sosyal ve harp tarihine dair kararlar teşkil eder. Mühimme Defterleri, hükümlerin sâdir oldukları Divanlar bakımından dört ayrı grupta değerlendirilebilir:

1. Mühimme Defterleri: Padişahın payitahtta bulunduğu sırada, sadrıazam başkanlığındaki divan toplantısından çıkan emirlerin kaydolunduğu defterler.

³⁴ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Yayın Nu:108, İstanbul, 2010, s. 7.

³⁵ Géza David, XVI. "Yüzyılda Osmanlı- Habsburg Mücadelesinin Bir Kaynağı Olarak Mühimme Defterleri" (Çev: Özgür Kolçak), *Tarih Dergisi*, S. 53, İstanbul, 2012, s. 306-307.

³⁶ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Yayın Nu:108, İstanbul, 2010, s. 7.

³⁷ Feridun Emecen, "Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Miri, Ahkâm-ı Kuyud-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet", *TALİD*, C. 3, S. 5, 2005, s. 125.

³⁸ Osman Karataş, *3 Numaralı Mühimme Zeyli Rebiülevvel-Cemâziyelevvel 984/ Haziran –Ağustos 1576* (s. 176-351), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. VII.

³⁹ Tevfik Temelkuran, "Divan-ı Hümâyün Mühimme Kalemi", *TED*, s. 160.

2. Rikâb Mühimmesi: Sadriazamın sefer veya başka bir sebeple payitahttan ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı Rikâb kaymakamı veya Sadâret kaymakamı denilen görevli başkanlığında toplanan divanda alınan kararların yazıldığı defterler.

3. Ordu Mühimmesi: Ordu ile birlikte sefere çıkan sadriazamın sefer sırasında akdettiği divan toplantılarında alınan kararların yazıldığı defterler.

4. Kaymakamlık Mühimmesi: Padişah ve sadriazamın aynı anda Dersâdet'ten ayrıldığında, devlet işlerini idare etmek üzere tayin edilen Sadâret kaymakamının müstakil olarak akdettiği divanlarda alınan önemli kararların yazıldığı defterlerdir.

Mühimme Defterlerindeki kayıtlar, mahalline -muhatap makama- gönderilen berat ve fermanların suretleri hüviyetindedir. Sadriazamın başkanlığında; kubbe vezirleri, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, defterdar ve nişancının katıldığı divan toplantılarında alınan kararlar, padişah tasdikinden geçtikten sonra kronolojik sıra içinde defterlere kaydedilmiştir⁴⁰. Divanda verilen bir karar veya neticelenen bir dava, ferman şeklinde hazırlanmadan evvel, tashih edilen müsveddesi ilgili defterine kaydolunmamışsa bir hüküm ifade etmezdi. Defterlerdeki bir kaydın iptali veya tashih edilmesi ancak padişahın iznine bağlıydı. Nişancının, yani ilk dönemlerdeki divan kalemleri şefinin defterler üzerinde tashih yapabilmesi, padişahın "Kendi kalemiyle düzeltme yapabilir" müsaadesini taşıyan fermanıyla mümkündü. Mühimme veya diğer ahkâm defterlerindeki bir hüküm kaydının geçersizliği, yani "terkîn" edilmesi veya bir fermanın kaydedilmeden önce "şakk" yani iptal edilerek yırtılması, emr-i âlî ile yerine getirilirdi. Bu durum, defter kayıtları üzerine yatık çizgi ile çekilen terkîn çizgilerinin uç tarafında yazılı "ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn" ifadesinden veya hükmün baş tarafındaki "terkîni bâbında fermân-ı âlî mûcebince kaydı terkîn oluna..." şerhlerinden anlaşılmaktadır. Mühimme Defterleri'nde yer alan konular, devrin zaman, mekân ve telakkisi çerçevesinde önemli görülenlerinden teşekkül etmiştir. Bazen hüküm metinleri içinde geçen "bu husus mevâdd-ı mühimmedendir" veya "husûs-ı mezbûr mühimmâtdandır" şeklindeki ifadeler ile konuların önemine dikkat çekildiği görülmektedir⁴¹.

Mühimme defterlerine kaydedilen ferman ve beratların hazırlanışında belli bir usul takip edilirdi. Divân-ı Hümâyûn'a gelen evrak herhangi bir kayıt işlemine tabi tutulmadan doğrudan muameleye konulup işlemleri genellikle ya gelen evrakın üzerinde yapılmakta ya da

⁴⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, Yayın Nu:108, İstanbul, 2010, s. 7.

⁴¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, Yayın Nu:108, İstanbul, 2010, s. 8.

telhisi çıkarılmış olduğu halde telhisi üzerinde icra edilmekteydi⁴². Divan'a gelen resmi arzlar ve şahsi arzuhaller divanda görüşüldükten sonra, konu hakkında alınan kararlar divan katipleri tarafından ferman şeklinde tanzim edilmekteydi. Ferman berat veya hüküm şeklinde isimlendirilen bütün belgeler padişah adına tanzim edilir ve önemli olan kayıtlarda padişahın hatt-ı hümayunu bulunurdu. Bu hususta yine hüküm üzerine 'bâ- hatt-ı hümayûn' yazılarak işaretlenirdi⁴³. Divan katipleri tarafından kaleme alınan ferman, berat ve ahidnameler, beylikçi kesedarı tarafından kontrol edildikten sonra mühimme defterlerine kaydedilmiştir. Hükümler, mühimme defterine kaydedilirken fermanı götürecek şahsın isim yeri boş bırakılırdı. Ferman hazırlandıktan sonra deftere, fermanı götüren şahısla ilgili not düşülmüştür⁴⁴.

Mühimme Defterleri Üzerindeki Muamele Kayıtları

Mühimme Defterleri'nde hüküm metninin sağ üst kısmında 'yazıldı' kaydı vardır. Bunun üzerinde bazen 'bâ-hatt-ı şerîf' yazısı bulunur, bu yazı bizzat padişahın kendisi tarafından yazıldığına işaret etmektedir. Hükümün sol üst tarafında hükümün kime teslim edildiğine dair şerhler düşülür. Yine üst tarafta 'bu dâhî' ibaresine sık sık rastlanmaktadır. Bu ifade yazılan emrin bir üstteki emirle ilişkisini anlatır ve hükümün teslim edildiği şahsa bununda verildiği anlamına gelmektedir⁴⁵.

Mühimme Defterleri'ndeki diğer bir unsur ise hükümlerin yazılması ile ilgili kayıtlardır. Bu kayıtlar şunlardır:

- a) Hüküm üzerindeki bazı kayıtlar, fermanların yazılıp gönderilişine kadarki safhaları hakkında fikir vermektedir.
- b) **Müsvedde:** Divanda karar çıktıktan sonra hükümün mahiyetine göre nişancı, reisü'l- küttab veya katiplerden biri tarafından müsvedde yapılırdı. Katiplerin bir kısmı isimlerini, bir kısmı da özel işaretler kullanmaktadır.
- c) **Tashih:** Hüküm ve müsveddeleri katipler tarafından yapıldığı takdirde reisü'l-küttab tarafından görülüp düzeltilmiş, buda 'bâ-tashih-i Hazreti Efendi', bâ-müsvedde-i Molla, tashih: Efendi Hazretleri' şeklinde kaydedilmiştir. Reisiü'l- küttab kadar olmamakla beraber, nişancı tarafından tashih edilen hükümlere de rastlanmaktadır.
- d) **Eski hükümlerin tekrarı:** Bazı hükümlerin yeniden müsveddesi hazırlanıp eski örneklerine göre yazıldığı veya geçirildiğine de işaret olunmuştur.

⁴² M. Kütükoğlu, "Mühimme Defteri", s. 522.

⁴³ F. Emecen, *a.g.m.* s. 110.

⁴⁴ Şuayip İzgi, *32 Numaralı Mühimme Defteri (986/1578), Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2006, s. 11.

⁴⁵ F. Emecen, *a.g.m.* s. 134.

e) **Temiz yazılması:** Müsveddelerin kontrolünden sonra gönderilecek ferman orijinali hazırlanıp tuğrası çekiliyordu. Günümüze intikal eden ilk mühimme defteri olan 951 tarihli de tuğra çekilmesi ile ilgili, daha sonraki defterlerde pek rastlanmayan bazı kayıtlar bulunmaktadır⁴⁶.

Mühimme Defterleri, Osmanlı merkez ve taşra teşkilatındaki idari ve askeri organların yapısı, karşılıklı münasebetleri, çalışma tarzları, fonksiyonları hakkında önemli kaynaklardır. Osmanlı devletinin dış ilişkileri, Avrupa, Kuzey Afrika, Ortadoğu, Arabistan Yarımadası, Kafkaslar ve Rusya tarihleri ile alakalı konularında yegâne başvuru kaynağı durumundadırlar. Osmanlı Devleti'nin bir unsuru olan gayr-i müslim tebaası ile münasebetleri defterler içinde geniş yer tutmaktadır. Halkın iştirak ettiği hac organizasyonları surre alayları ile ilgili meseleler, mukaddes beldelelere gönderilen hizmetlere dair konuların hepsi mühimmeler içinde özenle yerini almış konulardır⁴⁷. Osmanlı kültür ve sanat faaliyetleri, imar ve iskan siyaseti, çevre ve belediye hizmetleri, sağlık ve eğitim işleri, geniş vakıf idarelerinin problemleri ve teftişleri bakımından da zengin malzeme ihtiva etmektedir. Sayıları hayli fazla olan ve ordu divanınca tutulan Mühimme Defterleri, askeri tarih, harp tarihi ve lojistik hizmetler tarihi yönünden de birinci elden kaynaktır⁴⁸. Siyasi münasebetler tarihi dışında Osmanlı merkez ve taşra arasındaki bağları, şehir ve kasabalarla limanları, sosyal ve ekonomik ilişkileri ihtiva eden birçok hüküm kaydı, sancaklar, beylerbeylikleri ve kadılıklara yönelik olarak mevcut hükümler bulunmaktadır⁴⁹.

XVIII. yüzyılda devlet işlerinin Divân-ı Hümâyûn'dan Paşa Kapısı'na kaydığı ve Bâbıâlf'nin yönetimde ağırlığının hissedilmeye başladığı dönemlerde padişah fermanlarının yerini zamanla sadrıazam buyrukları almaya başlamış, bu buyrukları için *Ayniyat Defteri* adı altında yeni bir defter türü tutulmaya başlanmıştı. Bununla birlikte, mühimme kayıtlarını tutan divan kalemleri az sayıdaki kâtip kadrosu ile Sadâret teşkilatı içinde yer alarak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar eski görevini sürdürmüştür⁵⁰.

---

⁴⁶ Mübahat Kütükoğlu, "Mühimme Defterlerindeki Muamele Kayıtları Üzerine", *Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri*, İstanbul, 1998, s. 102-108.

⁴⁷ Meltem Karababa, *50 Numaralı Mühimme Defteri (991-993/1583-1585)*, *Değerlendirme-Transkripsiyonu*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2004, s. 25.

⁴⁸ İbrahim Ethem Çakır, *10 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1571)*, *Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006, s. 5.

⁴⁹ F. Emecen, *a.g.m.* s. 130-131.

⁵⁰ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Yayın Nu:108, İstanbul, 2010, s. 9.

3. SULTAN III. MURAD DÖNEMİ (21 ARALIK 1574-16 OCAK 1595)

Üzerinde inceleme yapmış olduğumuz mühimme defteri, III. Murad dönemine aittir. Bu nedenle Sultan III. Murad ve dönemi hakkında kısa bir değerlendirme yapılması doğru olacaktır. III. Murad, 5 Cemâziyelevvel 953'te (4 Temmuz 1546) babası II. Selim Saruhan sancak beyliğiyle Manisa'da bulunduğu sırada Bozdağ yaylasında doğdu⁵¹. Küçük yaşta Aydın sancakbeyliğine tayin edildi. Babası ile birlikte 1558'de Karaman'a gitti. Akşehir sancakbeyliği yaptı. III. Murad, babası II. Selim'in Kütahya valiliğine getirilmesi üzerine 1562'de Saruhan sancakbeyliğine tayin edildi. Tahta geçinceye kadar on iki yıl süreyle burada sancakbeyliğinde bulundu. Şehzadelik yıllarında idari işlere pek karışmayan III. Murad tahtın tek varisi olarak rahat bir hayat sürdürdü, vaktini Manisa yaylalarında geçirdi. Bu arada şehirde Murâdiye Camii'nin inşasını başlattı.

Sultan II. Selim'in ölümü üzerine Vezir-i azam Sokullu Mehmed Paşa ve annesi Nurbanu Sultan tarafından kendisine haber gönderildi ve büyük oğul sıfatıyla tahta davet edildi⁵². Zor bir yolculuktan sonra Sokullu Mehmed Paşa ile buluşarak gece yarısı saraya girdi. Ertesi gün 8 Ramazan 982'de (22 Aralık 1574) II. Selim'in ölümü ve III. Murad'ın tahta cülûsu resmen ilân edildi, biat merasimi yapıldı⁵³. Saltanat gereği beş kardeşinin idam emrini verdi. Babasının cenaze namazına katılan Sultan III. Murad hemen ardından askere cülûs bahşişi dağıttı. İlk icraat olarak Kâbe'nin duvarının tamirini emretti. İlk Cuma namazını büyük bir merasimle Ayasofya'da kıldı. 5 Ocak 1575'te Eyüp Sultan türbesine giderek kılıç kuşandı, ardından Edirnekapı'dan şehre giderek ecdadının kabirlerini ziyaret etti⁵⁴. Manisa'da idarecilik yaptığından tecrübeli olan III. Murad bu tarz yetişen son şehzade olmuştur⁵⁵.

III. Murad döneminde Osmanlı-İran mücadeleleri yıllarca sürmüştür. Onun saltanatı boyunca özellikle devletin uzak sınırlarında ve Akdeniz'de yeni siyasi gelişmeler de oldu. Safevilerle yapılan savaşların daha başlangıcında Özbek Hanı Abdullah Han ile ilişki kurulmuş, sıkı bir diplomatik teşebbüste bulunulmuştu. Bu dönemde Osmanlı siyasetinin ağırlık noktalarından en önemlisini Lehistan oluşturdu. III. Murad devrinde özellikle İngiltere ile olan ilişkilerde büyük bir gelişme görüldü. 1579'da İngiliz tüccarı için bir imtiyaz verilirken, 1580 yılında bu imtiyaz bütün İngiliz tacirlerine Türk sularında serbestçe ticaret

⁵¹ Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *DİA*, C. XXXI, İstanbul, 1996, s. 172.

⁵² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/I, TTK, Ankara, 1998, s. 42.

⁵³ B. Kütükoğlu, "Murad III", s. 172.

⁵⁴ İ. H. Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 43-44.

⁵⁵ Mücteba İlgürel, "Zirveden Dönüş: II. Selim'den III. Mehmed'e", *Türkler*, C. IX, (Edt. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 643.

yapma hakkını tanıyan bir ahidnâme haline konuldu. Fas ile kurulan ilişkiler sayesinde de Kuzey Afrika'da nüfuz sahibi olunmuştu. III. Murad devrinde ikinci büyük cephe batıda Habsburglar'a karşı açıldı. Bu savaş dönemi Osmanlı tarihinin içtimai, askeri ve iktisadi bünyesinde önemli değişikliklere yol açtı. Klasik Osmanlı temel yapısını derinden sarstı. Erdel, Eflak Boğdan voyvodaları Osmanlılar aleyhindeki mukaddes ittifaka katıldı. Bu sırada III. Murad vefat etti (6 Cemâziyelevvel 1003 / 17 Ocak 1595) ve Ayasofya haziresine defnedildi⁵⁶.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'ni uğraştıran olaylar arasında; devletin içine düştüğü buhranlı dönemde patlak veren eşkıya, suhte isyanları gelmekteydi. Medreselerdeki bozulmayı önlemek için III. Murad, 1 Şubat 1576'da bir ferman yayınlayıp medreselerdeki bozulmanın ıslahı hakkında; İstanbul, Edirne, Bursa kadılıkları ile buralarda bulunan müderrislere gerekli çalışmaları yapmalarını emretmişti⁵⁷. Suhte isyanlarının yayılmasında etkili ana unsur ise medrese talebelerinin cürümlerinin özellikle ilmiye sınıfında yer alan kadı ve naiblerin bunları desteklemeleri olmuştur. Bu sebeplerin yanı sıra ehl-i örf ve ehl-i şer'in görevlerini suiistimal ederek tebaaya zulüm yapmaları, onlardan ağır vergiler almaları, ehli örf ve ehl-i şer'e karşı tebaanın, eşkıya suhteleri desteklemesine neden olmuştur⁵⁸. Osmanlı Devletinin 12. Padişahı olan III. Murad zamanında eşkıya suhtelerle mücadele konusunda başarılı olunamamıştı. Eşkıyalara verilen ağır cezalar arasında hapis, küreğe konulma, kal'abendlik, cezirebendlik, kısas ve en ağır ceza olan idam cezaları verilmiştir. Eşkıyaların yaşadıkları yerlerle ilişkilerinin kesilerek aileleriyle veya yalnız Kıbrıs'a sürgün edilmeleri de vardı⁵⁹.

Devletin gelir ve gider dengesinin bozulması, bütçenin açık vermesi, tebaa üzerine ağır vergilerin gelmesi demektir. Alınan vergilerin büyük bir kısmını tarımdan alınan doğrudan ve dolaylı vergiler oluşturmaktaydı. Mali buhranların devlet ve tebaa hayatına hakim olduğu zamanlarda toplumsal suçlarda artış yaşanmıştır. Mali buhranların en ağır yaşandığı III. Murad döneminde işlenen suçların genelinde insanların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu görülmüştür. Hububat ve bakliyat fiyatlarının artması, karaborsacıların zahire ve et gibi temel gıda maddelerinin temininde yaşattıkları zorluklar tebaayı sıkıntıya

⁵⁶ B. Kütükoğlu, "Murad III", s. 174, 175.

⁵⁷ Savaş Yılmaz, "III. Murat Döneminde Eşkıya Suhtelerle Yapılan Müzakere Üzerine Bir Değerlendirme", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XLV, 2018/2, s. 65.

⁵⁸ S. Yılmaz, *a.g.m.* s. 67.

⁵⁹ S. Yılmaz, *a.g.m.* s. 75.

sokmuştur⁶⁰. Dönemde üretimden tüketime yönelen bir politika oluşmuştu. Bu politika aç kalan ve ihtiyaçlarını karşılayamayan insanları suç işlemeye teşvik etmişti. Mali buhranlar eşkıyalık faaliyetleri, rüşvet, iltimas, irtikap suçları, ayartmacılık (dolandırıcılık), hırsızlık, cinayet, fuhuş ve tecavüz, debbaşlık, kalpazanlık, ribahorluk (tefecilik), zimmet suçları, kaçakçılık suçlarını beraberinde getirmiştir.

III. Murad, birçok hayır eseri meydana getirmiştir. Kâbe'nin duvarlarının tamiri ve su yollarının temizlenmesi, Mescid-i Nebevî'nin tamiri yanında Mescid-i Harâm mimari açıdan kesin şeklini II. Selim ve onun zamanında almış, Mekke ve Medine'de birer medrese, büyük bir imaret, mektep ve zaviye yaptırmıştır. En önemli eseri şehzadelîği döneminde inşa ettirdiği Manisa'daki mescidinin yerindeki külliye'dir. Planları Mimar Sinan tarafından hazırlanan bu külliyenin cami kısmı 1586'da, medrese, imaret, han ve tabhane ise 1592-1593'te tamamlanmıştır. Yine onun adına Mora'da Modon Kalesi içindeki cami ile Navarin'de bugün hala ayakta duran caminin yaptırıldığı bilinmektedir. Ayrıca Topkapı Sarayı'ndaki inşaat, Ayasofya Camii'nin kuzeyindeki iki minare ile minber, kürsü ve mahfil ilavesi, caminin içine şadırvan yapılması, Fethiye Camii'nin kiliseden tebdili ve Beşiktaş'taki Yahyâ Efendi Türbesi'nin binası da onun faaliyetlerindedir⁶¹.

---

⁶⁰ Savaş Yılmaz, "III. Murat Döneminde Yaşanan Malî Buhranların Toplumsal Suçlar Üzerindeki Etkileri", *KARE-Uluslararası Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi*, S. 6, 2019, s. 63.

⁶¹ B. Kütükoğlu, "Murad III", s. 176.

BİRİNCİ BÖLÜM

30 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ'NİN [128-247] TANITIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Defterin Fiziki Durumu

Hazırlanan tezin konusunu Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nın Divanı Hümayun Mühimme Defterleri tasnifinde, **A.DVN.MHM.d030** kodu ile kayıtlı 30 Numaralı Mühimme Defteri oluşturmaktadır. Defterin tamamı 370 sayfadan oluşmuştur ve toplam hüküm sayısı 914'tür. Defterin başlangıç kısmında, *Min Evâsıt-ı Muharremi'l-harâm sene 985 ilâ Evâhir-i muharremi'l harâm sene 985* olarak belirtilmektedir. Bu kayıt 31 Mart – 9 Nisan 1577 ile 10-19 Nisan 1577 tarihlerini kapsamaktadır.

Söz konusu mühimme defterinin 128- 247. sayfaları arasındaki 119 sayfa ile çalışmaya konu olan bölüm, 270 hükümden oluşmaktadır. Bir hükmün uzunluğu ve kısalığı, konusuna göre değişkenlik göstermektedir.

Defterin sayfa numaraları defterin üst kısmında yer almaktadır. Bazı sayfalarda hükümlerin sayfa sonundan başlanarak ters yazıldığı görülür⁶². Yazı şeklinin genelinde Dîvânî kırması olduğu görülürken, yazı stili defter boyunca genellikle aynıdır. Defter genel itibariyle okunabilecek bir yapı taşımasına rağmen bazı hükümler farklı katip tarafından kaleme alındığı için⁶³ bunların okunmasında biraz güçlük yaşanmıştır. Yine hükümler içerisinde mürekkebin dağılmasından kaynaklı olarak okunmakta zorluk çekilen ve tamamen okunamayan kelimeler⁶⁴ bulunmaktadır. Hükümlerin kenarlarında belli oranda boşluk bırakılmıştır. Sayfa sonundaki bazı hükümler yatay şekilde yazılarak sayfaya sığdırılmaya çalışılmıştır⁶⁵. Metinde üstü çizilerek iptal edilmiş hükümler de bulunmaktadır⁶⁶. Genel olarak bakıldığında bazı yazım hataları yapılmış, yanlış yazılan yer bazen bir kelime⁶⁷ bazen de bir satır⁶⁸ olmuştur. Ayrıca 30 Numaralı Mühimme Defteri'nin çalışmaya konu olan bölümünde “*Arapça*”⁶⁹ hükümler yer almaktadır.

⁶² MD 30, hk. 367, 394, 448.

⁶³ MD 30, hk. 421, 510.

⁶⁴ MD 30, hk. 332, 440.

⁶⁵ MD 30, hk. 328.

⁶⁶ MD 30, s. 171.

⁶⁷ MD 30, hk. 539.

⁶⁸ MD 30, hk. 506.

⁶⁹ MD 30, hk. 491, 492, 494, 496.

1.2. Defterin Diplomatik ve Teknik Özellikleri

Divân-ı Hümâyûnda alınan kararları ihtiva eden Mühimme Defterleri, mevcut fermanların suretleri niteliğinde olup mahalline gönderilen fermanların aynı kaydı değildir. Nihayetinde hükümlerde mahalli tahrir yazılmayıp buna karşılık emir ve hüküm kimin vasıtası ile gideceği yere teslim edileceği bildirilmekte mesela; “Muhammed çavuşa virildi”⁷⁰ denilmektedir.

Osmanlı-Türk yazışma dilinde genel bir hükmün muayyen yapısı şöyle sıralanabilir⁷¹:

- 1.) Davet,(tahmit ve temcid)
- 2.) Padişahın Nişanı (Tuğra)
- 3.) Unvan ve Elkab
- 4.) Dua ve Hayır temennisi
- 5.) Nakil ve İblağ
- 6.) Emir
- 7.) Tekîd ve Tehdîd
- 8.) Tarih
- 9.) Yazıldığı yer, mahal

İlk rükün tahmid veya temcid denilen kısım; son derece basit olup “hüve” veya “hû” zamiriyle Allah’ın adının zikredilmesidir. Davetten hemen sonra ve ferman metnine geçilmeden önce fermanın padişahın emri olduğunu tasdik makamında tuğra yer alır⁷². Pâdişaha ait belgelerde bulunması gereken rükünler (davet ve tuğra) mühimme defterlerinde tam olarak görülmez.

Görevlinin konumuna göre değişen unvan ve elkab bulunmaktadır. Bu, padişahın hâkimiyet ve selâhiyet sahalarını kapsardı. Padişahın kendisini tanıtip yücelttikten sonra, yazının muhatabının işgal ettiği mevkiye göre elkabı ve o kişiye izafe edilen sıfatları kaydedilirdi⁷³. Çoğunlukla elkab kullanılmamış görev yapılan yer ve makamlar hitap şeklinde belirtilmiştir. “Kefe beyine hüküm ki”⁷⁴, “Cezâyir-i Garp beylerbeyisi Hasan Paşa’ya hüküm ki”⁷⁵ şeklinde bir görevliye yazılan hükümler olduğu gibi birden fazla görevliye yazılan

⁷⁰ MD 30, hk. 325.

⁷¹ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, 1994, s. 100-116; bkz. Tayyip Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi*, Enderun Kitapevi, İstanbul, 1992, s. 105; Ali Aktan, *Osmanlı Paleografyası ve Siyasi Yazışmalar*, İlim ve İrfan Vakfı, İstanbul, 1995, s. 76.

⁷² Mübahat Kütükoğlu, “Ferman”, *DİA*, C. XII, s. 401.

⁷³ Tayyip Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi*, Enderun Kitapevi, İstanbul, 1992, s. 57-58.

⁷⁴ MD 30, hk. 387.

⁷⁵ MD 30, hk. 419.

hükümlerde mevcuttur. “ Südde-i Saâdetimden Erdel’e varınca yol üzerinde vâki’ olan beylere ve kadılara hüküm ki”⁷⁶, “Bosna beyine ve Şagrâd ve Lofça ve Saray kadılarına hüküm ki”⁷⁷.

Elkabdan sonra mutlaka dua rüknü yer alır, bu da elkabda olduğu gibi fermanın yazıldığı şahsın mevkiine göre olurdu. Her vazifeli için kullanılacak dua da tespit edilmiştir⁷⁸. Örneğin; “Fas hâkimi Abdülmelik -dâme izzuhû- (Sancak beyi)⁷⁹ şeklinde ifade edilmiştir. Çalışmada görülen diğer dua rükünlerinden -dâme ulüvvehû- (Şeyhülislam)⁸⁰ ve -dâme ikbâlehû- (Beylerbeyi)⁸¹ yer almaktadır.

Nakil/iblağ; fermanın yazılma sebebini izah eden kısımdır. Nakilden önce dua kısmı ile bağlayıcı özellikte olan *tevki’-i refi’i hümayûn vâsıl olıcak ma’lûm ola ki* ibaresi yer alır. Nakledilen olayın yeni cereyan etmiş olması halinde “hâliya” yahut “şimdiki halde” ibareleri kullanılır. Defterde; “hâliya subaşılığına müte’allık olan .....”⁸² şeklinde yazılmıştır. Fermanın yazılmasına sebep olan şey, daha önce vuku bulan bir olayın anlatılmasını gerektiriyorsa “bundan akdem”⁸³ ya da “bundan evvel” ifadelerinden biri tercih edilirdi⁸⁴.

Emir kısmına “buyûrdûm ki” ile geçilip sonrasında fermanı getiren görevlinin adı söylenir. “Buyûrdûm ki, vârdukda bu bâbda gereği gibi dikkat ve ihtimam üzre olup....”⁸⁵, “buyûrdûm ki, dergâh-ı mu’allâm çavuşlarından Hasan Çavuş vârdukda sen ki beylerbeyisin asla te’hir ve tevakkuf itmeyüb.....”⁸⁶ gibi buyrulduklar ile emir kısmına geçiş yapılırdı. Padişâhın nakil kısmında anlatılan olay hakkındaki tutumu “emir” kısmında belirtilir.

Tekîd ve tehdîd rüknü ile bazı hükümlerin sona erdiği görülmektedir. Durum “hazer idesin” ya da “şöyle ki” gibi hükümlerde yerini almıştır. Örneğin; “.... Husus-ı mezbûr mühimdir. İhmalden hazer idesin”⁸⁷ şeklindedir. Bazı hükümlerde hüküm gönderilen kişi açık bir şekilde tehdîd edilmiştir. “Şöyle ki yine ihmal olunub emrim üzre ..... aslâ ve kat’a öZRünüz makbul olma ihtimâli yokdur. Ana göre mukayyed olub ihmalden hazer eyleyesin”⁸⁸ örneğinde olduğu gibi belirtilmiştir.

⁷⁶ MD 30, hk. 411.

⁷⁷ MD 30, hk. 553.

⁷⁸ M. Kütükoğlu, “Ferman”, s. 402.

⁷⁹ MD 30, hk. 421.

⁸⁰ MD 30, hk. 424.

⁸¹ MD 30, hk. 431.

⁸² MD 30, hk. 398.

⁸³ MD 30, hk. 363, 366.

⁸⁴ M. Kütükoğlu, *a.g.e.* s. 112.

⁸⁵ MD 30, hk. 319.

⁸⁶ MD 30, hk. 533.

⁸⁷ MD 30, hk. 412.

⁸⁸ MD 30, hk. 495.

Fermanlarda tekîd ve tehdîd rûknünden sonra tarih bulunur. Tarih daima yazı ile gün, ay, yıl sırasına göre Arapça yazılmıştır. Bazılarında ayın tam tarihi verildiği halde, bazılarında sadece “evâil” (1-10), “evâsıt” (11-20) ve “evâhir” (21-30) kelimeleriyle ifade edilen onar günlük bölümlerden hangisinde olduğuna işaret edilmiştir.

Fermanın son rûknü “mahall-i tahrir” denilen fermanların yazıldığı yeri gösteren kısımdır. Bu rûknün sol alt köşede yer alır⁸⁹.

Defterde yazılan bir hükmün başka bir yere ve makama “Bir sûreti” ifadesi ile yazıldığı görülmektedir.

“Bu dahi
Bir sûreti
Dukagin Beğine
Bu dahi
Bir sûreti
Mezârin Beğine”⁹⁰.

Kaleme alınan hükmün içeriği bir başka bölge ve görevliyi kapsadığından, hükmün aynısı ile ilgili makamlara gönderilmiştir.

Bazı hükümlerde görülen “Bu dahi”⁹¹ ibaresi mevcut hükmün bir önceki hükümle alakalı olduğunu göstermektedir. Ayrıca gönderilen hükmün hangi görevliye verildiği de yazmaktadır. “*Seyyid Hasan’a virildi*”⁹², “*Mektûb gönderen Mahmûd’a virildi*”⁹³.

---

⁸⁹ M. Kütükoğlu, “Ferman”, s. 405.

⁹⁰ MD 30, hk. 581.

⁹¹ MD 30, hk. 467.

⁹² MD 30, hk. 373.

⁹³ MD 30, hk. 374.

1.3.Tablolar

1.3.1. Tablo Deftere Göre Divân-ı Hümayûn'un Toplandığı Tarihler ve Divanda Kaydedilen Hüküm Sayısı

Divân-ı Hümayûn'un Toplandığı Tarihler	Kaydedilen Hüküm Sayısı
3 Rebi'ü'l-âhir 985 (20 Haziran 1577)	13
5 Rebi'ü'l-âhir 985 (22 Haziran 1577)	60
11 Rebi'ü'l-evvel 985 (29 Mayıs 1577)	21
13 Rebi'ü'l-âhir 985 (30 Haziran 1577)	55
19 Rebi'ü'l-evvel 985 (6 Haziran 1577)	27
3 Rebi'ü'l-âhir 985 (20 Haziran 1577)'ten önce ⁹⁴	94
Toplam hüküm sayısı	270

Tabloya göre, divân 5 farklı günde toplanmıştır. Defterin başında tarihi önceki sayfalarda yer alan toplantıdan çalışma konumuzu kapsayan 94 hükümle konunun en fazla kaydedildiği gündür. En az konunun kaydedildiği tarih ise 3 Rebi'ü'l-âhir 985'tir. Bu tarihe ait 13 hüküm bulunmaktadır. Toplam olarak 270 hüküm kaydedilmiştir. İncelediğimiz ilk hükümlere ait tarih başka araştırmacının çalışma konusudur. Divân tarihleri sırayla kaydedilmiştir.

⁹⁴ Bu kısmın yer aldığı divan toplantı tarihi çalışmaya konu olan sayfadan önce yer almıştır.

1.3.2. Tablo Hükümlerin Muhatap Makamlarının Dağılımı

Hükümlerin Muhatap Makamları	Hüküm No
Vezir	399, 545, 546, 548, 549, 576
Beylerbeyi	312, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 321, 324, 325, 327, 328, 332, 336, 344, 346, 348, 353, 360, 364, 366, 374, 375, 381, 391, 392, 393, 401,402, 407, 410, 414, 419, 420, 421, 422, 424, 427, 430, 431, 432, 438, 439, 440, 443, 446, 447, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 464, 465, 467, 469, 471, 474, 475, 480, 481, 484, 485, 486, 499, 500, 508, 513, 514, 515, 517, 518, 523, 524, 526, 528, 531, 532, 533, 536, 537, 540, 554, 559, 562
Sancakbeyi	365
Kadı	317, 319, 320, 322, 323, 325, 327, 330, 331, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 343, 345, 346, 347, 350, 354, 355, 356, 357, 359, 362, 363, 368, 371, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 383, 384, 386, 389, 390, 392, 396, 397, 403, 404, 405, 406, 408, 409, 410, 411, 414, 415, 420, 422, 423, 425, 428, 433, 435, 436, 437, 438, 442, 445, 452, 453, 454, 461, 463, 468, 474, 477, 478, 479, 482, 487, 490, 495, 497, 501, 503, 505, 506, 509, 510, 511, 512, 516, 519, 525, 526, 529, 530, 531, 532, 534, 537, 539, 542, 543, 550, 551, 552, 553, 555, 556, 557, 561, 564, 565, 566, 567, 570, 571, 577
Defterdar	313, 316, 318, 328, 332, 361, 366, 437, 452, 455, 456, 485, 499, 502, 515, 533, 576
Çavuş	338, 418, 472, 476, 493, 495, 504, 507, 538, 544, 596
Bey	320, 333, 339, 342, 349, 351, 352, 355, 356, 357, 358, 359, 363, 368, 371, 372, 376, 379, 380, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 394, 397, 400, 406, 409, 411, 412, 413, 416, 417, 428, 434, 435, 437, 441, 445, 458, 459, 460, 461, 463, 470, 473, 487, 488, 490, 495, 497, 498, 503, 510, 522, 529, 530, 535, 541, 551, 552, 553, 555, 558, 560, 561, 564, 565, 566, 573, 574, 580, 581
Dizdar	326, 444
Kadıasker	367
Subaşı	398
Topçubaşı	326
Yeniçeri Ağası	559, 562, 563
Ulufe Ağası	395
Kâtip	382
Müderriş	516, 527, 579
Voyvoda	334, 462
Emin	429
Suyolu Nâzırı	436
Mekke-i Mükerrreme Şerifi	426
Kethüda Adamı	466
Fas Hakimi	489
Çerkes Giray Han	520
Sultan Mütevellisi	521
Mısriye Sancağının Âli Adamı	450

Yapılan çalışmada toplam 270 hüküm bulunmaktadır. Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere beylerbeyi ve kadıya yollanan hükümler yoğunluktadır. 117 hükümle kadı birinci sırada, 89 hükümle beylerbeyi ise ikinci sırada yer almaktadır. 77 hükümle beylere de hayli hüküm gönderilmiştir. Merkez ile taşra arasında en çok kadı ile yazışmalar olmuştur. Buradan anlamaktayız ki kadılara çok fazla görev düşmektedir. Zikredilen bazı hükümler hem kadılara hem de beylerbeyine hitaben yazıldığı için birkaç yerde tekrarlanmıştır⁹⁵.

1.4. Dil Özellikleri

Ele alınan bir diğer konu, defterde kullanılan dilin özelliğidir. Defter dîvânî hatla ve dönemin dil özellikleri göz önünde bulundurularak yazılmıştır. Ağdalı bir üslûb kullanılmamış olup bazı yerlerde meydana gelen mürekkep dağılmasından dolayı okunamayan kısımların dışında genel olarak okunaklı olduğu söylenebilir. Buna rağmen defterde günümüzde kullanılmayan ve anlaşılması zor ifadeler de yer verilmiştir. Bunun yanı sıra olay konusu ve olayda geçen kişilere göre Arapça ve Farsça tamlamalar kullanılmıştır. Yazı stiline değişiklik göstermesi farklı kâtiplerce kaleme alındığı izlenimini uyandırmaktadır.

1.5. Metnin Transkripsiyonunda Takip Edilen Yol

30 Numaralı Mühimme Defteri'nin çalışmaya konu olan 128-247. sayfalarının transkripsiyonu yapılırken mümkün olduğunca belgelerde geçen ifadeyle verilmeye çalışılmıştır. Metnin aslına bağlı kalınmak için transkripsiyon kuralları dikkate alınarak uygulanmıştır. Günümüz Latin Alfabesine çevrilen her hükmün sol köşesine köşeli parantez ile [ ] defterdeki sayfa numarası belirtilmiş, hemen altına ise hüküm numaraları yazılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun sesliler, â, î, û olarak yazılmış, “ ayın ” lar da (‘) şekli ile gösterilmiştir. Yer, şahıs adları ve okunmasında sıkıntı çekilen kelimeler üç nokta (...) şeklinde belirtilmiş, okunmasında şüphe duyulan kelimeler ise yanına soru işareti (?) bırakılarak belirtilmiştir. Zikredilen tüm hicrî tarihler miladi tarihe çevrilmiştir.

1.6. Hükümlerin ve Defterin Sistemantik Değerlendirmesi

30 Numaralı Mühimme Defteri'nin üzerinde çalışılan konu 1577 yılına ait dönemi kapsamaktadır. İncelenen bölüm ise *H. 20 S (Safer) 985*⁹⁶ (Miladi 9 Mayıs 1577) ten başlamaktadır.

Defterin değerlendirmesindeki konular şu başlıklar altında ele alınmıştır:

1. Eşkıyalık Faaliyetleri ve Eşkıyalığa Karşı Alınan Tedbirler
2. Kalelerin İnşa ve Tamiri ile Bazı İmar Faaliyetleri

⁹⁵ Bkz. hk. 346.

⁹⁶ MD 30, hk. 312.

3. İktisadî Faaliyetler
4. İstanbul'un Et İaşesinin Temin Edilmesi
5. Diğer Meseleler

1.6.1. Eşkîyalık Faaliyetleri ve Eşkîyalığa Karşı Alınan Tedbirler

Eşkîyalık; bedbaht, haylaz, habis anlamlarına gelen “şakî”⁹⁷ kelimesinin çoğulu olup haydut ⁹⁸ anlamını içermektedir. Klasik literatürdeki adıyla hırâbe veya kat‘u’t-tarîk genelde silâhla yahut başka bir şekilde zor kullanarak yol kesip veya baskın yapıp mala ve cana tecavüz, kamu düzenini ve asayîşi ihlâl olarak anlaşılır⁹⁹. Ayrıca harami¹⁰⁰, eşirra¹⁰¹, haramzade¹⁰², celali, türedi kelimeleri kullanılmıştır. Bununla birlikte hukukçu ve hukuk ekollerinin bakış açılarına göre de suçun tanımlanmasında bazı farklılıklar söz konusudur¹⁰³. Hanefi ve Hanbeli fakihleri eşkıyalığın üç ve daha fazla kişi tarafından işlenebileceğini, bir veya iki kişinin yapacağı saldırı ve yağmanın eşkıyalık sayılmayıp şahıs ve mal aleyhine işlenen suç düzeyinde kalacağını işaret etmektedirler¹⁰⁴. Eşkîyalar malı gasp etmek¹⁰⁵, ülkenin iç huzurunu bozmak için ev¹⁰⁶, köy, kasaba¹⁰⁷, yol basma¹⁰⁸, adam öldürme¹⁰⁹ suçlarıyla faaliyet göstermişlerdir. Eşkîyaların tek başına hareket etmeyip birleşip halka korku saldıkları görülmektedir ¹¹⁰.

Eşkîyalık, özellikle XIV. yüzyıldan itibaren etkisini hissettirmeye başladı. XVI. yüzyılda giderek tırmanma eğilimi göstererek, XVII. yüzyılda ise devletin başına büyük bir problem haline geldi¹¹¹. XVI. Yüzyılın sonları ve XVII. Yüzyılın başlarında doğal ve beşeri faktörler kriz üzerinde etkili olmuştur.

Genel ekonomik darlık, vergilerin artması ve bu gibi kötü ekonomik hadiseler köylü halkı toprağından ayrılmaya zorlamıştır. Zamanın hukuk dilinde *çift bozan* adını alan, evlerinin terk eden genç erkeklerden türeyen *levendat* ile vazifesizlik yüzünden medreselerde

⁹⁷ Şemseddin Sami, *Kâmus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 781.

⁹⁸ Ferit Devellioğlu, *a.g.e.* s. 1140.

⁹⁹ Ali Bardakoğlu, “Eşkîya”, *DİA*, C. XI, İstanbul, 1995, s. 463.

¹⁰⁰ MD 30, hk. 352, 355, 379.

¹⁰¹ MD 30, hk. 384.

¹⁰² MD 30, hk. 416, 417, 573.

¹⁰³ A. Bardakoğlu, “Eşkîya”, s. 463.

¹⁰⁴ A. Bardakoğlu, “Eşkîya”, s. 464.

¹⁰⁵ MD 30, hk. 331, 334, 346, 374.

¹⁰⁶ MD 30, hk. 347.

¹⁰⁷ MD 30, hk. 368.

¹⁰⁸ MD 30, hk. 355.

¹⁰⁹ MD 30, hk. 379, 484, 526.

¹¹⁰ MD 30, hk. 526, 573.

¹¹¹ Mücteba İlgürel, “Eşkîya (Osmanlılarda Eşkîyalık Hareketleri)”, *DİA*, C. XI, İstanbul, 1995, s. 467.

yığılan *suhtevat* denen iki ayrı karakterde zümrenin meydana gelmesine neden olmuştur¹¹². Suhte ve levend taifesinin eşkıyalık hareketleri, başka grupların da kendilerine katılma sürecini beraberinde getirecek, savaşlardan kaçan ya da hakkını alamayan kapu halkı ve sipahilerin de eşkıyalık hareketlerine dahil olmalarına sebep olacaktır¹¹³.

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı medreselerinin tedrici bir bozulmanın içine girdiği genellikle kabul edilir¹¹⁴. Medrese önünde toplanan talebe adaylarının sayıca fazlaşması ve kapasite sorunundan dolayı içeri alınmamaları sonuncu sorunun büyüyerek dönemin belgelerindeki ifadesiyle “*suhte şekavetine*” dönüşmekteydi¹¹⁵. Suhtelerin haramzadelerle bir araya geldikleri eşkıyalık hareketlerine katıldıkları ve halka zulm ettiği belgelerde kaydedilmiştir. Amasya beyine gönderilen hükümde; Çorum’da haramzade ve ehli fesad suhtevarenin zuhur ettiği, diğer bir örnekte ise, Çorum beyine yollanan hükümde; haramzade ve ehli fesad suhtelerin baş kaldırarak evleri basmaları, tımarlara el koymaları ve reayaya zulm ettikleri¹¹⁶ belirtilmiştir.

Ülkede huzursuzluğun başlıca kaynaklarından bir tanesi de “*tımarlı sipahiler*”dir. Tımarların değerindeki düşüş yanında gerekli ekipmanın fiyatının yüksekliği bir tımarlının uzun mesafeli seferlere katılmasını imkânsız hale getirmiş ya da zorlaştırmıştır. Bir kişinin elinden tımarın alınmasının sebepleri arasında öncelikle sefere katılmama geliyordu¹¹⁷. XVI. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti’nin otoritesinin sarsılmasıyla bu dönemde sipahiler arasında sefere gitmemek, seferden kaçmak yaygın bir hale gelirken bu durumu önlemek isteyen Osmanlı Devleti özellikle Haçova muharebesi sırasında yaptığı yoklama sonucu kaçan sipahileri firari ilan edip tımarlarını elinden aldı¹¹⁸. Tımarları ellerinden çıkan bu sipahiler ki sayıları otuz bin kadardır. Bu durum özellikle eşkıyalık faaliyetlerinin artmasına sebep oldu.¹¹⁹

Belgelerde bazı kabile¹²⁰ ve taifeler de eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmuştur. Bunlar; Râfizî, Acem, Çekvân, Hasenân, Tatar taifeleri¹²¹ dir. “Rakka sancağı re’âyâsından Benî Asîr

¹¹² Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Celali İsyanları*, YKY, (2. Baskı), İstanbul, 2013, s. 66-67.

¹¹³ Yunus Koç, XVI. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı İmparatorluğu’nda Suhte Olayları, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2013/Bahar(18), s. 154.

¹¹⁴ Mutafa Alkan, “Softa”, *DİA*, C. 37, İstanbul, 2009, s. 242-243.

¹¹⁵ Y. Koç, *a.g.m.* s. 154.

¹¹⁶ MD 30, hk. 416, 417.

¹¹⁷ Halil İnalçık, “Tımar”, *DİA*, C. XXXXI, İstanbul, 2012, s. 171, ayrıca bkz. Erhan Afyoncu, “Zeamet”, *DİA*, C. 44, İstanbul, 2013, s. 162-164, Nejat Göyünç, “Has”, *DİA*, C. XVI, İstanbul, 1997, s. 268-270.

¹¹⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK, C. 3, Ankara, 2011, s. 100.

¹¹⁹ M. İlgürel, “Eşkîya (Osmanlılarda Eşkîyalık Hareketleri)”, s. 467.

¹²⁰ MD 30, hk. 526.

¹²¹ MD 30, hk. 449, 475, 532.

kabileleri kethüdalarının ‘Arıkan kabilesini basıp adamlarını öldürüp, mallarına el koymaları ve zulm ettikleri’ şeklinde okuduğumuz belgelerdeki hükümlerde geçmiştir.

Çalışma içerisinde kadı ve naiblerin de karıştıkları eşkıyalık faaliyetleri olmuştur. Bunlar genel itibariyle “Müslümanlara şirret ve şekavette bulunmaları, reayadan fazla akçe ve mallarını almaları” şeklinde haklarında söz konusu olan şikayetlerdendir¹²². “Zamantu mahkemesinde nâib olan Abdus-selâm hakkında rik’a sunulub şirret ve şekâvetle meşhur olub Müslümanlara te’addiden hâli olmadığı¹²³”, “Ürgüp kadısı olan mevlânâ Muhammed ehl-i zulm olub cümle zulmünden berisine sâbıkada ‘adeti ağnam cem’ine gelen sipahiye yüz koyundan yüzotuz akçe aldırıp kendi için ikişer akçe esir akçesi aldurub, defterin imza ittüğün sipahiden imza akçesi diyü altı bin akçe alub .....¹²⁴” örnekleriyle naib ve kadıların eşkıyalık faaliyetleri defterde belirtilmiş, konunun teftiş edilmesi ve şer’i olarak hukukun uygulanması emredilmiştir.

Eşkıyalık faaliyetlerinde siviller de yoğunluk göstermiştir. “Nefsi Hâmâ’da sâkin olan eşreaftan Salih hâliya ve şeyh Abdullah ve Muhammed bin Hicâzi nâm kimesneler dâyima şirret ve şekâvet üzre olub envâi tezvîr ve telbîs ile kimimizin bağ ve bahçesin ve kimimizin evlerin ve akçelerin alub şikâyet itdükleriçün emr-i örfle der-dest ittünüz deyü iftira eyleyüb kendüye tâbi’ olan bazı eşkıyâya hilâf-ı vâki’ şehâdet itdürmekle ziyâde zulm ve te’addiler idüb mezbûrların şerrinden celây-ı vatan itmeye yüz tutmuştur¹²⁵” ifadeleriyle yapılan zulüm belirtilmiş, şikâyet üzerine reaya ve berâyanın ahvallerinin şer’le görülmesi emr olunmuştur. Müslümanlar ile beraber zımmilerde bu faaliyetler içerisinde yerini almıştır¹²⁶.

Sıklıkla olmasa da eşkıyalık faaliyetlerine başka zümreler de dahil olmuştur. Bunlar: Çavuş¹²⁷, Kale Dizdarı¹²⁸, Sancak ve Kale Kethüdası¹²⁹, Topçu Başı¹³⁰, Vilayet Komutanı¹³¹, Erbab-ı Tımar¹³², Yeniçeri¹³³, Subaşı¹³⁴, Vakıf Mütevellisi¹³⁵ hüviyetleri ile fesad, şenaat, zulm ve te’addisi sabit olmakla eşkıyalık faaliyetlerine dahil olmuşlardır. Selânik kadısı ve

¹²² MD 30, hk.537, 551, 552.

¹²³ MD 30, hk. 509.

¹²⁴ MD 30, hk. 551.

¹²⁵ MD 30, hk. 346.

¹²⁶ Genel olarak bakınız: MD 30, hk. 333, 347, 355, 378, 384, 486, 550.

¹²⁷ MD 30, hk. 561, 566, 368.

¹²⁸ MD 30, hk. 389, 565.

¹²⁹ MD 30, hk. 374, 484.

¹³⁰ MD 30, hk. 435.

¹³¹ MD 30, hk. 359, 497.

¹³² MD 30, hk. 375.

¹³³ MD 30, hk. 532.

¹³⁴ MD 30, hk. 555.

¹³⁵ MD 30, hk. 323.

beyine yollanan bir hükümde “*Beylerbeyi çavuşlarından Divane Muhammed'in evin basub iki hizmetkârın katl eyleyüb ve evin ihrâk iden on sekiz neferâtının dokuz yüz neferin Südde-i Saadetim çavuşlarından olub...*” çavuşların eşkıyalığa karıştığı bildirilmiş, bu çavuşların ele geçirildiği, yakalananlara şer’le lâzım gelenin icrâ edilip yazılarak bildirilmesi istenilmiştir.

Büyük sorun teşkil eden Kızılbaşların cemiyetler kurarak gizli faaliyetlerde bulunmaları, Müslümanları yoldan çıkarmaları ve fesada sebep olmaları ise defterdeki hükümlerde geçen eşkıyalık faaliyetleri arasındadır. “*Mecidözü'ne tâbi' Mersin nâm karyeden Hâbil Halife ve Muhammed ve Evrence nâm karyeden Mahmûd Baba ve Teleş Kâsım ve karye-i Virancigden Hasan nâm kimesneler zâhiren seyyidler suretinde gezüb amma Kızılbaşlar olub ketm ile cemiyetler idüb dîn-i bâtulları üzre 'avretleri ve kızları ve oğullarıyla cem' olub şurb-i hamr idüb ihtilâfına hayırdan bir izleri olmayub muttasıl ehl-i umûr olanları cem'iyetlerine getirürler. Mezbûrun ahvâli sonunda külli fesâd müeddî olur...*¹³⁶.”

Ülkenin herhangi bir bölgesinde eşkıyalık faaliyeti zuhur ettiğinde çeşitli yollarla devlet görevlilerine ve oradan da merkeze bildirilmekteydi. Bu durumdan zarar gören reaya bireysel veya toplu olarak mahalli idarecilere bildirerek ehl-i şer’ veya ehl-i örfe gelip maruz kaldıkları zulm ve te’addiyi ayrıntılı şekilde anlatırlardı. Divâna intikal edilen davalar hak üzere teftiş edilir, on beş yıl mürur etmeyen davaların¹³⁷ görülmesi istenirdi. Halkın şikayetleri ile görülen davalardan sonra cezalar verilirken, ön plana çıkan ceza Üsküp¹³⁸ ve Kıbrıs¹³⁹,a yapılan sürgünler olmuştur.

Zulmü gidermek halkın can ve mal güvenğini sağlamak amacıyla adâletnâmeler yayınlanmıştır. Adâletnâme de padişahın ülkesinde adaleti kurmak için başvurduğu tedbirlerden biri idi¹⁴⁰. Adâletnâme, devlet otoritesini temsil edenlerin, reâyâyâ karşı bu otoriteyi kötüye kullanmalarını, kanun, hak ve adalete aykırı tutumlarını olağanüstü tedbirlerle yasaklayan beyanname şeklinde bir padişah hükmüdür¹⁴¹. Adâletnâmeler yüksek idarecilere, yani şeriat ve kanuna göre hüküm verme yetkisi taşıyan kadınlara, bedeni cezaları uygulama yetkisi bulunan beylerbeyi ve sancak beylerine veya bunların adamlarına yazılır ve bu görevlilerin görevlerini kötüye kullanmamaları istenirdi¹⁴².

¹³⁶ MD 30, hk. 319.

¹³⁷ MD 30, hk. 368.

¹³⁸ MD 30, hk. 497.

¹³⁹ MD 30, hk. 509.

¹⁴⁰ Halil İnalçık, “Adâletnâme”, *DİA*, C. I, İstanbul, 1988, s. 346.

¹⁴¹ Halil İnalçık, *Osmanlıda Devlet Hukuk Adalet*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 75.

¹⁴² H. İnalçık, “Adâletnâme”, s. 346.

1.6.2. Kalelerin İnşa ve Tamiri ile Bazı İmar Faaliyetleri

Osmanlı Devleti, halkının her alanda rahat bir yaşam sürmesini ve ülke güvenliğini sağlamak amacıyla huduttaki kale ve şehirlerin inşasına büyük önem vermiştir.

İncelenen belgelerde kale inşasında levazım ve mühimmatın nasıl karşılanacağını defter edilmesi¹⁴³ istenmiştir. Kale tamirâtı büyük önem arz etmektedir. Tamir olunacak kaleler için gereken malzemeler genellikle bakır, kurşun, kerpiç, kereste, taş, kiremid olarak belirtilmiş ihtiyaç duyulan akçeler toplanarak temin edilmiştir¹⁴⁴. Ayrıca fethedilen ve tamir edilen kaleler için çalışacak bennâ (mîmâr), neccâr (marangoz)¹⁴⁵, cerahor¹⁴⁶ ve asker nakil edilmiştir¹⁴⁷. “*Vilâyet-i Diyârbekire tâbi’ Erğani kal’asından on ve Caber kal’asından on nefer ve Aydın kal’asından beş nefer ve Mardin kal’asından on beş nefer ki cümle kırk hisârları Habeş kal’asına ihrâc idesin deyû fermân olunmağın ol emr-i şerîfim mücebince zikr olunan kal’alardan kırk nefer kimesne ihrâc olunub Südde-i Sa’âdetimden berâtları virilüb Habeş kal’asının ‘azebler ağası olan Maksûda teslîm olunub irsâl olunmuşdur.*”¹⁴⁸ Hükümünde nefer takviye edilmesi belirtilmiştir.

Özen gösterilen bir konu ise tamirat için gönderilen mimarların liyakat sahibi ve genç mimar olmalarıdır. “*Azak kal’asıçün gönderilen mi’mâr pîr olmağla teb’anın hakkından gelmeyüb mi’mâr gönderilmek lâzımdır deyû bildirmişsin. İmdî mukaddemâ ol cânibe gönderilen Mustafa Çavuş teb’a ahvâlinde habir ve sana’atında mâhir olub üstâd mi’mâr olmağla aher mi’mâra ihtiyaç yokdur.*”¹⁴⁹ şeklinde belirtilmiştir.

Dırâç kalesi halkının gönderdiği arz-ı halde küffâr-ı haksar gemilerinin gelmesiyle İlbasan kalesi etrafında olan reayanın yardım ederek¹⁵⁰ kalenin muhafazasının sağlanması istenmiştir. Bir diğer hükümde ise Preveze kalesi topçularının kendi havasında olup ticaret yaptıkları ve kale muhafazasında bulunmadıklarından dolayı uyarı aldıkları belirtilmiştir¹⁵¹.

Erzurum, Azak, Bağdad, Kafsa, Erciş, Ahlat kalelerinde tamirat faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Tokat sahrasında ise bir kalenin inşası ferman olunmuştur¹⁵².

¹⁴³ MD 30, hk. 574.

¹⁴⁴ MD 30, hk. 312, 357, 391, 400, 485.

¹⁴⁵ MD 30, hk. 358.

¹⁴⁶ Cerahor: Osmanlılar tarafından ordu hizmetlerinde kullanılan Hristiyan ecirlere verilen bir ad. M. Zeki. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü-I*, MEB, İstanbul, 1983, s. 280.

¹⁴⁷ MD 30, hk. 344, 431.

¹⁴⁸ MD 30, hk. 578.

¹⁴⁹ MD 30, hk. 365.

¹⁵⁰ MD 30, hk. 458.

¹⁵¹ MD 30, hk. 535.

¹⁵² Bir bütün olarak bakınız; MD 30, hk. 312, 357, 365, 391, 431, 485, 554, 574.

İstanbul'da çeşme yapımı¹⁵³, Boğdan voyvodasının Yaş mahallinde hamam inşası¹⁵⁴, Üsküdar da inşa edilen han¹⁵⁵, Tuna nehri üzründe yapılmış olan köprü¹⁵⁶, Sigetvar kurbünde inşa olunan türbe ve cami, Mağosa'da inşa edilen cami-i şerif¹⁵⁷ çalışmada yer alan kale yapım ve onarımı dışındaki imar faaliyetleri arasındadır. Aynı zamanda inşa edilen yapıların korunması için gerekli önlemler alınmıştır.

1.6.3. İktisadî Faaliyetler

Kamu maliyesi, devletin görevlerini yerine getirmesi amacıyla gelir elde etmesini ve bu gelirleri harcamasını konu alır. Ülkenin mali sistemini oluşturan merkez maliyesi, tımar ve vakıflar önemli gelir kaynakları oluşturur. XVI. yüzyıl başlarında merkezi hazine gelirleri, toplam kamu gelirleri içerisinde %51, tımar sisteminde oluşan gelirler %37, vakıf gelirleri %12 civarında bir paya sahipti¹⁵⁸. Merkez maliyesini, gelir ve giderleri merkezi bütçeye yansıyan, Bâb-ı Defterî denen maliye teşkilatı oluşturur ve en üst makamı Başdefterdarlık'tır. Osmanlı Devleti'nde iç ve dış olmak üzere iki tür hazine bulunurdu. İç hazine padişahların özel gelir ve giderleriyle ilgiliyken, dış hazine ise maliye dairelerinden Ruznamçe kalemi tarafından kayıtları tutulan, yönetim sorumluluğu sadrazam ve defterdarın üzerinde olan devlet hazinesidir.

Bütçelerde yer alan gelir kaynakları çoğunlukla *mukataa*, *cizye* ve *avarız* gelirleridir¹⁵⁹. Sözlükte “kesmek” manasındaki Arapça kat kökünden türeyen mukâtaa “keşişmek” demektir. Osmanlılar da başlangıçta daha ziyade bu anlamda “mukâtaaya vermek”, “mukâtaaya almak/tutmak” veya sadece “mukâtaa” tabirleriyle devlete ait bir kısım vergilerin iltizama verilmesini kastetmişlerdir¹⁶⁰. Çalışma içerisinde, Tımişvar beylerbeyisi ve defterdarına hitaben gönderilen bir hükümde, 20 Safer 985 (9 Mayıs 1577) tarihinde Tımişvar'a tabi bazı mukataanın iltizam edilip, Küçük Muhammed isimli emînin zimmetinde bulunan malı mirinin tahsili için Dergâh-ı Muallam çavuşlarından Ali çavuşun gönderilmesi ve malı mirinin kendi şahsi malından temin edilmesi¹⁶¹ örneğinde belirtildiği gibi tahsilatın

¹⁵³ MD 30, hk. 362.

¹⁵⁴ MD 30, hk. 409.

¹⁵⁵ MD 30, hk. 442.

¹⁵⁶ MD 30, hk. 576.

¹⁵⁷ MD 30, hk. 459, 460, 521.

¹⁵⁸ Ahmet Tabakoğlu, “Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi”, *Türkler*, C. X, (Edt. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 680-681.

¹⁵⁹ A. Tabakoğlu, *a.g.m.* s. 685.

¹⁶⁰ Mehmet Genç, “Mukâtaa” *DİA*, C. XXXI, İstanbul, 2006, s. 129-130.

¹⁶¹ MD 30, hk. 313.

yapılması, mukâtaaların deftere kaydedilmesi¹⁶², mâl-ı mîrînin Sûdde-i Sa'âdete gönderilmesi¹⁶³ gibi konular okuduğumuz belgelerden anlaşılmaktadır.

Bütçelerde yer alan bir diğer önemli gelir kaynağını “*cizye*” oluşturmaktaydı. Cizye, gayrimüslim tebaanın ödediği şer'i bir vergi olup daima nakit olarak alınır ve doğrudan doğruya merkezi hazineye aktarılırdı¹⁶⁴.

Üçüncü önemli gelir kaynağı “tekâlif-i örfiye”; “avâriz-ı divaniye” veya kısaca “*avarız*” denen olağandışı vergilerdir. Bunlar başlangıçta savaş harcamalarını finanse etmek için konmuştur ve XVII. yüzyılın sonlarından itibaren olağan vergiler haline gelmiştir¹⁶⁵. Göç eden reyanın avarızını ödemekte zorluk çıkarttığı, göç edeli on yıldan fazla değilse tekrar yerlerine gönderilip avarızın kanun üzere alınması¹⁶⁶, ferman olunan avarızı vermeyip inat ve muhalefet ederek, isyan edenlere askerle müdahale edildiği ve ehli fesadın hakkında gelinmesi¹⁶⁷ okuduğumuz belgelerde kaydedilmiştir.

Osmanlı Devletinde bütçe gelirlerinin yanı sıra birtakım giderler de bulunmaktaydı. Sözlükte “yapılması, verilmesi gerekli olan” anlamındaki mâ vecebeden geldiği belirtilen mevâcib kelimesi terim olarak memur ve askerlere verilen maaş karşılığında kullanılmıştır. Ulûfe terimi de aynı anlamdadır¹⁶⁸. Ulûfe ya da mevâcib adı verilen bu ödemeler merkezi ordu ve devlet görevlilerine üç ayda bir yapılırdı. Çalışma içerisinde bu ödemeler yeniçeri, bölükbaşı, odabaşı, hisar eri ve görevine devam eden askerler belirtilerek gerek doğrudan gerekse diğer vilayet hazinelerinden karşılanmak üzere ödemelerin yapıldığı belirtilmiş olup defterlere kaydedilmesi istenmiştir¹⁶⁹. Örneğin, Haleb defterdarına yollanan hükümde, Erzurum'un hisar erleri ve azeblerinin Haleb mukataatından ödenecek mevaciplerinin hasıl olmamasıyla sıkıntı çektiklerini belirtmeleri üzerine, Dergâh-ı Muallam çavuşlarından Gazi'nin konuyla ilgilenmesi ve şikayete asla mahal vermemesi¹⁷⁰ istenmiştir. Hizmet edenlerin görevlerini hakkıyla devam ettirmeleri için ulufelerin ödenmesinin zamanında yapılması ve sıkıntı çektirilmemesi önemli bir husus olmuştur. Bir başka örnekte ise, Bağdad

---

¹⁶² MD 30, hk. 464.

¹⁶³ MD 30, hk. 453, 481, 501, 538, 567.

¹⁶⁴ Halil İnalçık, *İmparatorluğun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Eren, (Çev. Halil Berktaş), C. 1, İstanbul, 2004, s. 105-109.

¹⁶⁵ A. Tabakoğlu, *a.g.m.* s. 686.

¹⁶⁶ MD 30, hk. 531.

¹⁶⁷ MD 30, hk. 580, 581.

¹⁶⁸ Erhan Afyoncu, “Mevâcib”, *DİA*, C. XXIX, Ankara, 2004, s. 418.

¹⁶⁹ MD 30, hk. 324, 430, 443, 540.

¹⁷⁰ MD 30, hk. 318.

yenicerilerinden on sekiz neferin hizmetinde şüphe duyulmasıyla ulufeleri verilmemiş ve ulufeleri ellerinden alınarak yarar Rum yiğitlerine tevcih edilmesi fermanı şerif olmuştur¹⁷¹.

Osmanlı ekonomisinin esasını oluşturan” tımar” vergi toplama sistemi içerisinde. Devlet aynı zamanda bu yöntemle elinin altında her an savaşa hazır bir ordusunu da buldurmuş oluyordu. Defterde, hizmet karşılığında verilen tımarların yanı sıra işinden çıkarılan kesime tımar verilmemesi¹⁷² bazı durumlarda tımar tasarruf edenlerin ellerinden tımarlarının alındığı yarar kimselere tevcih edildiği ve sürgün edildikleri olmuştur¹⁷³. Bununla birlikte yarar tımarların bedellerinin ödenerek satın alınması, tımar tahsilinin yapıp defterlere kaydedilmesi¹⁷⁴ okunan hükümlerden anlaşılmaktadır.

Vakıflar ise İslâm ülkelerinin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında son derece etkili olmuştur. Vakıf hayratı arasında bütün İslâm ülkelerinde dini nitelikli ve eğitimle alakalı kuruluşlar (cami, mescid, medrese, dârülkur’ân, dârülhadis), sufiler için barınma ve toplanma yerleri (zâviye, hankah, ribât, tekke), fakirlere yemek dağıtan mutfaklar (imaret), sosyal nitelikli toplantı yerleri olarak da kullanılan kabirler (türbe), sağlık kuruluşları (bîmâristan, dârüşşifâ), şehirlerde ve kırsal kesimlerde yollar, köprüler, kervansaraylar, sulama şebekeleri, kaleler, deniz fenerleri, kanalizasyonlar, su yolları, çeşmeler vb. vardı. Bunların sürekliliği vakıf mallarından elde edilen gelirlerle sağlanıyordu¹⁷⁵. Vakıf gelirlerinin sabit tutulması, vefat eden şahısların akçelerinden borçlarının çıkartılıp kalanın vakfa ilhakı¹⁷⁶ çalışmada söz konusu olmuştur.

1.6.4. İstanbul’un Et İaşesinin Temin Edilmesi

Genel anlamda, provizyonizim (iaşecilik) olarak isimlendirilen ve hemen hemen sanayi inkılabı öncesi tüm klasik ortaçağ şehirleri için temel ekonomi-politik bir kavram olan bu politika üretilen mal ve hizmetlerin, mümkün olduğu kadar bol, kaliteli ve ucuz olmasına yani piyasada mal arzının mümkün olan en yüksek seviyede tutulması demektir¹⁷⁷. Halkın refahını sağlamak amacıyla piyasa da her zaman bol ve ucuz miktarda malın bulunmasını sağlamak ekonominin temel işlevi olarak kabul edilmektedir. En büyük toplumsal yapılanma olan devlet ise bu yapıyı sağlamak ve korumak ile görevlidir¹⁷⁸.

¹⁷¹ MD 30, hk. 402.

¹⁷² MD 30, hk. 478, 549, 559.

¹⁷³ MD 30, hk. 339, 361, 376, 414, 548.

¹⁷⁴ MD 30, hk. 452, 579.

¹⁷⁵ Bahaeddin Yediyıldız, “Vakıf”, *DİA*, C. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 479-480.

¹⁷⁶ MD 30, hk. 316, 468.

¹⁷⁷ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken, İstanbul, 2010, s. 60.

¹⁷⁸ Mehmed Said Türkhan, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul’un Et İaşesinin Temini: Hassa Kasabbaşılık Kurumu*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s. 6.

İstanbul; coğrafi konumu, Osmanlı Devleti'nin başkenti olması, bünyesinde barındırdığı asker ve bürokrasisi sebebiyle çok yoğun bir nüfusa sahipti. Devletin yönetim merkezi olması, mevcut kalabalık bir askeri ordu beslemesi, 15. ve 16. yüzyıllardaki büyük nüfus yapısı ile dikkatleri üzerine celbetmiş olan İstanbul'un, temelde ekmek ve et iâşesi ile diğer bazı gıda maddelerinin tedariki önemli meseleler olarak görülmüştür¹⁷⁹. Bu sebeple Osmanlılar, İstanbul'un iâşesinin temin ve kontrolüne özel bir önem göstermişlerdir. Osmanlı Devletinde hububat her zaman iâşe politikasının esası olmuştur. Osmanlı Devletinin bazı dönemlerinde, ordunun ve İstanbul'un iâşesinde, bazen günlük ekmek temininde bile sıkıntılar yaşanmış darlıklarla mücadele edilmiştir. İstanbul'un ihtiyacı için zahire toplamakla görevli memurların halkı sıkıntıya sokmadan zahire temin etmeleri istenmekteydi. Kıtılık ve savaş dönemlerinde hububatın fiyatı yükselmiş ve buğday ihracı yasaklanmıştır¹⁸⁰. Ayrıca bağ ve bahçesi olan kimselerin ham meyveleri rençber gemilerine sattırmayıp İstanbul zahiresi için olgunlaştıktan sonra ulaştırılması ve bu konuda dikkatli olunarak iş yapılmaması emr olunmuştur¹⁸¹.

Osmanlı Devletinin en büyük sorunlarından biri zahire karaborsacılığı ve kaçakçılığı olmuştur. Zahire kaçakçılığı yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere iki yönlü olarak yapılmıştır. Zahire kaçakçılığının en önemli sebebi üretim bölgelerindeki üretim fazlasının öncelikli olarak İstanbul'a gönderilmesi idi. Zahire karaborsacılığı dışında Osmanlı Devletini uğraştıran en önemli problemlerden biri de hileli zahire satışları olmuştur. Hileli zahire satışı, özellikle kaliteli buğday arasında kalitesi daha düşük olan buğday, arpa, çavdar, saman vs. katılmasıydı¹⁸². Devlet bu durumun önüne geçmek için tedbirler almıştır. Fırıncı ve değirmencilerin altı aylık hububatı ellerinde tutma zorunlulukları vardı. Kapan naibinin tevzi defterlerinden alıp almadıkları kontrol edilmiştir¹⁸³. Halkın ve askerinin et ihtiyacı önemli bir husus olmuştur. Yeniçeri kasapları halkın tüketiminin yaklaşık yüzde elli fazla miktarda yeniçerilere koyun satmıştır. Osmanlı saray mutfağı için ise et iâşesi koyun ve kuzulardan sağlanmıştır¹⁸⁴. Et iâşesi organizasyonunun ilk halkasını kasaplık koyunların temin edilmesi oluşturmaktadır. Koyunların esas temin sahası Rumeli, Anadolu ve bağlı iki devlet olan Eflak ve Boğdan'dır¹⁸⁵. İstanbul şehri için temin ve dağıtımda en önemli görevli koyun emnidir.

¹⁷⁹ Ahmet Uzun, "Osmanlı'da Şehir Ekonomisi ve İâşe", *TALİD*, C. 3, S. 6, 2005, s. 212.

¹⁸⁰ Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı Döneminde İstanbul'un İâşesi", *II. Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul, 2014, s. 114.

¹⁸¹ MD 30, hk, 542.

¹⁸² A. Tabakoğlu, *a.g.b.* s. 116.

¹⁸³ A. Tabakoğlu, *a.g.b.* s. 117.

¹⁸⁴ M. S. Türkhan, *a.g.t.* s. 27.

¹⁸⁵ M. S. Türkhan, *a.g.t.* s. 37.

Fakat koyun emininin da zamanla ortadan kalkarak yerini 16. yy.'da da varlığını bildiğimiz bir saray görevlisi olan kasabbaşıya bıraktığını görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde, et iaşesinin tedarik edilmesi celep¹⁸⁶ ve kasap gibi iki önemli kurumla sağlanırdı. Temel saiki başkentin istikrarlı ve düşük et arzı çabasına dayanan celebkeşan sisteminde hedeflenen amaç, et arzını garanti altına almak ve fiyatların, nüfusun ekonomik gücünü aşmayacak bir düzeyde kalmasını sağlamaktı. Belirli miktarda koyunu İstanbul'a getirmekle mükellef olan celebkeş, hizmetleri karşılığında tüm olağanüstü vergilerden ve devlete yönelik hizmet şekillerinden muaf tutuluyorlardı¹⁸⁷.

Başkentin et ihtiyacına "müzayaka" kavramı ile açıklık getirilirken, koyun sıkıntısının görüldüğü ya da görülebileceği sonbahar ve kış dönemlerinde et ihtiyacının karşılanması gereği hususu emr-i hümayunlar ile ilgili mahallere bildirilmekteydi¹⁸⁸. İstanbul'a gelecek etin türü daha ziyade koyun olarak tercih edildiği belgelerden anlaşılmaktadır¹⁸⁹. Ayrıca koyun haricinde keçi ve sığırların da satın alındığı ve defterlere kaydedilmiştir¹⁹⁰. Devlet koyunların yolda herhangi bir müdahaleye maruz kalmadan direkt olarak İstanbul'a getirilebilmeleri için yol üzerindeki kadılıklara hükümler yazılmıştır¹⁹¹.

İstanbul'un et iaşesi tedarikinde önemli bir diğer kurum olan kasaplığın, genel olarak bu işe kadir *maldar* kimseler olması gerektiği belirtilmiştir. "*Taht-ı kazândan Karapınar nâm karyeden Murad Receb nâm kimesne için maldar-ı memul kimesnedir on bin yük akçeye mâlikdir. Dört beş bin koyunu vardır deyû i'lâm olunmağın İstânbül'da kasap olmasın emr idüb buyûrdûm ki*"¹⁹². İstanbul zahiresinde et iaşesinin yeterli miktarda temin edilebilmesi için gereksiz koyun kesilmesi yasaklanmıştır. Ayrıca zamanı gelmeden kuzulu koyun kesilmemesi emr edilmiştir.

1.6.5. Diğer Meseleler

30 Numaralı Mühimme defteri içerdiği zengin konular itibarıyla geniş bilgiler sunmaktadır. İncelenen defterde ifade edilen başlıklar haricinde farklı konularla alakalı hükümler de bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti, geniş bir coğrafyada hakimiyet kurmuş olması nedeniyle madenler işlevsel bir alana sahip olup çeşitlilik göstermekteydi. Maden çeşidi olarak; Kavala ve

¹⁸⁶ Celeb: Sığır, daha çok koyun getirerek kasaplara satan büyük tüccar. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, 31. Baskı, Ankara, 2015, s. 147.

¹⁸⁷ A. Uzun, "Osmanlı'da Şehir Ekonomisi ve İaşe", s. 227.

¹⁸⁸ MD 30, hk. 320, 330, 341, 377, 553.

¹⁸⁹ MD 30, hk. 477, 507, 508, 511, 543, 569.

¹⁹⁰ MD 30, hk. 340, 544.

¹⁹¹ M.S. Türkhan, *a.g.t.* s. 50.

¹⁹² MD 30, hk. 477.

Piravişte'de kiremid¹⁹³, demir mermi olarak bilinen top yuvarlağı Van'da¹⁹⁴, Bağdad'da barut¹⁹⁵, günümüzde potasyum nitrat olarak bilinen ve barut yapımında kullanılan madde olan güherçile¹⁹⁶, Van'da yivsiz tüfeklerin mermilerinde kullanılan fındık, kurşun¹⁹⁷ madenleri okuduğumuz belgelerdeki hükümlerde hususu mühimmat olarak geçmektedir. Bir diğer hükümde tespit edilen maden cevherlerinin kazılıp fırınlar kurulması, numune yollanıp çıkarılan gümüş madeninin miktar olarak bildirilmesi istenmiştir¹⁹⁸.

Halkın güvenliğinin sağlanması, ticaret ehlinin ve gelen elçilerin korunması¹⁹⁹ önem arz eden husustur. Fas hakimi Abdülmelik'in Südde-i Saadete adam gönderip kefil ve eman verdiği kâfir gemilerinin Cezayir'e ticarete giderken rencide edilmemesi konusunda emri hümayun talep etmesi²⁰⁰ tüccarların zarar ziyana uğramamaları açısından tedbir amaçlıdır. Osmanlı topraklarına gelen ve giden bütün kesimim sağ salim yerlerine ulaştırılmaları, kimsenin rencide ve remide ettirilmemesi ve bu konulara kimsenin dahil ettirilmemesi hükmolunmuştur. Yine halkın refahını sağlamak amacıyla fakir fukaraya yapılan yardımlar²⁰¹ ve bunların kontrol edilmesi söz konusu olmuştur. Ülke düzenini bozan ve halkın huzuru kaçıran kişi ve gurupların emri şerife uymamasıyla isyan²⁰², kızılbaşlık faaliyetleri²⁰³ eşkıyalık olayları ile paralel olarak devam etmekteydi. "*Habeş kal'ası ağası olan Maksûd mektûb gönderüb kal'a-i mezbûra müstahfizlarının ve azeblerinin aralarında yigirmi neferi Habeş ve ba'zısı şarkdan gelmiş tâ'ifeden olub her birinin hâlen Kızılbaş 'ammîsi ve dayısı olub zikr olunan yigirmi nefer hisâr eri cümlesin ihtilâl itmişdir deyû...*"²⁰⁴ örneğiyle Kızılbaşların eşkıyalıkları taifeler ile yürüttüğü belirtilmiştir. Yolsuzluk faaliyetlerine bakacak olursak kale dizdarları, vakıf mütevellisi gibi devlet tarafından görevlendirilen kimseler karşımıza çıkmaktadır²⁰⁵. Genel güvenliğin sağlanması amacıyla suçlular yakalanıp hisar erlerine teslim edilerek Südde-i Saadete yollanmış²⁰⁶ gereken cezalar verilmiştir. Tımarın

---

¹⁹³ MD 30, hk. 314.

¹⁹⁴ MD 30, hk. 354, 407.

¹⁹⁵ MD 30, hk. 450, 451.

¹⁹⁶ MD 30, hk. 473, 474.

¹⁹⁷ MD 30, hk. 560.

¹⁹⁸ MD 30, hk. 558.

¹⁹⁹ MD 30, bkz. hk. 315, 413, 421, 424,429, 439, 440, 466, 467, 506.

²⁰⁰ MD 30, hk. 427.

²⁰¹ MD 30, hk. 425, 426, 479.

²⁰² MD 30, hk. 388, 390, 412, 422, 522.

²⁰³ MD 30, hk. 319, 488.

²⁰⁴ MD 30, hk. 514.

²⁰⁵ MD 30, hk. 420, 461, 510, 530, 564.

²⁰⁶ MD 30, hk. 363, 372.

alınması, kürek cezası²⁰⁷, yoğunlukla Kıbrıs ve Üsküp'e sürgün²⁰⁸ ile beraber devlet çalışanı ise görevden azledilme bu cezalar arasındadır.

Okuduğumuz belgelerde İstanbul'un su yolu meselesi bahçelere gelen suyun kontrolü, bozulan çeşmelere başlık takılıp suyun boşa akıtılmaması²⁰⁹ şeklinde geçmektedir.

Ayrıca bir hareketin yapılabilmesi için resmi makamdan "icazet" adı verilen izin belgesinin alınması gerekirdi. Devletin kurallarına aykırı gelen işlerde asla icazet olmamıştır²¹⁰. Vergi konusunda hassas davranılıp zamanında tahsil edilmesi gereği belirtilmiştir²¹¹ Mâl-ı mîrîye çalışan kişiler defterlere kaydedilmiş, zimmetine akçe geçirenler tespit edilmiş vefat edenler de dahil olmak üzere mâl-ı mîrî tahsil edilip Südde-i Saadete yollanmıştır²¹². Denizde donanma sürekli hazır ve müheyya edilmiş, gemi ve kalelere asker sevkiyatı yapıp askere zahire temin edilmesi sağlanmıştır²¹³. Hacıların güvenliğinin sağlanması²¹⁴, temessük verilmesi²¹⁵ yine incelenen hükümlerde yerini almıştır.

30 Numaralı Mühimme Defteri'nin çalışmaya konu olan bölümünde devletlerarası münasebetleri içeren hükümler de bulunmaktadır. Dönemin diplomatik belgelerinde *Nemçe* olarak ifade edilen Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında yapılan anlaşmalara uyulması gerektiği ve verginin zamanında ödenmesi²¹⁶ istenmiştir. Yine belgelerde *Yukaru Canib* olarak zikredilen İran'da Kızılbaşların halka teaddi ve zulm içinde oldukları, bu durumun yoklanarak teftiş edilmesi ve fesadların haklarından gelinmesi emredilmiştir²¹⁷.

Çalışmaya konu olan defterde, siyasi, sosyal ve iktisadî konular dışında bir takım tayin ve tevcih meselelerinden oluşan konular da mevcuttur²¹⁸. Bunlar bir kısım tahrir işlemleri ve sonrasında deftere kaydedilmesi²¹⁹ konularından oluşmaktadır.

---

²⁰⁷ MD 30, hk. 380, 577.

²⁰⁸ MD 30, hk. 353, 406, 410, 469,497, 498.

²⁰⁹ MD 30, hk. 337, 362, 433, 436, 556.

²¹⁰ MD 30, hk. 326, 335, 445, 447, 523.

²¹¹ MD 30, hk. 329, 401, 438, 476.

²¹² MD 30, hk. 332, 325, 351, 453, 455, 501, 502, 515, 516, 520, 538, 545, 546.

²¹³ MD 30, hk. 322, 344, 348, 385, 434, 444, 480, 495, 578.

²¹⁴ MD 30, hk. 428, 528, 536.

²¹⁵ MD 30, hk. 387, 419.

²¹⁶ MD 30, hk. 329.

²¹⁷ MD 30, hk. 353, 449, 488, 513.

²¹⁸ MD 30, hk. 350, 369, 393, 398, 456, 460, 465, 471, 518, 562, 563, 575.

²¹⁹ MD 30, hk. 381, 382, 418, 533, 572.

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON VE HÜKÜM ÖZETLERİ

[128]

312 Erzurum kalesinin etrafına yapılan binalar, hendek kazılması, ölçüleri malzeme olarak kullanılan taş, kiremid ve bozulan yerlerin tamirinin nasıl yapılacağına dair.

Hasan ile sâhib-i sa'âdete getirildi. Fî 20 S sene 985 (9 Mayıs 1577)

Erzurum beğlerbeğisine hüküm ki:

Bundan akdem Erzurum kal'asının etrafında tâbyalar binâ itdirüb ve hendeği kazılıb divarları kiremid olmak emrim olmuşdu. El-hâlet-i hâzihi Südde-i Sa'âdet'e mektub gönderüb hendeğin cümlesin tahmin-i sahih ile ta'mir itdirildikte 7000 zirâ' mikdârı hendek varoşa bi't-temâm ihâta idüb ve divarı râsıt ve top olmağın bir mikdâr divardan taşra düşüb ve Kars'a kâbil etrâfına nesne konulmayub etrafından gelenler beğler ve zü'amâ ve sipâhi taifesi gelince biz-zât bir koldan mübâşeret olunub ber vechi isti'câl kazdırılmak üzredir. Lâkin hendek-i mezbûrun ihâta idecek varoşun Erzincan kapûsu önünde olan Murâd Paşa câmi'inde Tebriz kapûsuna ve yine Gürcü kapûsuna varınca mâbeynde 2000 zirâ' olub içinde ba'zı bağçeler ve hâli yerler olub mezkûr hendeğin 5000 zirâ'i varoşun me'mûruna ve 3000 zirâ'i hâli yerlere düşüb bu minvâl üzre hendek-i mezbûr çevrilub ve yâhûd varoşun ma'mûr olan 5000 zirâ' mikdârı emr olunur. Ve tâbya ve kaya birer kat yüzle kiremid ile olmağa mübâşeret olunursa iki yıl mikdarı zamâna değin kiremidin tahsîli mümkün olmayub ama taş ile binâ olunmağın mümkündür. Serc-i mesâfe-i ba'ideden gelûr ve hendeğin yakınlığı yigirmi üç zirâ' ve derinliği on zira' olub yerden yukarı taş ile örülmeye cüz-i zamanda yağmurdan ve kardan bozulub meremmete muhtâç olur deyû bildürmüşsün. Dahâ her ne demiş isen ma'lûm-ı şerifim oldu. İmdi hisâr varoşuna hendek itmekden murâd hisârda cemiyet ile oturmak lâzım geldikde 'asâkir-i halk taşrada kalmayub varoşa girüb tehassün idüb mazarratı düşmenden emîn olmak içündür. Bu takdirce 'asâkir halkına kifâyet idecek mikdarı varoşun etrafına hendek olunduktan sonra ba'zı bağçelerin ve bağların ve harâb yerlerin dâhî etrafına hendek çekilmek lâzım değıldür ve hendeğin dâhî arz-ı 20 zirâ' kifâyet ider **buyûrdûm ki:**

Varıcak bu bâbda biz-zât mukayyed olub kal'a-i mezbûrenin çünki iki tarafı taş divar olmak lâzımdır. Şimdilik hendek emr-i te'hir olunub varoş-u mezbûrundur. Ve divar ve hisâr olmak mühimmâtdan olmağın hisâr binasına mübâşeret olunub divarın arz-ı sekiz zirâ' olub içeru taşrası birer zirâ'a varınca taş ve kireç ile divar itdirülüb iki divar mâbeyninde kalan 6

zirâ' bir tabya üslûbu üzre toprak toldurulub kemâl-i metânet üzre müstahkem olub ve divarın müddeti nihâyet bulacak zamanda bir iki zirâ' mikdârı taş ve kireç ile binâ itdirilüb andan sonra yerinde binâ oluna. Sudan binaya zarar irişmek ihtimali olmayub kal'âların içi tolma olmayub divarlar (**sayfa:129**) dörder zirâ' olub ve hîn-i binâlarda kulle-i kuleye nâzır binâ itdirilüb ve mazgalların dâhî ana göre tedârük olunub ve evlere nâzır mazgallar ve yarak isti'mâl olunmağa kâbil köşeler alıkoyub ve kulelerin üstü dâhî örtülü gerekdür. Toloz mu yohsa ağaç döşeme mi olur iktizâ itdügüne göre ol diyârın üstâdı münâsib gördükleri üzre tedârük ve ihtimâm idüb ber vech-i istihkâmı itmâma irişdürmek bâbında envâ'i-i mesâ'i-i cemîlin zuhûra getüresin.

[129]

313 Vilayeti Tımışvara tabi mukataaların iltizam edilip tahsili olunmayınca Küçük Muhammed isimli kimesneye Ali çavuşun tahsil için gönderilmesine dair.

Mezkûr çavuşa virildi. Fî 20 S sene 985 (9 Mayıs 1577)

Tımışvar beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Vilayet-i Tımışvar'a tâbi' ba'zı mukâta'a iltizâm idüb henüz tahsîl olunmadık üzerinde hayli bâkiye vardır deyû küçük Muhammed nâm emin Asitâne-i Sa'âdet'imde bulunmağla ahz olunub zimmetinde mâl-ı mîri bî-kusûr tahsîl olunmakçün Dergâh-ı Muallâm çavuşlarından Ali çavuşa koşulub ber vech-i isti'câl ol cânibe irsâl olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vardûkda bu bâbda gereği gibi mukayyed olub emin-i mezbûrun ve hidmetine lâzım gelen mâl-ı mîriye kendünün bil-fi'il mevcûd olan nukûdundan kifâyet itmez ise emlâk ve esbâbından bî-kusûr tahsîl eyleyüb anlar dâhî kifâyet itmez ise küfelâsından ve emlâk ve esbâblarından bit-temâm tahsîl idüb zuhûra getirüb üzerlerinde bir akçe bâki komayub malımı zâyî' ve telef itdirmeyüb bî-kusûr zuhûra getürmek bâbında envâ-i ikdâm ve ihtimâmınız vücûda getüresiz.

[129]

314 Kavala ve Piraveşte madenlerinde bulunan kiremid için adam gönderilip tedarik edilmesine dair.

Mezbûr bölük başıya virildi. Fî 13 S sene 5 (2 Mayıs 1577)

Cezâyir beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen tophâne-i ‘âmirende olan ... kârhânesi mühimmâtı için Kavala ve Pravişte ma’denlerinde olan kiremid curûmetden hayra getürmek için Südde-i Sa’âdetim topçıları bölük başlarından Mustafa saîr topçu ile irsâl olunub **buyûrdûm ki:**

Vardûkda sen dâhî bu husûsda gereği gibi mukayyed olub Kavala ve Pravişte kâdîlarına ve Kavala kapudânına ve ma’den nâzırına ademin gönderüb zikr olunan cürûmetin nihâyet-i ihdasından mezbûr bölük başı murâd itdüğü kadar curûmun Kavala iskelesine getürdüb gönderesin ve ne vechile tedârük olunduğun yazub arz idesin. Husûs-ı mezbûr-u saîr umûra kıyâs itmeyüb envâ’i-i mesâ’i-i meşkûrun zuhûra getüresin.

[130]

315 Vilâyeti Erzuruma tabi Horasan’da bulunan Seyyid Ali’nin seyyidleri, hatunları, kızları, cariye, hizmetkar ve adamlarının Kıbrıs’tan gönderilmesi, gelmek istediklerinde güvenliğin sağlanmasına dair.

Âmedîsi Seyyid ‘Aliye virildi. Fî 21 S sene 5 (10 Mayıs 1577)

Kıbrıs beğlerbeğisine hüküm ki:

Vilâyet-i Erzurûma tâbî Horâsân yaya evlâdından Seyyid Ali nâm kimesne rikâb-ı hümâyûnuna rik’a sunub bundan akdem Kürd Şeref nâm kimesnesin bâzı hilâf-ı vâki isnâdları ile karındaşı Hüseyin celb itdirüb ba’dehu evlâdından Seyyid Demi ve Seyyid Ali ve Seyyid Muhammed ve Seyyid Pehlev Seyyid Muhammed ve Seyyid Abdur-rahman ve Seyyid Mahmûd nâm yedi nefer kimesneler ile mezbûr Seyyid Deminin menkühâ Huveyd ve kızı Peri ve bir nefer hidmetkârı ve Menefşe nâm câriyesi ve abd-ı memlûklerinden Fetv ve Hüsrev ve Turhan nâm kulları ve Kulı nâm ademleri ile cezîre-i Kıbrısta sâkin ve mütemekkinler olub hâlen Erzurum ve Van beğlerbeğileri ve Pasin ve Ulus beğleri mezbûrlar için bir vechile sâlih ve mütediyyin kimesneler oldukları arz eyledüklerin îlam idüb istida’-ı inâyet eyledükleri ecilden mezkûrların hakkında mezîd-i merhamet-i hüsrevânem zuhûra getürüb mezbûrlar cezîre-i Kıbrısdan ıtlâk olunmaların emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldûkda emrim muktezâsinca mezkûrunn seyyidleri ve hâtun ve kızlarını ve câriye kullarını ve hidmedkâr ve ademlerini Cezîre-i Kıbrısdan ıtlâk idüb gemiye girüb berû cânibe gelüb gitmek istediklerinde emr-i şerîfime muğâyir bir ferdi dahl ve tecâvüz itdirmeyüb ve emr ile olunduklarına ellerine temessük viresin ki lâzım geldükde ibrâz eyleyeler ol bâbda hiç ahz-ı mâni’ ve dâhili olmaya böyle bilesin.

[130]

316 Şam'da merhum olan Sultan Süleyman'ın salhanesinde bulunan vakıf gelirlerinin defterde belirtilen yüz akçeden yüz otuz akçeye çıkarılmamasına dair.

Muhammed çavuşa virildi. Fî 17 S sene 5 (7 Mayıs 1577)

Şam beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Mahrûse-i Şamda merhûm dedem sultan Süleyman tâb-e serâhu'nun Şam salhânesinde vâki' olan imâret-i evkâf-ı zevâyid-i kadimden yüz akçe iken hâlen yüz otuz akçe zevâyid virilür olduğu i'âm olunmağın minbâ'd vâki' olan zevâyid defter mücebince yüz akçeye irişmeyünce kimesneye zevâyidden nesne virilmeyüb te'hir olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldûkda bu bâbda mukayyed olub emrim üzre imâret-i mezbûra evkâf-ı zevâyidi eski karârı üzre yüz akçeye itmeyince mahlûl vâki' olan zevâyidi kimesneye virmeyüb arz eylesesin ve bil-cümle şart-ı vâkıfa muhâlif ta'yîn olunan zevâyidden ziyâde akçe kimesneye virmeyesin.

Bir sûreti:

Sultân Süleymân mütevellîsine yazıldı.

[131]

317 Samsâd halkından Rişvan, Baziki ve Çakallu ekrad ile Samsâd beyinin eşkıyalık ve kötülüklerinin teftiş edilip Kıbrıs'a sürgün edilmesine dair.

Kethüdâsı nefere virildi. Fî 8 S sene 5 (27 Nisan 1577)

Zulkadriye beğlerbeğisine ve Mar'aş ve Samsâd kâdîlarına hüküm ki:

Mektûb gönderüb livâ-i Samsâd re'âyâsından cemâ'ati Rişvân ve Bâziki ve Çakallu Ekrâd ile Samsâd beği Seyyid Ahmedin ahvâlleri gönderilen fermân-ı şerîfim mücebince teftiş olunub on iki günden ziyâde cemiyet idüb müşârün-ileyh cânibinden alınan nesnelere cümlesinin temessükâtı şer'iyeleri olub bir ferde zulm ve te'addisi zâhir olmayub şekevvî idenlerin dâhî ahvâli teftiş olundukda mücerred celb ve ahz içünde tezvire şürû' idüb zimmetlerinde olan mâl-ı mîrîyi virmeyüb ve ba'zıları yollar kesûb Müslümanların malın

ğaret idüb şer'le haklarından gelinüb ve başları olan kalenderin ahvâli görüldükde iki yüz nefer adem ile karye be karye gezüb mâl-ı mirîye ğadri olub ve mîrî mûma-ileyhin evi üzerine âleti cerhle varub habsinden nice muhâribleri çeküb alub üzerine nice murâd sâbit olmak südürunda iken ğayb idüb ve a'yân-ı vilâyetten nice Müslümanlar mîrî müşârün-ileyhden ve karındaşları ve oğulları ve su başlarından rızâ ve şükrân üzre olub mezkûrların itdükleri şirret ve şekâvet olub zimmetlerinde olan mâl-i mîrîyi virmeyüb mezkûr kalenderin vesâir ehl-i fesâdların buraya külli zararları olduğun bildürmüşsün. İmdî mezbûr kalenderi ele götürdüb teftîş eylemek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda emrim üzere mezbûr kalenderi ihzâr eyleyüb da'vâyı hak idenler ile beraber idüb bir def'a şer'le fasl olunmayub on beş yıl terk olunan husûsların bir mûceb-i şer' onât vechile hak üzre teftîş eyleyüb göresin. 'Arz olunduğu üzere mezbûr kalenderin fesâd ve şenâ'atin mukarrer olub bî hasbiş-şer' üzerine hemân sâbit olursa ol bâbda muktezâ-yı şer'i kavîm ile 'amel olub şer'le lâzım geleni edâ idüb yerine koyub şer'e muhâlif kimesneye iş itdürmiyesin. Eğer mezbûrun üzerinde şer'le kan sâbit olmayub vesâyir fesâd ve şenâ'at sâbit olursa ol yerden alâkasın kat' idüb yarar ademlere koşub Kıbrisa sürgün eylesin ve üzerinde sübût bulan fesâd ve şenâ'ati ne ise yanında sâbit olduğü üzre sûret-i sicillerin gönderesin ve mezbûr kalenderin yoldaşları zimmetlerinde olan mâl-ı mîrîyi bî-kusûr tahsîl idüb dâhî haklarında şer'le lâzım geleni icrâ eylesin.

[132]

318 Erzurum'da bulunan hisar erleri ve azeblerinin maaşlarının Haleb mukataasından ödenmesi ve Gazi çavuşun bu konu ile ilgilenmesine dair.

Tashîh olduğü üzre Gâzî çavuşa virildi. Fî 8 RA (26 Mayıs)

Dizdâr Muhammed çavuşa virildi. Fî 5 S sene 5 (24 Nisan 1577)

Haleb defterdârına hüküm ki:

Hâlen Erzurumun hisâr erleri ve 'azebleri ana rikâb-ı hümâyûnuma rik'a sunub mevâcibleri kadîmül-eyyamdan Haleb mukâta'atından akçe hâsıl olur mukâta'alardan salınub mevâciblere edâ olunurken hâlen bir yıllık kıst mevâcibleri kendülere vâsıl olub kalub taleb itdükleri vilâyet-i Halebde vâki' olan mukâta'ânın temmuz bakayâsından salınmağla asla mevâcibleri hâsıl olmayub zarûret-i müzâyaka geldükleri i'lâm eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Gâzî vardukda vusûl buldukda Erzurumda vâki' olan hisâr erleri ve 'azeblerinin mevâciblerine olıgelen âdet-i kadîm üzre bir yerlerden salub vech-i meşrûh üzre temmuz bakayâsından saldurmayub müzâyaka çekdürmeyesin serhadde olan kıl'a müstahfizlarının mevâcibleri diğér yerlerden ve müdd-ı iki isâl-ı mühimmâttandır. İhmâl eylemeyüb dâhî mezkûrları şikâyet itmiyesin. Şöyle ki husûs-ı mezbûrda tekrâr şikâyet olunub mevâcibleri emrim üzre zikr olan irsâlin zeyli müte'akkib kimin ile evvel-i mezbûra bu bâbda mukayyed olman mukarrerdir. Anâ göre mukayyed olub ve mezbûra müzâyaka virilmekden ikrâr idesin.

[132]

319 Mahmiye-i Özi kadısının mektub gönderip Mersin, Evrence ve Virancik isimli köylerden kimesnelerin Kızılbaş olup gizli cemiyetler düzenleyip fesada sebep olmaları, haramdan uzaklaşmayıp övünenlerin şer'le haklarından gelinmesine dair.

Mecid Özi kâdîsına virildi. Fî 13 S sene 5 (2 Mayıs 1577)

Rûm beğlerbeğisine Mahmiye-i Özi ve Çorum kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki Mahmiye-i Özi kâdîsısın mektûb gönderüb Mecid özüne tâbi' Mersin nâm karyeden Hâbil halife ve Muhammed ve Evrence nâm karyeden Mahmûd baba ve Teleş Kâsım ve karye-i Virancığden Hasan nâm kimesneler zâhiren seyyidler sûretinde gezüb ama Kızılbaşlar olub ketm ile cem'iyetler idüb dîn-i bâtılları üzre 'avretleri ve kızları ve oğullarıyla cem' olub şurb-i hamr idüb ihtilâfına (?) hayırdan bir izleri olmayub muttasıl ehl-i umûr olanları cem'iyetlerine götürürler. Mezbûrun ahvâli sonunda külli fesâd müeddî olur deyû bildürmüşsün **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda gereği gibi dikkat ve ihtimâm üzre olub mezbûrların ahvallerini yazub Müslümânlardan hufyeten tettebbû' idüb göresin. Vâkı'a vech-i meşrûh üzre şer'-i şerîfe muhâlif va'zları olub Müslümanlar ol vech ile şehâdet iderlerse hilâf-ı şer'i kadîm sa'âdeti zâhir olub ol makûle menâhiden ictinâb itmiyen mübâhileri ele getürdüb şer'le haklarından gelesün ki sâyirlerine müceb-i ibret ola ve üzerlerine şer'le ne makûle mevâdd sâbit zâhir olub ve ne vechile haklarından gelündüğün yazub 'arz eylesin.

[132]

320 Bolu'da koyun kesilmesi hususuna dair.

Kethüdası Hasan'a virildi. Fî 13 S sene 5 (2 Mayıs 1577)

Bolu beğine ve kâdîlarına hüküm ki:

Hâliyen taht-i hükûmetinizde deşt-i koyun zebh olunmağla ana bâbında müzâyaka çekülürse i'lâm olunub min-ba'd deşt-i koyun zebh olunmamasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda taht-i hükûmetinizde koyun zebh idenlere tenbîh ve te'kid eylesün. Min-ba'd hilâf-ı şer'üş- şerîf (silik) koyun boğazlamıyalar ba'de emrime mû'temil olmyanı yazub bildüresin.

[133]

321 Bağdad muhafazası için silahdar ağası Behram ve Şehrizol muhafazası için sağ ulufeciler başı Rıdvân'ın bölüğü ile yollanması ve mevaciblerinin dağıtılmasına dair.

Hasan kethüdâya virildi. Fî 15 S sene 5 (4 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Bağdâd muhâfazasıçün Asitane-i Sa'âdetimden silahdârlarım ağası Behram bin beş yüz nefer silahdâr ile ve Şehrizol muhâfazasıçün sağ ulûfeciler başı Rıdvân umûmen ulûfecilerim bölüğü ile irsâl olunmuşlardır **buyûrdûm ki:**

Varûb vusûl buldukda müşârün-ileyh silahdarlar ağasının bölük ile mahmiyye-i Bağdâdda münâsib mahalde iskân itdirüb dahî vech-i münâsib gördüğün üzre hidmeti muhâfazada istihdâm eylesün ve ulûfeleri virilmek lâzım oldukda silahdârın vâcib olan mevâciblerin virüb ulûfecilerin mevâciblerin sâyir kul mevâcib ile mâ'an Şehrizola irsâl eyleyüb beğlerbeğisine teslîm idesin ki ağalarına teslîm olunub 'adâlet ile tevzî' eyleye böyle bilesin.

[133]

322 Zahire temini için tayin olan kethüda Sinan'ın Şehrizol muhafazasına gönderilen silahdarlara rıza ve ücretleri karşılığında zahire temin etmesine dair.

Silahdâr kethüdâsına virildi. Fî 16 S sene 5 (5 Mayıs 1577)

Şehrizola varınca yol üzerinde vâki' olan kâdîlara hüküm ki:

Hâlen Şehrizol muhâfazasına irsâl olunan silahdârlarım tâ'ifesinin zâd ve zehâirinin tedârüküne zümre-i mezbûraya kethüdâ olan Sinân ta'yin olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Mûma-ileyh her kangızın taht-ı kazâsına dahl olursa tâ'ife-i mezbûra levâzımı geçüb her birinüzün taht-ı kazâsından zâhire almak istendükde bulunan yerlerden sahiblerinin rızâlarıyla narh-ı câri üzre müteveffâ dâhî aldırub akçesiz zâhire almakdan veya rızâları olmıyanlara dahl olunmakdan hazer idesin.

[133]

323 Hayrabolu'ya tabi Doğançalı karyesinde yaşayan vakıf mütevellisi Eşref hocanın kötülük ve eşkıyalığının tespit edilip bildirilmesine dair.

Seyyid Hasana virildi.

Hayra bolu ve Malkara kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki Hayra bolu kâdîsısın mektûb gönderüb mahmiyye-i Edirne Bâyezid Çelebi zâviyesinin evkâfından Hayra boluya tâbi' Doğançalı nâm vâkıf karyede sâkin olan Eşref hâce nâm kimesne hâlen evkâf-ı mezbûre mütevellîsi olub Ahmedin muhâsebesi görülmek için emri şerîf gönderüb teftîş olunduktan sonra mezbûr Eşref hâcenin şirret ve şekâveti olmuşdur deyû mevlâna-i müşârün-ileyh sana i'lâm idüb ve karye-i mezbûreden nice Müslümanlar mezbûr Eşref hâce kendü halinde olmayub eyü kimesne değıldür. Dâyima şirret ve şekâvet hâlî olmayub kendü halinde değıl itdüğü şer'le sâbit olursa şer'le sübût ve zuhûr bulan mevâddın sicîll idüb sûret-i sicilleriyle vukû'-ı üzre yazub 'arz eylesün amma nefsi-i hadd üzre olub tezvîr ve telbîsden ve şuhûd-ı mürûrdan hazer idüb hilâf-ı vâki' kaziyye 'arz olunmakdan hazer idesin.

[134]

324 Şehrizol muhafazası için sağ ulufeciler ve bölükbaşı Rıdvan'ın gönderilmesi, ulufelerinin Bağdad beyi olan Hüseyin'den temin edilmesine dair.

Divânda kethüdâsına virildi. Fî 17 S sene 5 (6 Mayıs 1577)

Şehrizol beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Şehrizol muhâfazasıçün Asitâne-i Sa'âdetimden sağ ulûfecilerim başı olan Rıdvan ulûfecilerim bölüğü ile irsâl olunmuşlardır **buyûrdûm ki:**

Vârdukda müşârün-ileyh ağası bölüğü ile irsâl olunmuşlardır buyûrdûm ki:

Vusûl buldukda müşârün-ileyh ağayı bölüğü ile beraber münâsib mahalde iskân itdürüb dâhî vech-û münâsib gördüğün üzre hidmet-i muhâfazada istihdâm eylesün.

Ulûfeleri dâhî lâzım oldukda Bağdad hazînesinden irsâl olunub virmekiçün Bağdad Beği Hüseyin dâme ikbâlehüya hükm-ü şerîfim gönderilmiştir. Âna göre müşârün-ileyhden taleb idüb sâyir kul mevâcibi ile mâ'an getürdüp ağalarına teslîm ve 'adâlet ile tevzî' itdüresin.

[134]

325 Zulkadriye ve Maraş'ta olan Arab Aydın, Kara Muhammed ve oğlunun zimmetinde olan mâl-ı mîrînin alınmasının ihmâl edilmesi ve kadının özrünün kabul edilmeyip görevden azledilmesine dair.

Muhammed çavuşa virildi.

Zulkadriye beğlerbeğisine Mar'aş kâdısına hüküm ki:

Vilâyet-i mezbûrada olan 'Arab Aydın ve Kara Muhammed ve mütebâsın oğlunun zimmetlerinde olan mâl-ı mîrî tahsîl olunmayub bu denli zamandan berû ihmâl olunmağa bâis-i tedbîr bu bâbda mes'ûl olmuşuzdur **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda gereği gibi mukayyed olub mezbûrların zimmetlerinde olan mâl-ı mîrîyi mu'accelen tahsîl idüb üzerlerinde bir akçe ve bir habbe bâkiyelerin komayub ve tahsîl olunan akçeyi irsâl eyleyesin ve ne mikdar akçe tahsîl olunduğun yazub bildüresün şöyle ki bu def'a dâhî ihmâl ve mesâhile göz istmâ' oluna mes'ûl ve mu'âtab olursuz ana göre mukayyed olub ihmâlden hazer idesin bundan akdem mezkûr 'Arab bozanın oğlu ve Kara Muhammed Südde-i Sa'âdetimden kayd-u bend ile sana gönderülüb ol zamandan berû 'âletleri mürûr itdüğü henüz dâhî zimmetlerinde olan malı tahsîl olunub gönderülmüş idi bu bâbda aslâ beyân olunan 'özrün makbûl değildir 'azla müstehak olmuşundur aslâ te'hir ve tevâkuf itmeyüb mezkûrları der-zincîr idüb dâhî fermân-ı şerîf mücebince zimmetlerinde olan mâl-ı mîrîyi bî-kusûr tahsîl idüb ihmâlden hazer eyleyesin. Şöyle ki bu def'a dâhî ihmâl idüb mezkûrların zimmetlerinde olan bakayâ tahsîl olmaya istidâtla mu'âteb olman mukarrerdir ana göre mukayyed olasın.

[135]

326 Zagra Burnu limanına gelen küffar gemilerinin izinsiz olması, limanda üç gün tutulup onarılmasına icazet verilmesine dair.

Kal'a-i mezbûre dizdârına virildi. Fî 10 S sene 5 (29 Nisan 1577)

Sultâniye kal'ası dizdârına ve topçu başına hüküm ki:

Küffâr gemileri kadîmden Zağra Burnu nâm limândan yana gelmiş iken hâlen ba'zı küffâr gemileri kal'a boğazına karîb yerde top altına gelüb yandıkları istimâ' olunmağın min-ba'd olıgeldiği üzre limân-ı mezbûrda yanmak emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu husûsa gereği gibi mukayyed olub min-ba'd küffâr gemileri tutub elbette kal'a boğazına karîb yerde yazu itmeyüb kadîmden olıgeldiği üzre Zağra Burnu nâm limânda üç gün oturub kânun üzre aranılmaya salıvirilmeye şöyle ki emrime ve olıgelene muhâlif küffâr gemileri hemen mezbûrda yatmayub top altına girüb oturmağa ruhsatlı ve üç gün oturduktan sonra aratmayub gitmeği icâzet virildiği istimâ' oluna envâ'-ı mu'âteb olmanuz mukarrerdir ana göre mukayyed olub olıgelene iş olmakdan hazer idesin.

[135]

327 Ereğli ve Eski-il kadılıklarında ehli fesadın köy halkına yaptığı kötülüklerden dolayı halkın göç etmesi ve tekrar eski yerlerine getirilmesi ve ihtiyaçları var ise bildirilmesine dair.

Muhammed çavuşa virildi.

Karamân beğlerbeğisine ve Ereğli ve Eski-il kâdîlarına hüküm ki:

Şâm kâdîsı mektûb gönderüb zıkr olunan kâdîlıklar mabeyninde olan Horti nâm mevki-i âmire kemer başı olub mukaddema kârhâne bina olunub ayende ve ravende konub göçüb istirahat üzre iken mahall-i mezbûre olan köy halkı perâkende olmağla ehl-i fesâd mahall-i mezbûrda fesâd ve şena'at itmekden hâlî değıldür deyû a'yân-ı vilâyetde haber virdüklerin bildirmenüz **buyûrdûm ki:**

Varıcâk zıkr olunan mahalde olan köy halkı ne sebep ile göçüb aher yire gitmişlerdir ne köye varmışlardır teftîş ve tetebbû' eyleyüb dâhî ma'lûm idilüb cümlesin gözedüb geri mahall-i mezbûra getürüb evvelden ne vechile mu'af ve müsellemler olmuşlarsa girû üslûb-u sâbık üzre mütemekkin itdüresin 'arza muhtâç olur husûsları var ise yazub bildüresün.

[135]

328 Mısır'da bazı matrabaz ve kimselerin ticaret için at takımı ve üzeniyi altın yaldızla kaplayıp satması, emri şerif mucubince at takımı ve üzeninin sade ve beyaza çevirilmesine dair.

Muhammed çavuşa virildi. Fî 13 S sene 985 (2 Mayıs 1577)

Mısır beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Hâlen mahrûse-i mezbûrede ba'zı matrabazlar ve nice kimesneler ticâretçün üzengi ve raht itdürüb dâhî altun yalduz itdürmekle altun yalduz olunduğu i'lâm olundu bu husûs men' olunub min-ba'd matrabazlar halka iven itdükleri üzengi ve rahtı yalduz itdürmeyüb sâde beyaz olmasını emr idüb **buyûrdûm ki:**

Varıcâk bu bâbda biz-zât mukayyed olub mahrûse-i mezbûrada matrabazlar alub satmak için işletdükleri üzengi ve raht vesâyir yalduz olacak .... min-ba'd emrim mücebince yalduz itdürmeyüb sâde ve beyaz itdüresiz ve bunlardan gayrî ba'zı divarları ve kapuları dâhî altun harç idüb telef iderler imiş ol asılları men' idüb evvel-i makûle iken istikbâlde sâde itdürüb altun harç itdürmeyüb hilâf-i emr-i şerîfim iş olmakdan hazer idesin. İstidiyâttan yazub bildüresin ki hakkından gelüne.

[136]

329 Nemçe kralının serhaddinde sınırda saldırı ve yağma yapılması, sulh anlaşmasına uyularak teaddi ve zulmün sona erdirilmesi, askerler tarafından el konulan Hasan beyin hafız oğullarının, zapt edilen mallarının yarar adama verilip geri yollanması, kralın vergisini ödemesi ve sulh ve salâhın korunmasına dair.

Yarar kişi yola konulub altun korur ademin ile gelinüb sâhib-ül 'arza yazıldı.

Fî 21 S sene 985 (10 Mayıs 1577)

Nemçe kralına yazılan nâme-i hümâyunun sûretidir.

Şehr-i kemâlden Südde-i seniyye-i izzet penâh ve galebe-i 'aliyye-i sa'âdet hünkârımız ki mülce-i selâtin nâmdâr ve hilâfî havâkîn zevîl iktidar ve nâme-i sadâkat mesmû (?) beğler vârid olub bundan akdem Dergâh-ı Sa'âdet kullarımız tarafından sulh ve salâh husûsiçün olan iltimâs ve istircânuz saltanat meâbınız cânibinde mukavvel hümâyunumuz olmağla gönderilen 'ahid nâmeyi 'izzet numûnumuz vâsıl olunduğu ve 'ahid nâme-i hümâyunumuz mücebince her sene götürmenüz ma'hûd olan virgünüz göndermen üzre olub ve Dergâh-ı Sa'âdet nisâbımızda sizin tarafınızdan içilik hizmetinde olan ve emîr-i inkiyâda sulh ve salâh husûs-ı seğâriş (?) olunub kendü cânibinde olan serhaddünüz mehâkimi zabt ve hıfz olunub yine bu cânib serhaddünün imâretleri zabt olunmayub muttasıl fesâd te'addî ve tecâvüzden hâlî olmaduklarından gayri kal'a-i Kîkûbu (Gîkûb) yakub harab idüb ve İstorni Belgrad 'asâkiri yanık vesâir Kartana nâm kal'a yanında vesâyir serhad ve gözde olan kurrâ ve varoşdan hayli

adem ölüb ve tavar urub te'addî ve tecâvüz ve şukka olunduğu iş'âr olunmuş nâmenüzde her ne ki takrir ve beyân ve tafsîl ve 'ayân olunmuş ise cümlesi pâye-i serîr sa'âdet muzmır-ı şâhânemiz 'arz olunub 'ilm-i şerîf-i 'âlem şumûl hâl-u levâzımına kefil ve şâhid olmuştur Öyle oluna sizun cânibinizden mâdem ki memâliki rûz-merre-i dest tetâvül olunmıya bu cânibden dâhî yanında müte'akkid olan emre ve emân ve sulh ve salâha muğâyir vaz' ve sâdır olmaz lüzûmsuz hizmette olan hakimlerümüze vesâyir 'asâkir halkına muhkem tenbîh ve te'kid olunub her biri ne murâdın müekked ahkâm-ı şer'ifim bildirilmişdür amma sa'ir ne kadar ki bizim serhadde etrâk 'askeri sizun cânibinize tecâvüz ider te'addi ibtidâ ilinüzden cânibinizden olur ol cânibde tamâmı zabt û hıfz olunmayub fesâda mübâşeret idüb bu canibe 'asâkiri dahî hayatlarında olan şeca'at ve şehâdetleri ... cânibinden tecâvüz itdükde sizun tarafınız 'ahde muğâyir itdükleri te'addileriniz olub dâhî te'addî ve tecâvüz bu cânib bu cânibe isnâd olunmak münâsib değıldür husûsan bundan akdem 'atefe-i 'ulyâmıza nâmenüz gelüb istid'ânüz üzre sulh ve salâh husûsu mukarrer olub mufassal 'ahid nâmeyi hümâyunumuz virildi sonra Felek beğı iken kuvvet olan Hasan beğın üç hâfız oğlu ile yüz bin akçelik mikdarı esbâbı ve katırları ve atları ve ademleri olunduğu 'ahde muğâyir değıl midir eğer sulh ve salâh umûrunda sâbit kadem ve râşitîden adem olub şerâyit 'ahd-ı ri'âyet itmek murâdınız olmadı bu husûsa rızânuz olmaz idi bu husûsdan sizun haberiniz yoğ iken ehl-i fesâd olanlar itdüğü takdîrce dâhî mu'accelen yarar ademler gönderüb alınan tavar ve esbâb ve ademler ve oğlanları bit-temam virildigünden gayri ehl-i fesâdın muhkem hakkından gelüb belki müşârün-ileyhe mektûbunuz gönderilüb haberiniz ve rızânuz olmadın olduğına özr-ü hâv olmanız me'mûl idi alınan esbâbı henüz dâhî gönderilmeyüb ihmâl ve müşâhale olunmasın hilâf-i 'ahd değıl midir 'ahd-u emân husûsu mücerred takavvül değıldür da'ima şerâit-i 'ahde ri'âyet olunub hilâfına cevâz gösterilmeye mukarr olursa.

Vusûl buldukda mâbeyninde olan 'ahd-u emân ve sulh ve salâh mücebince min-ba'd serhadlerinüzü olan vechile gereğı gibi zabt ve hıfz itdirüb (s.137) ve te'hir ve terâhi itdirilmeyüb müteveffâ-yı müşârün-ileyhimin alınan hâfız oğlanları vesayir ademleri ve tavar ve esbâbların mu'accelen gönderüb dâhî da'ima şerâyit-i 'ahdi-i mer'î tutub hilâfına cevâz göstermeyüb 'ahd-ı sâbit-i kadem olasın.

[137]

330 İstanbul'a gönderilecek koyunların cinsi ve miktarının defterlerde belirtildiği gibi halka sıkıntı çektilmeden zamanında yollanmasına dair.

Sakal zâdeye virildi. Fî 22 S sene 5 (11 Mayıs 1577)

Filiba ve Tatar bazarı ve Sofya ve Samako ve Dönice ve Şehirköy ve Radomir ve Köstendil ve Ilica ve Torkub ve Niş ve Kratova ve Prizri ve Uzunyol ve Avlonya (?) kâdîlarına hüküm ki:

Hâliyen taht-ı kazânuzda 'atik ve cedîd celeb tâ'ifesünün defterde üzerlerine yazılan koyunlarından eğer mevsim koyunudur ve eğer sene-i mâhiyede 'uhdelerinde bâki kalan koyundur bî-kusûr ihrâc olunub mevsiminde gelüb İstânbûlda hazır ve müheyyâ bulunmak ziyâde mühim ve lâzım olmağın **buyûrdûm ki:**

Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından çavuş vusûl buldukda her biriniz bu bâbda biz-zat mukayyed olub taht-ı kazânuzda defter mücebince ne mikdâr celb olur üzerlerine tekayyüd olan koyun ne kadar ise eğer mevsim koyunudur ve eğer sene-i sergüzeşteden 'uhdelerinde bâki kalan koyundur bit-temâm tedârük ve ihrâc idüb bazar payları ile ve sürüciler ile zikr olunan zamana değın koyunların mevsimi ile mahrûse-i İstânbûla gönderüb ol bâbda müzâyaka çekmelü olmaya ve mevcûd olan celeblerin koyundan her biri yarâr sürüciler ta'yın ve der 'uhde itdirüb ve yayada kalan salınan sürücilerin koyunları sayılmağa kâbil olmağın her biriniz bu husûsa tamâm mukayyed olub anûn gibilerin koyunların mezkûr çavuşuma satdırub eksik olanları itmâma irişdürüb ve yaylaklarda salınan koyunu eksik itmeyüb itmâmına sa'y ve ihtimâm idüb 'uhdelerinde olan koyun ne kadar oldığı hüccet üzre tamâm-ı ma'lûm idilüb sürücilere ihtâr eylesün ve celeblerin sürücilerin temessüklerin yokladdırub İstânbûl kâdîsından ve koyun eminden müseccem temessükleri olmıyanları teyhib idüb koyun sürdüresin ki müşârün-ileyhden mühürlü temessük aldular ve taht-ı kazâlarınızda vâki' olan mevcûd celeblerin nicesi mürde ve kerihde kayd idüb ve nice kerihde ve mürdeleri mevcûd deyû irsaliyeleri kayd idermişsüz mürde ve kerihde olan celebleri defterin zeyline başğa kayd eylesiz ve defteri iki eyleyüb gönderesiz ve bil-cümle koyun husûsu ziyâde mühimdir. Eğer mevsim koyunudur ve eğer zimmetlerinde bâki kalan koyundur şöyle ki târihi mezburda İstânbûlda hazır ve müheyyâ bulunmayub ve eksik gelecek olursa temelli konulmayub mu'âteb olmanız mukarrerdir ana göre mukayyed olub bâb-ı ikdâm ve ihtimâmında dakika fevt itmiyesin.

Bir sûreti Hasan çavuşa virildi. Fî 22 S sene 5 (11 Mayıs 1577)

Selânik ve Siroz ve Menlik ve Cum'a Bazarı ve ...(?) ve Avşâr ve Miçe ve Vidin ve Ariştoş ve Yenicevardar ve Umurhisâr ve Esir ve Büküs ve Demürhisâr ve Petriç ve Dırana ve Kara karye ve Ağustos.

[138]

331 Hasan dâme izzuhûnun komutanlara, halka zulm edip akçelerini ve mallarını alması, durumun kadiya bildirilerek teftiş edilmesi ve davanın görülüp arz edilmesine dair.

Şikâyete halden kimesneye virildi. Fî 27 S sene 5 (16 Mayıs 1577)

Karahisâr ve Mâzun ve Talma kâdîlarına hüküm ki:

Siz ki Mâzun ve Talma kâdîsısız mektûb gönderüb hâlen Menteşe beği olan Hasan dâme 'izzihûnün ademleri kuvvâ ve re'âyâya envâ'i zulm ve te'addî üzre olub kimesnenin bî ğayr hak akçesin ve esbâbın ve kimin habs idüb niçe türlü hayf itdüklerinden mâ'adâ katli nefis idüb fesâdları müşârün-ileyhime i'lâm olundukda mukayyed olmaduğundan gayri müşârün-ileyh dâhî sancâğına geldükde kuvvâdan bir mertebe celb ve ahz itmeğe başlamışdır ki bî ğayr olunmaz ve subaşlarının ve ademlerinin zât-ı münevver olub kuvvâ gelüb biz-zât ahvâlleri 'arz etmeğe kardeşleri olmaduğun bildirdüğünüz ecilden teftiş olunması emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu babda biz-zât mukayyed olub müşârün-ileyhden ve ademlerinden da'vayı hak iderlerse her def'a şer'le görülüb kazâ olmayub on beş yıl mürûr itmiyen da'valarında olan vechile hak üzre muktezâ-yı şer'le teftiş idüb göresin fi'il-vâki' kazıyye 'arz itdüğünüz gibi ise ki şer'le sâbit ve zâhir ola eshâb-ı hukûka şer'le müteveccih olan haklarından alıverdükden sonra şer'le ne mikdâr nesne-i hak alıvirildükde eğer müşârün-ileyhin ve ademlerinin üzerine ne makûle mevâdd subût bulduğun muvazzaf yazub 'arz eylesün.

[138]

332 Erzurum sancağında olan Melik Ahmed'in elli kîl akçe olarak belirlenen gümrük ve mizan mukataasını vermemesi ve zimmetinde olan gümrük ve mizan mukataasını sancak mahsülünden kendi mal ve emlakından eda etmesine dair.

Samsâd beği kethüdâsı mir 'alaya virildi. Fî 25 S sene 5 (14 Mayıs 1577)

Diyârbekir beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Hâlen merkez-i Erzurûm beğlerbeğisi mektûb gönderüb bil-fi'il ol sancağın olan Melik Ahmed için her vechile yarar olub umû-u hümayun-u şâhânemde def'atle dilâverliği zuhûr itdüğünden mâ 'adâ mâl-ı mîrî orduya deynül-envâ'i sa'y ve kifâyesi zuhûra gelüb vilâyet-i mezbûrda gümrük ve mizân mukâta'aları noksan üzre iken ziyâde ile 'uhdesine alub envâ'-ı idüb ve kendü nezâretinde olan ve olan hızâne-i hümayunuma mâl taleb olundukda tereddüd

itmeyüb cümleden mukaddem sancağı mahsûlundan ve kendü malından ve emlâkından edâ idüb ve feth-i hâkânımızden berû zikr olunan mukâta'âtdan ve nazarından mûmâ-ileyhe saklanduğı gibi bir ferdi halde(?) şahâneme kâdir olmaduğundan gayri bu (silik) cânibde ve bir ziyâde killet üzre olduğundan mâ'adâ Haleb ve Ruhâ cânibinden dâhî ifrat ile tâ'un olmağ ile bâzirgan tâ'ifesi ve re'âyası külliyül-rıza mûma-ileyhden rızâ ve şükrân üzre olub mukaddemâ gümrük ve mizân mukâta'aların kabûl ve iltizâm itdükde şart itdüğü elli kîl akçe terakkisi hâlen tevcîh olmak ricâsına 'arz etmeğın mûmâ-ileyhin ahvâli görölüb 'arz olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda fil-vâki' mûmâ ileyhe 'arz olunduğı üzre zimmetinde olan mâl-ı bî-kusûr haklaşub ve ileb ile yazub bildüresün.

[139]

333 Debre nahiyesinden olan erbabı tımar ve reayanın asiler tarafından beratlar yazılarak mallarına el konulması, evlatlarının esir edilerek göç ettirilmeye zorlanmasının şikayet edilmesi, halkın iskan ettirilip isyan edenlerin itaat ettirilmesine dair.

Ohri beğinin kethüdâsına virildi. Fî 17 M sene 5 (6 Nisan 1577)

Ohri beğine hüküm ki:

Hâlen Debre kâdîsına mektûb gönderüb eşğâ-i Debre nahiyesinden olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr vesayir re'âyâ gelüb matlu ... kesilmiş ellere getürüb kadîmden tuğyânla meşhûr olan Riçar Lota ve Parğa ve Aradsân ve Nimorta Girne ve Harada ve Ferez nâm karyeler ahâlisinden tazallüm idub mezbûrdan 'âsiler alatına avretler kaldırub evlerimiz idare ve esbâbımız ğaret ve evlâdumuz esîr idüb zulm ve te'addîlerinden terk-i vatan itmemiz mukarrerdir deyû şekvâ idüb fi'il-vâki' mezkûrun 'âsilerin ahvâli göröldükde vech-i meşrûh üzre zulmleri olduğı mukarrer olduğun 'arz itdikden gayri 'arz-ı hâl sunulub Ohri sancağına tâbi' Berce ve Dukagin sancağına tâbi' Ulûkat ve Servi nâm karyeler feth-i hâkâniden berû 'isyan ve tuğyan üzre olub etrafda olan kurrâdan o civardan ziyâde karyeleri harâb idüb ve Sartağ dimekle ma'rûf dağından mala kıyub sürüyi ğaret itmişlerdir eğer mezkûr Berce nâm karye nehrin resmi geçidi üzerinde sür'at-ı tâm muvazzaf ve mezkûr Ulumşân nâm karye nehr-i mezbûrun bir cânibinde Resne nâm mahalli ve mezkûr Servi ketb-i tâm-ı muvazzaf itdirilüb iskân itdirilürse vilâyetde emn-u emân olub ayende ve ravende asûde hâl olduğundan gayri Avlonya ve Yanya ve Ohri ve Tırhala ve Prizri yolları emîn olur deyû bildürdükleri ecilden zikr olunan kurrâ halkının 'isyan ve tuğyan üzre olanları olursa emr idüb ol-bâbda

mu'avenet için Dukagin ve Kesenderiye sancakları beğlerine ahkâm-ı şerîfim gönderilüb tenbih ve te'kid olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Varıcâk bu bâbda basîret üzre olub fi'il-vâki' arz olunduğu üzre mezkûr olan karyeler halkının isyan ve tuğyanları olursa müşârün-ileyhümâ sancaklarına mektûb ve adem gönderüb ne zamanda hakkından gelmek lâzımsa taleb idüb yanına getürüb dahi evvelâ muvakkat kâdî ile haber gönderüb da'va şer' eyleyüb gelüb itâ'at iderlerse aslâ kimesneye dahl ve ta'arruz itdürmeyüb ta'yin olunan mahalde mi itdürüb iskân itdürülmek münasibdir yohsa bir aher münasib düz yirde mi indirülüb temekkün itdürülüb vech-u münâsib olduğu üzre kondurasız eğer itâ'at-ı şer' itmeyüb arz-ı isyânları muhakkak ola cümle göz habsi ihtâr idesiz ve münâsib olduğu üzre 'alel-ğafle üzerine varub aslâ mecal virmeyub kılıçdan geçürüb ve esbâb ve emvalların ğaret idüb haklarından (silik) zikr olunan 'âsilerden isyan idenlerin haklarından itâ'at üzre olanlar düz yirde indirülüb iskân itdürülmeyince kalkub sancağına gitmeyüb ama bu bahâne ile kendü hallerinde itâ'at üzre olanlara dahl olunmakdan hazer eylesin sonra özrün makbul olmaz hilâf-ı emr-i şerîf iş olmakdan hazer idesin ve mezkûr 'âsiler üzerinize varıcağın mukaddem kayb olmağla esbâb ve tavârları sâyir karyeler halkına emânet tarikiyle virdükleri i'lâm olundu bu bâbda dâhî karyeler halkına mukaddemce tenbîh itdüresin ki isyân üzre olanların esbâb ve tavarların alub ve esbâbların alub satulmaya esbâblaruda istemiyenleri yazub bildüresün.

[140]

334 Arşaki karyesi sakinlerinden olan İzlan nâm haraminin, kırallığa tabi Silistre sakinlerinden bir beyin Yanoş voyvodası haramilerinin mallarını alıp geri vermemesine dair.

Mezkûr harâmiye virildi.

Erdel voyvodasına hüküm ki:

Feth-i islâm kâdîsı mektûb gönderüb kazâ-i mezbûr muzâfâtından Arşakî nâm karye sâkinleriyiz. İzlan nâm harâminin kırallığa tâbi' Silistre sâkinlerinden bir beğ Yanoş voyvoda Lon nâm harâmilerinin iki yüz re's koyun ve yirgirmi re's öküz ve on re's bargir ve iki yüz re's karacamuz ve elli kadîm bağ ve yedi yük peynir ve altı yüz koyun yağın ve beş kıt'a kazganın ve altı tüfengin ve yüz otuz filorimiz alub ba'dehû virmeğe te'ahhüd itmiş iken gerü virmeyüb inâd ve muhâlefet itdüğün bildirmegin **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu bâbda onat mukayyed olub Südde-i Sa'âdetime olan ubûdiyet ve ihlâsın mücebince mezkûr harâminin müteveccih olan hakkın aluvirmek bâbında ikdâm eyleyüb tekrar şikâyet itdürmiyesin.

[140]

335 Bağdat'a tabi gühur ulusların düşmanlarının Yukarı Cânipte yaylamak bahanesi ile saldırıyı planlaması ve cevap gelene kadar müdahale edilmemesi, durumun Südde-i Saadete bildirilmesine dair.

Memnû kethüdâta virildi. Fî 13 S sene 985 (2 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine Bağdâda tâbi' gühûr uluslarının şekîb düşmenleri olan kadumca El-dikren Şehriyâr o mansur şerefîdârı Südde-i Sa'âdetime mektûb gönderüb zikr olunan uluslar umûmen 'âdet-i aġnâm vesayir rûsûm-u 'âdiyeleri mirîye olıgelüb kadîmden Hemedan serhaddine dâhî varub ve fi'il-vâki Karakan dağlarında yayalu yüklemekde girü olub sâbıkan üzre yaylamağa varub sabık Hemedana sultân olanlar ile hüsn-i zimmetkâni üzre olub ... hâliyen savâdik dimekle muvaffak sultân Muhammede sultân üzerine gelmek bahanesiyle ulusların üzerlerine gelmek murad itirdüğü haberi alunub Muhammed-i sultân Asitâne-i Sa'âdete istikâmet ile itâ'at ve intikâl üzre olub ânun gibi savâdik ile ol bahâne ile üzerinize gelürse cenk itmeğe icâzet-i hümâyûnum virilmek ricasına 'arz eylemişler imdi zikr olunan ulus tâ'ifesi kadîmden bu canibe tâbi' olub 'umûmen 'âdet-i aġnâm vesayir resm-i 'âdiyelerin mîrîye edâ eyledüklerine beğlerbeğilerden olan temessüklerin ibrâz eyledüklerinden gayri mâ-takaddümden kâdî dâhî Asitâne-i Sa'âdetden irsâl olunıgelüb hiçbir vechile Yukarı Cânipte ulûfeleri yoğ iken mücerred varub birkaç gün ol mahalde yaylamağa varan uluslara bî-vech dahl ve te'addî olunmak câiz deġildir **buyûrdûm ki:**

Vârdukda têhir itmeyüb evvelâ müşârun-ileyh düşmenleriyle haberleşüb dâhî Yukarı Cânipte müte'allık serhadde olan sultânlara suval ve cevâba kadar umûr-u dîn ile yarar kimesne bulundurub vech-u münâsib gördüğün üzre müşâvere eyleyüb ol bahâne ile (s.141) ulusların üzerine gelecek olurlarsa mabeynde olan 'ahdu emâna muhâlif olduğundan gayri uluslar dâhî mütekâbil olmayub muhkem cenk olub tarafeynden hayli adem telef olub bâ'is-i fitne olduğun ve şimdiye deġin 'umûmen 'âdet-i aġnâm ve rûsum-u 'âdiyelerin bu cânipte zabt olunugeldükde i'lâm ve ihbâr idüb dâhî Yukarı Cânipten her ne vechile cevâb gelürse mufassalan yazub Südde-i Sa'âdete edâ idesin.

[141]

336 Erzurum'da dört bin tımara mutasarrıf olan Hamza'nın ölmüş olan şeyh Kara Yakup olduğunu söyleyerek kazada şirret ve şekavet etmesi, kadılar adına arabozucu beratlar düzenlemesi ve vakıflarda yolsuzluk yapmasının teftiş edilerek davanın görülmesine dair.

Otyâm nâm kimesneye virildi. Fî 11 S sene 5 (30 Nisan 1577)

Erzurûm beğlerbeğisine ve kâdîsına hüküm ki:

Sen ki kâdîsın mektûb gönderüb Erzincan kazâsında dört bin tîmâra mutasarrıf olan Hamza envâ'i şirret ve şekâvet ve telbîs ile ma'rûf olub kazâ-i mezkûrda vâki' müteveffâ şeyh Kara Ya'kub evlâdı olub telbîs-i 'ırzla zâviyesine ve şeyh evkâfına müteveffâ olan şeyh Mikdâd nâm kimesneye mukâbil olub üç dört yıldan berû mukavvel olan kâdîlar nâmına müzevver 'arzla berâtlar ibrâz idüb mahsûl evkâf-ı bel've ketm idüb kâdîlar tarafından kalandan taleb olundukda ğaybûbet idüb zâviye-i mezkûra nâzil olan berat-ı hâcât ve müsâhirin ta'amına sarf itmekle mahsûl-ü vakıfdan zimmet kalmayub ve bundan akdem yolunda ve müsâdere talebinde iken katl olunan üç dört nefer kimesnenin katl olunmasına bâ'is olduğuna nice kimesneler haber virüb zâviye-i mezbûra ve evkâf-ı mezkûraya mezbûr Hamzanın hâlinden külli hâlel gelmişdir deyû bildürdüğün ecilden mezbûrun ahvâli şer'le görülmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezkûrun bir def'a şer'le fasl olunmayub on beş yıl mürûr itmiyen ahvallerinde a'yân-ı vilâyet ehl-i vukûf veya 'udûlu Müslümânlardan hak üzre teftiş idüb göresin bî-vech 'arz olındığı gibi olub mezkûra isnâd olunan husûslar içinde eş-şer'-i sâbit ve zâhir olursa ol bâbda şer'le lâzım geleni edâ idüb yerine koyasın şöyle ki ol husûslar şer'le sâbit olmayub ol vilâyetde durması vilâyet halkına zarar olub şer'-i şerîfim ile ol yerden 'alâkasın kat' idüb yarar ademler koşub cezîre-i Kıbrısa irsâl eyleyesin amma hîn-i teftiş hak üzre olub tezvîr ve telbisden ve şuhûd olan ve 'arz ve tavsîre ve hilâf-ı emr-i şerif iş olunmakdan hazer idesin.

[142]

337 Rodoscuk halkının yaptıkları su yollarının etrafına dikilen bağ ve bahçelerden dolayı su yollarının bozulması, su yollarının etrafına beşer arşın mesafede ekim yapılmaması ve emre uymayanların bildirilmesine dair.

Rodoscuk kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüp kasaba-i Rodoscuk ahâlisinden cem'-i ğafir meclis-i şer'a gelüb kasaba-i mezbûra ashabı haraba getürdükleri sularının etrafında ba'zı kimesneler bağ ve bağçe 'arz itdükleri su yolları bozulub külli zarar müretteb olduğun ve birkaç def'a tenbîh olunmuş iken mütenebbîh olmadukların bildürdükleri i'lâm eyledüğün ecilden anun gibi suyollarının iki tarafında beşer arşun yerde nesne dikilmeyüb hâlî olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda göresin fi'il-vâki' 'arz itdüğün üzre zikr olunan su yollarının etrâfında bağ ve bağçe dikmişler ise emrim üzre iki cânibden beşer arşun yerde bağ ve bağçe dikmeye ibâdullah işlemeyub hilâf-ı emr bağ ve bağçe dikenleri yazub bildüresün.

[142]

338 Taş kârhanesi sahiplerinin mezraya taş lazım olunca arabalarının olmamasından dolayı sıkıntı yaşamaları ve kendilerine araba tedarik edilmesine dair.

Taşcılar kethüdâsına virildi. Fî 17 S sene 5 (6 Mayıs 1577)

Ğalata ve hâslar kâdîsına ve taş kârhâneleri üzerine nâzır ta'yin olunan Südde-i Sa'âdetim çavuşlarından çavuşa hüküm ki:

Hâlen taş kârhâneleri sâhibleri kadîmden olıgeldiği üzre araba tedârük eyleyüb mezrâya taş lâzım oldukda arabaları olmamağla müzâyaka çeküldüğü i'lâm olunmağın kadîmden olıgeldiği üzre karhânenin sâhiblerine araba tedârük itdürülmek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda kadîmden olıgeldiği üzre kârhânenin sâhiblerine arabalar tedârük idüb ihrâc olan taş kârhânelerden arabası ile lâzım olan mahâlle taşudub vech-i meşrûh üzre müzâyaka virdirmiyesün.

[142]

339 Yeniçeri Cafer'in meclis-i şer'a gelip karye sipahisi olan İlyas bin Ali'nin tarlasını cebren tasarruf ettiği için dava etmesi, İlyas'ın tumarının alınıp Kıbrıs'a sürgün edilmesine dair.

Delvine beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Sen ki Delvine kâdîsısın sûret-i sicill gönderüb Berâyilon nâm karyede sâkin olan yeniçeri Ca'fer meclis-i şer'a gelüb Moricon nâm karye sipâhisi İlyâs bin 'Ali için her sene öşrin edâ itdüğüm tarlayı cebren tasarruf ider deyû da'vâ eyledükde on beş gün mikdarı her

gün adem ve sipâhi beyi tarafından çavuş gönderülüb da'vâyı şer' olundukda itâ'at itdürmeğe sûret-i sicillün ile 'arz eyledüğün ecilden mezkûr İlyâsın tîmârı alınub ahire virilüb kendüsü Kıbrısa sürgün olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emir mûcebince merkûm İlyâsın ol cânibden 'alâkasın külli kat' idüb yarar ademlere koşub cezîre-i Kıbrısa gönderesin ki anda eylenub teslîm itdüklerine temessük alub getürdüklerinde temessükün 'ayniyyet ile gönderesiz.

[143]

340 *Celep taifesinin erkek koyunlarını matrabazlara pahalı sattırmayıp İstanbul zahiresi için otuzar akçeden satın alınması, keçi ve davarların kesilmemesine dair.*

Koyun emînine virildi. Fî 5 S sene 5 (24 Nisan 1577)

Vilâyet-i Rûm-ilinin sol kolunda vâki' olan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem hüküm-i şerîfim vârid olub taht-i kazânuzda arsaları üç yüz elli dirhem ve âletleri üç yüz dirhem esede satulub ve bıçağa yarar erkek koyun eğer zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sipâhi ve yeniçerilerdendir ziyâde bahâ ile matrabâzlara bey' ve kasabât ve kurâda ve keçiden gayri nesneyü tîmâr itdürmeyüb ve celeb tâ'ifesinden olan erkek koyunların ve dâhî kendülere kifâyet mikdârından mâ'adası matrabazlara virmeyüb İstânbûl zahîresiçün varan sürücilere bey' itdüresin deyü fermân-ı şerîfim olunmuşidi hâliyen dâhî ol emr-i şerîfim kemâ-kân mukarrerdir ve min-ba'd dâhî celeb tâ'ifesi bıçağa yarar koyunu otuzar akçeye almaların emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu bâbda her birinüz taht-i kazânuzda gereği gibi mukayyed olub fermân-ı sâbık muktezâsınca arsa husûsunda arsaları üç yüz elli dirhem âletleri üç yüz dirheme satdırub ve bıçağa yarar erkek koyunları dahî eğer zü'amâ ve eğer sipâhi ve yeniçerilerdedir matrabâzlara ziyâde bahâ ile satdırmayub ve celeblerin dâhî kifâyetlerinden ziyâde gelen erkek koyunların matrabâzlara virdirmeyüb İstânbûl zahîresiçün sancağa varan sürü otuzar akçeye bey itdirüb otuzdan ziyâde bir ferde koyun satdırmayub dâhî keçiden gayri tavar boğaz itdürmeyüb dâ'ima fermân-ı hümâyunumla 'amel olmak bâbında envâ'-ı akdem ve ihtimâmın vücûda getüresin şöyle ki bu husûslarda ihmâl olunduğu istimâ'-ı oluna 'azille konulmayub envâ'-ı 'itâba müstehâk olmanız mukarrerdir ana göre mukayyed olub dakîka fevt eylemiyesün.

[143]

341 Koyun emînlerinin koyunları zayi etmeyen kasaplara kesimini devretmesine dair.

Çanâkçı kâdîsına hüküm ki:

Kazâ-i mezbûr ahâlisi adem gönderüb kazâ-i mezbûrda kadîmden olan kasablara koyun emîni tarafından dahl olunub zebh itmemekle edâ bâbında ziyâde müzâyaka üzre oldukların bildirüb inâyet ricâ itdükleri ecilden kadîmden koyun zebh iden kasablara dahl olmayasuz emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda kazâ-i mezbûrda kadîmden yazılı kasab olanlar koyun zebh itmek istediklerinden hilâf-ı emr-i şerîfe kimesne dahl itdürmiyesin bu bahâne ile mahrûse-i İstânbûl zahiresine dahl olunmaktan hazer eylesün.

[143]

342 Migloş ve Bazarbaşı karyelerinin Rodos'a varınca dizdara korunması için teslim edilmesine dair.

Çavuş başı ile tersâne emînine virildi. Fî 9 RA sene 5 (27 Mayıs 1577)

Rodos beğine hüküm ki:

Vilâyet-i Eflâkdan Migloş ve Bazarbaşı nâm karyenin hükm-i küreğe konulub Rodosa vârdukda hıfz olunmak için dizdâra teslim olunmak emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda anûn gibi mezkûr karyenin Rodosa vârdukda hıfz itmek için dizdara teslim eyleyüb tenbîh eylesün ki onat vechile hıfz idesüz.

[144]

343 Burûsa'da koyun emîni olan Nesimi beyin içki içmesi ve nâmahrem durumunun teftiş edilip kadıya bildirilmesine dair.

Mezkûrân kapuculara virildi. Fî 7 S sene 5 (26 Nisan 1577)

Burûsa ve Kite kâdîlarına ve nefsi Burûsada merhûm Seyyid Hân Muhammed Hân müderrisine hüküm ki:

Bundan akdem Hüdâvendigâr ile 'Abdulğaffûr ile nefsi Burûsada nakîlüş-şer' olan Kemâl mektûb gönderüb Burûsada koyun emîni olan Nesimi fâhişe ile basılmışdır deyû 'arz olunmağla koyun emânet alınub ahire virildikten sonra mezbûr Nesimi dâhî gelüb rikâb-ı hümâyûnuna rik'a sunub bir gece başundan sonra şehr-başısıyla nâyib olan Kemâl ve yasakçı

başı cem'-i 'asesleriyle evinde on sekiz fâhişe var imiş deyû evin basub fahişeler bulunmayub 'avretine yapuşub boynundan altun ve ittihâs alub hâtunumdur deyû fiğân-u feryad eyledüğünde 'amel olunmayub aher cemâ'ati Müslimîn gelüb hâtunudur deyû şehâdet itmekle salıvirilüb ve mâl-ı mîrîden pâyidam içinden beş bin tokuz yüz yigirmi yedi akçe zâyî' olub bize bî-vech ğaraz itmişlerdir deyû şekvâ ve tazallum itmeğin fi'il-vâki' mezbûr Nesiminin ol gice evi ne vechile basılmışdır ne vecihle basılıb zulm ve te'addî olmuşdur bil-cümle yanunuzda bu cihetle sâbit olursa mufassal yazub 'arz eylesin hükm-i şerîfimle rikâb-ı mu'allâm kapucularından Sinân bölük başı ve Hüseyin nâm bu iyâle irsâl olunub anda vârduklarında emr-i şerîfim üzre ta'yin olundukda mezbûr Nesimi beğ fâhişe ile basılması ğayri vâki' olub fâhişedir deyû 'avretine yapuşub ve hakkında mukaddemâ şehâdet idenlerin kendüleri olub mahallesi halkı vesâyir ahâlisi vilâyet eyledüğüne şehâdet idüp size vukû'-ı üzre 'arz itmekte tehhür idüb cevab virmedükleri ecilden mezkûran kapucular Asitâne-i Sa'âdetime gelüb gidüb 'arz ve i'lâm eyledüklerinden sonra gereği gibi Burûsa kâdîsı merhûm müşârun-ileyhimindürse ... başı ile 'âsiler nice muttasıl mektûb gönderüb emr-i şerîfim ne vechile iki def'a 'akd-i meclîs olub merhûm Nesimi zâyî' oldu deyû da'va itdüğü akçe ve esbâbın itmâmından 'âciz olmağla ol husûsu têhir olunub mâ'adâ bî-vech evi basılıb hâtununa yapışduğun da'va eyledüğde sâbit olan merkûm Kemâl evi basdurmağına ikrâr idüb ve Nesimi dâhî mahallesi halkından nice kimesneler ve akrabasından debbağlar imamı Muhammed defa'âtle mezbûr Nesimi fiskdan hâlî olmayub ehil ve iyâlımız hakk çıkarmakdan 'âcizlerdir deyû haber virüb ve evi basıldığı gece nice kimesneler gelüb on sekiz fâhişe ile hâlen fisk üzre deyû i'lâm itdükleri ecilden olub evi basıldukda kendüsü serhoş bulunub ve evinde olan fisk mevcûd olub ve dahil-i deminden mukaddemâ nâ-mahremle tutulub takrîr olmuş bir fâhişe çıkarılıb ve fâhişe olmak ihtimâli ile 'asesler hâtunun çıkarub mezbûr Nesimi hâtunumdur didüğü gibi salıvirildi deyû cevâb virdükde mezbûr Nesimi dâhî benden şikâyet idenler kimlerdir didükde merkûm Kemâl şâhidleri ta'yin idemem diyüb ve debbağlar imamı Muhammed dâhî getürdülüb suvâl olundukda bu makule kelimât itmedüm deyû cevâb virüb ve mezbûr Nesimi beğ mahallesinde sâkin Şâh Muhammed nâm müderrisden ve mahallesi imâmı Kemâlden ve diğeri Nesimiden ve hacı Resulden suvâl olundukda merkûm Nesiminin evi basıldukda biz hazır idik sekrân olduğundan ve evinde her an fisk bulunduğundan haberdâr olmadık lâkin hareminden baş açık bir 'avret çıkarılıb Nesimi hâtunumdur didükde itlâk olunub ba'dehü bir 'avret dâhî çıkarılıb mezbûr Kemal mezkûr 'avrete sen evin nâ-mahremle tutulub tevnîr olundun idi şimdi bunda niye geldün deyub mezkûr 'avrete (s.145) benim haberimimi bunlar virdiler ol sebebden geldim deyû cevab

virdüğüne şehâdet idüb umûru mezbûrdan ğayrisi merkûm Nesimi ol gice esnâ-i kelâmda bil'îşâ kavline şarâb içmek ayıbmıdır deyû baîs-i merkûmla hayli mücâdele eyledi deyû ihbâr itdükleri 'arz eyledükleri ecilden mezbûr kapucular ile merkûm Nesimi gerü ol cânibe götürülüb evvel şehâdet eyleyen kimesneler bunların yüzlerine şehâdet itdüklerinden sonra husûsu mezbûru sıhhat üzre mufassal ve meşrûh-u tekrâr 'arz eylemeniz emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezkûr Nesiminin mahallesi halkının sağîr ve kebîri ve ras'ı ve şerîfi vesâyir ahvâle vâkıf ve muttalî' olan kimesneleri ve 'arzında mestûr ve mukayyed olan şâhidleri ve fâhişe-i merkûme-i mezbûran kapucular muvâcehesinde mezbûr Nesimi ile muvâcehe idüb onat vechle hak üzre dikkat ve ihtimâmla tefîş-i mülâhhasa eyleyüb göresin fi'il-vâki' mezbûr Nesimi ol gice fâhişeler ile mi basılmışdır yohsa kendü hâlinde iken fî-vech basılıb 'avretine yapışulub zulm ve te'addî olub ve sa'inden ol mikdâr akçe ve esbâbı zâyî' olduğu vâki' midir ve mezkûr fâhişe-i 'âsesler mi getürmüşlerdir yohsa anda mezbûrun evinde mi bulunmuşdur ve 'arzlarda mestûr olan şâhidlerine vech-i meşrûh üzre muvâcehesinde şehâdet idenleri ve şehâdet iden kimesneler dâhî şâhidler 'âdil kimesneler midir yohsa ashâb-ı a'râzdan olub hilâf-i vâki' şehâdet itmişlerdir bu bâbda gereği gibi mukayyed olub mesâlih bir cânibe meyl ve mehabbâ itmeyüb tamâmı cadde-i hakka dâhil olub hilâf-ı vâki' kâdîyya i'lâmından ihtiyât eyleyüb meclis-i şer' de bütün ve zuhûr bulan husûsu kâdîyya vukû'-ı üzre yazub bildiresin.

[145]

344 Koron kalesinden seksen yedi nefer müstahfızın Mora sancağındaki yeni kaleye sevk edilmesi ve deftere kayd edilmesine dair.

Koron kal'ası müstahfızlarından Muhammede virildi. Fî 8 M sene 5 (28 Mart 1577)

Cezâyir beğlerbeğisine hüküm ki:

Koron kal'ası müstahfızlarından Kaldamineye tâbi' Küçük nâm karyeden yirgirmi dört nefer ve yine Kaldamineye tâbi' nev'iden ve arâmdan otuz nefer ve Kaldamineden otuz nefer ve Arkadyaya tâbi' ... nâm karyeden üç nefer ki cümlesi seksen yedi nefer hisâr müstâhfızları Mora sânceğında kal'a-i cedîdeye ihrâc olunmak fermân olmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda zikr olunan seksen yedi nefer müstâhfızları ‘alel-esâmi mufassal defter idüb Koron kal’asından ihrâc idüb kal’a-i cedîde ilhâk olunmağıçün sûret-i defterleri mühürlüyüb emr ile varan kimesneye teslîm eylesün.

[145]

345 Dergâhtı muallam yeniçerilerinden Pervane’nin katledilmesi ve varisleri olmadığı halde Meke Kocabeğ isimli sipahinin hizmetkarları tarafından evinin basılıp sebeplerin yok edilmesineve husûsun teftiş edilmesine dair.

Divânda mücerred cânibine virildi. Fî 9 S sene 5 (28 Nisan 1577)

Filorine kâdîsına hüküm ki:

Dergâh-ı Mu’allâm yeniçerilerinden Pervâne nâm yeniçeri nefsi-i Filorinede sâkin olub katl olundukda vârisleri olmamağın muhallefât-ı mîrîye ‘âyid olunmuşken ve vefatından sonra Meke Kocabeğ nâm sipahinin hizmetkârları hizmetkarları gece ile evin açub esbâbın gayb eyledükleri i’lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu husûsu bir def’a şer’le fasl olmayub on beş yıl mürûr itmiş değil ise şer’le teftiş idüb göresin kâzîyye ‘arz olunduğu gibi ise şer’le sâbit ve zâhir ola şer’le zuhûr itdürüb mezkûra teslîm idüb vâki’ hâlî yazub ‘arz eylesün hîn-i teftiş tamâm hak üzre olub tezevvürden hazer idesin.

[146]

346 Hamâ da sâkin olan eşraftan Sâlih, Şeyh Abdullah, Muhammed bin hicâzi isimli kimselerin halka zulm edip bağ, bağçe, ev ve akçelerini alması durumun teftiş edilip mallar iade edildikten sonra suret-i sicilleriyle kayd edilip bildirilmesine dair.

Gelen ademe virildi. Fî 17 S sene 5 (6 Mayıs 1577)

Haleb beğlerbeğisine ve kâdîsına ve Hamâ kâdîsına hüküm ki:

Kazâ-i Hamâ ahâlisi adem gönderüb nefsi-i Hamâda sâkin olan eşrâfdan Sâlih hâliya ve şeyh ‘Abdullah ve Muhammed bin hicâzi nâm kimesneler da’ima şirret ve şekâvet üzre olub envâ’i tezvîr ve telbîs ile kimimizin bağ ve bağçesin ve kimimizin evlerin ve akçelerin alub şikâyet itdükleriçün emîr-i ‘örfe tutdurub der-dest itdünüz deyû iftirâ eyleyüb kendüye tâbi’ olan ba’zı eşkıyâya hilâf-ı vâki’ şehâdet itdürmekle ziyâde zulm ve te’addîler idüb

mezbûrların şerrinden celâyı vatan itmeğe yüz tutmuşdur deyû şekvâ itdükleri ecilden re'âyâ ve berâyanın ahvâlleri şer'le göresin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfim vârdukda bu bâbda her birinüz biz-zât mukayyed olub mezbûrun şeyhlerin ve zulm ve te'addisinden şikâyet olunan ... ba'de da'vâyı hak iden re'âyâ ile meclis-i şer'i berâber idüb bir def'a şer'le fasl olunmayan da'vâlarını muktezâ-yı şer' üzre dikkat ve ihtimâmla teftîş ve tahsîs idüb göresin fi'il-vâki' mezkûrlar re'âyânın ol vechile hilâf-ı şer'i kadîm evlerin ve bağ ve bağçelerin vesâyir emlâkın ve akçelerin zimmetlerin kesbüş-şer' sâbit oldukdan sonra şer'le sübût bulan hukuku re'âyâyâ müteveccih olanlardan ashâbına hükm idüb bî kusur alıvirdükden sonra mezkûrdan şeyhlerin şirret ve şekâvetlerine müte'allık ne makûle mevâdd sâbit olub ve hilâf-ı şer'-i şerîf ne mikdâr kimesnenin emlâk ve akçelerin almışlardır 'alet-teferruât defter idüb sicîll-i mahkûkat kayd idüb dâhî sûret-i sicilleriyle mufassal yazub 'arz eylesin.

[146]

347 İlğün kazasından Umrân isimli kimsenin yüzünü gizleyerek dârende Muhammed'in evini basması, yaralaması, durumun teftîş edilmesi ve fesadların tutuklanmasına dair.

Akşehir ve İlğün kâdîlarına hüküm ki:

İlğün kazâsında dârende Muhammed rik'a ref' eyleyüb İlğün kazâsından 'Umrân nâm kimesne gice ile gelüb evim basub kılıç ile çalub yüzünü mecrûh eyleyüb şer'-i şerîfe mürâca'at itdükde ikrâr ve i'tiraf eyleyüb tescîl olduktan sonra töhmet-i sâbıkası tescîlince kimesnelerde elinde sirka olunmuş esbâbları bulunub habs olunmuş iken Nasuh çavuş nâm kimesne himâyetiyle hakkın alunmayub habisten itlâk olduğun 'arz itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda ihzâr hafikalub ğayb ider ise şer'le buldurması lâzım olunanı buldurub getürdüb bir def'a şer'le fasl olunmuş olmayub on beş yıl geçmiş da'va değilse ber müceb-i şer'-i kadîm teftîş idüb göresin ba'des-sübût ehl-i fesâd sipâhi ile habs idüb 'arz idesin değil ise şer'le lâzım geleni edâ idüb yerine koyasız kâziyye de medhali olmuşları min-ba'd dahl ve ta'arrûz itdürmeyüb bu husûsiçün tekrâr şikâyete umûr-u 'amel eylesün.

[147]

348 Mevlânâ Abdülmelik üzerine asker sevk edileceğinin bildirilmesi, Cezâyir'in deryadan korunması, gemilerin donatılıp askerlerin karşılaşması ve halkın durumuna dair.

Cezâyir beğlerbeğisi ve muzâfâtına hüküm ki:

Mektûb gönderüb sâbıkan gönderilen emr-i şerîfim mücebince mevlâna ‘Abdumelik dâme uluvvehûnun cümle mesâlih görüldükden sonra Merânkûş cânibine varmağa cüret olunmayub Cezâyirin dâhî deryâdan havfı olmağın serhadde gelindikde dörtyüz yarar tüfenk endâz ile serdâr alıkoyub ve ... kaydına ve ‘asâkirine ve müsteğânım kaydına ve ‘asâkirin ğaflet eylemeyüb basiret üzre olmağın tenbîh olunduğun ve Cezâyire gelindikde re’âya ve berâya asûde olub ammâ Merânkûş cânibde hâkim-i kadîm ‘asâkiri emrime cem’ idüb mevlâna ‘Abdumelik üzerine varmağla istimâ’ olunmağın Cezâyir gemilerin donadub ‘aletta’cîl varub Sine boğazından içerü girüb Selim nâm kal’âsın nefesine ‘asker çıkarub mu’âvenet ideler deyû irsâl olunub iki ‘asker birbirine mukâbil olacak zamânda bunlar dâhî yetüşüb muhkem cenk olub düşmen mağlûb Merânkûşa dahil oldukların ve hâkim-i kadîm mağlûb Derendoza nâm dağın seyyid Sa’id zâviyesine varub emân dileyub küçük oğlu Merânkûşda tutulub büyük oğlu Süsede (Sûs) ele gelüb bil-fi’il mevlâna ‘Abdumelik yanında oldukların i’lâm eylemişsin ol bâbda her ne demiş isen mu’accelen pâye-i serîr-i i’lâma ‘arz olunub ‘ilmi şerifim muhîr olmuşdur min-ba’d dâhî düşmenden ğaflet câiz değildir **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu bâbda tamâm basîret üzre olub düşmenin ahvâl ve etvârında tetebbu’ ve tecessüs eylemekden hâlî olmayub fikr-i fâsid ve hıyâl-ı kâsiblerin ne olduğun ma’lûm idünüb anâ göre vech-i münâsib olduğu üzre hüsn-i tedârükle def’i mazarrâtı bâbında mecd-u sâ’î olub mühemmâ iken düşmen ile mu’adâra eyleyüb memleket ve vilâyetin emn-u emânı ve ma’mûr idilen evlerinin ve re’âya ve berâyanın mukâbil ve envâ’i-i mesâ’î-i cemîlin zuhûra getürüb Ağda taraflarına dâ’ima göz kulak tutub vâkıf olduğun ahbâr-ı sahîh ile ol diyârın sayir lâzım-ül ‘avrazı olan ahâli i’lâmından hâlî olmıyasız.

[147]

349 Gönen kazâsına tâbi Fâri karye sâkinlerinden Şa’bân bin Mustafa’ın kürekten serbest bırakılmasına dair.

İnebâhtı sancâğı beğine hüküm ki:

Gönen kazâsına tâbi’ Fâri nâm karye sâkinlerinden Şa’bân bin Mustafa nâm kimesnenin ba’zı fesâdâtı olunmağla İnebâhtında olan mîrî kâdîrgalara küreğe konulmuş idi hâlen akrabâsı gelüb istibdâd ile muzâharet itdükde kürekden itlâk olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim mücebince mezbûru kürekden itlâk itdüresin.

[148]

350 Ali isimli kimsenin rik'a sunarak Kemâl bey köprüsü hizmetine tayin olunub hizmette iken Kara Mûsa'nın yayalık hizmeti isteyip te'addi etmesi ve defter-i cedide göre Ali'nin hizmete devam etmesine dair.

Kütâhya kâdîsına hüküm ki:

Dârende-i hazarda 'Ali nâm kimesne rik'a sunub yaya ta'ifesinden olub lâkin defterde Kemâl beğ köprüsü dimekle muvaffak köprünün muhâfazası hidmetine ve meremmetçiliğine ta'yîn olunub defter-i cedîdde ol vecihle mukayyed olunub hidmet vazifesine edâ iderlerken ... nâm yayası Kara Mûsa ... kayd itdirtmekle yayalık hizmeti teklif idülüb te'addî ider deyû sûret-i defter ibrâz idüb 'inâyet ricâ itdügün mezkûr kimesne defter-i cedîdde mestûr ve mukayyed olduğu üzre mezkûrun hidmetde olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfimle vârdukda göresin defter-i cedîd-i hâkânîden mukayyed olduğu üzre mezbûr köprünün 'uhdesinde olan hidmetin görüb vârdukda kusûr ve noksanı yoğ ise mezkûr yayabaşıya tenbîh idesin deyû hilâf-ı emr teklîf itdirmeyüb men' ve def' eylesin.

[148]

351 Pevâne beyin babasının nezareti zamanında zimmetinde akçe kalması, vefat ettikten sonra zimmetindeki mâl-ı mîrî nin tahsil edilmesi ve baharda yollanmasına dair.

Çerkes Pervâne çavuş ile Erzurûm beğlerbeğine virildi. Fî 23 RA sene 985 (10 Haziran 1577)

Pervâne bey tarafına hüküm ki:

Mektûb gönderüb bundan akdem babanın nezâreti zemânında zimmetinde mâl-ı mîrîden hayli akçe kalub vefât itdükden berû zikr olunan bâki-i edâ itmeğe kâdir olmayub dâyima havâle elinden halâs olmağa mecâlî olmayub inşâllah ol baharda edâ olunmak mukarrerdir deyû bildirmişsin imdi mâl-ı mîrî husus-ı mühimmâttandır **buyûrdûm ki:**

Vârdukda eskisi gibi baban hidmetinde bâki kalan akçeyi bî-kusûr cem' ve tahsîl idüb 'arz itdügün üzre ol baharda irsâl itmen bâbında gereği gibi say' ve ikdâm eylesin. Husûs-ı mezbûrda ihmalden hazer eylesin.

[148]

352 Saruhan sancağında meydana gelen eşkıyalık faaliyetleri ve ehli fesadın tutuklanmasına dair.

Hüseyn çavuşa virildi. Fî 21 M sene 5 (10 Nisan 1577)

Saruhân beğine hüküm ki:

Sancâğında ba'zı yerlerde ehl-i fesâd zuhûr idüb katl-i nüfûs ve ğaret-i emvâl eyledükleri i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda têhir itmeyüb ol makûle hırsûz ve harâmi ve kuttaüt-tarîk vesâyir ehl-i fesâd hüsn-i tedbîr ve tedârûkle ele getürüb toprak kâdîları muvaffakatleri ile ahvâllerin teftîş ve telhîs idüb kuttaüt-tarîk olub katl-i nüfûs itdüklerin şer'le sâbit olanların şer'le haklarından gelesiz ki sâyir eşkıyâya mûcibi ibret ola ve bî hasbiş-şer' celb ve siyâsete çekmeyüb fesâd ve şenâ'ati sâbit ve zâhir olan ehl-i fesâdı kadı ma'rifetiyle habs idüb ahvâllerin sûret-i sicilleriyle 'arz eylesin.

[149]

353 Yukarı Cânipten gelen adamların mahkeme basması, Kızılbaşlar ve ehli fesadın zulm etmesi ve bu kişilerin yakalanarak Kıbrıs'a sürgün edilmesine dair.

Kethüdâsına virildi. Fî 13 M sene 5 (2 Nisan 1577)

Erzurum beğlerbeğisine hüküm ki:

Kars beği Sinân ve kâdîsı mektûb gönderüb Yukaru Cânipten Siroz beğinin divân kâtibi olan mukallid Muhammed ba'zı husûsiçün Karsa geldükde Kara Mûsânın evinde nâ bedîd olub ve Rişvân nâm kimesne oğlunun tetkiki husûsların şer'le görölmek için emr-i şerîfim olmağın müşârün-ileyh ademlerinden Kara Seydi emriyle mübâşir ta'yîn olunan kâtib 'Alinin şer'le da'vâları görölmekle meşrû' olundukda erbâb-ı ticâretten vesâyir gayrîlerden yüz mikdârı adem cem'i olub mezkûr Kızılbaşları mübâşiri ile ğavrâ idüb muhkem iş ve muhâkeme basub külli te'addî eyledüklerinden gayri Kızılbaşların bâcların ve kılıçların vesâyir esbâbların ğaret idüb virmiyenin dişlerin çıkarub envâ'i te'addî eyledüklerin bildirmişsin ol bâbda dâhî her ne dimiş isen ma'lûm-i şerîfim olmuştur imdî mâdem ki anlar cânibinden mâbeynde müte'akkid olan 'ahd-u emâna muhâlif vaz'i sudûr eylemeyüb şerâit-i sulh-u salâha ri'âyet eyleye bu cânibden vech-i meşrûh üzre te'addî eylemenin aslı yokdur ol asıl ihtilâle bâ'is olan ehl-i fesâdlar ele getürölüb ol yerlerden 'alâkaları kat' idüb Kıbrısa sürgün eylemen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu husûsu göresin fi'il-vâki' Yukaru Cânipten 'ahd-u emâna muhâlif vaz'i sudûr eylemez iken mezkûrlar ol vechile şerâyet-i sulh-u salâha ri'âyet eylemeyüb

ihtilâlâ ba'îs-i vaz' eyledikleri vâki' ise ol yerlerden 'alâkaların kat' idüb yarar ademlere koşub Kıbrısa sürgün eylesesin ve min-ba'd bu bâbda mukayyed olub ademle Yukaru Cânibden 'ahd-u emâna muhâlif bir vaz'-ı sudûr eylemeye bu cânibden bir ferde sulh ve salâha muhâlif iş itdirmekden ziyâde ihtiyât eylesesin ve Yukaru Cânibin ahvâl ve etvârın tetebbu' eylemekden halî olmayub vâkîf olduğun (silik) ahbâr-ı sahih-i 'alet-tevâli-i i'lâmdan hâlî olmayasın.

[149]

354 Kuşçu Ali karyesinde bulunan demir madeninin işletilerek top yuvalağı dökülmesine dair

Hasan çavuşa virildi. Fî 22 S sene 985 (11 Mayıs 1577)

İzvornik kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüb bundan akdem gönderilen hükm-i şerîfim mücebince Kuşçu 'Ali nâm karyede olan temur ma'deninde top yuvalağı dökülmek husûsuna mübâşeret olunub birkaç top taşı dökülüb numûne için gönderildiğin deyû bildirmişsin ma'lûm-u şerîfim oldu zikr olunan ma'den işlenmesin **buyûrdûm ki:**

Vâricâk te'hir itmeyüb bu bâbda onat mukayyed olub ma'den-i mezkûra mübâşeret idüb lâzım ve mühim olan tedârük ne ise görüb lâzımul-levha olan husûsları yazub bildüresin ma'den işlemek bâbında ikdâm ve ihtimâm eylesesin.

[150]

355 Üsküp sancağından Macir İbrahim ve yoldaşı Ca'fer'in yollarının basılıp zımmiler ve haramilerce mallarının zorla alınması, zımmi ve haramilerin yakalanıp şer'le davalarının görülmesine dair.

Divanda nâm-ı zâde Muhammed Halîle virildi. Fî 27 M sene 5 (16 Nisan 1577)

Bosna ve Hersek ve İskenderiye ve Prizrin ve Dukagin beğlerine ve kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki Bosna sancağı beğisin mektûb gönderüb Üsküp sâkinlerinden Mâcir İbrâhim yedinden emr-i şerîf vârid olub Hersek sancağında ... nâm mahalde yolu basılıb kendünün ve yoldaşı Ca'ferin beş denk sofalar alınub teftîş olunmak fermân olunmağın Yenibazara gelüb kâdî ile teftîşine mübâşeret olunub Prizrin sancağına tâbî' Dobrine nâm karyeden Pavul

veledi Kob ve Hersek sancağında ‘Azâb nâm karyeden Aranid veledi Kišo Miyağō nâm zimmîleri mezbûr umerâm mazannâ ta’yîn itmeğîn ihzâr olunub suvâl olundukda mezbûrlar i’tirâz idüb diler ki mezkûr İbrâhimin yolun basub çukasun alanlar İskenderiye sancağında Komadan nâhiyesinde Aracarva nâm karyeden MarkoHuşlah ve yine kasaba-i mezbûrada Rukoriç nâm karyeden Pavla veledi Kiğork karındaşıdır ve Kara Hüsrevin kulu ihtiyar nâm kimesnedir Prizrin sancağına tâbi’ Roğak nâm karyeden tokuz nefer zimmilerdir ve Hersek sancağına tâbi’ ‘Azab nâm karyeden İvân ve Yûda ve Vine veledi İvan ve Aleksî oğulları Yanko ve Nikola nâm iki karındaşlardır ve yine livâ-i mezbûra tâbi’ Mazaka nâm karyeden Yanko ... Berde nâm zimmîdir tâcir mezkûrun yolın basub çukasın alan bunlardır livâ-i Hersek sâkinlerinden Rasov veledi İnyan ve Niko ve Rosanan iki karındaşlar ile ve Zubar veledi İvonik nâm zimmîler mezbûrun harâmilerden çuka alub ba’zı kimesnelere bey’ eylediler eğer çürkim biri ile (?) varmadan lâkin ol harâmilerle buluşub söyleşdiği anların böyle haber virdiler ve mezbûr Pavlonun karındaşı Niko Niko veledi ile olub çuka alub getürdükde biz gördük deyû i’tiraz eyledüklerinde mezbûr iken ikrârları sicill olunub mezbûrun harâmilerin ihzâr için emr-i şerîf mücebince sancak beğlerine adem gönderilüb taleb olunduklarında müsellâh gelüb ayende olanları tutub göndermeyub yigirmi gün mikdârı Yenibazarda tevaffuk olunub taleb olundukda mahallelerine irsâl olunmadıkları ecilden mezkûr tâcir İbrâhimin mesâlih-ı emr-i şerîf mücebince görülmeyüb şöyle ki mezbûrun harâmiler tutulub şer’le ahvalleri teftîş olunmak için taleb olunan mahalle gönderesiz deyû ümerâ ve zü’amâyâ mezkûr ahkâmı şerîf virilmeye hak üzre mesâlihü görölmeğe kâbiliyet olmayub ğaret olunan esbâb zuhûra gelmez harâmilerden ba’zı ademlerin ele getürülüb müktezâ-yı şer’ üzre haklarından gelinmişdir ki sicill sûretlerinde keyfiyet-i ahvâleri mesturdur harâmiler her ne yerde olursa tutub ele viresin deyû sancağbeğlerine ve zü’amâyâ müekked emr virilürse cümlesi ele girüb ve mahallinde teftîş olunub haklarından gelinmek mukarrerdir tâcir mezbûrun çukası çok yere hisse olmuşdur vech-i meşrûh üzre emr-i şerîf virilürse külli mevâdd zuhûra gelüb bu fesâdda bulunan ehl-i fesâdın haklarından gelinür deyû bildirmeğîn **buyûrdüm ki:**

Vârdukda bu bâbda her birinüz gereği gibi dikkat ve ihtimâmla teftîş ve telhîs idüb zikr olunan mezbûr ve harâmileri ele getürmekde istimâli sa’y ve ihtimâmınız zuhûra getürüb anun gibi mu’âvenet için zü’amâ ve erbâb-ı tımardan kimesne lâzım olursa gereği gibi mu’âvenet eyleyeler ve siz ki Hersek ve İskenderiye ve Prizrin ve Dukagin beğlerisiz ve kâdîlarısız ele gelen hırsuzları mahalli hâdisede görölmek için Bosna beğine irsâl eyleyesiz Şöyle ki irsâl eylemeyesiz ve yâhut ahz ve celb olunub salıviresin sancağınız ve kâdîlığın

alınur bilmiş olasız ana göre mukayyed olub bâb-ı ikdâmda dakika fevt eylemeyesiz ve bu husûsda mu'âvenet için 'inâd idüb zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın dirlikleri alınur bilmiş olasız.

[151]

356 *Hamâ sancağına tabi Karuden karyesinden İdris, Muhammed ve bazı kimselerin şirret, şekâvet ve hırsızlık ile suçlanıp şikayet edilmeleri üzerine durumun teftiş edilmesi, üzerlerinde bulunan mâl-ı mîrînin tahsil edilmesine dair.*

Hamâ beğinin ademîsine virildi Fî 11 M sene 5 (31 Mart 1577)

Hamâ beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüb Hamâ sancağına tâbi' Karuden nâm karyeden Sahih (?) ve 'Ulvân ve Uliş ve Muhammed ve diğer 'Ulvân ve on nefer kendülerine müsâfir fellâhlar ile gidüb lâkin mezbûrun fellâhlar dâyima şirret ve şekâ ve hırsûz penâh meşhûr kimesneler olub muttasıl ademle Südde-i Sa'âdetime varub 'arz itdükleri kimesneler hakkında şekvâ itmekden hâlî değıldir şirret ile meşhûr kimesnelerdir deyû ahâliyi vilâyete şehâdet itdüklerin bildirmişsin imdi mezkûrun maksadların Südde-i Sa'âdetimde ele gelmeğın çavuş başunla olan kimesne ile irsâl olunmuşdur mezkûrların ahvâlin hak üzre teftîş olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda mezbûru da'vâyı hak idenler ile berâber idüb bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl mürûr itmiyen da'vâların hak üzre onat vechile dikkat ve ihtimâmla teftîş idüb göresin mezbûrların üzerlerinde mal-ı mîrîden nesne olduğı sâbit olursa bî-kusûr tahsîl ve kabz itdikden sonra bî hasbiş-şer'i şerîf sâbit ve zâhir olan hukûk kazâ ile dâhî ba'des-sübût hükm idüb ashâbına bî-kusûr alıvirüb dâhî mâl-ı mîrîden vesâyir hukuk-ı nâsdan ne mikdâr nesne sâbit olub alduğın ve üzerlerine ne makûle mevâdd sâbit olduğın yazub sûret-i sicilleriyle 'arz eylesin amma hîn-i teftîş hak üzre olub mürûrdan hazer idesin.

[151]

357 *Giray Han'ın Azak kalesi tamiri için beş bin filori ve kereste istemesi, kerestenin gemilere teslim edilip tedarikinin yazılıp bildirilmesine dair.*

Hüseyin nâm kimesneye virildi. Fî 21 M sene 5 (10 Nisan 1577)

Kefe beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Devlet-i Girây hân mektûb gönderüb yedinden kal'a-i Azak ta'miri için beş bin filori emr olub ve Kefe iskelesinden cebren gemiler tutulub Azak tarafından kereste götürülmek emr olunub lâkin Kefe mukât'atının hasları gemiler gelüb gitmek ile olub şöyle ki vech-i meşrûh üzere gelen gemiler kereste tahmîli için giröft oluna deyû fermân olunduğu bâbda olub mukâta'ata külli hazer ve noksan tertîb olur ve mesâlîh-ı mîrî 'avk olunmak lâzım gelür deyû zikr kereste Tât (?) ilinden yerlü gemilere tahmîl olunmak ric'âsına 'arz itmeğin rençber gemilerine dahl ve tavazzuh olmanız emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda kal'a-i mezbûr mühimmâtı için kereste tahmîl itmek lâzım geldikde gelüb giden rençber gemilerine aslâ dahl itmeyüb 'arz olunduğu üzere Tât (?) ilinden yerlü gemilere tahmîl itdirüb itmâm-ı maslahat itmek bâbında dakîka fevt itmiyesiz ve ne vechile tedârük olunduğun yazub bildüresiz.

[152]

358 Hersek beyi Sinan'ın kale tamiri için bennâ neccâr ve cerahor istemesi ve gönderilenin defter edilip bildirilmesine dair.

Prizrin beğine hüküm ki:

Hersek beği Sinân mektûb gönderüb livâ-i mezbûra tâbi' Nakra (?) kal'asının ta'mir ve teremmümü fermân olunub ol- bâbda bennâ ve neccâr ve cerahor lâzım olduğun bildürmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda zikr olunan kal'anın ta'mir ve teremmümü için sancağından kifâyet mikdârı bennâ ve neccâr ve cerahor ihraç idüb defter idüb müşârün-ileyhe gönderesin.

Bir sûreti:

İskenderiyye beğine yazıldı.

[152]

359 Avlonya sancağı reayasının Avlonya beyinin oğlu Yusuf bin Muhammed'in zulmünden rahatsız olması, durumun hak üzere teftiş edilip şer'le hukukun uygulanmasına dair.

Avlonya beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Avlonya sancağının re'âyası rik'a sunub livâ-i mezbûrda Dırâma nâhiyesinde sâkin Avlonya alaybeyisinin oğlu Yusuf bin Muhammedin zulmünden vilayetin kuvvâsı 'âciz olub

yüz hânedan ziyâdesi perâkende olub ve diğërinin kadîmden isti'mâl eyledikleri suyu kendi evine akutub bunun ihtimâli zûlm ve te'addîsinin nihâyeti yokdur deyû mufassal rik'a yazılıb tazallum eyledükleri ecilden rik'alarının sûreti 'ayni ile ihrâc ve irsâl olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda irsâl olunan sûret-i rik'ada mestûr olan mevâddın bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl mürûr itmiyen da'vanın mezbûrun ve ademlerinin muvâcehesinde hak üzre teftîş idüb göresin vech-i meşrûh üzre kuvvâya hilâf-ı şer' ve kânun zulm ve te'addîsi olub bî hasbiş-şer' sâbit ve zâhir olursa men' ve def' idüb ve üzerine şer'le sâbit olan hukûku ashâbına hükm idüb bî-kusûr alıvirdikden sonra ne kavle mevâdd sâbit olub ashâbı hukûkun hakları ne vechile alıvirildigin yazub sûret-i sicilleriyle 'arz eyleyesin ki tîmârların alunub ahire virile amma hîn-i teftîş hak üzre olub ğıl ve mehâbâdan ve hilâf-i vâki' vech-i 'arz olunmakdan hazer idesin.

[152]

360 Erzurum'da bulunan esîri doğanların havassı hümayuna yarar miktarın gönderilmesi ve yazılıp bildirilmesine dair.

Erzurum beğlerbeğisine hüküm ki:

Vilâyet-i Erzurumda bulunan ve esîri doğanlardan doğan gönderilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Emr-i şerîfim mücebince vilâyet-i mezbûrda bulunan ve esîri doğanlardan hassa-i hümayunuma yarar ma'rifetde ise eğer cenâhlar elinde ve eğer sâyir sipâhi ve ğayrîler ellerindedir alınub hükm-i şerîfimle varan ademe teslîm idüb gönderesün ve kaç cenâh esîri doğan gönderilür ise yazub bildiresün ve esîri doğanlardan ğayrı havâssı hümayunuma yarar balabân dâhî dutulur ise anı dâhî gönderesün.

Bir sûreti:

Zulkadriye beğlerbeğisine yazıldı.

[153]

361 Bozulus mukâtaasının Yusuf Bey üzerinde olup Rakka alay beyi Abdurrahman'ın talip olması kendisine sancak olarak verildiğinin adamlarla bildirilmesi üzerine gelmemesi ve sancağın talip olan yarar kimselere tevcih edilmesine dair.

Hızır çavuşa virildi. Fî 11 RA sene 985 (29 Mayıs 1577)

Diyârbekir defterdârına hüküm ki:

Mektûb gönderüb Bozulus mukâta'ası Yusuf (Yunus) beğ üzerinde olub külli noksan olmakla Rakka alaybeyisi Abdurrahman kendüye sancak olmak üzre tâlib olub virilmek mukarrer olmuşken kefil olmak için adem gönderildükde gelmeyüb defa'atle mektûb ve adem gönderilüb mukayyed olmaduğun ve aherden tâlib olanlara bî-ğaraz mü'temed zü'amâya ber-vech emânet zabt itdürülmesin husûsan bildürmüşsün aherden tâlib olan yarar kimesnelere virilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Varıcâk bu bâbda onat mukayyed olub zikr olunan mukâta'aya tâlib olan yarar mu'temedün 'aleyh kimesnelere tevcîh idesin.

[153]

362 İstanbul'da boşa akan suya lüle takılması, Müslümanların kendi akçeleriyle çeşme ve musluk taktırmak istemesi, burma lüleleri açık tutanların bildirilmesine dair.

Solak ademîsi İdrise virildi. Fî 25 S sene 5 (14 Mayıs 1577)

İstânbul kâdîsına hüküm ki:

Hâlen mahrûse-i İstânbulda Ayama dimeğe kâbil olmayan ba'zı misalde ... gice ve gündüz yabana akub sokakları balçık itmek üzre lüle takub artan suyu kendü akçeleri ile ba'zı Müslümânlar çeşme ve musluk binâ itmek istedikleri hâlen Südde-i Sa'âdetim çavuşlarından su yolcuları nâzırı olan Davud bundan akdem i'lâm itdükde anun gibi çeşmelere vech-i meşrûh üzre burma lüle takub murâd idenlere kendü akçeleriyle çeşme bina etmek için emr-i şerîf virilüb ol makûle çeşmelere burma lüle takıldıkda mahallesi imamı ve cemâ'atin yabana akan suyu bağçelerine ve bostanlarına akıtmak ecli için bu suyun virilmiştir lüleleri takıldıklarında müşârün-ileyhe 'arz itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda anun gibi mahrûse-i mezbûrede vâki' olan çeşmeler müşârün-ileyh ma'rifetiyle tetebbu' idüb ol makûle çeşmelere burmalar takıldıkda emrime muğâyir akıdan kimesneler eğer sipâhi tâ'ifesinden vesâyir kapum kullarından ise 'arz idüb eğer aher cihetden olursa cihetin ahire tevcîh idüb ve eğer şehürlü tâ'ifesinden olursa muhkem têhib idüb dâhî cerîme hükm idüb ve suyu yabana almak için burma lüleyi açık tutanları têhib idesün.

[153]

363 Galata zindanından kaçan Recep isimli suçlunun yakalanarak hisar erlerine teslim edilmesine dair.

Muhammed nâm kimesneye virildi. Fî 3 RA sene 5 (21 Mayıs 1577)

Ağrıboz beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Bundan akdem sen mahrûse-i İstânbûlda iken Ğalata zindanından ihrâc olunub senun gemine mücrim deyû virilen Receb nâm kimesne-i Südde-i Sa'âdetime göndermeğın lâzım olmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda têhir eylemeyüb mezbûr Recebi hisar erlerine koşub irsâl eylesün.

Şöyle bildiresün.

[154]

364 Erzurum hisar erleri ve garipleri mevaciplerinin ödenmesine dair.

Çerkes Pervâne çavuş ile müşârün ileyh kethüdâsına virildi. Fî 23 RA sene 985 (10 Haziran 1577)

Erzurum beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Erzurum hisâr erenlerinin ve gariblerinin on altı kısd-ı mevâcibleri Haleb hazinesinde olan mütemeyyiz (temâyuz) bakayâdan sâlyâne olunmakla bir akçe tahsîl olunmayub malları maldır deyû bildürdüğün ecilden Halebe müte'allık olan mukâta'atdan salub 'avk ve te'hirden ve bilinmez yerden salyâne itmekden hazer idesin deyû Haleb defterdarına emr-i şerîfim gönderilmiştir **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb zıkr olunan neferâtın mevâcibleri defteri imzâlayub ve mühürleyüb müşârün-ileyhime gönderesin ki ana göre mukâta'atdan salyâne ideler.

[154]

365 Azak kalesi tamiri için gönderilen mimarın yaşlı olması, onun yerine genç ve mahir mimar olan Mustafa çavuşun gönderilmesine dair.

Azâk sancağı beği Muhammede hüküm ki:

Mektûb gönderüb Azâk kal'asıçün gönderilen mi'mâr pîr olmağla teb'ânın hakkından gelmeyüb mi'mâr gönderilmek lâzımdır deyû bildirmişsin imdî mukaddemâ ol cânibe

gönderilen Mustafa çavuş teb'â ahvâline habîr ve san'atında mâhir olup üstâd mi'mâr olmağla aher mi'mâra ihtiyaç yokdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb kal'a-i mezbûreyi emr-i şerîf mücebince ta'mir itdürüb müşârün-ileyh çavuşum mi'mârlığı ile istihkâm üzre binâ itdirüb mesârif ve ihrâcât ve isrâfdan hazer idesin.

[154]

366 Pınarpaşa kalesi müstahfızlarının ulufelerinin diğer yerlerden salınmasından dolayı sıkıntı çekmemeleri için mevâciblerinin ödenmesine dair.

Vilâyet-i mezbûra bölük başlarından Hızıra virildi. Fî 25 RA sene 985 (12 Haziran 1577)

Şâm beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Pınar paşa kal'ası müstahfızları adem gönderüb bundan akdem 'ulûfeler diğer yerden salınmak ile zarûret ve müzâyaka çekdikleri i'lâm olundukda 'ulûfeleri diğer yerden salınub mevâcibleri husûsunda müzâyaka çekdirilmeye deyû babam zemânında ellerine emr-i şerîf virildikde bildirüb Dergâh-ı Mu'allâmdan dâhî hükm-i hümâyunum ricâ itmeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda onat mukayyed olup 'ulûfeleri diğer yerlerden salub mevâcibleri bâbında müzâyaka ve zarûret çekdürmiyesin.

[154]

367 İstanbul'da kuzzat akçesine mütevellî olan Muhammed efendinin 983 ve seksen dört senelerinde vaki olan muhasebesinin görülmesine dair.

Mezbûr mütevellîye virildi. Fî 28 M sene 5 (17 Nisan 1577)

Sâbıkan Anadolu kâdî 'askeri olan ahî-zâde Muhammed efendiye hüküm ki:

Hâliyen mahrûse-i İstânbulda kuzzat akçesine mütevellî olan Muhammedin 983 ve seksen dört senelerinde vâki' olan muhâsebâtın sen görmen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim mücebince müşârün-ileyh mütevellinin muhâsebâtını mezbûr yanında vâki' olan muhâsebelerini yerlu yerinde görüb tashîh itdükden sonra muhasebe defterini mühürlüyüb ve imzâlayub murdâre defterleri mücebince bir sûretde Asitâne-i

Sa'âdete gönderüb ve yerli mütevellî-i merkum eline viresin ki mahalde hüsn-i ihtimâm itdüre.

[155]

368 *Mutasarrıf Mustafa çavuşun karyelerde çiftlik yapıp halkın taş, ağaç ve kerestesini alıp paralarını vermemesi, bahanelerle tarlalarını alması ve akçelerine el koyup halka zulmetmesi ve şikayet üzerine teftiş edilip malların yerine konmasına dair.*

Rüstem nâm kimesneye virildi. Fî 25 S 5 (14 Mayıs 1577)

İlbasân beğine ve kâdısına ve İs'ân ve Dıraç kâdîlarına hüküm ki:

Hâlen Rukorine nâm karye halkı rik'a sunub karyelerine ber-vech-i ze'âmet mutasarrıf olan çavuşu Mustafa dimekle ma' ruf kimesneden şikâyet idüb karyelerinin içinde yer çiftlik yapub cümle taşını ve ağacını vesâyir kerestesin bunlara getürdüb bir akçe ve bir habbe virmeyüb ve birer bahâne ile tarlalarını dâhî ellerinden alub bunlara zirâ'at idecek yer komayub ve cümle ne kadar hizmeti olur ise bunlara itdürdüb akçe virmeyüb ve karyeleri mürde hâne iken tereke çekmeğe üç yüz nefer ırğat ihrâc itdirüb ve çiftlik mahsûlünden ve işretten hâsıl olan cümle bunların tavarlarına tahmîl idüb İlbasâna indürülüb şer'i öşürleri ve kânun üzre salıviren yerlerin bit-temâm aldıkdan sonra kana'at itmeyüb hâsıl itdükleri terekenin vaz'ında olub ve şerâyirden müdd-i başına otuzar akçelerin alub ve karyelerine otuzar kırkar adem ile konub mukaddem ve ne mikdârın alub ve yine icâb ider husûsları yoğiken birer cüz-i nesne bahâne idüb cerîme nâmına hilâf-ı şer' akçelerin alub ve içlerinden ba'zı zimmîleri katl itdirüb sonra gelüb karyenüzde adem katl olunmuş deyû cerîme nâmında fî-kitâb akçelerin alub bunun emsâli nice türlü te'addîsi olduğun bildirüb şöyle ki kuvvânın ahvâli görülmez ise celâyı vatan itmeleri mukarrerdir deyû ızhâr-ı tazallum itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda mukayyed olub mezbûru meclîs-i şer'a ihzâr idüb bir def'a şer'le fasl olub on beş yıl mürûr itmiyen husûsları hak üzre teftiş idüb göresin vech-i 'arz olunduğu gibi ise ol bâbda müktezâ-yı şer'-i şerîf ise icrâ idüb yerine koyasın.

[155]

369 *İstanbul'da hizmet eden yeniçerinin terfisi, on nefer acemi oğlanın kapıya çıkması ve tevzi olunan seksen akçenin müstehak olana verilip isimlerinin yazılarak defter edilmesine dair.*

Muhzıra virildi. Fî 16 S sene 5 (5 Mayıs 1577)

Yeniçeri ağâsına hüküm ki:

Hâliyen mahrûse-i İstânbûlda vâki' olan ihrâka hizmet iden kullarımdan Dergâh-ı Mu'allâm yeniçerileri yaya başlarından bir neferine ze'âmetle Dergâh-ı Mu'allâm çavuşluğu ve bir 'acemi oğlan yaya başısına yeniçeri yaya başılık tarîkiyle ze'âmet ve bir nefer ağa bölük başısına ve bir sekbâna ve bir solağa ze'âmet ve yeniçeri kulların tevzî'i için seksen akçe ve on nefer 'acemî oğlana kapuya çıkmak emr idüb **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfim vârdukda emrim üzre ihrâkda hizmet iden bir nefer yeniçeri yaya başısına ve bir ze'âmetle Dergâh-ı Mu'allâm çavuşluğu ve bir 'acemî oğlan yaya başısına kapu yaya başılığı tarîkiyle ze'âmet ve bir ağa bölük başısına ve bir nefer atlu sekbâna ve bir solağa ze'âmet olunmak için isimleri tezkire idüb mühürliyüb Südde-i Sa'âdetime gönderüb ve ihsân olunan seksen akçe hakkı mezbûrede bulunan yeniçeri kullarımdan müstehâk olanlara tevzî' idüb ve 'acemî oğlanların dâhî hizmetde bulunub kapuya çıkmağa müstehâk olanlardan on neferi kapuya çıkarub isimlerin defter itdüresin.

[156]

370 Kralın haberi olmadan oğlunun Tatar tayifesine zulm etmesi, halkın ve tüccarların mallarına zarar vermesi üzerine kralın uyarılmasına dair.

Hân hazretlerine nâme-i hümayûnum

Hâliyen ... kralı mektûb gönderüb sizin cânibinizden ademiniz varub vâki' olan husûs görülüb ta'zîm veyâ tekrim ile icâzet virilüb kendünüz sonra bir ademiniz dâhî varub istimâ'let haberi virüb kemâl mertebe itminân-ı kalb hâsıl olub ve mukaddemâ varan ademiniz yanında ilçisin ile koşub bile göndermişken oğlunuz ve Akkirman tatarı 'alel-ğafle memleketlerine seğürdüb haylî yerin yakub yıkub yağma ve talan eyleyüb külli adem esîr idüb ve ziyâde tavar ve esbâb ğaret ve hasâret idüb te'addî ve tecâvüz itdüklerin düşmenlerden bu makûle te'addî itmegin hilâf-ı 'âdet-i merhamet-i selâtîn-i 'adâlet midir husûsen yerlerinde hâzır bulunmayub ve düşmen üzerine seferde iken 'alel-ğafle bu vechile iş itmişlerdir ve bundan mâ'adâ düşmenlerimize mu'âvenet itmişlerdir deyû bildirdi öyle olsa kral müşârün-ileyhimin bu bâbda tafsîl olunan taktîri vâki' olduğu takdirce şimdiye değin Dergâh-ı Sa'âdetimiz mâbeyninde olan mevaddât ve müsâfat muktezâsınca münâsib olmamış 'alel-husûs müşârün-ileyhe kralın vilâyet-i merkûme a'yânı vesâyir ahâlisi talebi ile bizim kuvvet-i mâhire-i şahânemizle nasb olunmuşdur bir kral olub vilâyet-i mezbûra sâyir memâliki

mahrûsemiz müsâfâtından ma'dûd olub re'âyâsı dahi memâliki mahmiyyemiz re'âyâsından olmuş iken oğlunuz hilâf-ı 'ahd sizün ve bu cânibin rızâsı olmadın bu asıl vaz' etmek münâsib değil idi kral müşârün-ileyh elinde olmayub deryâyı muhit semtlerinde ba'zı kıl'a fethine mübâşeret itmiş bulunmağla vilâyetin eşkiyâsı ve kazakları gayri rızâsuz bir hâl itdükleri takrîrde dâhî idenler kimler ise ma'lûm olub anlar muvâzenet olunmayub itâ'at ve inkiyâd üzre kendü hallerinde olan re'âyâ üzerine musallat olunub ğâret ve hasâret olunmak hilâf-ı şeri' mutahhâr itdüğü vâzıhdır ta'arruz sizün cânibinize hilâf-ı sulh anlar tarafından ta'arruz olunub yâhud viregeldükleri virgülerin gönderilmekte ihmâl ve tekâsül olunub bir nâ şâyeste vaz'-ı sâdır olunmak bâbında olan kadîm dostluk ve sadâkat muktezâsınca nâme-i makrun nümûnumuzla vâki'-i hâl i'lâm olunmuş olsa kralı müşârün-ileyhe 'atefe-i 'ulyâmız tarafından nâme-i şerîfimiz gönderilüb tenbîh ve te'kid olunub ehl-i fesâdın hakkında gelinüb anun gibi nesne dâhî olınmış ise bî-kusûr edâ itdirülürdü çünkü sizün rızânuz ve haberünüz olmadın oğlunuz bî tedbir-i tehevür ile ber vaz'dır amma asitâne-i 'izzetimizle kralları 'ubûdiyet üzre olub re'âyâsı dâhî kemâl-i itâ'at üzre istimân eylemişler iken ta'arruz olunmak şer'-i şerîfe muhalif olmağla alınan adem ve tavar ve esbâb vesair her ne ise bî hasbiş-şer' giru red olunmak lazım gelür gerekdir ki nâme-i hümâyunumuz vusûl buldukda min-ba'd vilâyet-i mezbûraya kadîmden Südde-i Sa'âdetimize olan vufûr-ı ihlâs ve hiss-i ihtisâsınız mücebince evlâdınız tarafından vesâyir Tatar halkından kimesneye dahl ve tecâvüz itdürmeyüb evvelden ile geldüğünüz üzre müsâfatında olub anun gibi vilâyet-i mezbûr eşkiyasından ve kazaklarından krallarının haberi olmadın bir vaz' sudûr iderse ahvalleri i'lâm oluna ki ana göre kral müşârün-ileyhe nâme-i hümâyunumuz gönderilüb ehl-i fesâd ve şenâ'at olanların haklarından gelür vilâyetinden alınan esir müktezâ-yı şer' üzre vilâyet-i merkûmeye red olunmayub tüccâr tâ'ifesine bey' olunursa bu cânibe vesâyir vilâyete gidenler ademleri talep itdükde her kiminin elinde bulunursa alınub ıtlâk olunur ol takdîrce ve satun alan (s. 157) tüccâr tâ'ifesi semenine mürâcâ'at itmege imkân olmayub (silik) bu bâbda ğadr olmak lâzım gelür taht-i hükûmetinizde olan Tatar tâ'ifesine muhkem tenbîh ve te'kid oluna ki ol ücret ile vilâyetinden hilâf-ı şer'i aldıkları esirleri tüccâra satub götürmiyeler.

[157]

371 Sinopta bina olunması ferman olunan peksimadlar mühimmatı için keresteyi taşıyan gemilere lazım olan çiftin reayadan kirayla alınmasına, akçelerin çiftçilere ve baltacılar verilmesine dair.

Gelen ademe virildi. Fî 19 S sene 5 (8 Mayıs 1577)

Kastamonu beğine ve Kastamonu sancâğında vâki' olan kâdîlara hüküm ki:

Mukaddemâ Kastamonu re'âyâsı adem gönderüb bundan akdem Sinopda binâ olunmak fermân olunan peksimâdlar mühimmâtı için kesilen keresteyi gemiler binâ olunan mahalli olub geminüz için çift lâzım olmağın re'âyâdan kirâyla çift tedârük olunmak fermân olunub her çift başına re'âyâdan ikişer bin ve bin beşer yüz akçe cem' olunub çiftçilere ve baltacılar virilüb sonradan Silivri (?) kâdîsı mevlânâ pîrî zikr olunan mikdârı akçe havf olub iki baltacı ile birer çift başına beşer yüz akçe kifâyet ider deyû 'arz itmekde iki baltacı ile birer çift başına beşer yüz akçe virmek için hükm virilmişken mezkûr baltacılar ve çiftçiler Asitâne-i Sa'âdete gelüb kavlı eyledüğümüz akçeyi tamâm virmeyub bize ğadr eylemişlerdir deyû şekvâ eyledükleri ecilden kâdî 'asker cânibinden hükm virilmeyüb üslûb-u sâbık üzre akçelerin alub te'addî eyledüklerin bildürdüklerinde sâbikan müşârün-ileyh mevlânâ pîrî 'arz eyledüğü üzre iki baltacı ile birer çift başına beşer yüz akçe virilüb kâdî 'asker cânibinden virilen hükmü hümâyunla 'amel olunmak için ellerinden alınub mühürlü kimesne ile Südde-i Sa'âdetime gönderilmek için emr-i şerîf virilüb hâlen ol emr-i şerîf tecdîd olunmak ricâ olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda zikr olunan husûsların sâbikan virilen emr-i şerîf mücebince 'amel eyleyüb ana muhâlif kimesneyi rencide itdürmekden hazer idesin.

[157]

372 Bosna beyi Ferhad'ın mahbus oğlunun tedbir alınarak kaybedilmeden Südde-i Saadete gönderilmesine dair.

Hasan çavuşa virildi.

Bosna beği Ferhâda hüküm ki:

Bundan akdem işbirğârın başı kesildükde giriftâr olan oğlu hasta olmağla henüz anda mahbûs olub hâlen Südde-i Sa'âdete gönderilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda te'hir itmeyüb mezbûru müşârün-ileyh çavuşları ber-vech-i isti'mâl irsâl ve îsâl eylesin amma müşârün-ileyh çavuş muhkem tenbîh eylesin ki menâzil ve merâhilde onat hıfz idüb ğayb itdürmekden hazer ideler.

[158]

373 Mahmiye-i Edirne'de Bâyezid Çelebi zaviyesinin evkâfından Toğancalu nâm karyede sakin olan Eşref hocanın şirret ve şekâvette bulunması, durumun şer'le teftiş edilerek sureti sicilleriyle yazılıp bildirilmesine dair.

Seyyid Hasana virildi. Fî 17 S sene 5 (6 Mayıs 1577)

Hayrabolu ve müte'allık kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki kâdîsın mektûb gönderüb mahmiye-i Edirne'de Bâyezid Çelebi zâviyesinin evkâfından Hayraboluya tâbi' Toğancalu nâm kazâ ve vakıf evinde sâkin olan Eşref hoca nâm kimesne hâlen evkâf-ı mezbûre mütevellîsi olan Ahmed'in muhâsebesi görülmek için emr-i şerîf getirüb teftiş olunduktan sonra mezbûr Eşref hocanın şirret ve şekâveti zâhir olmuştur deyû mevâdda sâyire müşârün-ileyhsin ki i'lâm idüb ve karye-i mezbûreden nice Müslümânlar mezbûr Eşref hoca kendü hâlinde olmayub eyü kimesne değildir dâ'ima şirret ve şekâvet üzredir deyû bildirmişsiz **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezbûri şer'-i şerîfe ihzâr idüb ahvâlin bî-ğaraz Müslümânlardan hak üzere teftiş idüb göresin fi'il-vâki' vech-i meşrûh üzere şirret ve şekâvetden hâli olmayub kendi hâlinde değil idise şer'le sâbit olursa şer'le sübût ve zuhûr bulan mevâddın sicîll idüb sûret-i sicilleriyle vukû'-ı üzere yazub 'arz idesin hîn-i teftiş tamâm hak üzere olub cadde-i hakdan 'udul itmiyesin.

[158]

374 Divâne Maksud isimli kimsenin Müslümanların mallarına el koyması, Divâne Maksud'un yakalanarak durumunun teftiş edilmesi şer'le hakkından gelinmezse habs edilmesi ve sureti sicilleriyle yazılıp bildirilmesine dair.

Mektûb gönderen Mahmûda virildi. Fî 15 S sene 5 (4 Mayıs 1577)

Rûm beğlerbeğisine 'Arabgir ve Sivas kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki 'Arabgir kâdîsısın mektûb gönderüb Hüseyin nâm kimesnenin hakkı görülmek için emr-i şerîfe gelüb hasımları olan divâne Maksûd ve hidmetkârı Allahverdi muvâcehesinde emr-i şerîf okutursun mezbûr divâne Maksûdu tahfir idüb sen emre itâ'at itmedin deyüb ve vekîl-i şer'iyye istihrâcı kâdir değil iken ba'zı mevâhide sâbit olub Müslümânların cebr ile nice malların alub ve Müslümânların dinlerine ve ağızlarına şetm idüb bî-ğaraz Müslümânlar mezbûr için dürzi midür deyû şehâdet idüb ve kefil taleb olundukda

kimesne kefil olmayub sancağının kethüdâsı habsine virilmiş iken habisten ğayb eylemişdir deyû bildirmişsin **buyûrdûm ki:**

Mezkûrdan da'vâ hak idenlerin husûsları bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl geçmiş değil ise bu bâbda mukayyed olub mezbûr divâne Maksûdu şer'le buldurmaya lâzım olunan buldırdub getürdüb da'vâyı hak idenler ile meclîs-i şer'de berâber idüb ahvâlin hak üzre teftîş idüb göresin 'arz olındığı üzre fesâd ve üzerinde Müslümânlardan kimesnenin hakkı zuhûr idüb da'vâları 'umûmen şer'le sâbit olursa ashâbı hukûkun şer'le sâbit olan hakları alıvirdikden sonra fesâdlarına göre şer'le lâzım geleni icrâ idesin ve şer'le hakkından gelmek lâzım gelmezse kendüyi habs idüb ve üzerine ne makûle mevâdd sâbit olursa sûret-i sicilleriyle yazub bildiresin hîn-i teftîş tamâm hak üzre olub cadde-i hakdan 'udul itmiyesin.

[159]

375 Erbâb-ı tımardan Mustafa'nın evinin basıldığını ve katline kast edildiğinin bildirmesi, reayadan gelen şikayet üzerine kendisinin halka zulm ettiğinin ve reayanın muhalefet olmaması hususunda Müslümanlar şehadet ederse kadı tarafından durumun teftîş edilmesi ve sureti sicilleriyle yazılıp bildirilmesine dair.

Nigde sancâğı sipâhilerinden ... virildi. Fî 11 S sene 5 (30 Nisan 1577)

Karamân beğlerbeğisine ve Hakluhisâr (Sakluhisar) ve Anduğı (?) ve Nigde kâdîlarına hüküm ki:

Anduğı (?) kâdîsı ile Nigde kâdîsı mektûb gönderüb ... zü'amâsından emîr kethüdâ nâm-ı za'îm erbâb-ı tîmârdan Mustafaya ziyâde zulm ve hayf idüb birkaç def'a fî kesb 'arzin paymâl idüb ademlerine aldırub virüb mezkûr Mustafanın evin basdurub katline kasd eyledüğünden ğayri za'îm mezbûr bu diyarda zulm ile ve telbîs ve tezvîr ile bir mertebede şöhet bulmuşdur ki re'âyânın mallarına kasd eylese dâhî kimesne muhâlefete kâdir değildir deyû bildürdükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda sen ki beğlerbeğisin za'îm mezbûr ahvâlin bî-ğaraz Müslümânlardan hak üzre taraf kâdîları ma'rifetleriyle teftîş idüb göresin fi'il-vâki' 'arz olunduğu gibi olub mezbûr Mustafa nice zulm ve te'addî eyledüğünden ğayri kendi halinde olmayub şirret ve şekâvet üzre olmağla Müslümânlar dâ'ima rencide olub 'âcizler midir nicedir mezbûrun hakkında çiftine avretine (?) irişüb bî-ğaraz Müslümânlar şehadet iderlerse tescil itdirüb üzerine şer'le sübut bulan mevâddı sûret-i sicilleri vukû'-ı üzre yazub bildiresin hîn-i teftîş hak üzre olub tarik-i hakdan 'udul itmeyesin.

[159]

376 Yeniçeri Cafer'in meclisi şer'a gelerek sipahi İlyas'ın öşrünü vermediğini bildirmesi, sancak beyi tarafından çavuş gönderildiği halde emre itaat etmemesi ve tumarının elinden alınıp alakasının kesilerek tumarın yarar adamlara verilerek İlyas'ın Kıbrıs'a sürgün edilmesine dair.

Tabyalu Mustafa çavuşa virildi. Fî 3 S sene 5 (2 Mayıs 1577)

Delvine beğine ve kâdısına hüküm ki:

Sen ki Delvine kâdısın sûret-i sicill gönderüb Râsilden (Râsilat) nâm karyede sâkin olan yeniçeri Ca'fer meclîs-i şer'a gelüb Pâyelidere (?) nâm karye sipâhisi İlyâs bin Ali için her sene 'öşrün edâ itdüğün yazıldı cebren küfret ider deyû da'vâ eyledükde on beş gün mikdârı her gün adem ve sancakbeği tarafından çavuş gönderülüb ve da'vâ şer' olundukda itâ'at itmedü sûret-i sicillin ile 'arz eyledüğünüz pâye i'lâma 'arz olunmağın mezkûr İlyasın tîmârı alınub ahere virilüb kendü Kıbrısa sürgün olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim mücebince merkûm İlyasın ol cânibden 'alâkasın kat' idüb yarar adamlara koşub cezîre-i Kıbrısa gönderesin ki anda eylenüb teslîm itdüklerine temessük alub getürdüklerinde temessükün 'aynı ile gönderesin.

[160]

377 Vezîr-i azam iken ölen Ali Paşa'nın vakıf mütevellisi olan Kâsım'ın mektup göndererek koyun ve davarların serhane yerine kurâyaya verildiğini bildirmesi üzerine koyun ve davarların baş ve paçalarının serhaneye verilmesinin emr edilmesine dair.

Mütevellîye virildi. Fî 22 M sene 5 (11 Nisan 1577)

Baba eskisi kâdısına hüküm ki:

Sâbıkan vezîr-i a'zâm iken fevt olan 'Ali paşanın evkâf mütevellisi Kâsım mektûb gönderüb müteveffâyı müşârün-ileyhin evkâfından olub kasaba-i babada müsâfir ve mahâzirine lâzım olmağla binâ olunan serhâne müste'cirleri kânun-u kadîm üzre kasaba-i mezbûrada zebh olunan tavarın paça ve başları serhâne müste'cirlerine fûruht iderken kasablar vâki' olan baş ve paçaların vakfa kurâ halkına virüb serhâneye virmedükleri ecilden icâre-i vakfa te'ahhüd(?) ve müşârün-ileyhe dâhî müzâyaka vâki' olub kanûn-i kadîm üzre sâyir kasabada cârî olan narh üzre kasaba-i mezbûrede zebh olunan baş ve paça zikr olunan serhâneye virilmek bâbında hükm-ü şerîfim virilmesin 'arz eyledükde kasaba-i mezbûrede

zabh olunan koyun vesâyir tavarın baş ve paçaların hâric kurâya gitmeyüb mezkûr serhâneye virilmek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda emrim üzre kasaba muhkem tenbîh ve te'kîd eylesin ki kasaba-i mezbûrede zabh eyledükleri koyun vesâyir tavarın baş ve dillerin hâric kurâya virmeyüb sâyir yerlerde olduğu üzre serhâneye narh-ı câri üzre fûruht idüb emr-i şerîfime muhâlif ve kadîmden olıgelene muhâlif iş eylemeyub vakfa noksan ve emîn ve rüesâyâ dâhî müzâyaka virilmeye işlemeyub inâd ve muhâlefet iderlerse yazub bildiresün ve emr-i şerîfim sicill-i mahfûza kayd idüb mûcebince 'amel eylesin.

[160]

378 Edirne sakinlerinden Osman nâm kimesnenin Müslümanların ve zimmi tayifesinin mallarını ve akçelerini sebepsiz yere aldığı, ehli fesaddan kimselerle görüşüğünü mahalle imamı, müezzini ve mahalle halkının şikayet etmesi üzerine alakasının kesilip, yarar adamlara verilerek Kıbrıs'a sürgün edilmesine dair.

Edirne sâkinlerinden Mûsâ bin İlyâsa virildi.

Edirne kâdısına hüküm ki:

Mektûb gönderüb Edirne sâkinlerinden 'Osman nâm kimesnenin hakkında mahallesi imâmı ve müezzini vesâyir mahallesi halkı meclîs-i şer'a gelüb mezbûr 'Osman şerîr ve sâhib-i telbîs kimesne olduğundan gayri Müslümânların ve zimmî tâ'ifesinin bilâ sebep nice akçe ve altunların alub ve evine ehl-i fesâddan ba'zı kimesneler gelüb gider rızâmuz yokdur deyû şekvâ itdüklerinde merkûm 'Osman ihzâr olunub bî-ğayr hak altı nefer kimesnenin akçelerin aldığın ikrâr idüb ehl-i telbîs ve tezvirdir memleketden izâlesi lâzımdır eğer mahallemizde sâkin olub kalursa cümlemiz celâ-yı vatan etmemiz mukarrerdir didüklerin 'arz itdüğün ecilden mezkûr 'Osman Kıbrıs'a sürgün olmağičün Südde-i Sa'âdetime gönderilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim mûcebince mezkûr 'Osmanın ol yerden 'alâkasın kat' idüb mukayyed ve mahbûs yarar adamlere koşub Südde-i Sa'âdetime gönderesin ki pâye-i sa'âdetimden dâhî yarar adamlere koşulub cezâre-i Kıbrıs'a gönderilüb sürgün itdürüle koşub gönderdiğin adamlere muhkem tenbîh eylesin ki onat hıfz idüb ... itdürmekden hazer idesin şöyle bilesin.

[161]

379 Burusa, Samanlu, Bazarköy, Beğşehir mabeynlerinde eşkıyaların türemesi, Müslümanları katl etmesi, yaralaması, mallarına el koymaları, durumun teftiş edilmesi ve haramilerin emr-i şerif ile yakalanarak İstanbul'a getirilip haps edilmesi hususuna dair.

Rüstem Paşa kethüdâsı Behram kethüdâyâ virildi. Fî 15 S sene 5 (4 Mayıs 1577)

Vilâyet-i Anadolu sancağı beğleri ve kâdîlarına hüküm ki:

Kifeli (?) Kara İbrâhim dimekle ma'rûf levend mahrûse-i Burusa ile Samanlu iskelesi mâbeyninde ve Kırka geçidi ile Hersek dağına gelince ol etrâfda bir nice eşkıyâ cem' idüb kendüsü bâş ve buğ olub niceleri katl ve nicelerin mecrûh ve nicelerin dâhî esbâb ve erzakın ğaret ve hasâret idüb Samanlu ile Bazarköyü mâbeyninde vâki' Beldehan (?) nâm mahalde bir nice Müslümânlardan kimin katl idüb ve kimin soyub fesâd eyledüklerin erbâb-ı tîmârdan olub Samanlu zâbıtı olan Sefer nâm sipâhi Larend kâdîsı ma'rifetiyle ve il eri mu'âveneti ile mezkûrların üzerine varub altı nefer harâmîleri diri tutub muktezâyı şer'-i şerif üzre haklarından gelinüb ve ikisi dâhî muharebe ve mukâteleye mübâşeret itmekle katl olunub cümleden mezkûrların bâş ve buğ olan mezkûr Kara İbrâhim ve Kara İlyâs nâm yoldaşları ele girmeyüb ğayb idüb varub Yalakabâd kazâsından Tokatî (?)Kocaderesinde sâkin 'Abdurrahman reis ve Mahmûd ve Kife (?) kazâsından Kara Ahmed ve Karaca'îsar Balî ve İznik kazâsından Sülûr nâm karyeden Sarı Mustafa ve Kara Mustafa ve Beğşehri kazâsından Burcun nâm karyeden 'Ömer nâm müfsidleri yanına cem' idüb dâhî Tokatî (?)Kocaderesinde sâkin Seydî Gâzi nâm kimesnenin evin basub emvâl ve esbâbın ğaret eyledüklerin mezbûrlardan 'Abdurrahman reis ile Mahmûd ele girüb mahrûse-i İstanbûla getirülüb takrîrleri sicîll olunub ve mezbûrların Kara İbrâhim İstanbûlda bir tarikle ele girüb habs olunub mahalli hâdisede teftiş olunması fermân olunmağla kendüyi habsden halâs idüb girü ğayb eyledüğü istimâ' olmağın **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerifimle Samanlu zâbıtı olan mezkûr sipâhi Sefer vârdukda müfsid mezbûr her kangınız taht-ı hükümetimizde bulunursa ol yerin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve ileri mu'âvenetleriyle hüsn-i tedârük ile ele getirüb dâhî muhkem habs idüb 'arz eylesin sonradan emr-i şerîfim ne vechile sâdır olursa gereği ile 'amel oluna amma bu bâbda hak üzre olub bu bahane ile hilâf-ı şer' kimesneye iş olmakdan hazer idesin.

[161]

380 *Zimmilerin, kilisaların ellerinde bulunan bayrakların, alemlerin, sancakların Müslümânlara karşı kullanılması ve bunların ellerinden alınarak kalelerde korunması, vermekte inad edenlerin küreğe konulmasına dair.*

Tabyalu Mustafa çavuşa virildi. Fî 3 S sene 5 (22 Nisan 1577)

Tırhala ve İnebâhtı beğlerine hüküm ki:

Hâlen zikr olunan sancaklarda vâki' olan kilisalarda kızıl ve başlı sancaklar ve münakkaş bayraklar ve 'âlemler olub ba'zı zamanlarda Müslümânlara karşı çıkarub gezdürdüklerün i'lâm olunmağın anun gibi zimmîlerde ve kilisalarda olan bayraklar ve sancaklar ve 'âlemler olub ba'zı zemanda Müslümanlara karşı çıkarub gezdürdüklerün i'lâm olunmağın anun gibi zimmîlerde ve kilisalarda olan bayraklar ve sancaklar alınub kal'alarda hıfz olunmasın emr idüb *buyûrdûm ki:*

Vusûl buldukda emrim mücebince ol makûle kilisalarda ve keferede ne kadar gönder ve bayrak ve 'alem bulunursa alub kal'alarda hıfz itdirdüb muhkem tenbih ve te'kid idüb kilisalarda ve keferede gönder ve 'alem ve sancak ve anun emsâli nesne bulundurmyasın bu bâbda onat mukayyed olub dikkat ve ihtimâmda dakika fevt itmiyesin ba'det-tenbih esnemeyüb girü gönder ve bayrak ve 'alem isti'mâl idüb virmekde 'inâd eyleyenleri gönderesin ki küreğe konula şöyle bilesin.

[162]

381 *Bağdad'ta mevsiminde pazara dökülmeyen buğday mahsulü ve arapluyu kimsenin satın almaya rağbet etmemesi, malların ambarlarda çürümesi ve defterde kayıtlı olup muhasebelerinin görülmesine dair.*

Kethüdâsına virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb vâki' olan ğallâtın ... mukaddemâ beğlerbeği şehrde sicill itdirmiş iken hâlen nevâhid olan ümenâ ve 'ümâlin muhâsabeleri görülmek lâzım geldikde kurâda olan narh şehrde olan narha münâsib olunamaz kurâyı Bilecik şehirli zimmî ile tekâvütü vardır şehre 'amel olunursa bize gelmişdir didüklerin ve vilâyet-i Bağdadda olan mâl-ı mîrînin ekseri ecnâs ve ğallât olub mevsiminde fûruht olunub ama hayli müddetdan berû ... buğday mahsulü arpalu ve topraklu olmağla fûruht için bazara döküldükde kimesne almağa rağbet itmeyüb kurâdan gelen tereke sağ ve pak olmağla halk ol terekeye rağbet idüb ovada yerde veya tereke

ambarlarda kalub çürüyüb helâk olur ve Bağdadda olan Havâssı Hümâyunun kurâsı kethüdâlarına ve nâzar ve ümenâyâ ve küttâbına ve meşâyih-i urbâna ve ba'zı karbân başlarına sa'y ve istikâmetleri mukâbelesinde ve talak ve şikkârına virilügelüb feth-i hâkâniden berû defterlerde mestûr olub hâlen muhâsebeleri görölmeğe geldüklerinde ve vilâyet defterinde mukayyed bulunmağla muhâsebelerine icrâ olunmasına cür'et olunmadı lâkin bu vilâyetin ... olub ri'âyet olınıgelmişlerdir deyû icrâ olunmasın bildirmişsin **buyûrdûm ki:**

Varıcâk 'arz itdüğün narh husûsuna mukayyed olub her kâdîlıkda narh-ı cârî ne ise ve kefli 'amel idüb kimesneye hilâf-ı şer'i te'addî olmakdan hazer idesin ve havassı hümâyundan hasıl olan hubûbata toprak karışdırılmayub pak ve sağ itdürmek bâbında ikdâm ve ihtimâmın zuhûra getüresin ve havassı hümâyun mübâşirlerinin sa'y ve ihtimâmları olub mir'îye ne kadar var ise olub olıgeldüğü üzre mutlâk ve şekâvetleri icrâ oluna eğer sa'y ve kifâyeleri olmayub mücerred evvelden olıgelmişdir deyû taleb iderse câ'iz değıldir ana göre 'amel eyleyesin.

[162]

382 Defter-i hakani katiplerinden olan Ali'nin Bağdadın tahririni yapması ve yazıp bildirmesine dair.

Bu dâhî

Südde-i Sa'âdetimde defter-i hâkânî kâtiblerinden olub Bağdadın tahrîri fermân olunan 'Aliye hüküm ki:

Hâlen vâsıt sancağının dâhî müceddeden tahrîr olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Varıcak inşâllah şimdiye değün me'mur olduğun tahrîr husûsu itmâma irişdükde emrim mücebince ve mukaddemâ tahrîre virilen mufassal hükm-i hümâyunum muktezâsınca livâ-i mezbûru dâhî kemâl-i 'adâlet ve istikâmet üzre tahrîr eyleyüb itmâma irişdüresin 'arza muhâlif olan husûsları yazub bildüresin.

[163]

383 Muhammed oğlu Divane Hızır'ın Tolos Nasdbâni muharebesinde yoldaşlık ettiği Hızır Paşa'ya arz edilen tumar emrinin yenilenmesi için Şükrü kethüda ile Südde-i Saadete gönderilen kethüdanın vefat etmesi üzerine seferi hümayunda olan sipahilerin tumarının alınması, bundan Hızır'ın suçlanması ve davalarının çözülmesine dair.

'Ali kethüdâya virildi. Fî 15 M sene 5 (4 Nisan 1577)

Rûm ilinde vâki' olan sancak beğlerine ve kâdîlarına hüküm ki:

Nigbolı beği mektûb gönderüb kasaba-i şurtâda mütemekkin Muhammed oğlu divâne Hızır bundan akdem Tolos Nasdbâni (?) muhârebesinde yoldaşlık eyledüğün Haydar paşa 'arz eyledüğde üç bin akçe tîmâra virilen emre tecdîd olunmak için Şükrü kethüdâ ile Südde-i Sa'âdetime gönderdiğün mezbûr kethüdâ vefât itmekle diğer Hızır eline girüb berât itdürdükde sefer-i hümâyunda bile olan sipâhiler içinde idüğün bildirdükleri ecilden tîmârı alınub hâlen kendü dâhî mücrim kalduğun bildirüb ve erbâb-ı tîmârdan dört nefer kimesne dâhî vech-i meşrûh üzre olduğun haber virdüklerin 'arz eyledüğü ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mukayyed olub mezbûr vakitte ele girerse elinden beratın alub Südde-i Sa'âdetime gönderüb ve kendüsü yarar kefile virüb tenbîh eylesin ki gelüb Südde-i Sa'âdetimde mezbûr diğer Hızır ile mürâfa' olub mâbeynleri fasl oluna böyle bilesin.

[163]

384 Barca nâm karyeden olan müfsidlerin daima fesat ve şenaat içinde olmaları, durumlarının teftiş edilerek suçlu olanların yakalanıp habs edilmeleri hususuna dair.

Şütrab Hasana virildi. Fî 21 M sene 5 (10 Nisan 1577)

Hamid-ili beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüb Barca (Narca) (?) nâm karyeden divâne Muhammed bin Seyyid 'Ali ve Hızırşâh ve Güz ve 'Abdulkâdir nâm karındaşlar ve Piri nâm müfsidler dâ'ima fesâddan hâlî olmayub bundan akdem Menteşe alay beğisi olan Kulaksız oğlu Muhammedin ele getirülmesi fermân olunan divâne Muhammed için Kurd nâm zımmi yedinden emr-i şerîf varid olmağın ele getirülmesi için kazâ-i mezbûr başısı olan Gazânfer ba'zı ademler koşulub gönderildikde eşirra cem' idüb muhkem cenk idüb mezbûr Gazânferi ve birkaç ademlerin mecrûh idüb mukarrer mezbûr Muhammed evlâdından Menteşe alay beğisi kulaksız oğlu Muhammed tahrikiyle sâyir yoldaşların cem' idüb Südde-i Sa'âdetime geldüklerinde bildirdüğünüz ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir ve terâhi itmeyüb mezkûrlardan fesâd ve şenâ't üzre olanları hüsnü tedbîr ve tedârükle ele getirüb ğayb iderse şer'le buldurması lâzım olanları buldurub getürdüb ahvâllerin şer'le dikkat ve ihtimâmla bî-ğaraz kimesnelere teftiş idüb göresin 'arz itdüğünüz üzre fesâd ve şenâ'atleri mukarrer ise şer'le sübût bulan maddelerin mufassal ve meşrûh yazub

mezkûrları habs idüb 'arz eyleyesin amma hîn-i teftîş tamam hak üzre olub aher sebep ile ehl-i fesâd himâyet olunmaktan ve kendü hallerinde olanlar rencide olmaktan hazer idesin.

[164]

385 İnşa edilen kalelerin neferleri olduğu halde Koron kalesi dizdârı ve kethüdâsının inşa edilen kalelere nefer vermesinin sebebinin yazıp bildirilmesine dair.

Bıyıklu Mustafa çavuşa virildi. Fî 5 S sene 5 (24 Nisan 1577)

Mezistre beğine hüküm ki:

Koron kâdîsı mektûb gönderüb kal'a-i Koron dizdârı ve kethüdâsı vesâyir neferâtı ana varub zikr olunan kal'a lebi deryâda olub mahkûf iken Safran (?) kal'asının bin mikdârı neferi var iken mezbûr kal'adan nefer alınmayub deryâdan ba'îd yerde vâki' olan Bardokya (?) kal'asına Koron kal'asından yigirmi nefer alınmışdır ma'a hâzâ bize dâhî lâzımdır deyû bildürdüklerin i'lâm eylemiş imdi Bardokya (?) kal'ası iç-ilinde olmağla bu kadar nefere ihtiyâc yok mühim olunur kal'a-i mezbûraya ol mikdâr nefer virilmek sebep nedir **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda zikr olunan mikdârı neferi bir yanda Anavarza kitâbetinde binâ olunan kal'aya virüb hıfz idesin ve ne vechile tedârük eyledüğün yazub bidüresin.

[164]

386 Karadeniz iskelelerinde ticaret yoluyla bazı kimselerin tuz, yarak, meşin ve vesayir zehayiri Kefe'ye yolladıklarını söyleyip küffara vermesi, Kefe beyi Kasım dâme izzuhunun temessükü olmayanların bu mühimmatları taşımasına izin vermemesine ve mühimmat taşıyan gemileri yazıp bildirmesine dair.

Çerkes Divâne çavuşa virildi. Fî 23 RA sene 985 (10 Haziran 1577)

Trabzon beğine ve kâdîsına ve Trabzon iskelesi emînine hüküm ki:

Ba'zı kimesneler ticâret tarîkiyle Karadeniz semtlerine varub taht-ı hükûmetinizde olan iskelelerden meşin ve yarak ve tuz alub Kefeye bey' ideriz deyû nâm idüb dâhî 'isyân üzre olan Abaza ve Mekrin (?) vilâyetlerin alub gidüb küffâra yarak ve zahîre bir yerle takviyet virdükleri istimâ' olunmağın anun gibi taht-ı hükûmetinizde olan iskelelerden ve gayri gemi yapmağa kâbil olan yerlerden min-ba'd tüccâra ve gayriye Kefe beği olan Kâsım dâme

‘izzuhûnun sahîh Kefe mühimmâtı için bu kadar meşin ve tuz ve yarak ve tuz ve meşin ve ğayri libâs ve zehâyir ve yarak virilüb men’ eylemek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu bâbda her birinüz biz-zat mukayyed olub emrim üzre sahih Kefe mühimmâtı için bu kadar yarak ve meşin ve tuz vesâyir zehâyir lâzımdır deyû Kefeye alub gideceklerine yarar kifâyetler virdüklerine müşârün-ileyh Kefe beği Kâsım mühürlü temessüklerin olmayınca yerimizde aslâ yarak ve meşin ve tuz ve ğayri zehâyir ve metâ’ virdirmeyub men’ ve def ‘ eylesin memnû olmayub ‘isyan üzre olan emanlu beğlerin câniblerine alub giden Nasrâni (?) gemilerine bilâ emr ve temessük yarak ve meşin ve tuz vesâyir zehâyir alub gidenler kimler (?) ise yazub ‘arz eylesin ki esbâb ve metâ’ların giröft oluna.

Bir sûreti:

Bu dâhî

Canik beyine ve Samsun kâdîsına ve Samsun iskelesi emînine yazıldı.

Bir sûreti:

Kethüdâsına virildi. Fî 16 S (5 Mayıs)

Tuna beğine ve Sinob kâdîsına ve Sinop iskelesi emînine yazıldı.

Bir sûreti:

Çerkes Divâneye virildi.

Batum beğine ve Batum kâdîsına ve Batum iskelesi emînine yazıldı.

Bir sûreti:

Karadeniz yalılarında vâki’ olan kâdîlara ve emînlere yazıldı.

[165]

387 Bazı tüccar taifesinin Kefe mühimmattı için lazım olduğunu söyleyip Trabzon, Samsun, Sinop, Batum vesayir yerlerden yarak, meşin ve tuz alıp küffara vermesi üzerine, bu levazımın asıl tüccara verildiği ve temessük olmayınca iskeleden geçirilmeyeceğine dair.

Kethüdâsına virildi. Fî 27 M sene 5 (16Nisan 1577)

Bir sûreti:

Kefe beğine hüküm ki:

Hâlen ba'zı tüccâr tâ'ifesi Kefe mühimmâtı için lâzımdır deyû Trabzon ve Samsun ve Sinop ve Batum vesâyir Karadeniz yalılarında yarak ve meşin ve tuz alub 'ısyân üzere olan Abaza ve Mekrin câniblerine alub gidüb kefereye takviyet virdüklerin i'lâm olunmağın ol bâbda sahih Kefe mühimmatı için eğer tuz ve eğer meşin ve eğer yarak vesâyir zehâyir lâzım oldukda ol asıl tâcirlerin doğru Kefeye getirüb aherlerin alub gideceklerine yarar kefillerün virüb senden mühürlü temessükün almayınca aslâ bir iskeleden tuz ve meşin ve yarak virilmeye deyû zikr olunan iskelelerin beğlerine ve kâdîlarına ve emînlerine ahkâm-ı şerîf yazub irsâl olunmuşdur.

[165]

388 Göle'de bulunan palanka tamiri için Sîs reayasından ihtiyaç miktarı adam gönderilmesi hususuna dair.

Hasan çavuşa virildi. Fî 29 CA sene 985 (14 Ağustos 1577)

Aydın sancağı beğine hüküm ki:

Hâlen Göle beği Almak mektûb gönderüb Gölede vâki' olan palanka ta'miri lâzım ve mühim olub livâ-i mezbûr re'âyâsı her zaman hükme karşı gelüb Sîs re'âyâsı dâhî mu'âvenet itmek bâbında hükm-ü şerîf virilen şahıslarına **buyûrdûm ki:**

Dergâh-ı Mu'âllam çavuşlarından Hasan vusûl buldukda anun gibi livâ-i Gölede vâki' olan palankaları dahî ta'mirin edâ olub murâd mu'âvenet vâki oldukda ... Sîs siyâmı re'âyâsından kitâbet mikdârı adem ihrâc itdirüb livâ-i mezbûra gönderesin ki vech-u münâsib görüldüğü üzere ta'miri lâzım olan palankaların ta'mir ve teremmümüne mu'âvenet idüb hizmetde bulunalar husus-ı mezbûr mühimdir sen ana göre müşârün-ileyhin ile haberleşüb lâzım olduğu üzere mu'âvenet itdüresin.

Bir sûreti:

Aydın (?) beğine.

[166]

389 Rakka kalesi müstahfizlarının bölük başısı olan Hacı'nın, dizdarın kale muhafazasında olmaması ve reayaya zulm etmesi ve akçelerini aldığı şikayet etmesi üzerine durumun şer'le teftiş edilerek yazılıp bildirilmesine dair.

Mezbûr Hacı bölük başına virildi. Fî 29 S sene 5 (18 Mayıs 1577)

Rakka sancağı beğine ve Rakka kâdîsına hüküm ki:

Rakka kal'ası müstâhfızları tarafından bölük başları olan Hacı bölük başı rikâb-ı hümâyunuma rik'a sunub bil-fi'il kal'a-i mezbûre dizdârı olan Foçi için dâ'ima kal'a hıfzında olmayub iki üç ay mikdârı zeman 'âmiller ve mültezimler yanlarında kendü hevâsında gezüb kal'adan taşra yerde kışlayüb ve ehl-i 'örf tâ'ifesine mâl ve metâ'ı olan kimesneleri birer tarikle ğamz itmekle hilâf-ı şer' ve kânun ehl-i 'örf bî-nihâye akçelerin aldırub kal'ada dizdâr olmağla ehl-i fesâd ve haramzâdeler baş kaldırub kal'anın içinde evlerine açılıb fesâddan hali değildir kal'anın hıfzı lâzımdır deyû şekvâ itdüğü ecilden mezkûr dizdârın ahvâli teftîş ve 'arz olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezkûr dizdârın ahvâlin şer'le teftîş eyleyüb göresin fi'il-vâki' kal'a hıfzında olmayub ol mikdâr zeman kal'ayı birağub gidüb kal'adan taşra yerde kışlayub ve re'âyâya ol vechile zulm ve te'addîsi olub bî-nihâye akçelerin aldırduğı vâki' midir nicedir temâm 'avzına irişüb vukû'-ı üzere yazub 'arz eyleyesün.

[166]

390 İskenderiye'ye tabi İşterin karyesinin isyan üzere olup topçu başı Hamza'nın evini basması ve mallarına zarar vermesi üzerine dava edilmesi, itaat etmeyip hala isyan edenlerin şer'le haklarından gelinmesine dair.

'Arz itdüren Hacı Hamzâya virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

İskenderiye beği Muhammed beğe ve İskenderiye ve Podvariçe kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki sancak beğisin mektûb gönderüb İskenderiye kazâsına tâbi' İşterin nâm karye keferesi dâima 'isyân üzre olduklarından gayri kal'a-i Ülgün topçu başısı olan Hamzânın mukaddemâ evin basub ve bir nice esbâb ve tavarın ğaret itmekle şer'le hakkı alıvirilmek için üç def'a emr ibrâz itmekle bid-defa'ât ümerâ-i sâbıka ve kudât meclîs-i şer'a ve da'vâ itdüklerinde aslâ itâ'at itmeyüb ve bil-fi'il su'ûb ve sengistân yerde sâkin olub girü isyân ve tuğyânları mukarrer olub haklarından gelinmesi lâzımdır deyû bildirdüğün ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hîr itmeyüb mezbûrları bu def'a dâhî meclîs-i şer'a da'vâ idüb girü itâ'at itmezler ise içlerinden temerrüd ve 'inâd idüb şer'i şerife itâ'at itmeyenlerin haklarından gelesiz ki sâyirlerine mûcib-i 'ibret ola anun gibi itâ'at idüb gelürler ise rencide idüb da'vâyı

hak idenler ile berâber idüb bir def'a şer'le fasl olunmayub üzerinden on beş yıl geçmiyen da'vâların hak üzre teftîş idüb göresin evler basub katl-i nüfûs ve ğaret emvâl eyledükleri şer'le sâbit olursa ol makûle dâhî muktezâ-yı şer'-i şerîfim üzre haklarından gelüb ehl-i fesâda rahat virmiyesin.

[167]

391 Bağdad kalesinin tamiri için lazım olan mühimmatın temin edilmesi, Bağdad hazinesi müsait olmadığından civar sancaklardan akçe tahsil edilmesi, muhasebesinin tutularak durumun yazıp bildirilmesine dair.

Baghdâd beğlerbeğisi kethüdâsına virildi. Fi 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Bagdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen mektûb gönderüb bundan akdem vârid olan fermân-ı şerîf mücebince Bağdâd kal'asının ta'mir ve teremmümüne mübâşeret olunup lâkin levâzım-ı kireç vesâyir kerestesi ba'îd yerden gelmeğe muhtâc olup mukaddemâ olan beğlerbeğiler re'âyânın bulunan evlerine esbâbı tahmîl idüb alub gidüb mevcûd olan hak cüz-î olduğun ve Bağdat hazînesinde müsâ'id olmayub terekenin dâhî bey' ve şirâsına kimesne talib olmayub ve berriyeden a'râb gelüb kîn itmemekle kulun mevâcibi husûsunda 'usret çekilür ve kal'anın meremmâtına ve beş bin filori tahmîl olunub ve mu'âvenet için etrâfdan beğler gelüb kavil virilüb müzâharet itmek lâzımdır vâsit sancağında olan baruthânenin odunu vesâyir lâzım olanları teftîşde bulunmak mümkün olub lâkin mukaddemâ gühercile mültezimi olan Mustafa beğ hazînedeki ikiyüz otuz dört bin akçe teslîm olunmuş iken cüz-î gühercile hâsıl olup gühercile 'âmili müşârun ileyhe ne târihde virilüb ve ne vechile alduğu defterlerde bulunmadüğun ve civârın sancağı sipâhilerinden ve Bağdâd çavuşlarından Kemal ve Ali ve Bağdâd kullarından Süleymân gelüb hâlen Geylan (Gilan) beği olan Muhammede terakkiyle vâsit sancağı bir vech-i mübâdele virülürse bir kabile salyânesi virildüğünden gayri Bağdâd baruthânelerinde bir batman gühercile yigirmi bir buçuk akçeye işlendiğü âlet üzre her sene dörder yüz olur iken akçe masrafı kendü yanlarından ve mallarından yigirmi bin batman gühercile 'amel ve yüz bin akçe Basra deynine teslîm ve yüz bin akçe kalâ' mevâciblerine ve altıbin akçe hafr-ı enhâr vesâyir ihrâcâta virüb cem'an bir senede 'ahz ve mevâcib ve mesârif-i gühercile ihrâcât-ı lâzıme iş bu seksan bin akçe olur alınmasına varınca vâsit sancağın mahsûlün ve güherçile 'amelin kabûl ve iltizâm idüb fi'il-vâki' mâl-ı mirîye iltizâmdır deyû bildirdiğün ecilden kal'anın ta'miri husus-ı mühimmâtta olmağın **buyûrdûm ki:**

Vâricak aslâ te'hir ve tevakkuf itmeyüb ol vilâyette bulunduğu mikdârı mümkün olduğu üzre deve tedârük idüb dâhî etrâfda olan sancaklarından iç ilde olub serhadde lâzım olmiyan sancak beylerine mektûb ve çavuş gönderüb yanına getürdüb vech-u münâsib olduğu üzre kul ta'yîn eyleyüb mu'âvenet ve müzâheret ile kal'a-i mezbûre-i ta'mir ve teremüm itmek bâbında envâ'-ı ikdâm ve ihtimâmın zuhûra getüresin ve lâzım olan zahîre için bakayâdan dikkat ve ihtimâm idüb akçe tahsîl eyleyüb sarf eyleyesin husûs-u mezbûr mühimdir onat mukayyet olub ihtimâmda kusûr itmeyesin ve vâsıt sancağı müceddeden tahrîr olunmak için ol cânibde olan muharrire hükm-i hümâyunum gönderilmiştir 'adâlet üzre tahrîr itdüresin ve 'arz itdüğün üzre vâsıt sancağı yigirmi bin terakkî ile müşârun-ileyh Muhammede ve Geylan (Gilan) sancağı vâsıt beğine virilmiştir ol kimesnelerin şartları ve iltizâmları mücebince gühercile 'amelinde ve livâ-i mezbûr haslarında 'adâlet üzre zabt ve kabz ittürüb re'âyâyâ ve ğayra hilâf-ı şer' ve kânûn te'addî ve tecâvüz itdürmiyesin ve müşârun-ileyh Muhammed beğe tenbîh eyleyesin ki (s.168) ademin gönderüb fermân olunan terakkiye mukaddemâ mutasarrıf olduğu dirliğı bedelinin yerlerinden ihrâc itdüre ve mültezim-i sâbık Mustafa beğe hazîneden ol mikdâr akçe virilmiş iken zimmet yazılmayub sa'y ve kifâyesi gitmiyanı ne idüğü niçün ma'lûm olmaya defterdârdan vesâyir mukâta'acı ve muhâsebeciden istifsâr idüb dâhî gitmiyan zuhûr iderse müteveccih olandan bî-kusûr alub zabt eyleyesin ve ne vechile alduğun yazub bildiresün.

[168]

392 *Bağdad'a gelen beylerbeyi ve adamlarının konakladıkları odaların sipahi tayifesine verilmesi, gönüllü ve yeniçerilerin satın alıp kalınmasına mani olmasıyla beylerbeyi adamlarına geri kiralanmasının emr edilmesine dair.*

Bu dâhî

Bağdâd beğlerbeğisine ve kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüb şimdiye değın Bağdâd ve Arran beğlerbeğilerin ademleri kona geldükleri odaları ba'zı kimesne müvâza'a tarîkiyle sipâhi tâ'ifesine virüb ve gönüllü ve yeniçeri satın almakla kondurmağa mâni' oldukların bildürmegin evvelden kona geldükleri odalara kirâsıyla girû konmaların emr idüb **buyûrdüm ki:**

Varıcak kadîmden beğlerbeği ademleri kona geldükleri odaların üçer misil üzre kirâ ile kondurub ol bâbda hilâf-ı şer' olıgelen muhâlif kimesneye te'allül itdürmiyesin.

[168]

393 *Bağdad hazinesinin defterlerini tutmakta mahir olmayan İbrahim ve Maksut nâm kimesneler yerine Bağdad züamasından olan Muhammed'in mukata'acılık hizmetine istihdam olunmasına dair.*

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Bağdâd hazînesinin defterlerine kadîmden bir kâtib hidmet idegelüb hâlen defterler ayrulub terakkî ve 'adlî deyû İbrâhim ve Maksut nâm kimesnelere mukâta'acı ta'yîn olunub lâkin mezkûr kara kitâbda mâhir olmaduklarından gayrî ümenânın ulûfesin kat' itmekle mukayyed olmayub mukaddemâ ... cânibinde mukâta'acı olub Bağdâd zü'âmâsından olan Muhammed yarar ehl-i kalem müstakîm kimesnedir deyû ... mukâta'acılık hidmetine emr idüb *buyûrdûm ki:*

Mezkûr emrim mücebince mukâta'a mezbûra hidmetinde istihdâm eyleyesin.

[168]

394 *Biğa livasında olan avcıların Hassa-i Hümâyun için avlanırken tüfenklerinin alınması hususuna dair.*

Mezkûr Ahmede virildi. Fi 25 S sene 5 (14 Mayıs 1577)

Biğa beğine hüküm ki:

Taht-ı livânda vâki' olan hassa avcılar tarafından Muhammed nâm avcı Südde-i Sa'âdete gelüb mezkûr vesâyir avcıları Hassa-i hümâyunum için ol cevânibde şikâr iderler iken sen mezkûrların tüfenklerin alub şikârlarına mâni' olduğun bildirdü imdi Hâssa-i Hümâyunum için avcı ta'yîn olunanların bu tüfenkleri alunup men' olunmak câiz değildir *buyûrdûm ki:*

Vusûl buldukda mezkûrların alınan tüfenkleri virüb kadimden ol cevânibde Hassa-i Hümâyunum için şikâr eylemelü olduklarında kimesneyi dahl ittürmeyüb mâni' olmayasın.

[169]

395 *Sağ ulufeciler kâtibi olan Muhammed'in yerine Ahmed kethüdaya kitâbet hizmetinin verilmesine dair.*

Defterdâr Reyhan Çelebi efendinin saray âmili Hüseyine virildi. Fi 16 RA sene 985 (3 Haziran 1577)

Sağ ulûfecilerim ağası Rıdvâna hüküm ki:

Hâlen sağ ulûfeciler kâtibi Muhammed mülâkî olub bu def'a fermân olunan sefere gitmeğe iktidârın olmadığı îlâm olunub kitâbet-i mezbûra hidmeti zümre-i mezkûra kethüdâsı olan zümre alaybaşı Ahmed kethüdâyâ itdürmeye iş'âr idüb **buyûrdûm ki:**

Zıkr olunan kitâbet hidmetine dâhî müşârün-ileyh kethüdâyâ ittüresin efendi hazretler divanda Hüseyin beğе yazdurmuşdur.

[169]

396 Edirne'de bulunan Bâyezid Han imaretinin vakıf mütevellisinin muhasebesinin görülmesi ve defterlerin yerinde şer'le teftiş edilip yazılarak bildirilmesine dair.

Çavuş-zâde kayâya virildi. Fî 16 S sene 5 (5 Mayıs 1577)

Edirne kâdîsına hüküm ki:

Mahrûse-i Edirne vâki' olan ceddîm Bâyezit hân 'imâret-i 'âmiresinin evkâfi mütevellîsinin muhâsebesi görülüb ma'lûm olması lâzım olmağın **buyûrdûm ki:**

Varıcâk te'hir itmeyüb müşârün-ileyh ve kâtiplerin ve câbîlerin vesâyir ihzâr lâzım olanların meclîs-i şer'a getürdüb evkâfa müte'allık defterlerin dâhî hazır itdürüb mukaddemâ bir def'a şer'le görülüb dahl olunmayan muhâsebesin yerlü yerinden ve müverridât defterlerinden onat vechile dikkat ve ihtimâmla şer'le teftiş idüb i'rat ve masrafların birbirine tatbîk eyleyüb anun gibi eğer kendünün ve eğer câbîlerinin vesâyir efkâfa mübâşir olanların beliyât ve ketmiyâtları olub vakfa ğadr ve teaddîleri varsa şer'le vakfa 'ayid olan müteveccih olandan bî-kusûr vakf için kabz idüb dâhî ahvâli neye müncer olursa yazub bildiresin hakkı sarîha tâbi' olub hîn-i teftîşde kimesneye ğaraz ve nisbetten ve meyl ve mehâbâdan ictinâb oluna.

[170]

397 Râzgrad kasabasında olan İbrahim Paşa evkafının mütevellisi olan Muhammed'in evkaf toprağında yaşayan bazı kimselerin uygunsuz davranışları olduğunu meclîs-i şer'a şikâyet etmesi, şer'i şerife itaat etmeyenlerim isimleriyle yazılıp bildirilmesine dair.

Dîvânda Müinîr paşaya virildi. Fî 18 M sene 5 (7 Nisan 1577)

Nigbolı beğine ve Râzgrad kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüb kasaba-i Râzgradda müteveffâ İbrâhim paşa evkâfının mütevellîsi olan Muhammed meclîs-i şer' a gelüb evkâf-ı mezbûre toprağında zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve bölük halkından hayli kimesne sâkin olub ba'zıları hizmetkârlarının zabtında ihmâl ve fesâd ve şenâ'atlerine i'mâz-ı 'ayn itmekle dâyima fahişeler ile cem' olub ve re'âyânın evlerine girüb haramların için 'avretlerine ve oğlanlarına yapışub serhoş olduklarında ahâli-i kasabanın evlerine ve odalarına girüb esbâbdan sirka idüb ve nicesi dâhî kan eyleyüb şer'le görülmek için taleb olundukda hizmetkârımıza biz kefiliz deyû meclîs-i şer' a getürmekde ve ele virmekde 'inâd idüb haram-zâdeye mu'în ve zabîr olduklarından ğayri zabt itmek istedikce mütevellî-i mezbûra dâhî hilâf-ı şer' te'addîden hâlf olmadıkların bildürdüğün ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb evkâf-ı mezbûre toprağında ve bil-cümle livâ-i mezbûrda sâkin olan zü'amâ ve sipâhi tâ'ifesine ve bölük halkına muhkem tenbîh eylesin ki birbiri hizmetkârların gereği gibi zabt eyleyüb fesâd ve şenâ'at idenlerin tutub ele virüb haram-zâdeye mu'în ve zabîr olmayalar ba'det-tenbîh eslemiyânları ve şer'-i şerîfe itâ'at itmeyenleri isimleri ve resimleriyle yazub 'arz eylesün bu bâbda ihmâlden hazer idesin.

[170]

398 Subaşılığına bağlı olan yörüklerin Bender Kalesi hizmetine tayin olunup, âdet ve kanun üzere çeribaşlarıyla gönderilip hizmetlerine başlamalarına dair.

Kapûcular kâtibine virildi.

Na'l döken yörüklerin subaşı Mahmûda hüküm ki:

Hâliyen subaşılığına müte'allık olan yörüklerin bir nevbetlûsü Bender kal'ası hizmetine ta'yîn olunub lâkin sen müzâyakada olmanla zikr olunan yörükleri çeri-başlarıyla gönderilmek üzere emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda subaşılığına müte'allık olan yörüklerin bir nevbetlûsü olıgelen 'âdet ve kânunların üzere çeri-başlarına koşub mahâlli me'mûra gönderesin ki varub hizmetlerinde olalar amma bu bâbda onat vechile mukayyed olub çeri-başları ahz ve celb itmekle geç ve eksük varmakdan hazer eylesin nice sonra sana 'âyid olur ana göre bâb-ı ikdâmda dakika fevt itmeyesin.

[170]

399 Semendire ve Belgrad vilayetlerinde reayanın elinde bulunan bağların miktarı karşılığında alınmasına dair.

Mahrem beğın kethüdâsına virildi.

Budûnda vezîr Mustafa paşaya hüküm ki:

Mektûb gönderüb Semendire ve Belgrad nâhiyelerinde re'âyâ tâ'ifesinin ellerinde olan bağlarından sancak beğın salâriye taleb itdügün ve mukaddemâ mîr-livâ olanların salâriye aldıkların bildirmişsin **buyûrdûm ki:**

Varıcâk ol vilâyetin re'âyâsının bağlarından salâriye virmek husûsunda şimdije değın mikdârları ne ise girû olgeldüğü üzre icrâ itdürüb bu bâbda re'âyânın mikdârına muhâlif kimesneye te'addî ve tecâvüz itdürmeyesin.

[171]

400 İlbasân beyi Bâyezid beye Tokat kalesi tamirinin ferman olmasıyla, asilerin elinde bulunan ıslah ve cizyeleri tahsil etmesi ve Delvine beyi ile mu'avenet etmesi hususuna dair.

İlbasân beğın ademi Mustafaya virildi. Fî 13 RA sene 5 (31 Mayıs 1577)

Delvine beği 'Alâüd-devle beğe hüküm ki:

Bundan akdem Delvine beği olub hâlen İlbasan beği olan Bâyezid beğe mukaddemâ Tokat kal'ası ta'mîrî fermân olunub ve 'âsîlerin ıslahları ve cizyeleri tahsîl olunub gönderilmek emrim olmuş idi ol emrim kemâ-kân mukarrer olmağın bu bâbda sen dâhî müşârün-ileyhe mu'âvenet itmên emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda müşârün-ileyhden sana adem gelüb mu'âvenet taleb eyledükde emrim üzre sen dâhî müşârün-ileyhe mu'âvenet idüb vech-u münâsib gördüğün üzre kal'a-i mezbûre menâsıbına müte'allık olan husûslarda ve 'asîlerin güzeşte cizyelerinin tahsîli bâbında bezl-i makdûr eyleyüb mu'accelen itmâma irişdirmek bâbında dakîka fevt itmiyesin.

[172]

401 Bağdad'ta bulunan ziraat yerlerinin mahsülünün Sultan Süleyman vakfına verilmesi, ancak kasaba halkı ve Yukarı Cânibden gelen Rafzî tayifesinin etrafında yapılan ziraat için rüsum vermek istememesi, ziraate mani olanlardan, bağ ve bahçesi olanlardan öşür vergisinin alınmasına dair.

Kapu kethüdâsına virildi. Fî 13 S sene 5 (2 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Bağdâdın emvâli ekseriya ğallâtdan olub Bağdâda müretteb olan ğallât bu kulun iken mevâcibine virilüb ziyâde kalan fûruht olunub amma Hrad üzerinde olan sancaklardan Haleb-i zor ve Remâhiye ve meşhed-i şerîfenin vesâyir nevâhînin hâsıl olan ğallatın husûsen Halebin mahsûlü zamânında beriyye nişîn olan develu ‘Arab tâ’ifesi kabîlesiyle gelüb keyl iderdi birkaç senedir ‘arab tâ’ifesi gelüb keyl itmekle tereke-i anbarda kalduğun ve havvâssı- hümâyun anbar tımarından meşhed-i hazret-i imâm Hüseyine Rıdvanullâhi te’âla ‘aleyh cârî olan sultan Süleymân hân mukaddemâ hazır olunub mahsulü mîrî için zabt olunmağla meşhedîn-i şerîfleri evkâf-ı mahsûlü müsâ’id olub mesârifinden gayri ba’zı senede hazîne-i Bağdâd zevâid virirken şehr-i mezbûr hazreti müşârun-ileyhe asitânesine vakf olmuşdur deyû istimâ’ olunub bu vechile vakf olmuşdur emr-i şerîfle mi olmuşdur deyû defterdârdan ve küttâbdan suvâl olundukda kimesne bilmeyüb ancak mütevellînin berâtında mukayyid olmağla kasaba halkı ve Yukaru Cânibden gelen Rafizi tâ’ifesi etrâfında zirâ’at olunan yerlerinde bağ ve bağçe idüb rûsûm virmemek için emr-i şerîf getürdük deyû muttassıl bağ ve bağçelerin ziyâde idüb zirâ’ate mâni’ olmağla mahsulüne küllî noksan olduğun bildirmişsin **buyûrdûm ki:**

Varıcâk mîrîye ‘âyd olan tereke husûsuna mukayyed olub hâsıl olan terekeyi ‘alâ icrâ-i resmiye müheyâyâ ile olıgeldüğü üzre keyl itdirüb ikdâm ve ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin ve şehrin ahâlisin mahsulün hazîne-i Bağdâda alub zabt idüb şehr-i Süleymânî mahsûlün vakfın mesârifına sarf itdürüb itlâf ve isrâf itdürmeyesin ve şehirlerinden bağ ve bağçesi olanlardan şer’le müteveccih olan öşrün alub hilâf-ı şer’ te’allül itdürmeyüb zirâ’ate ve hırâset idenlerden muktezâyı şer’ üzre ‘âyd olan öşrü alıvirüb şer’ mutahhara muğâyir kimesneye nizâ’ ve te’allül itdürmeyesin.

[172]

402 Bağdad yeniçerilerinden on sekiz neferin şikâyetleri olduğundan ulufeleri verilmediği için şirret edip kapıya gelmeleri, gedüğün yerli tayifeye değil yarar Rum yiğitlerine tevcih edilmesine dair.

Bu dâhî

Müşârun-ileyhe hüküm ki:

Mektûb gönderüb mukaddemâ olan beğlerbeği zamânında Bağdâd yeniçerilerinden on sekiz nefer kimesnenin yaya yerlü oldukları ecilden ve hidemâtı hümâyunda takâsülleri olmağla ‘ulûfeleri virilmemiş hâlen gelüb taleb itdüklerinde virilmemeğin şirret idüb kapuya getürdüler deyû bildirmişsin ol asl yaya ve yerlü tâ’ifesine gedük virilmeyüb yarar Rûm yiğitlerine virilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Varıcâk min ba’d bu bâbda fermân-i şerîfim mücebince ‘amel idüb yerlü tâ’ifesine ve Tatar ve ‘Araba gedük virilmeyüb Rûm yiğitlerinden yarar olanlara tevcîh idesin.

[173]

403 Edirne’de müteveffâ Pîr Muhammed Paşa’nın akçesine on iki yıl miktarı mütevellî olan Seyyid Muhammed’in vakfın malına gadr etmesi sebebiyle muhasebesinin teftîş edilmesi ve zimmetinde akçe bırakılmaması hususuna dair.

Mütevellî ademi ‘Osmana virildi. Fî gurra RA sene 5 (1 Mayıs 1577)

Edirne kâdisına hüküm ki:

Mahrûse-i Edirne müteveffâ Pîr Muhammed Paşanın mürâbahada olan akçesine dokuz yüz elli sekiz senesinden dokuz yüz altmış dokuz senesine varınca on iki yıl mikdârı mütevellî olan Seyyid Muhammedin nice bel’iyât ve ketmiyâtı olub vakfın asıl malına ve mürâbahasına külli ğadr itmişdir deyû ibtidâ-i târihten muhasebesi görölüb teftîş olunmak lâzım olduğun bildirmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda mukayyed olub mezbûru zikr olunan vakfın kâtibi ve câbîleriyle muvâcehe idüb ibtidâ-i mübaşeretinden müfredât defterlerin getürdüb dâhî zaman-ı tevliyette bir def’a muhâsebesi görölmiyen eyyâmın muhâsebesin hak üzere müfredât defteri mücebince yerlü yerinden teftîş idüb göresin anun gibi vakf-ı mezbûrun asıl malından ve mürâbahasından üzerine nesne sâbit olursa ba’des-sübût zimmetinde zuhûr iden malı vakfa hükm idüb bî-kusûr vakf için zabt itdüresin mâl-ı vakıfdan üzerinde bir akçe bâkisin komayub vakfa ğadr olunmakdan hazer eylesin ‘arza muhtâc olan husûsların yazub bildüresin.

[173]

404 Pîr Muhammed Paşa’nın vakflarının mütevellisi Osman’ın mektub göndererek muhasebenin görüldüğünü bildirmesi, 17359 akçenin vakfa ilhak edildiği ve geri kalanın zimmetine verildiğine dair.

Bu dâhî

Edirne kâdîsına hüküm ki:

Mahrûse-i mezbûrada vâki' olan müteveffâ Pir Muhammed Paşa evkâfının mütevellîsi olan 'Osman mektûb gönderüb müteveffâ-yı müşârün-ileyhin mürâbahada olan dört yüz bin akçesine mütevellî olub fevt olan ahzın emirle muhâsebesi görüldükde asl-ı mâl-ı vakfından zimmetinde yüz yedi bin yedi yüz kırk akçe lâzım gelüb muhâllefâtından ve der-kitâb bulunandan otuz beş bin iki yüz atmış akçesi alınub zimmetinde yetmiş iki bin dört yüz altmış beş akçesi bâkî kalmağın mezbûr ahzın 981 senesine gelince zimmet-i mürâbahadan ve ba'zı Yahudîlerde oda kirâsından bâkî kalan akçeden 17359 akçesi kabz olunub vakfa intikâl olmağın müteveffâ-yı mezbûr ahzın zimmetinde olan akçeden otuzu asl-ı mâla ilhâk olunub zimmete virildüğün bildirüb ol bâbda hükm-ü hümâyunum taleb itmegin **buyûrdûm ki:**

Vârdükda mezbûr ahzın zimmetinde kalub tahsîl olunan akçe yerine zikr olunan bakayâdan cem' olunan 17359 akçe asl-ı mâla ilhâk vakfa intikâl iden meblağ-ı mezbûru asl-ı mâla ilhâk idub zimmete virdüresin hilâf-ı şer' kimesneyi dahl itdürmiyesin.

[174]

405 Edirne'de Tütensüz Ahmed evkâfına Bali nâm kimesnenin mütevellî olması zimmetine akçe geçirip vakfın malına zarar vermesi üzerine muhasebenin görülmesi ve teftiş edilerek, şer'le aldığı akçelerin vakfa verilmesine dair.

Bu dâhî

Edirne kâdîsına hüküm ki:

Mahrûse-i mezbûrede Tütensüz Ahmedin evkâfına sâbıkan Balî nâm kimesne mütevellî olub tokuz yüz yetmiş üç senesinde muhasebesine asl-ı mâl-ı vakf yüz elli bin akçe kayd olunub ve yüz on üç bin akçesi mürâbahada kullanılıb kırk üç bin akçesi battaldır deyû kayd idüb muhâsebesi görüldükden sonra ma'zul olub mütevellî-i cedîde seksen dokuz bin zimmet ve kırk üç bin akçe battaldır deyû mürâbahada olan akçeden yigirmi dört bin akçesin bel' ve ketm idüb mâl-ı vakfa ğadr eylemişdir deyû yerlü yerinden teftiş olunmak için hükm-i hümâyunum taleb itmeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdükda mütevellî-i mezbûru vakfın kâtib ve câbîleri ile berâber idüb ve müfredâd defterlerin getürdüb bir def'a muhâsebesi görülmiyan eyyâmın muhâsebesin yerlü yerinden hak üzre teftiş idüb göresin anun gibi mâl-ı vakıfdan ol mikdâr akçeyi bel' ve ketm eyledüğü

şer'le sâbit olursa ba'des-sübût bi-kusûr vakf için hükm idüb alıviresin mâl-ı vakfa ğadr ve hayf itdürmeyesin muhtâc-ı 'arz olanı yazub bildiresin.

YEVMÛL-AHAD FÎ 3 RÂ SENE 985 (20 HAZİRAN 1577)

[174]

406 Beğşehri kazasında Seralmış nâm karyeden Abdurrahman isimli kimsenin iki bin akçe fiyat belirlenen yerlerin dört bin akçe pahayla satması, Kıbrıs'a sürgün edilmişken geri gelerek halkın elinden zorla yerlerini alması üzerine tekrar Kıbrıs'a sürgün edilmesine dair.

'Arzı getüren 'Ömer nâm kimesneye virildi. Fî 25 S sene 5 (14 Mayıs 1577)

Beğşehri beğine ve kâdısına hüküm ki:

'Arz-ı hâl sunulub Beğşehri kazâsından Seralmış nâm karyeden 'Abdur-rahman nâm kimesne bundan akdem ehl-i fesâd ve şerîr olmağın Kıbrısa sürülmek emrim olub kadîmden tasarruf eyledüğü yerleri bî-garaz kimesneler iki bin akçe bahâ takdîr eylemiş iken ehl-i karye dört bin akçe virüb kul eline virilmedin kefile virilmekle kendüsü ve küfelâsı gaybûbet idüb yıldan sonra yine gelüb yerlerin cebr ile alub tasarruf idüb ümerânın akçesin dâhî virmeyüb te'addîden hâlî olmaduğun i'lâm eyledükleri ecilden Asitâne-i Sa'âdetimde olan Kıbrıs sürgünleri defterine mürâcâ'at olunub mezbûr Kıbrısa sürgün olduğu mukayyid bulunmağın mezkûru ele getirülüb dâhî emr-i şerîfim mücebince Kıbrısa sürgün olmak emr idüb **buyûrdüm ki:**

Vusûl buldukda mezkûru ele getirüb dâhî emr-i şerîfim mücebince mu'accelen yarar ademlere koşub Kıbrısa sürgün idüb varub Kıbrıs beğlerbeğisine teslîm eylediklerine temessük getürdüb irsâl eylesin.

[175]

407 Van madenlerinde işlenen demir yuvarlaklarına sipahiler tarafından cevherin çalınarak sıkıntı verilmesi, karyelerin Südde-i Saadet için zabt edilip icmal defterlerine kayd edilmesi hususuna dair.

Rıdvâna virildi. Fî 12 RA sene 5 (30 Mayıs 1577)

Vân beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen vilâyet-i Vânda işlenen demür yuvalak emîni olan Rıdvân Dergâh-ı Mu'allâma gelüb zikr olunan ma'denler kurbünde Ekmar (?) nâm karye sipâhi tîmârı olub dâ'ima sipâhiler ma'denlerin cevherini alub yuvalak husûsuna külli müzâyaka virüb mukaddemâ dâhî havâss-i hümâyundan olub hâlen dâhî mutasarrıf olanlara der destinden bedeli tîmâr virilüb karye-i mezbûre yine havâss-ı hümâyuna ilhâk olunmasın ricâ itmeğın zikr olunan karye havâss-ı hümâyunuma itlâk olunub Sûdde-i Sa'âdetde olan defter icmâli tashîh olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda senelik karye-i mezbûreye mutasarrıf olanlardan alub havâss-i hümâyunum içün zabt idüb dâhî anda olan icmâl defterin dâhî tashih itdirüb mezbûrlara müstehâk olduğu bedellerin der destinden tevcîh eylesin.

[175]

408 Demirci kazasında Umur nam kimesnenin rik'a sunarak Osman, Turan ve Hızırbalı isimli katillerin zuhur ettiğini ve zulm ettiklerini şikayet etmesi, ehli fesat ve katillerin haklarından şer'le gelinmesi hususuna dair.

Rik'a sunan mezkûr umûra virildi.

Demürce-i Marmara kâdîsına hüküm ki:

Demürce kazâsında Umûr nâm kimesne rikâb-ı hümâyunuma rik'a sunub 'Osman ve Tûrân ve Hızırbalı üç nefer kimesne oğlun katl idüb katl eyledüğüne ikrâr ve i'tirâf itdüklerinden sonra haklarından gelmedin sâdık nâm za'ım cebr ile cesedin alub itlâk eyleyüb ol katillerün bir yarar kaftanın ve on iki bin akçelerin almağla anlara mu'în ve zâhir olmuşdur ve bundan gayri mesafatların rüşvetin almayınca maslahat vâki' olduğun gördüresin ve sâyih ve müşterek cümle yerlerümüz 'ammim kızının oğluna alıvirdi ve bil-cümle zulmün nihâyeti yokdur deyû şikâyet itmeğın **buyûrdûm ki:**

Ases çavuşu mübâşir vârdukda ihzâr-ı hazır kalub gaybûbet ider ise şer'le buldurması lazım olanlara buldurub getirüb da'vâyı hak iderler ise bir def'a şer'le fasl olmuş olmayub on beş yıl mürûr itmiyen husûsların ber müceb-i şer'-i kadîm teftîş idüb göresin muktezâyı 'arz olduğun gibi olub kâtil ve ehl-i fesâd kişiler idüğü şer'le sâbit oldukdan sonra üzerlerinde şer'le sübut bula hukuk-u ashâbına bî-kusûr alıvirildikten sonra ehl-i fesâd ve kâtil sipâhiler

ise habs idüb 'arz eylesin değiller ise şer'le lâzım geleni icrâ idüb şer'i şerîfe muğâyir iş olmakdan hazer idesin.

[175]

409 Boğdan voyvodasının Yâş mahallinde bina ettiği hamam için lazım olan kurşunun Vidin'den akçesiyle alınması hususuna dair.

Boğdan beğinin neferine virildi. Fî 12 S sene 5 (1 Mayıs 1577)

Vidin beğine kâdısına hüküm ki:

Hâlen Boğdan voyvodası Petre voyvoda adem gönderüb Yâş nâm mahalde binâ itdüğü hamam için Vidinden akçesiyle kurşun almak bâbında emr-i şerîfim ricâ itmeğin bir hamama kifâyet mikdârı kurşun virilmek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Mezbûr voyvodanın ademi vârdukda kurşun idenlerden bir hamama kifâyet idecek mikdâr kurşunu emrim üzre akçesiyle varan ademine aldirub hilâf-ı emr mâni' olmayasın.

[176]

410 Saruhan sancağına mutasarrıf olan solak Muhammed'in mahkeme basması, fesad içinde olup zulm etmesinin teftiş edilmesi hususuna dair.

Mezkûr solak Muhammede virildi. Fî 12 Safer sene 985 (1 Mayıs 1577)

Anadolu beğlerbeğisine mukâta'at müfettişi olup sâbıkan ... kâdısı olan Muslihüd-dîn ve Kütahya ve Eğrigöz kâdîlarına hüküm ki:

Bundan akdem Saruhan sancağında tîmâra mutasarrıf olan solak Muhammed nâm kimesne için mahkeme basub envâ'i fesâd itmişdir deyû Demürce kâdısına 'arz itmekle tîmârı alınub ahire virilüb ba'dehü Anadolu beğlerbeğisi Ca'fer ile ...ve kâdısı mezbûr Muhammede zulm olmuşdur ve bî-kifâyetdir deyû bî-ęaraz Müslümanlar şehâdetleriyle i'lâm itdüklerinde ahvâlleri yerlü yerinden görülmek için hüküm-i şerif virilmeğin kadı-i mezbûr teftîşe varmakda te'allül idüb rikâb-ı hümâyunuma mahzar sunmakla mezbûr sipâhi Kıbrısa sürülmek fermân olunmuşdu hâlen mezbûr rikâb-ı hümâyunuma mahzar sunmağla mezbûr sipâhi Kıbrısa sürülmek fermân olunmuşdur hâlen mezbûr rikâb-ı hümâyunuma rik'a sunub tekrar teftîş olunub hak üzre görülmegin ricâ itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olub mezbûrun ahvâlin itmiyen a'yân-ı vilâyet ehl-i vukûf ve bî-ęaraz Müslümanlardan hak üzre dikkat ve ihtimâmla teftîş idüb göresin fi'il-

vâki' mukaddemâ 'arz olunduğu üzere mahkeme basub fesâd itdüğü sahih midir yohsa sonra 'arz olunduğu üzere bî-kifâye olub 'arz ile mi olmuşdur yanında ne vechile sâbit olursa vukû'-ı üzere yazub 'arz eylesin hîn-i teftiş tamâm hak üzere olub ... tezvîrden ve şuhûd-u ... hazer idüb celb-i hakdan 'udul itmeyesin.

[176]

411 Erdel voyvodasının on nefer adamının Dergâh-ı Mu'allâma geldiğinde uğradıkları yerlerden akçeleri karşılığında ihtiyaçlarını tedarik etmeleri, emin ve sağ ulaştırılmaları hususuna dair.

Ser-hân Muhammede virildi. Fî 23 M sene 5 (12 Nisan 1577)

Südde-i Sa'âdetimden Erdele varınca yol üzerinde vâki' olan beğlere ve kâdîlara hüküm ki:

Hâlen Erdel voyvodasının Dergâh-ı Mu'allâma gelen on nefer ademin girû icâzet-i hümâyunumla Erdel cânibine tevcîh itmeğin **buyûrdûm ki:**

Mezkûrlar her kangılarının taht-ı hükümetine dâhil olursa yolda ve ilde ve menâzil ve merâhilde ve mağberlerde kendülere ve ademlerine hilâf-ı emr kimesneyi dahl itdirmeyüb akçeleri ile zâd ve zevâdelerin tedârük itmek istediklerinde mu'âvenet idüb emîn ve sâlim ulaştırmasın hilâf-ı emr yarar at ve yarak alub gitmelerinden hazer eyleyeler şöyle bildiresin.

[176]

412 İskenderiye ve Dukagin sancaklarındaki Kara ve Dağ nâhiyesi keferesinin isyan içinde olması, il erleri ve Dıraç nâhiyesi keferesinin mu'âvenet etmemesi emri şerife muhalefet edenlerin yazılıp bildirilmesine dair.

İskenderiye beğinin kethüdâsı Mustafaya virildi. Fî gurre RA sene 5 (19 Mayıs 1577)

Dukagin beğine hüküm ki:

Hâlen İskenderiye beği Muhammed mektûb gönderüb İskenderiye sancağına tâbi' Kara ve Dağ nâhiyesi keferesi vesâyir il eriyle Dukagin sancağında olub 'isyân ve tuğyân üzere olan kurâ halkı ğaret eylemek bâbında fermân-ı şerîfim olub mu'âvenet için İskenderiye ve Dukagin sancaklarında vâki' olan il eri ve Dıraç nâhiyesi keferesi mu'âvenet için taleb olundukda varmayub muhâlefet eyledüklerin bildirmişsin imdi **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu husûsda mukayyed olub göresin fi'il-vâki' anun gibi 'isyan ve tuğyân üzre olan kurâ ğaret için Asitâne-i Sa'âdetimden müstakilen hüküm-ü hümâyunum gönderilüb il eri ve gayri mu'âvenet itmeğe emrim olmuş ise ol asl emr-i şerifimle ğareti fermân olunan 'âsilere mu'âvenet için lâzım olan il eri ve gayriyi te'allül itdürmeyüb ihrâc itdürüb yat ve yaraklarıyla vech-u münâsib görüldüğü üzre mu'âvenet itdüresin emr-i şerîfime muhâlif 'inâd ve muhâlefet ider kimesnelere var ise 'alel-esâmî yazub bildüresin husus-u mezbûr mühimdir ihmalden hazer idesin.

Bu dâhî

Bir sûreti

İskenderiye beğine yazıldı.

[177]

413 *Lehiye kralı adamlarının İskenderiyyeye varmak için hükmü şerif taleb etmesi, emin ve salim ulaştırılmalarına dair.*

Hassa tercümânlardan Mustafaya virildi. Fî gurra RA sene 5 (19Mayıs 1577)

İskenderiye beği Receb beğe hüküm ki:

Hâliyen Lehiye kralı ademlerinden olub Asitâne-i Sa'âdetime ba'zı mesâlih-i mühimme için gelen Kılkiş-ı Câlîb ve Şakrab nâm kâfirler deryâdan İskenderiyyeye varmak murâd idinüb kendüsün ve hidmetkârlarına ve esbâblarına kimesne dahl eylememek bâbında hüküm-ü şerîfim taleb eyledikleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda anun gibi mezkûrlar kendülere tâbi' hidmetkârları ve esbâbı ile sana ta'yîn olunan gemi ile İskenderiyyeye varmak istediklerinde deryada kimesneyi dahl ve ta'arruz itdirmeyüb emîn ve sâlim İskenderiyyeye ulaştırasın.

[177]

414 *Tarsus sancağında tumara mutasarrıf olan Toğan ve Muhammed ve tumardan ma'zul olan Ali çavuş ve Mustafa isimli sipahilerin altı bin akçe alarak berat vermesi üzerine durumun teftiş edilip berat ve tumarlarının ellerinden alınıp yarar kimselere koşulmasına dair.*

Tarsûs beğinin kethüdâsına virildi.

Kıbrıs beğlerbeğisine ve kâdîsına hüküm ki:

Dergâh-ı Mu'allâmda Sarı 'Ali demekle müteveffâ kimesnenin elinde bir müzevver berât bulunub suvâl olundukda Tarsûs sancağında tîmâra mutasarıf olan Toğan ve Muhammed ve tîmârdan ma'zûl 'Ali çavuş ve Mustafa nâm sipâhiler altı bin akçe alub bu berâtı virdiler dimeğin mezkûrân Toğan ve Muhammedin tîmârları alınub ahere virilüb ve kendüler ele getirülüb gönderilmek için merkûm Sarı 'Ali kayd-u bend ile ve zikr olunan müzevver berât mühürlü kimesne ile Tarsûs beği kethüdâsına teslîm olunub ol cânibe irsâl olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb mezkûrun dört nefer sipâhileri ihzâr idüb ahvallerin a'yân-ı vilâyetden bî-ğaraz kimesnelerden hak üzere teftîş ve tahkîk idüb göresin fi'il-vâki' zikr olunan müzevver berâtı mezkûrlar buna virüb ol mikdâr akçesin aldıkları mevâciblerin şer'le sâbit ve zâhir olursa sicill idüb cümlesin kayd-u bend ile yarar kimesnelere koşub gönderüb ve bu bâbda olan sûret-i sicill ve mukaddemâ şehâdet iden kimesnelerin 'arzın ve ol berâtı dâhî girü bir kise içine koyub mühürleyüb böyle irsâl eylesin ve yazub bildüresin.

[177]

415 Miri çayırlara gönderilen arabacıların zahire temin etmekte sıkıntı çekmeleri üzerine akçeleriyle zahire almaları hususuna dair.

'Arabacılar kethüdâsına virildi. Fî 7 S sene 5 (26 Nisan 1577)

İpsâla kâdîsına hüküm ki:

Hâlen taht-ı kazânızda olan mîri çayırlara gönderilen 'araba atları ile varan 'arabacılar zahire husûsunda müzâyeka çekdikleri istimâ' olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezbûrun akçeleriyle narh-ı rûzî üzere rızâlarıyla satanlardan et ve etmek vesâyir zahire alınıvirüb mîrî hizmetinde olanlara müzâyeka çekdurmeyesin.

[178]

416 Çorum sancağında zuhur eden haramzade ve ehli fesad suhtelerin gittikleri sancaklarda sipahi ve il erleriyle işbirliği yapılarak yakalanmalarına dair.

Hacı paşa kethüdâsı Fazlıya virildi.

Amâsya beğine hüküm ki:

Çorum sancağında ba'zı haram-zâde ve ehl-i fesâd suhtevâre zuhûr idüb Çorum sancağının ol makûle fesâd ve şenâ'at üzre olan haramzâdeyi ve ehl-i fesâd olan suhteleri yataklandırub ele getürmek istedüğünde her kangı sancağa düşerse mâni' olmayub sancağın sipâhileriyle ve il erleriyle sen dâhî mu'âvenet itmen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Anun gibi ol makûle haramzâde ve ehl-i fesâd suhte fesâd ve şenâ'at mübâşeret itdükde müşârün-ileyh yataklandırub ele getürmek istedükde her kangı sancağa duhûl iderlerse sancağın sipâhisi ile ve il eriyle siz dâhî emrim üzre mu'âvenet idüb hüsn-i tedârûkle haramzâdeyi ele getürmek bâbında ikdâm ve ihtimâm itmekde dakîka fevt itmeyesiz.

Bu dâhî

Bu dâhî

Bir sûreti:

Bir sûreti:

Bozok beğine yazıldı.

Kengırı beğine yazıldı.

[178]

417 Çorum sancağında haramzade ve ehli fesad suhtelerin baş kaldırıp yolları, evleri basması ve tımarları alarak halka zulm etmesi üzerine sipahilerle işbirliği yapılarak yakalanması için emri şerif gönderilmesine dair.

Bu dâhî

Çorum beğine hüküm ki:

Sancağında ba'zı haramzâde ve ehl-i fesâd suhteler baş kaldırub dâ'ima fesâd ve şenâ'atden hâlî olmayub tolğa ile ve kolçak ile ve âleti harbla gezüb evler basub ve ebna-i sebinin yollarun basub emvâl ve esbâbların yağma ve ğaret idüb re'âyâyâ envâ'i zulm ve te'addî eyledükleri istimâ' olundu imdi ol makule haramzâdeleri ve ehl-i fesâd suhteleri fesâd ve şenâ'ate mübâşeret itdüklerinde ele getürüb etrâfında olan sancaklara duhûl itmek ihtimâli olursa ademlerinden ta'kîb idüb Amasya ve Bozok ve Kengırı beğlerine sipâhileriniz ile ve il eri ile mu'âvenet idesin deyû ahkâm-ı şerîf gönderilmişdir gönderilen ahkâm-ı şerîf mûcebince ehl-i fesâdın ele getürülmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda sancağında ol makûle ehl-i fesâd baş kaldırub zuhûr idüb fesâd ve şenâ'ate mübâşeret iderlerse sen dâhî sancağın sipâhisi ve il eriyle üzerlerine varub şer'i şerîfe da'vet idüb itâ'at itmeyüb her kangı sancağa duhûl iderler ise ta'kîb idüb hüsnü tedârûkle ele getürmek ardınca olasın ikdâmda dakîka fevt itmeyesin.

[179]

418 *Sakız ceziresinin mahsulü miriye ait iken İzmir nazırı olan Şah Çavuş'un yıllık muhasebeye zam yapmasının aslının olmaması, muhasebenin görülerek defter edilmesine dair.*

Sakız nâzırı Pîr 'Aliye virildi. Fî 9 S sene 5 (28 Nisan 1577)

İzmir ve Sakız kâdîlarına ve Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından hâlen Sakız cezîresine nâzır olan Pîr 'Ali çavuşa hüküm ki:

Mukaddemâ İzmir nâzırı olan şah çavuş Sakız fethinde sanduklar ile hazır ve mevcûd bulunan Sakızı dâhî fûruht idüb kendü nâzır olduğu zamânın cezîre-i mezbûra yıllık muhâsebesine zam itdüğü i'lâm olundu imdi cezîre-i mezbûrenin senelik mahsûlü ma'dûd ve ma'lûm iken ve hîn-i fetihde hazır ve mevcûd bulunan Sakız başka mahsul olub mirîye 'âyid iken kendü tahvîline düşen cezîre mahsûlüne ve muhâsebesine ilhâk olmanın aslı olmamağın **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda sâbıkan Sakız ceziresi feth oldukda hazır ve mevcûd bulunan sakızı kendü tahvîline düşen mahsûle ilhâk idüb muhâsebesine dahil eyledüğü vâki' midir ne vechle ilhâk eylemişdir bu bâbda cevâbı nedir ve ol zamanda mevcûd bulunan Sakız ne mikdâr sanduka sakız idi ve her sandukda kaç kantar sakız olundu ve fûruht olundukda kantarı ve vukıyesi kaçar akçeye bey' olunub cümle bey' olunan Sakız ne bahâ eylemişdir ve zamân-ı mübâşeretinden ferâğına ne zamana dek cezîre-i mezbûre mahsûlünden makbûzâtı vesâyir malı ne olmuşdur yerlü yerinden onat vechile görüb başka defter eyleyüb defterin mühürleyüb gönderesin ki ana göre müşârün-ileyhden taleb oluna şöyle bilesin.

YEVMÛL-ERBİ'A FÎ 5 RA SENE 5 (22 HAZİRAN 1577)

[179]

419 *Cezâyir-i Garb beylerbeyisi olan Ramazan Paşa'nın temessük ile ondört bin florinin Südde-i Saadete yollanmasına dair.*

Kapudan kethüdâsı Mahmûd kethüdânın ademi Ahmede virildi.

Cezâyir-i garb beğlerbeğisi Hasan paşaya hüküm ki:

Vilâyeti Fas'a tâbi' Figun nâm vatandan mukaddemâ Cezâyir-i garb beğlerbeğisi olan Ramazan Paşa temessük gönderüb on dört bin filori alduğı i'âm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb zikr olunan filoriyi müşârün-ileyhden taleb idüb bî-kusûr alub der-kise idüb mühürleyüb Südde-i Sa'âdetime gönderesin ihmal ve mesâhilden hazer idesin.

[179]

420 Tunus'un feth olunmasından sonra zabt ve siyanet için yollanan Ramazan Paşanın alakasız olması ve yanından adam tayin etmesi, der mahzen olan tereke ve esbabın Ramazan Paşa el koymadan yerinde teftiş edilmesi hususuna dair.

Bu dâhî

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine ve kâdîsına hüküm ki:

Cezâyir beğlerbeğisi kapudanım 'Ali adem gönderüb bundan akdem vilâyet-i Tunus feth olundukda zabt ve siyânet için Ramazan paşa bî-kayd iken kendü cânibinden ta'yîn itmekle müşârün-ileyhin der-mahzen olmuş ba'zı tereke vesâyir emânet koduğu esbâbın cümlesin müşârün-ileyh Ramazan paşa zabt itmiyesiz deyi yerlü yerinden görölmesiçün emri hümayunum taleb itmeğın **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfimle vekîl-i şer'isi vârdukda ihzâr dahî kılub bir def'a şer'le fasl olunmayub üzerinden on beş yıl geçmiş ise yerlü yerinden hak üzre teftiş idüb göresin 'arz olunduğı gibi ise şer'le sâbit ve müteveccih olan hakkın hüküm idüb bî-kusûr vekîl-i şer'isine alıvirüb kimesneye hilâf-ı şer'-i şerif iş itdürmiyesin.

[180]

421 Fas hakimi Abdulmelik dâme-serâhûnun devlete sadakat ile bağı olması, memleket halkına Cezâyir askerleri ve diğerlerinin müdahalesine izin vermemesi hususuna dair.

Bu dâhî

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Cenâb-ı imâret me'âb Fas hakimi 'Abdul-melik dâme-serâhû 'atabe-i 'ulyâma sadâkat ve ihlâsla itticâ ve ihtisâs itmeğın her vechile 'avâtıf-ı 'aliyye-i hüsrevâneme mazhâr olmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda müşârün-ileyhin memleket ve re'âyâsına Cezâyir 'asâkirinden ve gayrîden bir ferdi dahl ve ta'arruz itdirmeyüb anun gibi mûmâ-ileyhin 'udûlu zuhûr idüb iş tekâyüd ider ise kifâyet mikdârı 'asâkir virüb a'dâsının def'-i ber-araf-ı bâbında gereği gibi mu'âvenet ve mazhâr eylesin.

[180]

422 Cezâyir-i Garb'da ahkâmı şer'iyenin icrasına mâni olan müfsidlerin olduğu ve yakalanmalarına dair.

Bu dâhî

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine ve kâdisına hüküm ki:

Cezâyir-i garbda ba'zı müfsidler olub ahkâm-ı şer'iyenin icrâsına mâni' olduklarından gayri muttasıl 'asâkiri ihtilâl itdükleri i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb ol makûle müfsidler eğer ehl-i divândandır ve eğer gayrî tâ'ifedendir her kim olursa olsun ele götürmen vech-i meşrûh üzre ifsâd ve ihtilâlleri sâbit ve zâhir olursa mukayyed ve mahbûs gönderesin.

[180]

423 Cezâyir'de mühimmat için lazım olan ve şimdiye kadar beylerbeyi olanlar tarafından tasarruf edilen bazı yerlerin beylerbeyi Ramazan Paşa tarafından yabancıya satılması, satın alan kimselere zulm edilmeyip akçelerin Ramazan Paşa'dan şer'le tahsil edilmesine dair.

Bu dâhî

Cezâyir-i garb kadısına hüküm ki:

Mahrûse-i Cezâyirde ba'zı yerler mîrîye müte'allık mühimmât için lâzım ve mühim olmağın şimdiye değin beğlerbeği olanlar zabt ve tasarruf idegelmişler iken mukaddemâ beğlerbeğisi olan Ramazân Paşa zikr olunan yerleri ahire bey' itdüğü i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu husûsu hak üzre teftîş ve tahkîk idüb göresin fi'il-vâki' zikr olunan yerleri vech-i meşrûh üzre şimdiye değin beğlerbeği olanlar zabt ve tasarruf idegelmişler iken müşârün-ileyh ahire bey' itmiş ise ol yerler bil-fi'il kimlerin tasarruflarında ise alub hâlen Cezâyir-garb beğlerbeğisi olan Hasan dâme ikbâlehüya hükm idesin ki olıgeldüğü üzre

müşârün-ileyh dâhî zabt ve tasarruf eyleye ve ol yeri satun alan kimesnelerin akçelerin dahî müşârün-ileyh Ramazân Paşadan şer'le alıvirüb kimesneye zülm ve te'addî olmakdan ziyâde ihtiyât eylesin.

[181]

424 Cezâyiri Garb beylerbeyi Ramazan Paşa'ya gönderilen hükümde Mevlana Abdulmelik'in üzerine Merânkûş'dan toplanan askerın sevk edileceği, Cezâyir gemilerinin donatılması ve iki ordu karşılaşmadan aman dilenmesi, reaya ve berayanın güvende tutulmasına dair.

Bu dâhî virildi.

Cezâyir-i garb beğlerbeği Ramazân Paşaya hüküm ki:

Mektûb gönderüb sâbıkan gönderilen emr-i şerîfim mücebince Mevlâna-yı 'Abdulmelik dâme- 'uluvvehûnun cümle mesâlihi görüldükden sonra Merânkûş cânibine varmağa hareket olunmayub Cezâyirin dâhî deryâdan havfi olmağın serhadden gelindikde dört yüz yarar tüfenk endâz ile serdâr alınuvirüb ve Telemsan kâidine ve 'asâkirine ve mestekânım kâidine ve 'asâkirine gaflet eylemeyüb basîret üzre olmağičün tenbîh olunduğun Cezâyire gelündükde re'âyâ ve berâyâ asûde olub amma Merânkûş cânibinden hâkim-i kadîm 'asâkiri cem' idüb mevlânayı 'Abdulmelik üzerine varmağla istimâ' olunmağın Cezâyir gemilerin donadub 'alet-ta'cîl varub Sak'ıya boğazından içerü gidüb Silem nâm kal'a limanına 'asâkir çıkarub mu'âvenet ideler deyû irsâl olunub iki 'asker birbirine mukâbil olacak zamanda bunlar dâhî sübût-u muhkem cenk olub ve te'ammüt-ü mağlub Merânkûşa dahil oldukları ve hâkim-i kadîm mağlub Direndoza nâm dağda seyyid-i Sa'id zâviyesine varub aman dileyüb küçük oğlu Merânkûşda tutulub büyük oğlu Susda ele gelüb bil-fi'il mevlânayı 'Abdulmelikin yanında oldukları i'lâm eylemişsin ol bâbda her ne dimiş isen mufassalan pâyeye-i serîr i'lâma 'arz olunub 'ilm-i şerîfim mücerret ve şâmil olmuşdur min-ba'd dâhî düşmandan ğaflet câiz değildir **buyûrdûm** :

Vusûl buldukda bu bâbda temâm-ı basîret ve intibâh üzre olub düşmenin ahvâl ve etvârın tetebbu've tahkik eylemekden hâlî olmayub fikr-i fâsid ve hayal-ı kâsibleri ne olduğun ma'lûm idinüb ana göre vech-u münâsib oldığı üzre hüsn-ü tedârükle def'-i mutasarrıf bâbında mücerred ve sağ olub ve müheyyâ iken düşmen ile müdârâ eyleyüb memleket ve vilâyetin emn-ü emân-ı ma'mûr-ı 'abadân olması ve re'âyâ ve berâyânın ibka-ı refâhiyet ve itminânında envâ'-ı mesâ'i-i cemîlin zuhûra getürüb ve a'dâ taraflarına dâyima göz ve kulak

tutub vâkıf olduğun ihtiyâr-ı sahîh ile ol diyârın sâyir lâzım-ul farz olan ahvâli i'lâmından hâlî olmıyasın.

[181]

425 *Mekke-i Mükerreme kadısına verilen hükümde Fas hakimi Abdulmelik'in Kâbe-i Muazzamaya yolladığı sadakayı kendi adamlarının kimseyi dahil etmeden fukarayı gözeterek dağıtmak istemesi ve hükmü şerifin sicilli mahfuzaya kayd edilmesine dair.*

Bu dâhî

Mekke-i mükerreme kâdîsına hüküm ki:

Cenâb-i imâret-me'ab Fas hâkimi 'Abdul-melik dâme-serâhû Kâbe-i Mu'azzamaya irsâl eylediği sadakayı kendü ademleri taksîm idüb kimesne dahl itmek bâbında emr-i hümâyunum talep olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda müşârün-ileyhin irsâl eylediği sadakayı kendü ademleri mahal ve münâsib gördüğü fukarâya taksîm ve tevzî' eyleye kimesneyi dahl ve ta'arruz etdürmesin ve Fas ve Merânkûş vilâyetinden varan hüccâcdan vefât idenlerin varanları zuhûr idüb şer'le vardukların isbât iderler ise mukteziyânı şer'-i kadîm üzre muhallefâtın varanlarına teslîm itdüresin ve bu hükmü şerîfi sicill-i mahfûza kayd itdüresin ki min-ba'd vâki' olan kuzâta dâhî mazmunı hümâyunumla 'amel ideler.

Bir sûreti

Medîne-i Münevvere kadısına

[182]

426 *Mekke-i Mükerreme şerifine verilen nâme-i hümâyunda Fas ve Merânkûş hakimi Abdulmelik'in verdiği sadakaya kimsenin dahil edilmemesi ve kendi adamları tarafından fukaraya taksim edilmesi hususuna dair.*

Mekke-i mükerreme şerifine nâme-i hümâyun ki

Atlas kise içine konulub gümüş kozalak ile bağlanub mezkûra virildi.

Cenâb-i emâret-me'ab Fâs ve Merânkûş hâkimi 'Abdulmelik dâme-serâhû Kâbe-i Mu'azzama ve Medîne-i Münevvereye irsâl eylediği sadakayı kendü ademleri taksîm idüb kimesne dahl ve ta'arruz itdirilmemek bâbında size nâme-i hümâyunumuz irsâl olunmasın ricâ

itmeğın gerekirse nâme-i hümâyun vusûl buldukda müşârün-ileyhin irsâl eyledüğü sadakâtını kendü ademisi mahal ve münâsib gördüğü fukarâya taksîm ve tevzî' ile ol bâbda kimesneyi dahl itdirmeyüb ademisi mezâtul hatır `avdet itdirilmesi bâbında savb-ı cemîlin vücûda getirüle.

[182]

427 Fas hakimi Abdulmelik dâme-serâhûnun Südde-i Saadete adam gönderip kefil ve eman verdiği kâfir gemilerinin ticarete giderken korunması, rencide edilmemesi ve zarara uğratılmaması için emr-i hümâyun taleb etmesine dair.

Bu dâhî

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Cenâb-i emâret-me'ab Fas hâkimi `Abdul-melik dâme-serâhû Südde-i Sa'âdetime adem gönderüb kefil ve emân virdüğü kâfir gemileri ticârete giderken yollarda reisler rencide itmemek bâbında emr-i hümâyunum taleb itmegin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda ol cânibde olan rüesaya muhkem tenbîh ve te'kid eylesesin ki müşârün-ileyhin emân kağıdı ile ticârete gelen kâfir gemilerin rencide itmeyeler şöyleki emr-i şerifime muğâyir gemilerin alub kendülerin emr idüb Cezâyire getirürler ise esirlikden itlâk idüb ve esbâbların gemileriyle girû ashâbına bî-kusûr teslîm iderse ticâret üzre olalar ve bu makûle fesâd iden esirleri habs idüb `arz idesin ve Fas ve Merânkûş ve aherinden ticâret için Cezâyir-i garba gelen tüccâra dâhî kimesneden zarar ve ziyân ittürmeyüb recide ve remîde iderlerse ve müşârün-ileyh dâme-serâhûnun Cezâyirde olan emlâk-ı şer'iyyesine ve emvâl-ı esbâbına hilâf-ı şer'-i şerîf kimesne dahl ve ta'arruz itdürmiyesin.

[182]

428 Fas ve Merânkûş vilayetinden gelen hacıların rencide ettirilmeden hacca ulaştırılması ve vefat edenlerin erenlerine teslim edilip kayd edilmesine dair.

Bu dâhî

Aher beğler ve kâdîsına hüküm ki:

Fas ve Merânkûş vilâyetinden ahire gelen hüccâcı sâyir hacılar ile Kâbe-i şerîfeye irsâl olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda vilâyet-i mezbûreden ahire gelen hüccâcı kimesneye rencide itdirmeyüb sâyir hüccâc gibi hacc itdürüb varub edâ idüb geleler kimesne mâni' ve müzâhim olmaya ve ol cânibden halen hüccâc ve bazergânlardan vefât idenlerin varanları zuhûr idüb şer'le vardukların ispat iderler ise muktezâ-yı şer'i kavim üzre muhallefâtın varanlarına teslîm itdüresin ve bu hükm-ü hümâyunumu sicilli mahfuza kayd itdiresin ki min-ba'd dâhî mazhar-ı hümâyunumla amel oluna.

[183]

429 Fas hakimi Abdulmelik dâmet me'âlihinin reaya ve berayayı koruması ve devletin ikbâli için çalışmasına dair.

Bu dâhî

Fas emînine hüküm ki:

Dergâh-ı izzet penâhıma muhzır gönderüb hâlen Fas hâkimi olan Cenâb-i emâret-me'ab emir 'Abdul-melik dâmet me'âlihinin vilâyet-i mezbûreye hâkim olduğundan külli hıfz idüb re'âyâ ve berâyâyâ kemâli vasiye 'adâlet eyleyüb ol diyârın fukarâ ve sadâkati asûde hâl olub ferâğı bâl ile devâmı devlet ve ikbâlim için hayır duâyâ müdâvemet ve iştiğal üzre oldukların bildirmişsiz ve dâhî müşârün-ileyin diyânet ve istikâmetine müt'e'allık her ne tahrîr ve beyân eylemiş isenüz mufassalan ma'lûm olub ve câniblerinden Südde-i Sa'âdete gelen hac emîri Mûsa dâhî her ne takdîr eylemiş ise 'ilm-i şerîfimiz muhîr olmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda siz dâhî müşârün-ileyh dâmet-me'âlihi ile yekdil ve yekcihet olub emrimi müsmi-i kabul ile tasdîk eyleyüb tavzih ve ikram ve tevkîr ve ihtirâmında dakîka fevt itmeyüb dahî intizâmı üzre olasın.

Bu dâhî

Bu dâhî

Bir sûreti:

Bir sûreti:

Merânkûş a'yânına

Sûs a'yânına

[183]

430 Cezâyir-i Garb yeniçerileri, bölükbaşları ve odabaşlarının üç dört ayda bir ağalarının değışmesi ve hizmette hak edenlere terakkîlerin verilmesine dair.

Bu dâhî

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Ol cânibden Südde-i Sa'âdetime gelen Cezâyir-i garb yeniçerileri bölük başları ve oda başları vesâyir yeniçeriler üç dört ayda bir ağaların tebdil olunmağla ahvâlleri muhtel olduğun i'lâm eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Ağaları mâdem ki adâb üzre olub ğaraz îcab ider hali olmaya beş on yıl dahi ağa olursa tebdil itmeyüb vech-u münâsib gördüğün üzre ağalık hidmetin edâ itdüresin ve içlerinde ba'zılarının fesâd ve şenâ'ati sâbit ve zâhir olmağla 'ulûfesi kat' olundukda Dergâh-ı Mu'allâma gelüb girü bir tarikle 'ulûfesi mukarrer olmak için emr-i şerîf alub varırlarmış ol makûle emr-i şerîfle varanların 'ulûfesin mukarrer itmeyüb yeniçeriler zümresine ilhâk itmeyesin ve umûru mu'azzamadan bir husûs vâki' oldukda her biri başka tedbîr itmeyüb ağalarının ve içlerinden umûr-ı çeride hüsn-i tedbîr ve tedârüke kâdir ihtiyarlarının sözlerin ihfâ idüb her biri divânda ilerü gelüb nâ-sezâ kelimât eylemeyüb kemâl-i mertebe âdab üzre olalar ve sen ki beğlerbeğisin Cezâyir-i Garba dâhil olduğunda anun gibi yeniçeri kullarından ba'zıları gelüb terakkî taleb iderler ise ağaların getürdüb inşallâhu te'âla 'inâyeti hakla bir vilâyetin fethi müyesser olursa ol zamanda umûr-u hümâyunda zuhûra gelen hidmetleri ve yoldaşlıkları mukâbelesinde müstehâk olanlara vech-u münâsib görüldüğü üzre terakkîler virilür deyû cevab virüb kul tâ'ifesine te'yid idesin.

[184]

431 Tunus beylerbeyi Hamid Paşa'ya Kafsa kalesinin fethi için asker yollanması, kalenin tamiri için filori, top, darpzen ve gereken levazımın temin edilmesi, reaya ve berayanın korunmasına dair.

Bu dâhî

Tunus beğlerbeğisi Hamîd Paşaya hüküm ki:

Mektûb gönderüb diyâr-ı garbda Kafsa nâm kal'ada sâkin olan Zanzak nâm mahalde nezâhib-i erba'âdan hariç meb icâb idüb fitne ve dalâlet ve fesâd ve şenâ'atden hâlî olmayub eşkiyâ-i 'urbânî ihtilâl ve memleket ve vilâyete ihtilâl virüb nâ-meşrûh ef'âl ve akvâli sâyi' olub her vechile izâlesi lâzım olmağın sâbıka gönderilen emr-i şerîfim mücebince Trablusda muhafazaya kalan 'asâkir nusret me'serden mâ'adâ iki bin nefer yaraklu 'asâkir zafer peyker ile kara cânibinden ve dört pâre kalite top vesâyir yarak tahmîl olunub Manastır beyi Ferhâd serdâr ta'yîn eyleyüb deryâ cânibinden gönderilüb ve sâbıkan Tunus beğlerbeğisi olan Receb dâme ikbâlehünün beş yüzden ziyâde atlu ve piyâde 'asâkir ile iki taraftan Kafsa kal'asının

üzerine varuldukda ashâb-ı hâlesinden birkaç neferi ile karar idüb on iki konak beriyede sâbıkan sâkin olduğu Nafta nâm kal'aya varub ve Kafsa kal'ası bî-inâyetillâh feth teshîr olunub ba'dehû bin nefer atlu ile Fizan beği Mahmûd irsâl olunub Kafsa kal'asının muhâfaza itdükde birkaç nefer ademi ile kal'adan çıkub Midyaka dağlarına gitdüğün ve Kafsa kal'asından mâ'adâ beş kıt'a kal'a ve on bir bölük fethi müyesser olduğun ve kıla' içlerine on iki bin mikdârı 'arabdan bin neferi kılıçdan geçüb mâ'adâsın Trablus ve Tunus ve Cerbeye sürüldükde ve kıl'alar ta'mîr olunub yer yer top ve darpzen konulub ve muhâfaza için beş kâid ve üç yüz mikdârı 'asâkir alıkonulduğun bildirmişsin ol bâbda her ne dimiş isen 'alâ-vech-i tavsîl pâye-i 'âlemi 'âlem hazret-i hüsrevâneme serîri 'arz ve takrîr olunub 'ilm-i şerîfim mücerred ve şâmil olmuşdur eyü tedârük eylemişsin yüzün ağ ola hemân fethi müyesser olan kal'ânın ta'mîr ve teremmümüne mukayyed olman emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda emrim üzre fethi müyesser olan kıla' ve bölüğü ta'mîr ve teremmümüne mukayyed olub lâzım olan top ve darbzenlerin vesâyir levâzımın tedârük idüb ve muhâfaza için vech-u münasib görüldüğü üzre kifâyet mikdârı adem ta'yîn eyleyüb gereği gibi hıfz ve hirâset ve zabt ve sıyânet eyleyüb vilâyet ve memleketin emn-u emânı ve ma'mûr abadân olması ve re'âyâ ve berâyânın refâhiyet ve itminânı bâbında bezl-i makdûr eyleyüb uhdende olan yigirmi bin filoriyi dâhî ma'a ziyâde-i irsâli husûsundan envâ'i-i mesâ'i-i cemîlin zuhûra getürüb ol deryâlar ahvâli sâyir lâzım-ul 'arz olan husûsların i'lâmından hâlî olmıyasın.

[185]

432 Cezâyir beylerbeyi Ramazan'ın mektub göndererek burada bulunan yeniçerilerin sadakat ile hizmet ettiğini bildirmesi hususuna dair.

Bu dâhî

Cezâyir beğlerbeğisi Hasan Paşaya hüküm ki:

Sâbıkan Cezâyir beğlerbeğisi olan Ramazan mektûb gönderüb hâlen Cezâyir-i Garbda olan yeniçeri uğur-u hümâyunumda can ve baş oynadub kendü hallerinde yarar ve müstakîm olub her ne maslahat vâki' olursa 'inâd ve muhâlefet itmeyüb deryâda ve karada tüfenkleri omuzlarında aslâ hidmetden rûgerdan olmayub sa'y ve ictihâd üzre olduklarından gayri bu def'a Fas muhârebesinde envâ'i dilâver beğleru yoldaşlıklar idüb maslahat-ı 'inâyet oldukların 'arz itmeğin anun gibi yoldaşlıkları zuhûra gelen yeniçerilere istihkâklarına göre Cezâyirde ri'âyet olunmak emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda emrim üzre anun gibi muhârebelerde ve gayrî hidemâtı mirîde hizmetleri ve yoldaşlıkları zuhûra gelen yeniçerilere girû Cezâyirde müstehâk olduklarına göre ri'âyet idüb tesbît itdüresin.

[185]

433 Sultan Bâyezid Hân'ın Kayseri'de bulunan çeşmesinin başı alındığı için susuz kalınması ve çeşme başının geri takılması için Gâzi çavuşun görevlendirilmesine dair.

Gâzi çavuşa virildi. Fî gurre RA sene 5 (19 Mayıs 1577)

Kayseriye kâdisına hüküm ki:

Merhûm Sultan Bâyezid Hânın nefsi Kayseriyede vâki' olan çeşmeye gelen suyun başı aher çeşmelere alınmağla susuz kaldığı i'âm olduğu aslı nedür göresin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Gâzi çavuş vârdükda bu bâbda mukayyed olub göresin zikr olunan çeşmenin kadîmden cârî olan suyun başı kangı çeşmelere almışlar ise girû eski yerine icrâ itdürüb oligelene muhâlif iş itdürmiyesin.

[185]

434 Selânik muhafazası için tayin olunan gemilere lazım olan askerinin takviye edilmesi ve gemilerin korunmasına dair.

Piyâle Paşa hazretlerinin selâm çavuşu Muhammede virildi. Fî gurre RA sene 5 (19 Mayıs 1577)

Selânik beğine hüküm ki:

Hâlen kapudânım 'Ali mektûb gönderüb Selânik muhâfazasıçün sana ta'yîn olunan gemilere cenkçi lâzım idüğü ve livâ-i mezbûra tâbi' kılâ'dan hisâr eri ve 'azeb tâ'ifesinden kifâyet mikdârı adem takviye istihdâm olunmak bâbında hükm-i şerîfim virilmesin 'arz eylemeğin **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda Selânike tâbi' olan kılâ'dan eğer hisâr erinden ve eğer azeblerinden kifâyet mikdârı adem ihrâc itdürüb nevbet tarîkiyle muhâfaza için ta'yîn olunan hassa gemileri hıfz itdürüb ol cevânibin hıfz ve hırâsetinde mehd-u merdân olasin.

[186]

435 *Midilli kalesinde topçu başı olan Sinan'ın iki yüzden ziyade mezrası ve yerleri olduğu, bu yerleri halktan zorla alması, istedikleri gibi olmayan kadılar ve beyleri azl ettirmesi, durumun teftiş edilmesi hususuna dair.*

Midilli sancağı beğine ve kâdısına hüküm ki:

Midilli halkı rik'a sunub hâlen Midilli kal'asında topçu başı olan Sinân ve Midillide sâkin Boyacı oğlu dimekle ma'rûf kâdî yanından şikâyet idüb mezbûr Sinanın iki yüzden ziyâde yerleri ve mezra'aları vardır her birin bir tarikle re'âyâdan zulmetle almışdır ve bilcümle mezburlar ehl-i kalem olub envâ'i hat yazılar mührün ve imzâsın iderler bu sebeble nice kimesneler terk-i diyar itmişlerdir ve mâl-ı mîrîye ve tîmâra zûlm idüb ve kâdî aralığı oldukda sicillâtlar bozub kalem katmışlardır ve yedi sekiz şâhidleri ve müzekkînleri vardır eğer gelen beğler ve eğer kâdîlar muradlarınca olmasalar şikâyet itdürüb 'azl itdirirler ve mezbûr topçu başı kendüsüne müt'e allık çıkarılan gedik virilmişdir ve sâbikan Basdurma oğlu dimekle ma'rûf yoldaşlarına siyaset olmuşdur birkaç yıl idüğü re'âyâ asûde hâl olmuşlar idi girû mezbûrlar re'âyâyâ ziyâde zulm ve hayf itmeğe başlamışlardır deyû izhâr-ı tazallum itmeğin *buyûrdûm ki:*

Vârdukda mezbûrlardan da'vâ-i hak ider kimesne var ise ele götürüb kadî muvâcehesinde bir def'a şer'le fasl olmuş olmayub on beş yıl mürûr itmiyen kaziiyelerin bermûceb-i şer'i kadîm onat vechile hak üzre teftiş idüb göresin erbâb-ı hukûka şer'le sâbit olan hakkın alınırildikden sonra üzerlerine sübût bulan mevâddı yazub 'arz eyleyesin.

[186]

436 *Tersâne-i âmirede olan su yolunun Yahudiler tarafından bahçelerine verilmesi üzerine dava olunması ve şer'i şerif mucebince husumetin son bulması, suyun mecrası olan mahalle geri verilmesine dair.*

Hâslar kâdısına ve su yolu nâzırına hüküm ki:

Rikâb-ı hümâyunuma rik'a sunulub şikâyet olundukda bu husûs bundan akdem tersâne-i 'âmire kurbünde vâki' olan has bahçeye kadîm ayazmadan cârî olan su munkatı olub bâ'iz nedür deyû tefahhus olundukda sâbikan Anadolu kâdî askerliğinden mütekâ'id olan mevlânâ Perviz ve mevlânâ Muhiddîn emr-i şerîfimle teftiş idüb Dûr oğulları Mosib ve Mâlih ve Aray nâm Yahudiler has köyde hacı İskender mahallesinde olan bahçelerinin evleri yanında iki kadîmi ayazmaların iki kamışı sulu olub kış eyyâmında ve bir kamış suyu bazen olub ve ol suyun ba'zı ayende ve ravende içün ta'yîn olmuşken iki ayazma yanında mezbûran

Yahudiler kapu kazdurub ve ol ayazma yanında mezbûran Yahudiler kapu kazdurub ayazmaların suyun kapuya alub ve bahçelerine karib ayazmalarına bir musluk peyda idüb bil-fi' il bahçelerinde ve havzlarında cârî olan ayazma suyundur deyû da'va olub mezbûr Yahudiler inkâr idüb cemm'i ğafir şehâdetleriyle sâbit olmağın mezbûr Yahudilerin bahçelerine cârî olan suyu karârı sâbıkan şer'-i şerîf mücebince girû bahçeye cârî olmağa hükmü alınub ana göre mufassal ve meşrûh emr-i şerîf virilüb fasl-ı husûmet kat' olmuş idi imdi ol emr-i şerîfim kemâ-kân mukarrerdir bu mazmûnla 'amel olasin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda ol hükm-i şerîfim mücebince 'amel eyleyüb zikr olunan suyu kadîmi mecra'ası olan mahalle ve zikr olunan bahçeye icrâ itdürüp emr-i şerife muğâyir te'allül ve nizâ' itdürmiyesin.

[187]

437 Rimâhiye beyi Abdullatîf'in iltizamına dahil olan Bağdad halkı ve Havassı Hümayun reayasından kaçıp Diyarbekir'e yerleşenlerin ve Bağdad'a geri gönderilenlerin yerlerinde kalması ve vergilerini burada vermelerine dair.

..... 'Abdullatîf'in ademi serhi 'Ali kethüdâya virildi. Fî 3 RA sene 5 (21 Mayıs 1577)

Diyârbekir beğleri ve kâdisına ve defterdârına hüküm ki:

Rimâhiye beği 'Abdullatîf adem gönderüb iltizâmına dâhil olan Bağdâd uluslarından ve havassı hümayun re'âyâsından ve Rayak 'âmillerinden ba'zıları kaçub vilâyet-i Diyârbekire gelüb mesâkin olub mîrîye râci' olan isimlerin virmeğın te'allül ve nizâ' eyledüklerin bildirüb ol bâbda emrim taleb itmeğın **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfimle ademi vârdukda te'hir itmeyüb anun gibiler zimmetlerinde olan mîrîye râci' isimlerin bî-kusûr mûmâ-ileyhimin varan ademlerine virdirirler ise kemâ-kân oturdukları yerde mütemekkin olalar kimesneye rencide itdürmeyesin ve illâ girû Bağdâda gönderesin ki varub Bağdâd vilâyetinde kadîmden sâkin oldukları yerlerde oturmayub mîrîye râci' olan resimlerin dâhî ol cânibde edâ ideler bu bâbda te'allül ve nizâ' itdürmeyesin.

Bu dâhî

Bu dâhî

Bir sûreti:

Bir sûreti:

Cezîre hâkimine yazıldı.

İmâdiye hâkimine yazıldı.

[187]

438 *Rimâhiye beyi Abdullatif'in adam gönderip iltizamına dahil olan ve havassı hümayuna bağlı uluslar, reaya, sancakbeyleri, alay beyi, zü'ama, erbâbı tumar, kul tayifesi ve aşîret beylerinden mirîye ait olan rûsumun almasına dair.*

Bu dâhî

Şehrizol beğlerbeğisine ve Şehrizol beğlerbeğiliğinde olan kâdîlara hüküm ki:

Rimâhiye beği 'Abdullâtif adam gönderüb iltizâmına dâhil olan havâssı hümayunuma müte'allık uluslardan ve re'âyâdan ba'zıları sancak beğleri ve alay beği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve kul tâ'ifesi ve 'aşîret beğleri hizmetlerinde olmağla mîrîye râci' olan rûsûmu varub havâleler taleb itdüklerinde mâl-ı mîrîyi aldırmayub beytül-mâla ğarer eyledüklerin i'lâm itmeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda her birine muhkem tenbîh eylesesiz ki müşârün-ileyhin iltizâmına dahil olub havâssı hümayunuma müte'allık hizmetlerinde olan eğer uluslardır ve eğer re'âyâdır havâle vârdukda bî-kusûr edâ itdürmeyüb hâlî olmayalar. Ba'det-tenbîh girû mâni' oldukları i'lâm oluna. Dirlikleri alınmak mukarrerdir ana göre mukayyed olalar.

Bu dâhî

Bir sûreti:

Bağdâd beğlerbeğisine ve Bağdâd beğlerbeğiliğinde olan kâdîlara yazıldı.

[188]

439 *Asitâne-i Saadete gelen elçinin vilayette korunması, emin ve salim şekilde geri dönmesi için icâzet verilmesine dair.*

Kapûdan Paşa kethüdâsı Mahmûd'un ademi Ahmed'e virildi. Fî 5 RA sene 985 (23 Mayıs 1577)

Tunus beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Portov hâkimi cenâb-i emâret-me'ab Melik İdris dâmet me'âlihi cânibinden Asitâne-i Sa'âdet-i aşiyânıma gelen ilçisin girû ol cânibe 'avdet ve 'azîmet itmeği icâzet-i hümayunu sa'âdet makrûnum taleb itmeğın icâzet-i hümayunuma mukârin olub **buyûrdûm ki:**

Varub vusûl buldukda müşârün-ileyh ademlerin vesâyir esbâbı ile vilâyetde emîn ve sâlim ulaştırub kimesne-i dahl ve ta'arruz itdürmeyesin.

[188]

440 Fizan beyinin hıfz ve hırsesinde olan sancaklarda halkın ve askerlerin korkutulmaması ve sancakların muhafazasına dair.

Bu dâhî

Müşârün-ileyhe hüküm ki:

Hâlen Portov hâkimi cenâb-i emâret-me'ab Melik İdris dâmet me'âlihi Asitane-i Sa'âdet şahâneme ilçi gönderüb 'arz-ı 'ubûdiyet ve ihlâs idüb mesâfat üzre olmağın ol diyâr kesîr-ül hudûdu memâlik-i mahmiyede olan Fizan gibi kıdbetül-ümerâ-i ikrâm Mahmûd dâme-'izzuhüya vesâyir ümerâya müşârün ileyh hüsn-i zimmetkâni üzre olmak bâbında tenbîh itmek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda emrim üzre müşârün-ileyh Fizan beğın vesâyir ol sehâdlarda olan ümerâya muhkem tenbîh ve te'kid eylesesin müşârün-ileyh zimmetkâni üzre olub sancaklar beği kemâ-yenbaği hıfz ve hırâsetinde olub eğer kendüsün sancakları re'âyâsına ve eğer müşârün-ileyhe müt'eallık re'âyâya vesâyir 'askerine (silik) rencide ve remîde itmeyesin müşârün-ileyhin bu bâbda olan şükr ve şikâyete müsmir ve müessirdir ana göre bâb-ı tenbîh ve ikdâmda dakîka fevt itmeyüb herbiri kendü hallerinde yaşadıkları (silik) cânibe dahl ve ta'arrûzundan ihtiyât üzre olalar.

[188]

441 Rodos sancağı beyi Ahmed'in mektup gönderip Rodos'un sipahiler tarafından karadan dolaşarak korunmadığını bildirmesi ve geciktirmeden Rodos'un karadan dolaşarak korunmasına dair.

Bu dâhî

Rodos alay beğisi Sâdika hüküm ki:

Bundan akdem size bir kıt'a çekdirir kalite ile cezîre-i mezbûrenin hıfz ve hırâsetinde olmak emrim olmuşdu hâlen kudbetül-ümerâ-i kirâm Rodos sancağı beği Ahmed mektûb gönderüb şimdiye değın olan alay beğilerin sipâhiler ile kimesne karadan dolaşub hıfz ve hırâset itdürüb deyû bildirmeğın kaliteden ferâğat idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb biz-zât Rodosa varub livâ-i mezbûr sipâhilerin yaşlu alınandan cezîre-i mezbûreyi dolaşub müşârün-ileyhe dâim size vech-u münâsib gördüğü üzre cezîre-i mezbûrenin hıfz ve hırâsetinde dakîka fevt itmeyüb ğaflet ile küffâr-ı hâksardan emrim hazer ve güzeşt itdürmekden hazer idesin.

[189]

442 *Mevlâna Hamid dâmet fezâyiluhûnun Üsküdar'da inşa ettiği hanına konan kimesnelerin atlarına ve katırlarına ulak tayifesinin karışmamasına ve emre muhalefet edenlerin yazılarak bildirilmesine dair.*

Kapulu Kemâl efendinin ademine virildi. Evâmil-i şerîf için. Fî gurre RA sene 985 (19 Mayıs 1577)

Üsküdâr kâdîsına hüküm ki:

Âlemil-‘ulemâ-il mütebahhirîn ilel-yakîn Mevlânâ Hamid dâmet fezâyiluhûnun kazâ-i Üsküdârda binâ itdüğü hanına gelüb konan ayende ve râvendenin atlarına ve katırlarına ulak dahl itmemek bâbında hükm-ü şerîfim taleb itmeğin **buyûrdûm ki:**

Mevlânâ-yı müşârün-ileyhin zikr olunan hanlarına gelüb konan kimesnelerin atlarına ve katırlarına ulak tâ'ifesinden aslâ kimesneyi dahl ve ta'arruz itdürmeyesin 'inad ve muhâlefet idenleri yazub bildüresin.

[189]

443 *Şehrizol'da bulunan kulların sayıları ve tasarruf edilen ulufe miktarlarına dair.*

Şemsi paşa hazretlerine tâbi' Muhammed kethüdâya virildi. Fî 10 S sene 985 (29 Nisan 1577)

Şehrizol beğlerbeğisine hüküm ki:

Şehrizolda ne mikdâr kul olduğu ma'lûm olmak lâzım olmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb bil-fi'il mevcûd olub 'ulûfe tasarruf ider ne mikdâr kul var ise defteri mühürleyüb Südde-i Sa'âdetime gönderesin.

[189]

444 *Karadeniz muhafazası için lazım olan yirmi nefer cenkçinin Boğazkesen, Yenice ve Yoros kalelerinden ihraç edilmesi, isimleri ve tımarlarının baş karyeleri ile yazılıp kalite reisine teslim edilmesine dair.*

Tersâne çavuşlarından Muhammede virildi. Fî 29 S sene 985 (18 Mayıs 1577)

Boğaz kesen ve Yenice ve Yoros kal'aları dizdârlarına hüküm ki:

Hâlen Karadeniz muhâfazasıçün irsâl olunan kalitelere cenkçi lâzım olmağın Boğazkesen kal'asından on dört nefer ve Yenice ile Yoros kal'alarından üçer neferin cümle yigirmi nefer cenkçi ihrâc olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda her birinüz mukayyed olub zikr olunan kal'alardan vech-i meşrûh üzere yigirmi nefer cenkci ihrâc idüb dâhî isimleri ve tımarlarının baş karyeleri ile defter idüb zikr olunan kalite reisine teslim eylesin.

[189]

445 *Abaza vilâyetinden Behram reise şahin getirilmesi için icazet verilmesi, satılması yasaklanan malların Abaza vilâyetine yollanmaması hususuna dair.*

Hân hazretlerinin çavuşlarına virildi. Fî 7 RA sene 5 (25 Mayıs 1577)

Kefe beğine ve kâdisına hüküm ki:

Cenab-ı imâret-meâb hân dâmet me'âlihüya Abaza vilâyetinden şâhin getürmek için kendü gemisine meşin ve tuz ve bez tahmîl idüb Behram Reisle vilâyet-i mezbûreye göndermek bâbında emr-i hümâyunum taleb itmeğın **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda Abaza vilâyetinden şâhin getürmek için mezkûr reise icâzet viresin ki varub müşârün-ileyhe şâhin getüre amma yarak vesâyir memnû' olan metâ' Abaza vilâyetine gitmekden ziyâde hazer eylesin.

[190]

446 *Merhum Sultan Selim Han vakfının mütevellisi olan Abdullah'ın rik'a sunarak vazifelerin tamamlanmadığından vakıf malında eksik olduğunu bildirmesi ve durumun ihtimamla yerinde teftiş edilmesine dair.*

Rikâb-ı hümâyunuma rik'a sunan Ahmed nâm kethüdâya virildi. Fî 3 M sene 985

Uzun Hızır çavuşa virildi. Fî 9 RA sene 985 (27 Mayıs 1577)

Rik'a sunan kimesneye verilen hükmü asıl olmadu deyû istimâ' olunmağın tekrâr yazılıb mezkûr çavuşa virildi.

Karaman beğlerbeğisi Eski-il kâdîsına hüküm ki:

Merhûm Sultân Selim Hân 'aliyyetür-rahmet vel-ğufrânın kasaba-i sultâniyede vâki' olan 'imâret-i 'âmireleri evkâfının mütevellîsi olan 'Abdullahdan rikâb-ı hümâyunuma rik'a sunulub mürtezikanın vazîfelerin bit-temâm virmediğinden gayri mâl-ı vakıfda külli beliyyat ve ketmiyâtı olduğı i'lâm olunmağın sûret-i rik'a ihrâc olunub mezkûr olan mevâddı yerlü yerinden görölmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda biz-zât onat vechile mukayyed olub mütevellîyi ihzâr idüb dâhî rik'ada mestûr olan mevâddı yerlü yerinden müfredât defterlerinden onat vechile şer'le hak üzre dikkat ve ihtimâmla teftîş idüb göresin fi'il-vâki' 'arz olunduğı gibi mütevellî-i mezbûr mürtezikanın vazifelerin virmeyüb ve mâl-ı vakfa eksik bey' idüb ne mevâdd sâbit ve zâhir olursa asla nesne ketm itmeyüb mufassal yazub 'arz eylesin hîn-i teftîş tamâm hak üzre olub cadde-i hakdan 'udûl itmiesin.

[190]

447 Yukarı canibe bağı Güristan hakimi Muhammed Mirza'nın oğlu sultan Hüseyin'in Bağdad'a gelmek için icazet taleb etmesine dair.

Kapu kethüdâsına virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Yukaru Cânibe müte'allık olub ülke ve 'aşîret sahibi olan Güristan hâkimi Mirzâ Muhammed oğlu sultân Hüseyin ğâliben babası içün Asitâne-i Sâ'âdete itâ'at ve inkıyâd üzre serhad ümerasından Derte alaybeği Muhammed dâme-'izzihûnün yanına gelüb senden icâzet taleb olunduğun yanında olan 'ahd-u emân mer'î tutulub Bağdâda gelmesine ruhsat virilmedüğün bildirmişsin imdi mâdem ki Yukaru Cânibden sulh ve salâhı emri ri'âyet olunub beru taraftan varanlar kabul olunmaya bu cânibden dâhî şerâ'iti sulha ri'âyet olunmak emr-i mukarrerimizdir **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb müşârün-ileyh alay beğine haber gönderesin ki şimdiki hâlde yanında olan şerâyit-i 'ahd-u emâna gereği gibi ri'âyet idüb müşârün-ileyh Sultân Hüseyine işâret eyleye ki bir yerde tevakkuf ide ama Südde-i Sa'âdetden hükm-i hümâyun geldükde i'lâm itmeyüb hemân kendü cânibinden ihbâr ve iş'âr eyleye.

[190]

448 *Cezâyir-i Garb reislerinden Murad reisin Südde-i Saâdete gönderilmesine dair.*

Mahmûd kethüdâ ademi Ahmede virildi.

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Cezâyir-i garb reislerinden Murâd nâm reîsi mu'accelen Südde-i Sa'âdetime göndermen emr idüb *buyûrdûm ki:*

Vârdukda mezbûr reis emrim üzre aslâ te'hir ve 'arâm itdürmeyüb mu'accelen gönderesin ki gelüb Südde-i Sa'âdetime mülâkî ola şöyle bilesin.

[191]

449 *Yukaru Cânibden gelen Acem ve Râfizi tayifesinin kul, yeniçeri ve arap tayifelerine karışarak şirret etmeleri, bazılarının ihraç edilmesi ve sadakat içinde olanların rencide edilmemeleri hususuna dair.*

Kapu kethüdâsına virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Yukaru Cânibden ba'zı 'Acem ve Râfizi gelüb müşhedeyn-i şerifeynde temekkün idüb sâhib-i mülk olub mâbeynlerinde iyâb-ı Râfizi âşikâre olub ve kul ve yeniçeri tâ'ifesine sâre ve 'araba karışub mukaddemâ ba'zıları ihrâc olunmağla hâlen mukarrer olmak için her biri emr-i şerîf getürüb dâyima ta'arruz ve şirretten hâlî değıllerdir deyû bildirdüğün ecilden *buyûrdûm ki:*

Vusûl buldukda emr-i şerîfim mücebince gedükleri sâre ve 'arab tâ'ifesine virmeyüb eli emirli yarar ve tuvana Rûm yiğitlerine tevcîh eyleyesin şöyleki sâre ve 'arab tâ'ifesi bir tarikle gedük için hüküm-i şerîf alub verürler ise dâhî virmeyüb size dirlik yokdur deyû cevâb virüb zirâ'at ve hırâsete vesâyir kâr-u kisbe sevk eyleyesiz ve Râfizi ve ilhâk üzre olunanları aher bahâne ile sadâkati ... olanlar rencide olunmak ihtimâli olmaya Râfizi ve ilhakları mukarrer ve muhakkak olub temâm-ı ma'lûmunuz olduktan sonra aher nesne isnâd idüb ol tarikle haklarından gelesin.

[191]

450 *Bağdad'da işlenen barutun Trablus iskelesine develerle götürülmesine dair.*

Ani Mısriyenin sancağının âlî idâresine hüküm ki:

Bağdâdda işlenen barut Trablus iskelesine gelmek lâzım olmağın *buyûrdûm ki:*

Vârdukda te'hir itmeyüb sancağından vâfir ve müstevfi develer ihrâc itdürüb yarar ademler ile Bağdâd beğlerbeğisine gönderesin ki barutu tahmîl idüb Trablus iskelesine getüreler husus-u mezbûr emîr-i umurdandır ihmâl ve mesâhileden hazer idüb ne mikdâr deve ihraç olunub ne zamanda gönderüldüğün yazub bildiresün.

Yazıldı

Bir sûreti:

Süvâri beğe

[191]

451 Diyarbekir beylerbeyisi Osman'ın geçen sene barutu götüren seyyale oğlu Muhammed dâme izzuhûya deve göndererek Bağdad'da bulunan barutu Trablus iskelesine teslim etmesine dair.

Muhammed beğin admine virildi. Fî 18 S sene 985 (7 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Diyârbekir beğlerbeğisi 'Osman mektûb gönderüb geçen sene barut götüren Seyyâle oğlu Muhammed dâme-izzihûyu deve ile bu cânibe gönderesin ki zikr olunan barutu tahmîl idüb Trablus iskelesine teslim eyleye deyû ilâm eyledüğün ecilden müşârün-ileyh dâhî Seyyâle oğluna mektûb ve haber göndermeğın hâlen müşârün-ileyh Seyyâle oğlu mektûb gönderüb alıviresin oğlunun Hama ve Humus ve Selimiye cânibinden geçecek yollarını bekleyüb ol hizmet üzre olmağla deve cem'inde 'usret olduğun bildirmeğın 'âlî İdris ve civârı beği müstakilen ahkâm-ı şerîfe gönderilüb sancağınızdan vâfir ve müstevfi deve ihrâc idüb yarar ademler ile Bağdâda gönderesin ki barutu tahmîl idüb Trablus iskelesine teslim ideler deyû emrim olmuşdur *buyûrdûm ki:*

Vârdukda te'hir itmeyüb sen dâhî müşârün-ileyhe mektûb ve adem gönderüb lâzım olduğü mikdârı deve talep idüb barutu tahmîl itdürüb ber-vechi isti'mâl Trablus iskelesine irsâl eylesesin ve ne mikdâr deve kalub ve kaç kantar barut gönderüldüğün yazub bildiresin şimdiye değın müşârün-ileyh Seyyâle oğluna barut tahmili içün deve teklîf eylemiyesin.

[192]

452 *Rimâhiye sancak bey Abdullatîf'in iltizamına bağlı olan cemaatlerin, sancak beyleri, alay beyi, zü'ama ve erbâbı tımarın ez defter olması ve mirîye ait rüsûmlerini vermemesi, rüsûmlerin tahsil edilmesine dair.*

Bende 'Abdullatîfın adamı sürh 'Aliye virildi. Fî 6 RA sene 5 (24 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine ve kâdîsına ve defterdârına hüküm ki:

Rimâhiye sancağı beği 'Abdullatîf adem gönderüb iltizâmına dâhil Kara Ulusa tâbi' olub livâ-i Dertengde sâkin olan Latîf ve Çevrik ve Zenk ve Selsâr ve Kabin (?) ve liva-i Dernede sâkin olan cemâ't-i şehri Badîn ve Serhenk ve Şikkârîş ve Libati (Yibati) ve Cengüte sancağına tâbi' cemâ'atı Lor ve Kölegüner ve Şühan nâm cemâ'atler havâss-ı hümâyunuma müte'allık iken sancakbeğleri ve alay beği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr (silik) olub bunlar hâric ez-defterdir deyû mîri râci' olan rüsûmlerin edâ itdûrmeyüb 'inad muhâlefet itdüklerin bildirmeğın **buyûrdûm ki:**

Göresin rüsmü nizâ' olunan kimesne bil-fi'il anların yazılı râ'iiyet ve râ'iiyetleri oğulları olmayub müşârün-ileyhin iltizâmına dâhil ulus tâ'ifesinden ise ol vechile ta'allül itdûrmeyüb mîriye râci' olan rüsûmlerin varan havâlelere bî-kusûr cem' ve tahsîl itdüresin.

[192]

453 *Bağdad beylerbeyisi Ali beyin Basra'da ağası olan Ali şah üzerinde mâl-ı mîrînin olması ve tahsil edilmesine dair.*

Bu dâhî

Bir sûreti:

Basra beğlerbeğisine ve kâdîsına ve Zekiyye kâdîsına ve bu hükmün isâ'âsına bu dâhî yazıldı ki mukaddemâ Bağdâd beğlerbeğisi olan 'Alinin kethüdâsı olub bil-fi'il Basrada ağası olan 'Ali şah üzerinde mûmâ-ileyhin şartnâmesi mücebince iltizâmına dâhil mâl-ı mîrî olub taleb eyledüğün virmekde te'allül itdüğün bildirmeğın bu husûsu dâhî göresin fi'il-vâki' müşârün-ileyhin şartnâmesi mücebince iltizâmına dâhil mezkûr 'Ali şah ihdâsı zimmetinde mâl-ı mîrî zuhûr idüb Basrada bî-kusûr edâ iderse müheyyâ ve illâ Bağdâda gönderesin ki anda ahvâli şer'le görölüb kat'-ı 'ilâ idile.

[192]

454 *Havas-ı Hümâyuna bağlı cemaatlere dair.*

Bu dâhî

Bir sûreti:

Şehrizol beğlerbeğisine ve kâdıflara hüküm ki:

Adem gönderüb iltizâmına dâhil Kara Ulusa tâbi' olub Zengine sancağında sâkin olan Ömerin ve Kerrûs ve Venday ve Güran ve Balik ve Midi ve Bazgir ve Zend ve Kozka-i gühûr ve cemâ'ati Perhiyâtide sâkin olan Çeken (Çekmil) ve Sibaszor ve Hamis ve Morti ve Şini ve cemâ'ati Kâtibe-i icelâli ve cemâ'ati Gilvân ve Berçil ve Rûh-ı Yebâni ve Kengerşâh ve Sadriki ve cemâ'ati Baclan ve Sûhan ve Çak ve Mekrib ve Civân-rûrî ve Cengizhân ve Receb ve Süleyman ve Ahşaman ulusundan Kürdiye-i cedîd nâm cemâ'atler havâss-i hümayunuma müte'allık iken sancak beğleri dahî ahere yazub.

[193]

455 *Bağdadda bazı şeyhlerin hizmetlerinde ihmalleri olması ve hizmette ihmal üzere olmayanların istihdam edilmesine dair.*

Bu dâhî

Bağdâd beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Adem gönderüb livâ-i mezbûrda şeyh-ül meşâyih ve şeyh olanlardan ba'zılarının hizmetlerinde ihmâlleri olduğun i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Hidmetlerinde ihmâl ve mesâmihi üzre olub mâl-ı mîrîye sa'y eylemeyenlerin ... tecâ'üt ve sancaklarda olub müstehak olub mâl-ı mîrîye sa'y idenlere müşârün-ileyh müvâfakat ile tevcîh idüb istihdâm eyleyesin amma mâl-ı mîrîye sa'y itdükleri mukarrer olunmayınca virmeyesin ve hidmetlerinde ihmâl üzre olmıyan şeyh-ül meşâyih ve şeyhleri rencide itmeyüb içlerinden mâl-ı mîrîye sa'y idenlerin defter mücebince 'itâ'atlerin ta'yîn ve tasarruf itdüresin.

[193]

456 *Bağdad iltizâmına dahil köy ketthüdalarından bazılarının hizmette ihmal üzere olması ve mâl-ı mirîye çalışanların haklarının tasarruf edilmesine dair.*

Bu dâhî

Bir sûreti:

Bağdâd beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Adem gönderüb iltizâmına dâhil Kara Ulus şu tüşmalları (?) ve köy kethüdâlarından ba'zılarının hizmetlerinde ihmâlleri olduğun i'lâm itmeğin **buyûrdûm ki:**

Hidmetlerinde ihmâl üzre olub mâl-ı mîrîye sa'y idenlere müşârün-ileyh muvâfakat ile tevcîh idesin amma mâl-ı mîrîye sa'y itdükleri mukarrer olunmayınca virmeyesin ve hizmetlerinde ihmâl üzre olunan tüşmalları (?) ve kethüdâları rencide itmeyüb ve bunlara defter mûcebince virilügelmiş ise şimdiye değin olıgeldüğü üzre defter mûcebince içlerinden mâl-ı mîrîye sa'y idenlere 'itâ'atlerin ta'yin ve tasarruf itdüresin.

[193]

457 *Rimâhiye sancağı beyi Abdüllatif'in mektub göndererek alay beyi Muhammed ve çeri başısı Ahmed'in kadim yerli olup tumarlarını mîrî mezralarla beraber ekincilere ziraat ettirmesi, reayaya, kuraya ve mâlî mirîye kötülükleri var ise yerlerin hak edenlere tevcih edilmesine dair.*

Bu dâhî

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Rimâhiye sancağı beği 'Abdul-latîf mektûb gönderüb livâ-i mezbûr alay beğisi Muhammed ve çeri başısı Pir Ahmed livâ-i mezbûrun kadîmi yerlüsünden olub ve tîmârları mîrî mezra'alar ile mahlut olmağla ekincilerine kendü tîmârların zirâ'at itdürmekle mîrî mezra'âlar hâli ve mu'attâ kalub külli ğadr ve noksanları olduğundan gayri haddi zâtlarında şâkîler olub livâ-i mezbûrdan ref' olunmaları lâzım şerirler olub zikr olunan ma'serlerin yerleri aher müstehâk olunanlara tevcîh olunmak lâzımdır deyû bildirmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezkûrların ahvâlin a'yân-ı vilâyetden velî-i 'arz Müslümanlardan hak üzre teftîş idüb göresin fi'il-vâki' 'arz olunduğu üzre re'âyâya ve kurâyâ ve mâl-ı mîrîye hazer ve te'addîleri var ise mezkûrları ref' idüb re'âyânın muntazam-ül ahvâl olmasına sa'y eylesin.

[194]

458 *Dirâç kalesi halkının arzı hal göndererek küffârı haksar gemilerinin kalelere saldıracığını bildirmesi üzerine kalelerin etrafında bulunanların muavenet etmesi ve kalelerin korunmasına dair.*

Ramazân nâm kimesneye virildi. Fî 7 RA sene 5 (25 Mayıs 1577)

İlbasân sancağı beğine hüküm ki:

Dırâç kal'ası halkı 'arz-ı hâl gönderüb ekser evkâtda küffâr-ı haksâr gemileri kal'alarına düşüb külli hasâret eyleyüb anun gibi kâfir gemileri gelüb ardu gidüb muhâsara itmelü olduklarında İlbasân kal'asının etrâfında olan ehl-i berâtdan gayri re'âyâ tâ'ifesi gelüb mu'âvenet idüb mazarrâtların def' itmek için ta'yîn olunub lâkin vech-i meşrûh üzre kâfir gelüb istilâ' itdügde İlbasân Dırâça mesâfe-i ba'idede olmağın gelüb yetişinceye değin keferesi mücerred külli hasâret idüb gidüb kâfir gemileri gelmelü olursa Dırâç kurbünde olan Derutak Kâklin (Taklîn) kal'ası etrâfında olanlar gelüb mu'âvenet iderler ise küffâr-ı haksârdan âyende olurdan deyû bildirmeğın **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfim vârdukda zıkr olunan kal'alar etrâfindan olanlara muhkem tenbîh ve te'kid eyleyesin ki küffâr-ı haksâr gemileri gelüb mazarrât maksadına geldüklerinde Dırâçdan i'lâm olundukda varub def'-i mazarrat-ı a'dâdan bezl-i makdûr eyleyeler.

[194]

459 Bosna'da inşa edilen türbe ve câmi-i şerifenin imamet ve hitabetin hizmetlerini eda etmesine dair.

Sigetvâr beğinin ademi 'Aliye virildi. Fî 13 S sene 5 (2 Mayıs 1577)

Bosna beğine hüküm ki:

Ecdâd-ı i'zâmından merzûyı mekân cennet aşiyân-ı aleyhir-rahme vel-ğufrânın Sigetvâr kurbünde cesedi şerîfleri vâki' olduğı mahalde binâ olunan türbe-i şerîfenin meşîhâtı ve cami'-i şerîfinin imâmet ve hitâbeti sirâyeten Hüsrev beğın tekyesine şeyh olan mevlânâ şeyh 'Alî zîde-takvâhuya tevcîh olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hîr itmeyüb mevlânâ-yı müşârün-ileyhin mahalli me'mûre irsâl eyleyesin ki varub meşîhat ve hitâbet ve imâmet hizmetlerin eda eyleye.

[195]

460 Merhum Sultan Süleyman Han adına inşa edilen türbe-i şerif ve cami-i şerifin imâmet ve hitâbetinin hizmete başladığının yazılıp bildirilmesine dair.

Sigetvar beğinin ademi 'Aliye virildi. Fî 13 S sene 5 (2 Mayıs 1577)

Sigetvar beğine hüküm ki:

Mektûb gönderüb ecdâd-ı ‘izâmından saîd-ül cenâb şehîd-ül memât merhûm Sultan Süleymân Hân tâbe-serâhûnun Sigetvar kurbünde cesedi şerîfleri vâki’ olduğu mahalde binâ olunan câmi’-i şerîfenin hitâbet ve imâmeti müslihüd-dîn olmak ricâsına ‘arz eylemişsin mezkûra müyesser olmayub mukaddemâ senin ‘arzin mûcebince türbe-i şerîfenin meşîhâtı tevcîh olunan mevlânâ şeyh ‘Aliye tevcîh olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda müşârün ileyh şeyh ‘Alî sarâydan ol cânibe varduğu gibi türbe-i şerîfenin meşîhâtı ile câmi’-i şerîfenin imâmet ve hitâbetinin dâhî müşârün-ileyhe edâ itdürüb ve gelüb hidmete mübâşeret itdükde yazub bildiresin.

[195]

461 Pozağa dizdarının ev ve ahır inşa ederken kalenin mahzeninden demir, kurşun ve yuvalak alması, durumun doğruluğunun teftiş edilerek yazılıp bildirilmesine dair.

Mezkûr Ca’fere virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Pozağa beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Pazar başı olan Ca’fer gelüb mukaddemâ Pozağa dizdârı olub fevt olan hacı Muhammed için medfûn olan yekseri ile evler ve ahurlar binâ idüb ve hazîneden kurşun ve ... ve on kantar temur ve bir mikdâr darpzen yuvalakları alub kendü mesâlihine sarf itdüğü bildirüb ol bâbda hüküm-i hümayunum taleb itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda müteveffâ dizdârın ahvâlin şer’le dikkat ve ihtimâmla teftiş ve tefahhus eyleyüb göresin fi’il-vâki’ müteveffâ hacı Muhammed hâl-i menûtunda kal’a-i mezbûra dizdârı iken kal’anın mahzeninden mîrî yekseri ve kurşun ve ... ve darpzen yuvalakları ve temur çıkarub evler ve ahurlarının binâsına vesâyir mühimmâtını sarf itdüğü vâki’ midir yohsa ğayrı vâki midir bil-cümle husus-u mezbûr yanında sâbit ve zâhir olduğu kaziyye-i ‘alet-tafsîl yazub i’lâm-ı i’lân eyleyesin.

[195]

462 Lehiye kıralının iki adamı ve tercüman Mustafa’nın tahtı hükümete gelmesi ve kendilerine ulak bargirlerinin tedarik edilmesine dair.

Ahmed çavuşa virildi. Fî 7 RA sene 5 (25 Mayıs 1577)

Boğdan voyvodasına hüküm ki:

Dergâh-ı mu'allâm silahdârlarından tercüman Mustafa bir nefer hizmetkârı ve Lehiye kralının iki ademisiyle Lehiyeye irsâl olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Taht-ı hükümetine vâsıl olduklarında mezbûran Lehiye kralının iki ademisine ulak bargirleri tedârük idüb mu'accelen Lehiye vilâyetine ulaşırdırasın ki şöyle bilesin.

[196]

463 İlbasan beyi Mustafa'nın mezâdları halka tapuyla vermemesi ve talep edenleri yaralaması, davanın şer'le teftiş edilmesine dair.

Mezkûr 'acemi oğlanına virildi. Fî 17 S sene 5 (6 Mayıs 1577)

İlbasan beğine ve kâdîsına hüküm ki:

'Acemioğlanlarından dârende-i Hasan rik'a sunub İlbasanda olan mezâdları sâbikan İlbasan beği olan Mustafa topu ahire virmeğin varub talep itdürmeğin yere kovub ba'de ademler gönderüb çarşu ortasında kılıç ile üzüb bir kavmi mecrûh idüb 'amelden kalmışdır deyû bildirmeğin şer'le görülmek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb müşârün-ileyhin ademlerinden mezbûrun kulun çalub mecrûh iden ademi getürdüb dâhî bu husûsu bundan akdem bir def'a şer'le fasl olmuş olmayub on beş yıl terk olunmuş da'va değil ise hassa muvâcehesinde şer'le hak üzre teftiş idüb göresin müşârün-ileyhin ademlerinden kulun çaldu deyû umûr itdüğü kimesne şer'le kulun çalub mecrûh eyledüğü sâbit ve zâhir olursa şer'le lâzım geleni icrâ idüb yerine koyasın bu husûs için tekrar şikâyet etdirmelü eylemeyesin ve müşârün-ileyh dâhî husûsu mezbûr için talep olunan ademlerin irsâl eylemeğin te'allül ve bahâne iderse yazub 'arz eyleyesin.

[196]

464 Bağdad mukata'atı defterleri, ulufeye mutasarrıf olanların suret defterleri, muhasebat ve evkaf defterlerinin mühürlenip yollanmasına dair.

Kapu kethüdâsına virildi. Fî 20 S sene 5 (25 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb vilâyet-i Bağdâdda vâki' olan mukâta'anın her yıl tahsîl ve sarf olunan emvâlin rûz-nâme defterinin bir sûreti ve fûroht mukâta'atı defteri ile beyt-ül mâlda vâki' olan muhallefât müfredât defterleri ve kul tâ'ifesinin ve mütekâ'idin vesâyir meşâhid 'ulûfelerin tasarruf idüb ve bil-cümle hazîne-i Bağdâddan 'ulûfeye mutasarrıf olanların sûret-i

defterleri ve muhâseb-t evkâf ve cihad defterlerinin üçer yıllık defterlerinin birer sûretlerin irsâl eylemek sâbıkan emrim olmağın sâbıkan meşhedeyn-i şerifeyn mütevellîsi Molla İbrâhim ile sene 982 zil-hiccesinin nihâyetine gelince irsâl olunan rûz-nâme muhâsebesinden berû ve seksen üç senesi evvelinden seksen dört Ramazanının âhirine gelince bir yıl tokuz ayda vâki' olan varidât ve masârif her sene muhâsebesi ve cümle hazîneden 'ulûfe tasarruf idenlerin rûz-nâmeden sûret kaydları on yıldan berû kul tâ'ifesinin sûret kaydları tahrîr itdirilüb irsâl olunduğın ve furoht mukâta'atı defterinin icmâl-i sûreti yazılmak üzredir ve muhâsebat-ı evkâf ve cihâd defterlerinin dâhî birer mikdârı görölüb sâiri dâhî görölmek üzre olduğın ama mukâta'at bakayâsı ... olmağın emr-i şerîf mücebince sıhhat ile görölüb itmâmıma irişdirilmek üzre olub beyt-ül mâlda olan muhallefât-ı mîrî defteri evkâf defteriyle ma'an ... irsâl olmak üzre olduğın bildirmişsin ol bâbda her ne dimiş isen ma'lûm-u şerîfim olmuştur imdi zikr olunan defâtir dâhî mu'accelen sıhhati ile görölüb irsâli mühimmâtdan olmağın **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olub irsâli fermân olunan defâtiri dâhî mu'accelen sıhhati ihrâc itdürüb bir kiseye koyub mühürleyüb irsâl eylemeğın bâbında dakika fevt eylemiyesin.

[197]

465 Mısır ümerâsından Mustafa'nın üç yıla değın hizmette bulunması ve Mısır emir haclığına getirilmesine dair

Mîrî haccın ademisine virildi.

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki:

Mısır ümerâsından Mustafa Mısır hazînesiyle gelüb hizmetde bulunmağın üç yıla değın Mısır emir-i hacclığı müşârün-ileyhe tevcîh olunmuştur **buyûrdûm ki:**

Emir-i hacclık hizmetin emrim mücebince üç yıla değın müşârün-ileyhe edâ itdürüb ve emir hacclığına müte'allık olan levâzım ve mühimmât her ne ise sâyir emir haccın tedârükü olunduğın üzre buna dâhî tedârük ve ihzâr itdürüb bir nesneye müzâyaka çekdirmeyüb hüccâcın her sene eyyâm-ı saâdete encâmında huzur-u hâl ve ferâğı bâl ile varub gelmeleri bâbında envâ'i sa'y ihtimâmın vücûda getüresin.

[197]

466 Fas ve Merânkûş hakimine yollanan nâme-i hümayuna göre sahip olduğu vilâyetlerde a'yân, ahâli ve askerlerin haklarının korunmasının âdet üzere devam etmesine dair.

Mahmûd kethüdâ ademi Ahmede virildi.

Fas ve Merânkûş hâkimine nâme-i hümayun ki Himmet-i 'aliyye-i şahânemiz ile memleket ve vilâyete mâlik olup a'yân ve ahâlisi dâhî istihkaklarına göre ri'âyet olunmak lâzım olmanın gerektir ki nâme-i hümayunumuz vusûl buldukta ol diyârın a'yân ve ahâlisinin ve evlâdı Türk ve Arap askerinin âbâ ecdâdınız zamanlarında yolları nice olıgelmiş ise siz dâhî ol 'âdeti icrâ idüb istihkaklarına göre ri'âyet eyliyesin.

[197]

467 Fas ve Merânkûş hakimi Abdülmelik'in memleket sınırlarından içeriye emri şerife uymayan kimsenin girmemesine dair emri hümayun talep etmesi ve halka düşmanlık edenlerin cezalarının haklarına göre verilerek re'aya, beraya ve asâkirin korunmasına dair.

Bu dâhî

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Fas ve Merânkûş hâkimi olan cenâb-ı emâret-me'ab 'Abdülmelik adem gönderüb memleket ve vilâyetine bu cânibden kimesne dâhil olmayub re'âyâsı rencide itmemek bâbında emr-i hümayunum talep itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda Cezâyir-i garbın a'yân ve ahâlisine ve ol diyârda olan 'asâkir-i mansûreme muhkem tenbîh ve te'kid eylesin ki Fas ve Merânkûş vilâyetlerinin sınırından içeriye emri şerife muğayir dâhil olmayub re'âyâ ve berâyâsından bir ferde dahl ve te'addî ve rencide ve remîde itmeyeler ba'det-tenbîh esnemiyânların istihkaklarına göre cezâların viresin anun gibi mu'âvenet lâzım olub müşârün-ileyh 'asâkir talep iderse ol zamanda varub mu'âvenet ve muzâheret eyleyüb vârest ve gülşen kimesneyi rencide itmeyeler ve vilâyet-i mezbûreye tâbi' Figan ve etrâfında olan vatanları dâhî eğer mahalledir ve eğer 'asâkirdir dâhil olmayub te'addî itmeyeler ve bil-cümle müşârün-ileyhimin şükr ve şikâyeti müsmîr ve müessirdir ana göre mukayyed olasin.

[198]

468 *Edirne’de vefat eden Pir Muhammed Paşa’nın dört yüz bin akçesinden zimmetinde olan borçlarının ödenmesi ve kalan kısmının vakfa ilhak edilmesine dair.*

Mütevellî ademi ‘Osmana virildi. Fî 7 RA sene 5 (25 Mayıs 1577)

Edirne kâdisına hüküm ki:

Mahrûse-i Edirne müteveffâ Pir Muhammed Paşanın dört yüz bin akçesine mütevellî olub fevt olan ahterin aslı mâl-ı vakıfdan zimmetinde elli bir bin iki yüz yigirmi beş akçe kalub müteveffâ-yı mezbûrun 981 senesine gelince mürâbahalardan ve odalar kirasından ba’zı bakayâsı olub zikr olunan bakayâ tahsîl olundukca asl-ı mâldan mezbûr ahterin zimmetine lâzım gelen akçe için asl-ı mâla ilhâk olunması vakfa enfâ’ idüğü i’lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezbûr ahterin 981 bir senesine gelince mürâbahalardan ve odalar kirâsından olan bakayâsı tahsil olunduğu mezbûr ahterin aslı mâldan zimmetinde kalan akçe için vakfın aslı malına ilhâk itdürüb zimmet virdiresin hilâf-ı emr-i şerîfe te’allül itdürmeyesin.

[198]

469 *Cezâyir-i Garb beğlerbeyisi Ramazan’a bazı kimselerin husumet besleyip dava etmesi, hak talep edenlerin davalarının görülmesi, davası görülmeyenlerin Südde-i Saadete sürülmesine dair.*

Tercümân ‘Araba virildi. Fî 5 RA sene 5 (23 Mayıs 1577)

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Sâbıkan Cezâyir-i Garb beğlerbeğisi Ramazân Südde-i Sa’âdetime gelmek fermân olub ba’zı kimesne mücerred celb ve ahz için da’va ve husûmet idüb hakkımız vardır deyû dahl ve ta’arrûz itmek isterler ise ol makûlelerin da’vâları anda istimâ’ olunmayub Südde-i Sa’âdetime gelüb hakların alıvirilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda anun gibi müşârün-ileyhden ol makûle da’vâ ve hak talep ider kimesneler var ise anda görülmeğe kâbil olan da’vâların anda görüb kâbil olmyanı Dergâh-ı Mu’allâma gönderesin ki gelüb Südde-i Sa’âdetimde sürülüb hakkı müstehâkkına vasıl ola.

[198]

470 Cezâyir beylerbeyisi kapudanı Kılıç Ali'nin sancağın hıfz ve hıraseti için adamları ve erleriyle yarar hizmette bulunmasına dair.

Mahmûd kethüdânın ademi Ahmede virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Selânik beğine hüküm ki:

Cezâyir beğlerbeğisi kapudânım Kılıç 'Ali ile sen ademlerin ve hisâr erleriyle bu sene-i mübârekeke (silik) nâme-i hümâyun üstüne gitmen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb sancağının hıfz ve hırâsetiçün yarar kimesneler ta'yîn eyleyüb dâhî emrim mücebince sen ademlerin ve hisâr erleriyle kadırgaya girüb müşârün-ileyh vech-u münâsib gördüğü üzre sa'y idüb umûr-u hümâyunuma müt'e'allık hizmetlerde bulunasın.

[199]

471 Cezâyir-i Garb yeniçerileri, odabaşları ve bölük başları ağalarının üç dört ayda bir değişmesi, âdâb üzere olanların hizmetine devam etmesi ve fesat olanların ulufesinin kesilip değişmesine dair.

Müşârün ileyhın kethüdâsı Ahmede virildi. Fî 7 RA sene 5 (25 Mayıs 1577)

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen ol cânibden gelen Cezâyir-i garb yeniçerileri bölük başları ve oda başları vesâyir yeniçeriler üç dört ayda bir ağaları tebdîl olunmağla ahvâlleri muhtel olduğun i'lâm eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Ağaları mâdem ki âdâb üzre olub 'azlin îcâb ider hâlî olmaya beş on yıl dahi ağa olursa tebdîl itmeyüb vech-u münâsib gördüğün üzre ağalık hizmetin edâ itdüresin ve içlerinden bazılarının fesâd ve şenâ'ati sâbit ve zâhir olmağla 'ulûfesi kat' olundukda Dergâh-ı Mu'allâma gelüb gerü bir tarikle 'ulûfesi mukarrer olmak için emr-i şerif alub varırlarmış ol makûle emr-i şerîfle varanların 'ulûfesin mukarrer itmeyub yeniçeriler zümresine ilhâk itmiyesin.

[199]

472 Ohri nâzırına mültezim olan Süleyman bin Abdülhamid Ohri'de öldürülen voyvodanın varisi olmadığı halde mirîye aid akçelerin alınıp eşkıyalık edilğini bildirmesi üzerine hususun yerli yerinde hak üzere teftiş edilmesine dair.

Ulûfeciyân 'Aliye virildi.

Ohri beğine ve Ohri kâdısı olub müfettiş-i emvâl olan Mevlânâ Hüseyin zide fadlahûya ve Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından olub Ohride nâzır-ı emvâl olan Mustafa çavuşa hüküm ki:

Sen ki nâzırsın mektûb gönderüb Kesriye ve Ohri nezâretine mültezim olan Süleymân bin 'Abdurrahmân gelüb nefsi Ohride mütemekkin olub katl olan harem voyvodanın vârisi olmayub muhallefâtından dânesi üç yüz akçe kıymetlü dört tesbîh incü bulunub iki yüz binden ziyâde akçe olub mîrîye 'âyd iken nefsi Ohriden İbrâhim ve Zîbah nâmında ve ba'zı eşirrâ mezbûrun müşeyyed üç gün saklayub cem'-i muhallefâtın zabt idüb üzerine vârdukda hâl-i hiddetinde cümle emlâk ve esbâbın ve akçesin kullarına bildirdi deyû mübâyin-i mezbûr sicill idüb ellerine hüccet virüb ve kulların azâde itmişdir deyû zuhûra getürmeyüb ve Karakoca nâm za'im bir câriyesin emlâk ve esbâbıyla odasına eyledüb bir kuluna nikah ikiyüz akçeden ziyâde mâl-ı mîrî telef olmuşdur deyû bildirmeğin teftîş olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb mezbûrları vesâyir bu bâbda huzûru lâzım olanları meclîs-i şer'a ihzâr eyleyüb bu husûsu yerlü yerinden dikkat ile hak üzre teftîş ve tefahhus idüb göresin fi'il-vâki' müteveffâ-yı mezbûrun vârisi olmayub cümle metrûkâtı mîrîye râci' olmuşken sâbit-i mezbûr ile zikr olunan eşkiyâ bel' ve ketm itmişler ise şer'le zuhûra getür te'allül ve nizâ' itdürmeysin.

[200]

473 Dergâh-ı mu'allam çavuşlarından Kasım çavuşun güherçile kârhânesinin levâzımıyla ilgilenmesine dair.

Kethüdâsı Seydîye virildi.

Bozok beğine hüküm ki:

Hâlen güherçile nâzır-ı olub Dergâhı Mu'allâm çavuşlarından Kasım çavuş gelüb güherçile kârhânesinin levâzımına ihzârda mu'âvenetin taleb itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda güherçile kârhânesinin eğer odun ve eğer sâyir levâzım-ı mühimmâtın ihzâr itmen bâbında gereği gibi mu'âvenet ve müzâheret eylesin ki güherçile husûsu emri mühimmattandır biz-zât mukayyed olub tevkîr ve teksîri bâbında envâ'ı ikdâm ve hadd-i ihtimâm eylesin amma bu bahâne ile ahz ve celbden hazer eylesin.

[200]

474 Kayseriyede bulunan güherçile madenine lazım olan mühimmatın tedarik edilmesine dair.

Bu dâhî

Karaman beğlerbeğisine ve sancakbeğlerine ve vilâyet kâdîlarına hüküm ki:

Kayseriyede ve ğayrı olan güherçile ma'denine lâzım olan mühimmâtların tedârük itmeğın mu'âvenetiniz olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda güherçile ma'denine ta'yîn olan sipâhi ve sipâhizâdeleri vakt ve mevsimi olub güherçile nâzırı taleb itdükde aslâ te'hîr ve terâhi itmeyüb taht-ı hükûmetinizde olan sipâhizâdeleri ihrâc idüb gönderesin ve bundan gayri odun ve toprak vesâyir mühimmâtların dâhî tedârük idüb gereğî gibi mu'âvenet ve müzâheret eyleyesin ahz ve celb olmakdan ve bu bahâne ile sipâhizâde olmayub re'âyâ tâ'ifesine hizmet teklif olmakdan hazer idesin.

[200]

475 Erzurum kullar ağası ve kadı üzerine gönderilen ekrâd-ı ulus tayifesinin fesad ve şenaatlerine karşı alınan tedbirlere dair.

Haydar beğın kethüdâsı Maksûda virildi. Fî 17 S sene 5 (6 Mayıs 1577)

Erzurum beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Hınıs beğî Haydar mektûb gönderüb livâ-i mezbûr tarafından yaylak kaskına çıkan ekrâd-ı ulus tâ'ifesinden bu çıban halkı üç yüzden ziyâde adem olub livâ-i mezbûr haslarından Hâvaş nâm karyeyi ğaret ve hasâret eyledükleri ecilden mukaddemâ bir mikdâr ademle Erzurum kullar ağası ve kâdî üzerlerine gönderüldükde varmazdan mukaddem ğaret itdükleri emvâlî iyilik ile taleb olunub virmeyüb ve obaların göçürüb ilerü gönderüb dahi gitdiler yedi yüzden ziyâde olub kılıç cengine hazır olub varan ademlerden ikisinin altı kuruşunu çalub düşürüb üzerinde mecrûh idüb biz kürdüz şeri'at bilmeziz deyû itâ'ati şer' itmeyüb külli mücâdele olunub on beşden ziyâde adem mecrûh olub külli telef-i nefis olmak ihmâlinden 'avdet olundukda bir taraftan dâhî Çekvân ve Hasenân tâ'ifesi dâhî ayende ve ravendenin evlerin basub ğaret idüb birkaç karye dâhî ğaret itmekle karyeler habs ol külli mahalle geldükde anların dâhî üzerlerine varub muhârebeye mêmur olmağla mukâbele olunmayub 'avdet olunub ahvâlleri dâyima bu serhadde vech-i meşrûh üzre ğaret ve hasârettir vilâyet ellerinden 'âciz olmuştur deyû bildirdi imdi zikr olunan ehl-i fesâdın mukaddemâ bir def'a dâhî vech-i meşrûh üzre fesâdları 'arz olundukda ele getürülüb haklarından gelinmek

içün Diyarbekir beğlerbeğisine Behlül beğe mufassalan ahkâmı şerîf yazılıb irsâl olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda sen dâhî bu bâbda mukayyed olub ‘arz olunan ehl-i fesâd ve şenâ’ati hüsn-i tedbîr ve tedârûkle ele getirüb (s.201) ele getirüb dâhî fesâd ve şenâ’atleri zâhir olanlara mecâl virmeyüb şer’le haklarından gelüb ehl-i fesâda ruhsad virmeyüb kimesneye te’addî ve tecâvüz itdürmeysin ve ne vechile tedârûk itdüğün yazub bildüresin.

[201]

476 Nevruz ve ağustos irsaliyelerinin tahsil edilip akçelerin çavuş ile Dergâh-ı Mu’allâma yollanması hususuna dair.

Bıyıklı Mustafa çavuşa virildi.

Rûm ilinde sol kolda vâki’ olan beğler ve livâ-i mezbûrda vâki’ kâdîlar ve müfettişlere hüküm ki:

Hâliyen taht-ı livânuzda ve müfettişliklerinizde ve kazânuzda eğer nevrûz eğer ağustos ve haraç ve ‘âdeti ağnâm ve ‘avârizdir mu’accelen gönderilmek için mukaddemâ size ulaklar ile müekked ve mufassal evâmil-i şerîfe gönderilüb akçeler bu zemâna kalmayub emri şerîfim mücebince dâhil-i hazîne olmak lâzım iken nevrûz tecâvüz ideli berâtdan ziyadedir bir akçe dâhil-i hazîne olmadı imdi bu bâbda mesul ve mu’atab olmuşsuzdur bu hizmetlere varan kullarımı kendü hallerine komayub cem’ ve tahsîl olunan irsâliyye akçelerin mu’accelen mezkûrun kullarımla yola çıkarub akçeleri ile Dergâh-ı Mu’allâma gönderilmek emrim olub mâliye cânibinden bu husûsda mufassalan emri şerîfim dâhî gönderilmiştir **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda mâliye cânibinden gönderilen hükm-i şerîfim mücebince her biriniz eğer taht-ı livânuzdadır ve eğer müfettişliklerinizdedir ve nezâretinizdedir gönderilen emri şerîfim mücebince mûmâ-ileyh kulum mübâşeretiyile nevrûz ve ağustos irsâliyelerinden her ne olursa bî-kusûr cem’ ve tahsîl itdirüb mezbûrları kendü ihmâllerine komayub mu’accelen mûmâ-ileyh çavuşum ile Dergâh-ı Mu’allâma göndermeğın ihmâl ve müsâhele itmeysin bu husûs mühim umûrdandır sâyir umûra kıyâs itmeyüb te’hir ve terâhi olunmakdan ziyâde hazer idesin hâlen mu’atab olmanız mukarrerdir ana göre mukayyed olasın.

Baran çavuşa virildi.

Bir sûreti:

Sağ kolda olan beğlere ve kâdîlara yazıldı.

[201]

477 Karapınar karyesinden Murad Receb'in sahip olduğu akçeler ve koyunlardan dolayı teftiş edilerek İstanbul'da kasab olmasının emr edilmesine dair.

Çağalı-zâde Mustafa çavuşa virildi. Fî 23 S sene 5 (12 Mayıs 1577)

Avret Hisarı kâdîsına hüküm ki:

Taht-ı kazândan Karapınar nâm karyeden Murad Receb nâm kimesne için maldar-ı mêmul kimesnedir on beş yük akçeye mâlikdir dört beş bin koyunu vardır deyû i'lâm olunmağın İstânbulda kasab olmasının emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vâricak mezkûru getürdüb ahvâlin karyesi halkından vesâyir ehl-i vukûf bî-ğaraz kimesnelerden teftîş idüb göresin fi'il-vâki' mezbur kimesne ... olub iki yüz bin akçeye mâlik ise emrim mücebince mahrûse-i İstânbulda kasablık hizmetin itmek üzere mâlik olduğu mâl ile gönderüb ahvâlin yazub bildiresin amma bu bahâne ile mezkûrdan celb ve ahz olunmakdan ve hilâf-ı vâki' vechi 'arz olunmakdan hazer idesin.

[202]

478 Suğla sancağı beyinin sefere gitmesi ile sancak sipahilerinin nöbetle istihdam edilmesi, hizmetlerini eda ettiklerinde tumar verilmesine ve tumarları için temessük verilip mahsullerini satmalarına dair.

Kethüdâsı ağaya virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Suğla sancağında vâki' olan kâdîlara hüküm ki:

Suğla beği İbrâhim mektûb gönderüb sefere gitdükde Suğla sancağı sipâhilerin nevbetle istihdâm idesin deyû emr-i şerîf vârid olub ve Rodos beği ile yürümesi fermân olunub sipâhiler gelmedüğü sebebden Rodos beği cânibine varılmağın zikr olunan sipâhilerden hizmet edâ eyledüğüne ellerinde tezkiresi olmayanlara tîmârları zabt itdürülmek husûsun bildirmeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdükda bu husûsa mukayyed olub Suğla beği sefere gitdükde emr-i şerîf sâbıkam mücebince livâ-i mezbûr sipâhileri ma'rifetiyle varub hizmetlerin edâ eyledüklerin yeniden temessük ibrâz itmeyince tîmârları mahsullerin satdurmayub dahl itdirmeyesin anun gibi emr-

i şerîfim mücebince varub hizmetlerin edâ itdüklerine ellerinde yeniden temessükleri olan sipâhilere tîmârları mahsûllerin zabt ve tasarruf itdüresin.

YEVMÛL-SEBT FÎ 11 REBÎ'ÛL-EVVEL SENE 985 (29 MAYIS 1577)

[202]

479 Medîne-i Münevverede fukaraya gönderilen buğdayın kadı marifetiyle dağıtılmasına dair.

Dergâh-ı 'aliyye müteferrikâlarından hoca efendi ümerâsı Hüseyin beğ'e virildi. Fî 9 RA (27 Mayıs)

Medîne-i Münevvere kâdîsına hüküm ki:

Südde-i Sa'âdetime adem gönderüb Medîne-i Münevverede fukarâma tevzî' olunan buğdayı şimdiye değın kâdî olanlar ma'rifetin ile Medîne-i Münevverede şeyhül harem olanlar tevzî' idegelmişler iken bundan akdem mevlâna kâdî Hüseyin emîr-i kazanla Medîne-i Münevvereye kâdî oldukda Medîne-i Münevvereye gelüb Mekkede olmağla fukaraya tevzî' olunan buğdayı şeyhül harem olan mevlâna Muhammed Kışî zîde-mecduhû iki yıl müstakil tevzî' itmekle hâlen dahî müstakil tevzî' ideğın deyû nizâ' itdügde i'lâm eyledüğün ecilden **buyûrdûm ki:**

Zıkr olunan buğdayı kadîmden olıgeldüğü üzre senun ma'rifetinle şeyh-ül hareme kemâl-i 'âdâletin ve istikâmetin üzre tevzî' itdürüb müstakil tevzî' iderüz deyû nizâ' itdürmeysin.

[202]

480 Mısır gemilerinin vakti ve mevsimi gelmeden donatılıp hazır hale getirilmesine dair.

Rodos beğinin kethüdâsı Nebîye virildi. Fî 7 RA (25 Mayıs)

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki:

Ol cânibde olan Mısır gemilerin vakit ve mevsimi gelmeden mukaddem donadub hazır ve müheyyâ itmen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim üzere zikr olunan gemileri vakti gelmeden donadub hazır ve amâde idesin ki anun gibi küffâr-ı haksar gemilerün yola hareket vâki' oldukda müheyâyâ olalar hazır hareket idesin aslâ te'allül ve bahâne itdürmeysin.

[203]

481 *Mirza çavuşun hasımlarının haber olunmaz diye iltizamlara el koyması, malı mirîye ya da mültezimlere mi aid alduğunun teftiş edilmesi ve Südde-i Saadete bildirilmesine dair.*

Hızır çavuşa virildi. Fî 11 RA sene 985 (29 Mayıs 1577)

Mar'aş beğlerbeğisine hüküm ki:

'Arab Mirza husûsunda mukaddemâ def'atle ahkâm-ı şerîfe göndermiş Mirza çavuşun hasımları mütte'iyeye cebr olmaz deyû 'avk ve te'hir eyledükleri i'lâm olundu imdi mezkûrlar kadîmi değildir iltizamları mücebince zimmetlerine deyni lâzım gelmekle müdde-i 'aliyye olur şer'an cebr olunur bu zamâna değin 'avk ve te'hir olunub görülmeyüb ihmâl olunmağla bu bâbda gereği gibi mesûl olmuşundur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb ihzâr-ı kazâ kalub emr-i sâbık mücebince teftiş ve tefahhüs idüb iltizâm olunan mal müşârün-ileyhden mi müteveccih olur yohsa mezkûrun mültezimlerden mi 'âyid olur her kangı cânibden zuhûr iderse aslâ te'allül itdirmeyüb tahsiline sa'y ve ikdâm eyleyüb ol vechile te'allül itdirmeyesiz ve bil-cümle bu def'a ihmâl itmeyüb 'ulûfeyi kat' itmekle itmâm idüb 'avk ve têhirden ziyâde hazer eylesesiz ve ahvâli nice olub bir nesne ketm itmeyüb vukû'-ı üzere mufassal yazub Südde-i Sa'âdetime 'arz idesin husus-u mezbûr mühimdir ihmâl ve mesâhileden ziyâde hazer idüb mezkûrun ahvâlin bu def'a ber taraf itmeyince olmayasın.

[203]

482 *Kuklacı Mustafa isimli kimesnenin İstanbul'da katır hanında inşa ettiği kârhânedeki oğlanların avrat gibi kuşatılması ve bazılarının avratlarını boşaması nedeniyle Mustafa'nın ve bu oğlanların bulunup şehirden kovulmalarına dair.*

Divânda sûbaşığıya virildi. Fî gurra RA sene 985 (19 Mayıs 1577)

İstânbûl kâdîsına hüküm ki:

Rikâb-ı hümayunuma rik'a sunulub İstânbûlda Kuklacı Mustafa ve yarar kimesne katır hanında bir kârhane binâ idüb sâde tokuz nefer mahbûb oğlanları 'avret gibi düzüb kuşub

saçların boyadub giçe ile ba'zı mirîye eyledüb ol sebep ile nice kimesneler 'avretlerin boşayub hânümân virân itmişlerdir mezbûr Mustafanın bundan gayri fesâdlarının nihâyeti yokdur deyû i'lâm olmağın şehirden bu asl-ı mefâhişi def'-u ref' olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda gereği gibi mukayyed olub husûsu mezbûru onat vechile dikkat ve ihtimâmla teftîş ve tefahhüs idüb göresin fi'il-vâki' İstânbulda ol makule evzâ' atvâr ile gezen oğlanları vesâyir mefâhiş ve telâhiye irtikâb idenleri her kim ise şehirden def'-u ref' eyleyüb min-ba'd şer'i fâhire ve emr-i şerîfe muhâlif bir murâdla ol makûle vaz' itdürmeysin.

[204]

483 Krallıkların etrafında bulunan ehl-i İslâm vilayetlerinin eşkıya ve fesadlardan arındırılıp, halkın korunması ve güvenliğinin sağlanmasına dair.

Lehiye kralına yazılan nâme-i hümâyunun suretidir.

Beraber kise içine konulub altun kozalak iyne takilub sâhibüs-sa'âdet hazretlerine gönderilmiştir. Fî 12 RA sene 985 (30 Mayıs 1577)

Hâlen Asitâne-i Sa'âdet medârımız ki melce-i havâkindir ve zevi iktidardır yarar ademlerinizden Hasan Subûti nâm ademleriniz bargâhı mekin iştibâhınız sübûtuna mektûbunuz vârid olub Cenâb-i emâret-me'ab han dâmet-me'âlihî ile mâ-beyninde olan sulh ve salâh istid'âsınca virgü talebine varan ulu ilçisine kemâl-i tevkîr ve ikdâm ve ta'zîm ve ikrâm kalınub virgüleri bit-temâm ilçinizle me'an koşulub icâzet virildikten sonra ulağla müşârün-ileyh cânibinden bir küçük ilçî dâhî gelüb envâ'ı istimâlet haberin virüb eylendürmeyüb ana dâhî icâzet virilüb mukaddemâ gelen ilçisin olgeldüğü üzre virgü ile ve bile koşulan ilçiniz ile henüz serhaddünüzden çıkan müşârün-ileyh han damet-me'âlihînin oğulları Akkirman tatarlarıyla 'alel ğafle memleketinize duhûl idüb akın salub yakub yıkub yağma ve talan idüb hayli adem esir idüb ve emvâl ve esbâb aldıkların ve 'ahd-u emân üzre olan dostlar zâhiren dostluk sûretin gösterüb dahi hakkına böyle düşmanlık idüb husûsen def'-i mazarrât için ikrârını nakl eyledüğümüz düşmen ancak kendümüze düşmen olmayub ehl-i islâm cânibinin dâhî kadimden 'adüvvîsi olub müşârün-ileyh han dâmet -me'âlihi def'i mazarrat-ı a'dâya mu'âvenet eyleyecek iken bu vechle hakaret eylemiş etrâfında olan düşmenlerin bâ'is-i cür-et ve hasâret vâki' olmuşdur deyû zikr olunan Tatar tâ'ifesinin Lehiye vilâyetinden aldıkları esirleri ve sürdükleri tavarlar girû red olunması ve dâhî buna müteferrik olur husûslarda her ne ki tafsîl ve beyân olunmuş ise cümle nâme-i i'lâm 'arz olunub 'ilm-i şerîfim ...(?) şâmil olmuşdur imdi han müşârün ileyhe kadîm-ül eyyâmından âbâ ve ecdâdı

zamanlarından ilâ hâzâ en'âmder zamânı saltanât-ı Kâhiresin cânibine kemâl-i ihtisâs ve ihlâsı ile musâfat ve mevâddın üzre olub 'atabe-i ulyâmıza felek-i bargâhımız ile dostluk idenler arasında ve düşmanlığın idenlerle düşman idüğü muhakkaktır ve lâkin bundan akdem müşârün ileyh han dâmet-me'âlihinin oğlu Muhammed Giray Moskov cânibine teveccüh idüb hazır ve âmâde iken sâbıkan Moskov hânına irsâl eyledükleri ilçilerine Moskov kralı külli hazîne virüb kendüsü dâhî ilçisin bile koşub hânın serhaddine karîb geldüklerinde Lehiye keferesinin eşkıyâsı ve akrânları hayli tüfenk endâz ile mezbûrları basub hân müşârün ileyhe irsâl olunan hazîne ve memleket ve vilâyetin emn-u emânı mülâhazasıyla ilçiyeye koşulub ile gelen tüccâr tâ'ifesinin malların ğaret idüb ve ilçileri ve tüccâr tâ'ifesini bil-külliyeye katl eyleyüb bir kimesne halâs olmayub ol muhalef müşârün-ileyhin dâhî mezbûr oğlu hazır bulunmağla bu husûsa vâkıf olduğı gibi ba'zı 'avâkıb-ı umurun mülâhaza itmez eşkıyanın ihtilâliyle Südde-i Sa'âdetimize ve sizin cânibinize i'lâm idüb dahi emr-i sâdir olmadın ve han müşârün-ileyhin rızâsı yoğ iken tehevür ile hilâf-ı sulh-u salâhı bir ric'attır eylemişler amma bu makûle ilçi basub emvâl ğaret eyleyüb fesâd idenler nehr-i Özi üzerinde size tâbi' olan Akkirman ve hâneyi ve diğerkirman kal'alarının eşkıyâsı ve kazaklarıdır dâhî zikr olunan kal'alarının sâyiri şehr-i mezbûr üzerinde olan kal'anın ehl-i fesâdı memâlik-i mahrûse-i müşârün ileyh hân dâmet-me'âlihine memleketine dahl ve tecâvüz idüb yükçü basub adem alub fesâdı ve te'addî ideceklerin Akkirman beğı defa'atle 'arz idüb ehl-i fesâdın haklarından gelüb kal'alarınızı onat zabt ve hıfz eylesin ehl-i fesâdın siz dâhî hakkından gelmeğe kâdirsiz hân-ı müşârün-ileyh dahi kadirdir amma vilâyeti (s.205) Lehiye krallığı sana tevfiz olunub kuvve-i mâhiremizle nasb olunmağla kal'alarınızın vesâyir ehl-i fesâd olanlarınızın haklarından gelinmesi girü size havâle olunub bir iki def'a nâme-i hümâyunumuz gönderilüb tenbîh ve te'kidten i'lâm olunmuş idi ol vilâyetinde kral nasb olunmaktan murâdı hümâyunumuz vilâyet-i mezbûra kemâl-i mertebe zabt olunub ehl-i fesâdın haklarından gelinüb âyende ve râvende ve tüccâr emn-u emân üzre gelüb gidüb safâ-i hatırla kâr ve kisblerinde olmakdır fi'il-vâki' ol kal'aların tedârükü görülüb ehl-i fesâdlarının haklarından gelinmeyince eğer hân-ı ma'zur Lehiye tarafına ve bu cânibe te'addî ve tecâvüzden hâli olunmaz zikr olunan husûsun vukû'-ı atabe-i ulyâmıza 'arz olundu oğlu kendü re'yi ile itmekle bu bâbda hân müşârün-ileyhin meşrûhu vasfı olmaduğı fehm olunur eyle olsa hâlen mektubunuz mazmun-u muktezâsınca hân müşârün-ileyhe nâme-i hümâyunumuz yazılıb vilâyet-i Lehiye kralı kuvve-i kâhire-i şahânemizle nasb olunub vilâyet-i mezbûre kemâl-i itâ'at ve inkiyâd üzre cenâb-ı cülûsun mâbımızdan istimân eylemişler iken hilâf-ı 'ahd-u emân oğullarınızı tedebb ba'zı müfsidlerin ağıvâd-ı idva idğalıyla vilâyet-i mezbûraya akın salub

sizin cânibin ve bu tarafın hilâf-ı marzımız eyledükleri ref'-i mâ-beynde olan muvâlât ve musâfat münâfidir virgünüz edâ olunurken vilâyet-i Lehiye eşkiyası ve kazakları kuvvâlarının âgah ve haberi olmadın hâlen hilâf-ı 'ahd ve vaz' itmekle sâyir re'âyâya te'addî olunmak ve ihtimâli yokdur min-ba'd vilâyet-i mezbûra ahâlisinden evlâdınız vesâyir Tatar halkından kimesne dahl ve tecâvüz itmeye deyû i'âm olunmuşdur gerekdir ki nâme-i hümâyunumuz vusûl buldukda kıralığına müte'allık memleket ve vilâyetinizde olan kazakları vesâyir eşkiyâyı onat zabt ve hıfz idüb eğer hân-ı müşârün-ileyh vilâyetine ve eğer memâlik-i mahrûsemiz serhadlerine dahl ve ta'arruz itdürmeyüb anun gibi tecâvüz idenlerin dâhî mütenebbihen haklarından gelesiz ve zikr olunan kal'alarla sâyir nehr-i Özi üzerinde olan kal'alarınızın dâhî mukaddemâ gönderilen 'ahid nâme-i hümâyunumuz mücebince tedârükün görüb müte'akkid olan sulh-u salâha muğâyir ve min-ba'd sizin haberiniz olmadan bu makûle fitne ve fesâda müeddî ve re'âyâya te'addî ve tecavüze bâ'isin ve emn-u emânı muhtel olur husûslardan ictinâb oluna ve inşallah-u te'âla hân-ı müşârün-ileyh dahi mâbeynimizde olan musâfat ve muvâlât müsted'âsınca bu makule paşasına vaz' iden oğluna ve ızlân iden muharrıklarına gereği gibi düşmen virüb min-ba'd memleket ve vilâyetinize dahl ve ta'arruz itdürmezler ve hâlen Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından hân-ı müşârün-ileyhe varub Asitâne-i Sa'âdetimize gelen çavuş dahî zikr olunan Özi suyu üzerinde vâki' olan Akkirman ve Hânevi ve Cankirman kazâkları eşkiyasından hayli kimesne bir yerde cem' olub ne sadâlar nehr-i mezbûrdan gelüb sazlık içinde muhtefî olub etrâf ve civârında olan ehl-i islâmın tavarların ve malların garet ve ayende ve ravendeye hasâret itdüklerin haber virüb henüz zikr olunan tedârüklerin görölüb haklarından gelinmeyüb ihmâl ve mesâhile olunub ve zikr olunanlar tesâdüfen dâ'ima bu makûle fesâd ve şenâ'atlerinden mütehaccir olub memleket ve vilâyetine akın salub kasd-ı intikâm eylemiş idi şöyleki min ba'd dâhî te'hir olunub mezkûrun ehl-i fesâdın tedârüki görölüb gereği gibi haklarından gelinmeye ihtilâlar bâ'is olub Tatar tâ'ifesinin tekrar Lehiye vilâyetine dahl ve ta'arruz itmelerine müeddî ve münbahis olur ana göre basiret intibah üzre olub eşkiyanın mazarrat ve fesâdlarının def' ve ref'i bâbında hüsn-i ihtimâmınız vücûda getürüle.

[206]

484 *Rakka sancağı reayasının ve kale kethüdâlarının civar kabileleri basarak halkı öldürmesi, mallarını yağmalaması, bu ehli fesad ve eşkiyalara ruhsat verilmeyip şer'le haklarından gelinmesine dair.*

Hızır çavuşa virildi. Fî 10 RA sene 985 (28 Mayıs 1577)

Diyârbekir beğlerbeğisine hüküm ki:

Bâlis beği mektûb gönderüb Fırat suyunun öte yakasında Rakka sancağı re'âyâsından Beni Asîr kabilesi kethüdâlarından Şâhir ve Şirmân ve Bilân ve değirmen sâhibi ve Bedr ve 'Osman ve Seyyâle vesâyir cemâ'atlerinden dört yüz nefer mikdârı yaraklu ademle iki yarak kaldırub Fırat suyun geçüb Bâlis sancağı beğine tâbi' olub Fıratın beru cânibinde karye-i Menbiç kurbünde Mes'ûdiye nâm mevzi'de sâkin olan Ğaranfad (?) kabîlesin âlâtı harble basub otuz beş ademlerin mecrûh ve on neferden ziyâdesin katl idüb ve sekiz 'avretle altı (silik) sağır evlâtların nâ bedîd idüb otuz dört ve otuz dört at ve iki yüz altmış beş öküz ve seksen merkeb ve yediyüz keçi ve bir 'arab kul ve seksen beş kara ev ve bî-nihâye esbâb ve erzakların ğaret eyleyüb ve otuz 'avretlerin soyub cümle esbâbların alub ziyâde zulm ve hayf eylemişlerdir deyû bildirmeğın ele getirülüb haklarından gelinmesiçün Haleb beğlerbeğisine ve Kilis ve Balis kâdîlarına emr-i hümâyunum gönderilmişdir **buyûrdûm ki:**

Hızır çavuş vârdukda anun gibi zikr olunan ehl-i fesâd ol cânibe varırsa te'hir etmeyüb cümlesin hüsn-i tedbîr ve tedârükle ele getirüb dahi içlerinden katl-i nüfûs ve ğaret-i emvâl idüb ehl-i fesâd olanların ba'des-sübût kâdî ma'rifetiyle şer'le haklarından gelüb ehl-i fesâd ve eşkıyâya asla ruhsat virilmeyüb ve ğaret eyledükleri emvâl ve esbâbı ve tavarları ve zâyi' ve telef itdürmeyüb muhkem zabt idüb ashâbı gelüb taleb idüb şer'le isbât iderse teslim eylesin amma bu bahâne ile kendü hallerinde olanları dahl etdürmeyesin.

[206]

485 Van'a tabi Erciş ve Ahlat kalelerinin mühimmatının saklanacağı anbarların yapılması, mühimmat için yuvalak döktürülmesi ve masraflar için Diyarbekir hazinesinden akçe talep edilip yollanan miktarın muhasebe defterlerine kayd edilmesine dair.

Bu dâhî

Diyârbekir beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Van beğlerbeğisi mektûb gönderüb Vana tâbi' Erciş ve Ahlat kal'aları müceddeden ta'mir olunmuş kal'alar olmağla barut ve güherçile vesâyir kal'a mühimmâtından yarak ve gayri hıfz olunmağıçün mahzenleri vesâyir tereke koyulcak anbârları olmayub her birine kârgir binâ ile mahzen ve anbâr yapılmak lâzım olub mezkûran kal'aların vesâyirlerinin darpzen ve tüfenk kundakları vesâyir levâzımâtı olmayub noksan üzre olan nesnelere tekâmîlî lâzımdır deyû bildirmeğın anda olan ma'âdenden her kal'anın yaraklarının çaplarına göre yuvalak ve darpzen döktürüb metîn itdürüb kusûrları tekâmîl olmak için müşârün ileyhe

hükm-i şerîfim gönderilüb lâzım olan harçları akçesin Diyârbekir hazînesinden talep etmek emr olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Hızır çavuş vârdukda anun gibi müşârün ileyh kıla' mühimmâtıçün yuvalak ve darpen döktürüb teftîş itmeğe mübâşeret idüb mesârifiçün akçe talep eyledükde beğâyed mikdârı akçe irsâl eyleyüb ve ne mikdâr akçe irsâl olunursa muhâsebe defterlerine kayd itdürüb hînî muhâsebede ibrâz itdüresin ve ne mikdâr akçe gönderülürse yazub bildüresin.

[207]

486 Şah Ali'nin kendisine tevcih olunan Eski Musul sancağını korumayıp hevesinde gezmesi, gelen gidene zulm ve teaddi etmesi üzerine tenbih edilmesine dair.

Bu dâhî

Diyârbekir beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Eski Musul sancağı ümerâ-i ekrâddan Şah 'Aliye tevcih olunub lâkin hevâ ve hevesinde gezüb sancağının hıfz ve hırâsetinde olmayub livâ-i mezbûr ekrâd ili olamağla kuttâüt-tarîk ayende ve ravende ve ayn dest-dirâz eylemekden hali olmayub zulm ve te'addî eyledüklerin bildirmişsin ol bâbda her ne denilmiş ise ma'lûm-i şerîfim oldu **buyûrdûm ki:**

Hızır çavuş vusûl buldukda müşârün-ileyhe muhkem tenbîh ve te'kid eylesesin sancağına varub oturub hıfz-u hırâset ve zabt-u siyânetin bâbında mecd-u sağ ola şöyle ki ihmâl eyleyüb sancağına varmayub muhâfazasında taksîrât itmenle ayende ve ravende vesâyir re'âyâyâ hırsuz ve harâmi ve kuttâüt-tarîkden bir biraz irişdüğü istimâ' oluna sancak alınmağla konulmaz ana göre tenbîh eylesesin.

[207]

487 Tokat'a bağlı Kazâbad nâhiyesinde sakin olan Mustafa'nın bazı kimselerin haksız yere mallarını ve paralarını alması, re'ayânın haklarını almak için dava etmesi ve on beş yılı geçmeyen dava ise teftîş edilmesine dair.

Mektûb gönderüb Kubat nâm kimesneye virildi. Fî 15 RA sene 985 (2 Haziran 1577)

Bozok beğine Tokat ve Akdağ kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki Tokat kâdisısın mektûb gönderüb Kazâbad nahiyesinde sâbit olan Mustafa ba'zı kimesnelerin nâ-hak yere akçelerin ve esbâbların almağla bundan akdem hakların alıvirilmek

içün emr-i şerîfim virilüb lâkin sâyir re'âyânın dahî ekser mezbûrdan da'vayı hak idüb vârid olan emr-i şerîfde 'umûm teftîş fermân olunmağın da'vaları istimâ' olunmadı deyû bildirdüğün ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezbûrun da'vayı hak idenler ile meclîs-i şer' de berâber idüb bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl geçmiş değilse hak üzre teftîş idüb göresin bî hasbiş-şer' üzerine sâbit olan hukûku ashâbına tesellüm idüb alıvirdikden sonra üzerine ne makule mevâdd sâbit olduğun yazub bildiresin hîn-i teftîş hak üzre olub hâli hakdan 'udûl itmiyesin.

[207]

488 Kızılbaşların yaptıkları ayinler, Kızılbaş olan neferlerin tesbit edilmesi ve teftîş edilerek şer'le haklarından gelinmesine dair.

Kethüdâsı pîrîye virildi. Fî 9 Rebî'ül-evvel sene 985 (27 Mayıs 1577)

Bozok beği Çerkes beğe hüküm ki:

Bundan akdem hükm-ü hümâyunum gönderilüb ba'zı makûle Kızılbaş âyin üzre olub ashâb-ı güzîne ba'zı sebb idüb ve Yukaru Cânibden nüzûr alub giden kimesneleri teftîş idüb 'arz eyledi deyû emr olmuşdu hâlen mektûb gönderüb ba'zı murâdın yazub altı nefer kimesne için müfsid olub Kızılbaş oğlu Kızılbaşlar olub ma'lûmun olduğundan gayri salih ve mu'tedil kimesneler şehâdet itdüklerin bildirmişsiz imdi gönderdiğün defterin bir sûreti ihrâc olunub ve sana gönderildi **buyûrdûm ki:**

Varıcâk mezkûrları hüsn-i tedârûkle ele getirüb dâhî ahvâlleri toprak kadıları ma'rifetiyle ehl-i vukûfdan ve bî-ğaraz ve mu'temedun 'aleyh kimesnelerden teftîş idüb 'arz itdüğün üzre ol kimesnenin üzerine husûsu mezbûr şer'le sâbit ve zâhir olursa aslâ mecal virmeyüb şer'le haklarından gelesin şer'le sâbit olmayub amma zikr olunan töhmet ile müttehemler idüğü zâhir olursa ol asılları Kıbrısa gönderüb cezâyere vâsıl olduğun beğlerbeğinden temessük alub dâhî ne mikdâr kimse gönderildiğün yazub bildiresin bu bâbda celb ve aherden ve hilâf-ı vâki' kimesneye te'addîden hazer idesin.

[208]

489 Cezâyir-i Garb beylerbeyi olan Ramazan Paşa ve Selânik sancağında olan Hasan Dâme ulüvvehûnun cihat için ittifak kurmasına dair.

Fas hâkimi emir 'Abdumelike yazılan nâme-i şerîfin sûretidir.

Kırmızı atlas kise içine konulub gümüş kozalak ile Mahmûd kethüdâya virildi.

Fî 16 RA sene 985 (3 Haziran 1577)

‘Atabe-i ‘aliyye-i ‘âlem medâr ve Südde-i seniyye-i gerdûn-u iktidarımıza ki; sen mülâh-ı selâtîn-i ‘âlim ikrâr ve mu’âhir-i havâkin kâm-kârdır mektûbu müsâdatkat uslûbunuz vârid olub sâbıkan cenâb-ı cülûs-u pâkimiz tarafından ‘inâyet ve irsâl olunan hil’at-i hümâyun meserret mevzûnımızı giyüb ve şimşir-i zafer tesirimizi kuşanub dâhî Cezâyir-i ğarb beğlerbeğisi Ramazan Paşa ile vilâyeti Fasa varub bi-‘avnillâhi te’âla feth-i müyesser olub ve mukaddemâ Fas hâkimi olan ‘abdümüz emr idüb Merânkûş nâm beldeye vârdukda bî inâyetillah anun dâhî fethi müyesser olub amma ardınca vardukda Ramazan paşa ihmâl üzre olduğun bildirdüğünüz ecilden hâlen Selânik sancağının idâresi Hasan dâme-‘uluvvehû yarar ve şecâ’at şî’âr ve vilâyet-i ‘arabın her hâlinden haberdâr olduğundan gayri Forsa kâfirleriyle mükemmel kadirğaya kâdir ve vilâyetinin hıfz ve hırâset ve zabt ve siyânetine mâlik-i umûr dîde ve kâr münevveride olanlar hakkında mezîd-i ‘inâyetim zuhûra getürüb dârül-cihâd vel-harb Cezâyir-i Garb beğlerbeğiliği müşârün-ileyhe tevcîh ve ve takyîd ve i’inâyet ve ihsân olunub ol cânibe irsâl olunmuşdur ve bir mektûbunuzda dâhî karındaşınız oğlundan haber gelüb İspanya kralı ilçisi getürdüb yanında olan hisârların anda virüb üzerinize gelmeğın mukarrer idicek siz dahi var kuvveti pazuya getürüb beş bin tüfenk endaz ve on altı bin atlu ile mukâbele olduğunuzda tâkat getüremeyüb ‘askerin bırakub kaçub böyle asân vecihle feth ve nusret miyesser olub himmet-i ‘aliyye-i mülükâne i’ânet-i celîye-i divânemiz ile memleket ve vilâyete malik olduğunuzu ve hâlen ‘askerünüz ile hazır ve müheyyâ olub dergâhımız tarafından her ne cânibe emr olunsa hidmetine bil bağladüğunuzu ve İspanyaya müte’allık olan ve Varhan dimekle ma’rûf kal’anın dâhî fethi mümkün olduğun bildirmişsiz ve dâhî bu bâbda her ne i’lâm ve iş’âr olunmuş ise ma’rûf ve zamir-i pâye-i ma’rûza ‘arz ve takrîr olunub ‘ilm-i şerîfimiz muhit ve şâmil olmuşdur eyü tedârük olunmuş sizden dâhî o mevâddın bunun gibi âsâr-ı hamîdi idi ki zuhûra getürülmüş gerekdir ki nâme-i hümâyun vusûl buldukda sen dâhî sulhümüzde mezkûr olan sadâkat ve ihlâs ve istikâmet ve mücebince ‘atabe-i ‘ulyâmız ile mevâdd ve mesâfat üzre olub rey-i siyâbın ve fikri sâbıkınız mücebince hıfz-u hırâseti memleket ve zabt-ı ve siyâneti ra’iyyet bâbında dakika fevt itmeyüb anun gibi bir hidmet düşer ise Asitâne-i Sa’âdet âşiyânınız tarafından mukaddemce inhâ ve îmâ olunur ol zamanda ‘askerünüz ile hazır ve müheyyâ olub uğur-u hümâyun nusret makrûmunuza müte’allık hidmetlerde bulunub envâ’-i yüz akıllıkları zuhûra getürmek bâbında mesâ’i-i cemîlinüz vücûda getirile ve ol cânibin ‘ulemâ ve sulehâ ve kazzâya ve fukarâ ve meşâyih ve sezâyâsı vesâyir ahâlisi ‘atabe-i ulyâmıza mahzar gönderüb vilâyet-i mezbûraya sizin hâkim ve vâli

olduğunuza külli hatırlar idüb re'âya ve berâya 'adâlet eyleyüb ol vilâyetinin ahâlisi ve z'afâsı asûde hâl olub her vechile sizden râzı (s.209) ve şâkir oldukların 'arz ve i'lâm itmişler min-ba'd dâhî adâlet idüb hüsn- pendegâni üzre olub müşârün ileyh Hasan paşa ile dâhî hüsn-i ittihâd ve ittifâk üzre olub ol diyâr-ı celîl-il i'tibâra müte'allık i'lâm ve iş'ârı lâzım olan ahvâl ve ahbârı ahyânen 'alet-tafsîl yazub dergâh-ı 'izzet penâhımıza 'arz itmekden hâlî olmayasız ve müşârün-ileyh Hasan paşa dahî sizin ile cem'-i umrda yekdil ve yekcihet olub anun gibi eğer karadan veya deryâdan a'dâ zuhûr iderse hüsn-i ittifâk ve ittihâd ile def' ve ref'-i bâbında muhkem tenbîh ve te'kid olunub müekked emr-i şerîf dâhî virilüb ve sizin dâhî ol bâbda 'arabi nâme-i hümâyunumuz irsâl olunmuştur mazmnla 'amel idüb muvâlât ve musâfât üzre olub bir taraftan a'dâlar zuhûr iderse mukaddemce birbirinize haber viresiz ki dikkat ile trafeynden hazır bulunasız gazâ u cihâd için sefâd-i zâtlı karâbetimiz ol cânibe vârdukda siz dâhî kâdir olunduğunuz kadar kadırgalar donadub müşârün-ileyh Hasan paşa dâme-ikbâleh ile ma'en donanma-i hümâyun-u zafer makrnumuza mülâki olub din u devlete müte'allık umrda bezl-i makdûr eyleyesiz ve kâidlerinzden asitân-ı 'adâlet ulvânımıza irsâl olunan kâid Mûsa kemâl-i edâ ile hizmet idüb icâzet-i hümâyunumuz ile gir ol cânibe müteveccih olmuştur min-ba'd dâhî cadde-i sadâkatde sâbit-i kadem ve râsihi dem olub dîn-i mübîn ve devlet ebed-i karînimize müte'allık umrda envâ'i-i mesâi-i cemîliniz vücûda getürüle.

[209]

490 Asitâne-i Saadete gelen kâfirlerin Mısır İskenderiyesine varıp oradan Kudüs- Şerife geçerken yol üzerinde kimsenin esbâblarına, davarlarına ve hizmetkârlarına karışılmaması ve güvende olmalarına dair.

İskenderiyeden Kudüs-u şerîfe varub gelince yol üzerinde olan beğlere ve kâdîlara hüküm ki:

Hâliyen Lehiye kıralı cânibinden ba'zı mesâlih-i mühimme için Asitâne-i Sa'âdetime gelen Aleksis ğalib ve Asakram nâm kâfir varub hâlen Mısır İskenderiyesine varub andan Kudüs-u şerîfe varmak murâd idüb giderken ve gelürken yolda ve ayazda ve menâzil ve merâhilde kendüsün ve esbâb ve tavarlarına kimesne dahl ve ta'arruz eylememek bâbında hükm-i şerîfim taleb eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda mezkûrun kendü giderken ve gelürken her kangınızın taht-ı kazânıza dahil olursa kendüsün ve esbâb ve tavarlarına ve hidmetkârlarına kimesne-i dahl ve ta'arruz itdürmeyüb men' ve def' eylesiz memnû' olmiyanları yazub 'arz eylesiz.

[210]

491 Emîr Abdülmelik el-Vânî'nin Fas tarafındaki vakıfları ve bu vakıflara Vali Hasan Paşa'ya mütevellî tayin etmiş olduğuna dair vakfiye.

Müşârünileyhe yazılan emirnâmenin suretidir.

Yazıldı

Hâzâ kitâbunâ eş-şerîfû el-âlî es-Sultânî ve hitâbunâ el-münifû es-sâmî el-hâkânî. Lâ zâle nâfizen fî el-meşârıkî ve el-meğâribî ilâ el-cenâbî el-emîri el-kebîri el-emhadî el-erşedi el-ekmelî el-e'dalî en-neferî ez-zuhrî el-avnî el-ğavnî el-vendî el-'aduddî el-imâtî el-himâmî el-aslî el-İrâkî el-hasebî en-nesebî nesli es-sülâleti el-Hâşimiyyeti. Ferâğu eş-şecereti ez-zekiyyeti en-Nebeviyyeti. Senedü el-meliki el-Muhammediyyeti. Tarâfu el-isâbeti el-ulviyyeti. Seyyidü el-ümerâi el-eşrâfî fî el-âlemîn bi nasri el-ğuzâtî ve el-mücâhidîn. Zahirü el-mülûki ve es-selâtn. El-muhtassu bi-mezîdi inâyeti el-mübîn. El-emîru Abdülmelik el-Vânî yevme izin bi-vilâyeti Fas -Edâmallahu Teâlâ sırrahu ve encaha kasdahu yenhâ ilâ cenâbihim el-kerîm. İnnehüm kudâmeten ve zâbîne el-akrâni ve el-eşrâfî ve sâiri el-ümerâi el-etrâfî ve el-eknâfî bi el-intisâbi ilâ hitâbinâ eş-şerîfî el-âlî es-sultânî ve el-istînâdi ilâ bâbinâ el-münîfî es-sâmî el-hâkânî. Ve kad yünessirü leküm el-irtifâu ilâ a' lâ ed-derecâti ve el-merâtibi ve el-ittisâli ilâ cemîi el-makâsıdı ve el-meârib. Ve tahassulu murâdiküm. Min ciheti mebânîküm (?) ve inkiyâdiküm. Fe el-vâcibu aleyküm ve alâ men ledeyküm bi-mukâbeleti hâzâ el-menn ve el-birri aleyküm "en tekûnû fî câddeti es-sadâkati mukâbilîn ve tarîkı el-istikâmeti sâbitîn ve dâimîn. Ve tuayyinû li-ğuzâtî el-müminîn ve kümâtu el-muvahhidin ve nestahsırû es-sefâine el-addîni el-müsellahatu ve tuayyinû es-sefâinû elleti temurru min cânibi a'yâninâ el-aliyye ... ve tettefikû ahsene el-ittifâk ve el-inkâd maa ümerâi el-kirâm Hasan Paşa -dâme ikbâlehu- el-vâlî yevme izin yûlâciren yerğabu ve tedfaû mazarrata el-a'dâi ve keydi el-kefereti ve sâiri el-eşkıyâi ve tübeddelû nümâyehu ceddüküm. Ve takrabû kasra cehdiküm fî tarîkı el-ğazâ ve el-cihâd. Ve tashihu ahvâli er-reâyâ ve sâiri ahâlî el-bilâd. Ve hattâ tekûnû müstehillîn li envâ'i el-eltâfî el-aliyyeti. Ve müstevcibîn li esnâfî el-a'tâfî el-cezîleti. Fe-enne Al-lâhe Teâlâ lâ yuzîhu ecre el-mücâhidîn.

[211]

492 *Fâs ve Merânkûş Hakimi Mevlâ Abdülmelik el-Hakem'in vakıfları ve bu vakıflara Cezayirigarb Eyaleti Valisi Hasan Paşayı mütevellî tayin etmiş olduğuna dair vakfiye.*

Yazıldı

Hâzâ kitâbunâ eş-şerîfü el-‘âlî es-Sultânî ve hitâbunâ el-münifü es-sâmî el-hâkânî. Lâ zâle nâfizen bi el-‘avni er-Rabbânî. Ve metâ‘an lehu fi el-kâdî ve’d-dâlî esdarnâ (?) ve erselnâ mu‘arriben fi el-harbi el-vecîz ilâ el-cenâbi el-emirî el-kebîrî el-himâmî en-nasrî el-emcedî el-ekmelî el-erşedî el-a‘dalî el-aslî el Hüseyinî el-İrâkî en-nesebî nesli sülâleti el-Haşimiyyeti. Ferağü eş-şeceri er-rükne (?) en-Nebeviyyeti. Nasîru el-ğuzâti. Zahîru el-mücâhidîn. El-mahfûfu bi-sunûfi avâtufi el-meliki el-muîn. Mevlâ Abdülmelik el-Hakem yevme izin yûlatu Fâs ve Marânkûş. -Dame tektübni min asân. Ve mâhiyetü semerâti nusreti el-cüyûşî yunehhî mâ fih ve yufassihu innnâllahe taâlâ. Tevatürü neyyirehu ale el-berâyâ ve tevâlî li-mâ enam. Ve tefazzulu alaynâ bi-taklîdi hilâfeti fi el-ardîn. Muhazzat li rikâbinâ ve enkâdet rikâbe esâtiri es-selâtîn. Ve vakafnâ li-sülûki menâhici el-mülk ve el-kifâyeti el-mersûs li masâlihi el-halef ve el-vilâyeti. Sebatnâ sebâte el-emni ve el-emân şükren li-nimeti el-mütevâfireti ve minneti el-mütetâfireti ve Emteselnâ li nasri inne Al-İllâhe ye’muruküm bi el-adli ve el-ihsân bi inâyeti el-mütezhâhireti. Ve sarafnâ inâne el-inâyeti ilâ temhîdi kavâidi es-saltanati bade mâ tuhalhile ve teşyîde mebâniyyi ed-devleti. Eseru me’seri li nezli hattâ sâde külle min bid‘ati ve ed-dalâl ve el-küfr ve el-cidâli münhedimete el-binâ ve mağfirete el-fenâ. Ve fetahnâ ebvâbe el-lutfi ve el-in‘âm. Ve keşefnâ kınâ el-kahri ve el-intikâm alâ vücûhi el-ahbâb el-kirâm ve an cebîni el-a‘dâi el-liyâm fe men iltecâ ileyhâ bi hulûsı el-velâ. Fe kad fâze bi külli mâ irtecâ. Ve sa‘ada ve irtefâ ‘alâ a‘lâ ed-derecât ve min cenbi anhâ ve herebe habt fi esfeli ed-derekât fe in küntüm ala kademi es-sadâkat kâimen ve sâka el-istikâmeti sâbiten dâimen fi el-intimâ ve el-intisâbi ilâ esvâbine el-âliyeti el-anâb li hasli leküm el-irtifâi ala el-merâtibi ve kasri el-makâsıdı ve el-meârîb ve el-ımtiyâzu el-emâsil ve el-akrân bi uluvvi el-kadr ve semmû eş-şân ve yekûnu erkâne el-meveddeti beynenâ mersûsu el-bünyân ve bünyânu el-muhabbeti müşeyyedi el-erkân. Fe-lemmâ âle el-hâl ilâ hâzâ el-mâlu vecebe aleyküm ve ala külli men kâne aleyküm en ... fi teşyidi mebânî el-ihlâs ve meâkıd el-ıhtisâs ve yuâmilu maa ümerâi el-kirâm ilâ Hasan Paşa –edâmallâhu ikbâlehu ve hasunet hısâlu ellezî ... eyâleten ve vilâyete cezâiri el-Garb –sanehallahu ve ehlehâ an istilâi el-harb ve maa sâlibi nüvvâbı salatanatunâ el-Kâhire ve huddâmu annâ el-aliyye el-bâhire, hüsnü el-âmile. Ve el-ittifâku el-ârî an ğarsı eş-şikâk fîmâ netaallaku nişyânehu araz ed-devleti ve ed-dîn ve ahkâmu ahkâm eş-şer el mübîn. Ve izâ ceffehâ min şiddetinnâ es-sibâ li defî zarari el-adâi an meliki ed-diyâr ev lilcihâdi maa el-küffâr ve el-füccâr ... .. bi-ıbtâli er-ricâl. Ve feleken meşhûnen bi edevâtı

ed-darb ve en-nizâl. Fe aleyküm en-teâvenu abâhüm bi'-t-tenâküri ve âlâti el-harb ve ez-zehâyiri ve ğayrihâ mimmâ tenefreu aleyh et-tasarruf ve et-teyîdi ve el-itikâdi hatta yekûne memlekete Engürus ve fî cesedi ve senâidîn fî ... lif artı el-ittihâd fe yenkalibu külle minhum ilâ ehlihi meşrutân. Ve kâne sayiküm meşkûren ve el-udûl ve el-müsâfirûn yasdırûne anhûa ve ileyhimâ yeteraddidûne fî hırzı el-emn ve es-selâmeti. Ve yeddeûne bi- el hayri li sahayifinâ el-kerîm ilâ yevmi el- kıyâmeti ve el-cüzi Ebufâr ? er-resâil ve el-mekâtibâtı fî istikrâzi el-hıdemâti ve el-mihimmât ve emmâ ebeden sermeden ve el-hamdulillâhi vahdehu ve es-selâmu alâm men benâ ...

[212]

493 Karahisar serhaddi mütekâidi Kilis'te bulunan vakıf karyelerine su başlarının konulması ile ilgili Südde-i Saadete gönderilen emrin kim tarafından yazıldığıının bulunmasına dair.

Çerkes Pervâne çavuşa virildi. Fî 22 RA sene 5 (9 Haziran 1577)

Kara hisâr serhaddi mütekâidi Ahmed beğ Kilisde vâki' olan imâret evkâfi karyelerine su başılar konmayalar deyû tahrîri için Nûrullah nâm ademinle Südde-i Sa'âdetime bir hüküm irsâl eylemişsin imdi ol emr mukarrerdir anı yazan kimdir ve mukaddemâ kim yazdırmışdır cevabın ne ise vukû'-ı üzre 'arz olunmak emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda mukayyed olub ihmâl itmeyüb zikr olunan emri mukaddemâ kim yazdırmışdır ve yazan kimdir tamâm tetebbû' idüb dâhî yazanı bulub yarar ademine koşub Südde-i Sa'âdetime gönderesin ve bu bâbda cevabın ne idüğün yazub bildüresin.

[213]

494 Porto Hakimi Melik İdris'in bu bölgede yapmış olduğu vakıflara dair vakfiyesi.

Hâzâ kitâbunâ eş-şerîfu's-sâmî es-sultânî. ve hitâbunâel-münifü's-sâmî el-hâkânî. Lâ zâle nâfizen metâan fî eletrâfi ve el-eknâfi bi imdâdi imdâdi hafıyyi el-eltâfi erselnâ ilâ Cenâbi el-Kerîm el-Emîri el-Kebîrî el-Ekremî el-Efhamî el-Emhadiyyi el-erşediyyi el-ekmeliyyi evleviyyi el-hemmâmiyyi yensuru el-guzâtu ve el-mücâhidîn tazharu el-mülûk ve el-selâtîn. El-muhtassu bi mezîdi inâyeti el-meliki el-muîn Melik İdris el-Vâli yevme izin bi vilâyeti Orlova –edâmallahu Teâlâ sâdetehu ve encaha kasdehu yehdî selâmen cemilen ve senâen cezîlen ve yenhâ enkada ve salla kitâbeküm eş-şerîf ilâ süddetinâ et-tesdî elleti yetteciru ileyh es-selâtîn el-ızâm ve tefteciru bi intisâbihi el-haassîn el-kirâm an yedi

kasıdıküm fî el-emâsili ve ayân el-hâfi ve yüdekkıruhu ve tebettünü inde hazretinâ el- âliyyeti es-samiyyeti mâ mahbûbbihi min fatı el-mevâlâti ve şiddeti el-mesâfâti ve istidâiküm en yekûne esâse el-meveddeti benenâ müşeyyeden ve bünyânu el-muhabbeti ve es-sadâkati müekkeden ve yemurrû ahâliyyü diyariküm fî vilâyetinâ men şâe min el-vâridîn ve es-sâdirîn ve gayrihim min et-tâcirîn ve ez-zâiriîn hattâ basîren sebeben li kemâli el-vidâd ve bâisen li şiddeti el-ittisâl ve el-ittihâd ve mâadâ hazâ el- ... mezkûrât min bâki el-mültemisât kad bâne ve zahara ve ehâta ılmenâ eş-şerîf cemmen ve imten ve müfredâtu el-âhbâr keyfen ve kemâ fe li yekün malûmen ledeyküm ve mefhûmen beyne yedeyküm enne atâbinâ es-sâmiyyete el-hâkâniyyete ve ebvâbunâ el-âliyye es-sultâniyye mekşûfeten alâ vücûhi el-evliyâi ve el-adâi lâ meredde li men en-necâ ileyhâ min el-ehibbâi ve el-esdikâi ve kad verede ahkâmunâ eş-şerîfe ve evâmirunâ el-münîfeti ilâ hukkâmunâ el-hârisîni sakfi ? el-hudûd ve el-mütezzil ve el-hâfizîn li-cemîi el-mevâridi ve el-merâhil haysu lâ yemneûn vürûde et-tüccâr ve ez-zâiriîn ve lâ li yuhaccibûn li men erâde ed-duhûli fî el-memâliki el-mahrûsa min el-müminîn ve el-müsteminîn ve kad hayyara kâsıduküm el-mezbûr bi iltimâsiküm min cenâbinâ eş-şerîf en yutâ leküm el-aliyyetü el-müsemmât bi Kurân ve lâ yahfâ aleyküm ennehu leyse min kavâiden bâbunâ el-azâmetü ve ... ecdâdunâ el-kirâm enne yatû kıtaten min el-kılâ elleti kânet fî eydihim ve hıtvaten min el-arazî ve el-bukâ elleti sâret fî hükmihim ve yetevellûhâ ve levlâ hazâ en-nefzu dâlu el-müddeâ nifâzen lakinnâ vecedenâ el-ızâme ala el-... el-mezbûr fe el-vâcibu aleyküm inde vusûli kitabınâ eş-şerîf en-testemirrû ala zabtı el-memâliki elleti kânet tahte hükûmetiküm ve hıfzu el-hudûdi ve hırasetu civâri el-kâniyyeti fî hayzi vilâyetiküm ve tesav bi aksa el-mesâi ve ğâyetü el-ictihâd ala mâ hüve el-me'mûl ve el-murâdi ala intikâmi umûri el-fukarâi ve el-mesâkîn ve istikmâlu şuûni sâiri el-vâridîn ... li havlihi Teâlâ innemâ el-müminûne ihveten fe aslıhû beyne ahaveyküm ve hadisü Seyyidi el-enbiyâi aleyhi min es-salâvâti ez-kâehâ külle mümin ihvatün. Ve tekûnû müttefikîn maa ahâlii tilke el-bilâde ve el kurâ ve ellezîne kânû fî havâliküm min âmmeti er-reâyâ ve kâffeti el-berâya ve sairi el-ümerâi bi haysü yelzemu el-muhâremete ve el-mukâtelete hattâ izâsirtüm muhtâcîn ilâ el-imdâdi ve el-muâveneti ve el-istimdâdi ve el-makâsıd. Fe aleyküm el-alâm ilâ ümerâi tilke el-etrâf ve vülâtü minke el-havâlî ve el-eknâf fe yuînüküm ve minke ve ğâyetüel-bezl ve tesav aksa el-mesâi ve el-ictihâd ve yedfeû anküm ve an sâriri el-bilâdi bi ahseni el-ittifâk ve ecvedi el-ittihâd ve mazarrtti adâi ed-dîn ve mekri adâti eş-şer el-mübîn. Fallâhu Teâlâ nimel mevlâ ve nimel muîn.

[214]

495 Gönderilen hükmü şerif ile Akkirman'a hisareri, yardımcıları ve azebler yollanması hususuna dair.

Sultanoğlu Ahmede virildi. Fî 27 RA sene 5 (14 Haziran 1577)

Silistre beğine ve kâdîlarına ve Derviş çavuşa hüküm ki:

Bundan akdem hükm-i şerîfim gönderilüb hisâr eri ve 'azebler ile nâsırlar donadılıb Akkirmana varasız denilmişidi henüz gönderilmediği i'âm olunmağın bu bâbda mu'ateb olmuşuzdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim üzre aslâ ve kat'â te'hir itmeyüb fermân olunan nâsırları kifâyet mikdârı hisâr eri ve 'azeblerle donadub Akkirmana gönderesin ki varub Akkirmanda hassa reislerden Memi reis ile buluşalar ve ta'yîn olunan yörük su başları şimdiye değin varmadılar ise ademinle tenbîh eylesin ki mu'accelen irişüb varalar şöyleki yine ihmâl olunub emrim üzre gönderilicek eğer nâsırlardır eğer gayridir gönderilmeye aslâ ve kat'â 'özüünüz makbûl olmak ihtimâli yokdur ana göre mukayyed olub ihmalden hazer eylesin.

[215]

496 Portov Hakimi Melik İdris'in bu bölgede yapmış olduğu vakıflara dair vakfiyesi

Hâzâ kitâbunâ eş-şerîfü el-âlî es-sultânî ve hitâbunâ el-münifü's-sâmî el-hâkânî. – Enkadallahu ahkâmehu fî tüyessiri el-meâribi li kâffeti ahâlî el-meşâribi ve el-meğârib. Asdarnâhu ve erselnâ muntaviyen alâ ithâfî tahiyetin yuferrihu tayyibe zikrehâ fi ed-diyâri ve muhteviyen alâ ihdâi teslîmi bi neşrihâ meşâmmu el-aktâr ilâ el-cenâbi el-emîrî el-adalî el-kebîrî el-ekmelî el-ekremî el-emhadî el-ümahhamî el-erşedî el-müeyyedî bi nasri ğuzâtî el-müminîn. Zahîru kümâtu el-muvahhidîn. El-mahfûfu bi sunuffi avâtıfî el-meliki zi mülk ve et-takaddes el-hâkimü bi vilâyetihi Bornov. Yevmeizin Melik İdris –edâmallâhu Teâlâ sâdetehu- ve encaha ksdahu bi nehyi ileyh ve yuvazzıhu ve benâ ve yuksıhu vurûde kitabiküm alâ yedi kâsıdıküm. El-âyetü bi hâzâ el-cevâbi el-müstetâb. El-fâtihu minel-muvâlâti ahsenü el-ebvâb. El-hâc keteballahu selâmetetehu ve tüyessiru bi es-sürûri iâdetihi. Fe tenâvelnâ fazaznâ bi el-yemîn ve nazârnâ ilâ cevâhiri elfâzı elletî kâfet ed-derrü es-semîn ve fehemnâ cemîa mâ fîhi ve atlubnâ alâ külli necvîhi min arzı ihlâsı et-tariyye li süddetinâ. En-nesiyyeti ve el-mübâhâtu bi rivâyeti ehâdisi muvâlâtinâ el-hâlisâtü beyne mülûki tilke el-velâyâti sâliken mesâlike razıye havâturnâ mübâdiren li- el-ameli bi evâmirnâ ve tereddüdü el-kavâfil ve revâhılı et-tüccâri min el-berârî ve el-akfâr ve sâir ez-züvâri el-mütereddidîn fi el-bihâri bi el-ems ve ez-zamâninetin haysü bi işâi ve yahtaru ilâ Mısır min emsâri memâlikünâ

el-mahmiyyetü .... El-evtâr ve menaa keffe el-müdâfaatti min ez-zihâbi ve keffe yed el-mümânaati an iyâb ve nenedü el-bünyâni el-muvâlâti ve teyidi erkâni el-musâfât ve ğayrı zâlik min el-mültemisâti cismen ve imtâziâtu müfredâti el-ihbâr ledeynâ keyfen kemmen fe lâ yuhfâ aleyküm innâlâhe tebâreke ve Teâlâ li şâze uluvveküm lemmâ inâben min ledünhu sultânen bi nasri nasıran yenhacu ilâ mübâyenetünâ bi saltanati ez-zâhireti ve mutâbaatunâ bi el-hilâfeti el-bâhireti esâtır es-selâtın el-ızâmeti ve sanâdîdi el-havâkîn el-kirâm ve küllü min tavattun ve dârun fi haytihi hilâfetünâ el-behîmetü min memâliki eş-şerîf ve el-ğarb ve mesâliki es-silm ve el-harb fe lâ fâte vezâife şükri tilke en-nimâr el-celîleti ve âdâtu senâi bike illâ âlâi el-cezîleti basatuna cenaha el-udûl.

[217]

497 Kadı Mevlânâ Davud'un Südde-i Saadete mektup göndererek zeamet sahibi olan Muhammed'in ehli şenaat olması ve Müslümanların şikâyeti üzerine olduğu yerlerden alakasının kesilip Üsküp'e sürgün edilmesine dair.

Lokman çavuşa virildi. Fî 12 RA sene 985 (30 Mayıs 1577)

Ağrıboz beğine Atina ve Livâdiye kâdîsına hüküm ki:

Sen ki kâdîsın Salta (Salna) kâdîsı Mevlânâ Davud zîde-fazluhû ile Südde-i Sa'âdetime mektûb gönderüb kasaba-i Salta nâhiyesinde ze'âmete mutasarıf olan Muhammed nâm kimesne ehl-i şenâ'at ve müdde'i-i hamr gice ve gündüz Müslümânların evleri yanında envâ'i fisk ve fücürdan hâlî olmayub ahâliyi mahalli vesâyir Müslümânlar ızdırâbda ve muttasıl şekvâ olunub nice kerre muhakemeye getürdülüb men' olmuş iken memû' olmayub ziyâde te'addîsinden re'âyâ fukarâsı ızdırâbda olmuş idi kâdîları 'arz virüb ahire tevcîh olunmuş iken hâlen eşğada ba'zı kâdîlar ve alây beğinden 'arzlar alub gelmek üzere olduğımın ve mezbûrun ol vilâyetden def'i lâzım idüğün bildirmişsiz **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu husûsda mukayyed olub fi'il-vâki' mezbûr za'îmin 'arz olunduğu üzere fesâd ve şenâ'at ve müdde'i-i hamr olduğu sâbit olub ve ahâliyi mahalle ve re'âyâ halkı mezkûrdan müteneffir ile ol yerlerden 'alâkasın kat' idüb Üskübe sürgün eyleyüb varub teslim olunduğuna beğinden ve kâdîsından temessük aldırub Südde-i Sa'âdete gönderesin.

[217]

498 Ze'âmet sahibi Muhammed'in olduğu yerlerden alakasının kesilip Üsküp'e sürgün edilmesine dair.

Bu dâhî mezbûr çavuşa virildi. Fît-târihil-mezbûr

Bir sûreti:

Üsküb beği ve sâhildârına hüküm ki:

Mektûb gönderüb ilçin i'lâm itmegin mezkûrun ol yerlerde 'alâkasın kat' olunub Üskübe sürgün olmak emrim olmadı **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda anun gibi mezkûr za'îmi Üskübe sürgün getürdüklerinde mezkûru tahtı Üskübde iskân itdüresin.

[217]

499 Güherçilenin işlenmesi hususuna dair.

Sinân nâm kimesneye virildi. Fî 15 RA (2 Haziran)

Erzurum beğlerbeğisi ve defterdârına hüküm ki:

Ba'zı kimesneler güherçile husûsunda nâ-ehil iken mezbûr beği geçmek için asîtaneden bir tarikle dirliği geçtükleri i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda güherçile husûsunda istidâk da'va idenleri imtihân eyleyüb güherçilelerin getürdüb görüb fi'il-vâki' isnâd olub mu'ahhid olduğu güherçileyi bit-temâm işleyüb edâ itdükden sonra 'arz eylesiz ki şartı mücebince dirlik için emr-i hümâyunum virile itmâm olunmadın isnâddır deyû hilâf-ı vâki' 'arz itmekden ihtiyât eylesin.

YEVMÛL-CUM'A FÎ 13 RA SENE 985 (30 HAZİRAN 1577)

[218]

500 Şehrizol mühimmatının Zulkadriye'den tedârik edilmesi ve ne miktar gönderildiğinin temessükünün Südde-i Saadete getirilmesine dair.

Şemsi Paşa hazretlerine tâbi' Muhammed kethüdâya virildi.

Zulkadriye beğlerbeğisine hüküm ki:

Bundan akdem Şehrizol mühimmatı için vilâyet-i Zulkadiriyyeden bin mikdârı gönder tedârük idüb irsâl eylemen emrim olmuş idi henüz irsâl olunmadığı i'âm olunmağın **buyûrdûm** :

Vusûl buldukda te'hir eylemeyüb zikr olunan gönderi emr-i sâbıkım mücebince fermân olunduğu üzre 'alet-ta'cil tedârük ve ihzâr eyleyüb dâhî eslemeyüb mu'accelen Şehrizola irsâl ve isâl itdürüb ve varub ne mikdâr gönder vâsıl olduğun temessük getürdüb Südde-i Sa'âdetime gönderesin.

[218]

501 Boyacı Halil'in akçesinden Mirza çavuşun altı yüz filoriyi ve dört yüz altını senediyle göndermesi, iltizama dahil olan filori ve altının tahsil edilmesine dair.

Hızır çavuşa virildi. Fî 11 RA sene 5 (29 Mayıs 1577)

Mar'aş kâdîsına hüküm ki:

Bundan akdem Boyacı Halil nâm kimesnenin akçesinden Mirzâ çavuş bin filoriden altı yüz filorisin teslîm idüb dört yüz altunun senediyle gönderüb hâlen dört yüz filori-i mültezimler bir alur deyû nizâ' eyledükleri i'âm olundu imdi zikr olunan akçe sâbıkan getirülmüş akçedir şimdiki iltizâma dahl olmamağın **buyûrdûm ki**:

Vusûl buldukda zikr olunan altunu müstakilen tahsil ve irsâl eyleyüb anları dahl ve ta'arruz itdürmeyesin.

[218]

502 Nâiboğlu zimmetinde olan mâltî mîrînin alınması tenbih edilmesine rağmen ruhsat verilip İstanbul'a yollanmasının sebebi ve mâltî mîrînin emr edildiği şekilde alınıp alınmadığının sorgulanmasına dair.

Bu dâhî

Haleb defterdârına hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümâyunum gönderilüb sana Nâiboğlu zimmetinde olan mâltî mîrîyi alub kabz eylesen deyû muhkem tenbîh ve te'kid olmuş iken ihmâl idüb mezbûra ruhsat virüb Südde-i Sa'âdete göndermeği sebep nedir zimmetinde olan emvâlî mîrîyi bit-temâm alınub kabz olmağla mı ruhsat virilmişdir aslı nedir Südde-i Sa'âdetime ma'lûm olmak lazım olmağın **buyûrdûm ki**:

Vusûl buldukda fi'il-vâki' mezkûrun zimmetinde olan emvâl-ı mîrî emrim üzre kabz olunmuş mudur İstânbûla gelmeğe ruhsat virilmeğe sebep nedir emvâl-ı mîrî alınmadın ruhsat virüb ihmâl eylemeğe sebep ne olmuşdur aslı nedir 'alet-ta'cil cevâbın ne ise yazub 'arz eylesin.

[218]

503 Dergâh-ı Mu'allâm yeniçerisinin varisleri olmamasına rağmen otuz filori değerinde bir tüfengi Hızır isimli sipahiye verip, sipahinin geri vermemesine ve teftiş olunmasına dair.

Muhzır kâtibine virildi. Fî 12 S sene 5 (1 Mayıs 1577)

Ohri sancağı beğine ve kâdısına hüküm ki:

Dergâh-ı Mu'allâm yeniçerilerinden kazâ-i mezbûrda Pirsepe nâhiyesinde sâkin olan Aydın nâm yeniçerinin vârisleri olmamağın mîrîye 'âid olmuşken otuz filori kıymetlû bir tüfengin livâ-i mezbûr sipâhilerinden Hızır nâm sipâhi alub virmedüğü i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezbûru getürdüb teftiş eyleyüb göresin zikr olunan tüfenk mezkûr yeniçerinin ise hükmü şer'le sâbit ola mezbûra teslîm eyleyüb gönderesin 'inâd iderse yazub bildiresin.

[219]

504 Fas ve Merânkûş hakiminin adamı Hacı Ahmed'in Südde-i Saadete gelmesi ve hakkının Medine-i Münevvere kadısı olan Hüseyin tarafından alınıp, geri verilmesi için şer'le hükm olunmasına dair.

Küçük Halil çavuşa virildi. Fî 8 RA sene 5 (26 Mayıs 1577)

Mekke şerîfine nâme-i hümâyun ki cenâb-i emâret-me'ab Fas ve Merânkûş hakimi 'Abdumelik dâme-sırrahûnun hâlen Südde-i Sa'âdetime gelen ademisi Hacı Ahmed asitâne-i izzet âşiyânemize 'arz-i hâl gönderüb mukaddemâ Medîne-i Münevvere kâdısı olub hâlen şeyhül-haremil-muhterem olan akdâ kudâtil-müslimîn mevlânâ kâdî Hüseyin kendünün Mekke-i Mükerrerede olan mülk evinde ve bir habeş kulun cebren alduğun i'lâm idüb şer'le hakkın alıvirilmesin ricâ itmeğın ol bâbda kâbe-i mu'azzama kâdısına dâhî hükm-i şerifim gönderilmişdir gerekdir ki nâme-i hümâyunumuz vusûl buldukda zikr olunan ol kûl şer'le müşârün ileyhe hükm olunursa alıvirilmek bâbında sa'y-ı cemîliniz vücûda getürüle.

[219]

505 Fas ve Merânkûş hakimi Abdülmelik'in Südde-i Saadette olan adamı Hacı Ahmed'in hakkının Medine-i Münevvere kadısı tarafından zorla alınıp, hakkının şer'le geri verilmesine dair.

Bu dâhî

Mekke-i Mükerrreme kâdîsına hüküm ki:

Cenâb-i emâret-me'ab Fas ve Merânkûş hâkimi 'Abdülmelik dâme-sırrahûnun hâlen Südde-i Sa'âdetde olan ademisi Hacı Ahmed Dergâhı Mu'allâma 'arzi hâl sunub mukaddemâ Medîne-i Münevvere kâdîsı olub hâlen şeyhül-haremil-muhterem olan kâdî Hüseyin kendünün kâbe-i mu'azzamada olan mülk evinde ve bir habeş kulun cebren alduğun i'lâm idüb şer'le hak alvirilmek ricâ itmeğin ol bâbda cenâb-i emâret-me'ab Mekke şerîfi dâme-sırrahûya dâhî nâme-i hümayunum gönderilmiştir **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfimle vârdukda bir def'a şer'le fasl olunmayub üzerinden on beş yıl geçmemiş ise ihzâr-ı hakkı kılub hak üzre teftîş ve tefahhus idüb göresin 'arz olunduğu gibi ise bu bâbda emr-i şer'-i kavîm her ne ise icrâ idüb sâbit ve müteveccih olan hakkın hükm idüb alvirüb hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye iş itdürmeyesin.

[219]

506 Fas ve Merânkûş hakimi Abdülmelik dâme sırrahû tarafından kadırğa ile dergâhı mu'allâma gelen kâid Musa'nın ihtiyaçlarını akçesiyle tedarik etmesine dair.

Bu dâhî

Yalılarda vâki' olan kâdîlara hüküm ki:

Cenâb-i emâret-me'ab Fas ve Merânkûş hâkimi 'Abdülmelik dâme-sırrahû tarafından kâdîrğa ile Dergâh-ı Mu'allâma gelen kâid Mûsa edâ-i hidmet idüb gerü ol cânibe müteveccih olmağın **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfimle her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olursa akçesiyle me'külâtın vesâyir zahîresin tedârük idiviresin.

[220]

507 İstanbul'da sıkıntı yaşanmasından dolayı Çan yaylası ve Yeni-il'de bulunan koyunlardan İstanbul'a koyun yollanması ve deftere kayd edilmesine dair.

Hızır çavuşa virildi.

‘Ayıntâb sancağı beğine ve livâ-i mezbûr ve Yeni il kâdîlarına ve Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Hızır çavuşa hüküm ki:

İstânbûlda et bâbında müzâyaka olmağın livâ-i mezbûrda ve Çan yaylasında ve Yeni ilde bulunan koyunlardan İstânbûla koyun gönderülmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Varıcâk bu bâbda biz-zât mukayyed olub zikr olunan yerlerde bulunan koyunlardan icabına yarar erkek koyundan vâfir ve müstevfî koyun tedârük idüb dahî sâhibler veyâ vekilleri ile mahrûse-i mezbûreye gönderesün ki getirüb narh-ı rûzî üzre bey' idüb ashâbına ticâret hâsıl olub ve mahrûse-i mezbûrede et bâbında olan müzâyaka def' ola husus-u mezbûr mühimdir ana göre mukayyed olub ihmâl ve mesâhilden hazer eylesesün ve her birinizin taht-ı kazâsından ne mikdâr koyun gönderilürse defter idüb bildiresin ki anda geldikde ana göre talep oluna şöyle bilesün.

[220]

508 İstanbul zahiresi için koyun tedarik edilmesine dair.

Bu dâhî

Diyârbekir beğlerbeğisine hüküm ki:

İstânbûlda et bâbında müzâyaka olub bundan akdem Kürtün oğlu dimekle ma'rûf kimesneye İstânbûl zahîresiçün koyun getürmek üzre gedük tevcîh olunmuşdu henüz dâhî getürmemegiñ **buyûrdûm ki:**

Varıcâk mezkûru getürdüb dâhî te'hir ve terâhi itdürmeyüb müt'e'ahhid olduğı üzre İstânbûl zahîresiçün koyun gönderüb ihmâl ve mesâhil itdürmeyüb mu'accelen tedârük itdürüb göndermek bâbında ihtimâm eylesesün koyun husûsu mühimmattandır onat mukayyed olub ihmâlden hazer eylesesün.

[220]

509 Zamantu mahkemesi nâibi Abdusselâm'ın Müslümanlara şirret ve şekâvet etmesi üzerine görevden alınması ve Müslümanlara zulm edenlerin Kıbrıs'a gönderileceğine dair.

Rik'a sunan Nasuh'a virildi. Fî 5 RA 5 (23 Mayıs 1577)

Zamantu kâdîsına hüküm ki:

Zamantu mahkemesinde nâyib olan 'Abdusselâm hakkında rik'a sunulub şirret ve şekâvetle meşhûr olub Müslümanlara te'addîden hâlî olmaduğu i'lâm olunmağın miyâbetden ref' olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezkûra min-ba'd miyâbet itdürmeyüb emrim mûcebince miyâbetden ref' idesin ve bu hükm-i hümayunum sicill-i mahfûza kayd eyleyesün ki min-ba'd vâki' olan kuzât dâhî mazmun-u hümayunla 'amel idüb miyâbet itdürmeyeler şöyleki emrime muhâlif sonra bir tarikle sâbit olub Müslümanlara te'addî eyleye Kıbrısa gönderilür şöyle bilesün.

[220]

510 Zekiyye kalesi dizdârı olan Muhammed ağa nâm kimesnenin kalenin mîrî barutuna toprak karıştırıp satması, kale neferlerinin beratlarını ele geçirip kullanarak fesad ile kazanç sağlaması ve haps edilmesine dair.

Ademî Kâsıma virildi. Fî 8 RA sene 5 (26 Mayıs 1577)

Zekiyye beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Mevlânâ Basra kâdîsı sûret-i sicill gönderüb bundan emr-i şerîf vârid olub bil-fi'il Zekiyye kal'ası dizdârı olan Muhammed ağa nâm kimesne kal'a-i mezbûrda olan mîrî barutu ve finduğu satub akçesin bel' ve ketm itdüğü ve baruta toprak karışdırub dâhî ol tarikle barutu satub te'addî itdüğü ve kal'a neferinden ba'zısının berâtlarından isimlerin fekk idüb her ne aher kimesne yazdırub dahî bunun emsâlince fesâd olduğu i'lâm olunmağla ahvâli görülmek emr olunmağın hâlen Basra beğlerbeğisi olan Muhammed cânibinden husus-u mezbûr teftîş olundukda vech-i meşrûh üzre baruta toprak karışdırub ol tarikle barut akçesinden hayli nesne bel' itdüğü sâbit ve zâhir olduğundan mâ 'adâ 'arz olduğđu üzre zikr olunan berâtları fekk idüb telbîs ile gayri isimler yazdırub tezvîr itdüğü sübut ve zuhûr bulduğu i'lâm itmiş imdi mezbûra isnâd olunan husûslar vâki' ise habs olunub ahvâlin 'arz olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda fi'il-vâki' 'arz olduğđu üzre mezbûrun bel' ve ketm ve tezvîr ve telbîsin muhakkak ise kendüsün habs idüb ahvâlin vaz' idesin.

[221]

511 İstanbul zahiresi için lazım olan mevsim koyunlarının yollanmasına dair.

Koyun emînine virildi. Fî 5 RA sene 5 (23 Mayıs 1577)

Rûm ilinin sağ kol ve sol kolda vâki' olan kâdıflara hüküm ki:

Mahrûse-i İstânbûl zahîresiçün irsâli lâzım olan mevsim koyunları mu'accelen ihrâc ve irsâl olunmak mühim ve lâzım olmağın buyûrdûm ki:

Vârdukda bu bâbda her birinüz gereği gibi mukayyed olub taht-i kazânuzdan mahmiye-i mezbûra zahîresiçün ihrâcî lâzım olan mevsim koyunlarında te'hir ve tevâkud itmeyüb ihrâc idüb yarar teyitleriniz ile mu'accelen mahrûse-i mezbûreye irsâl eyleyesiz ihmâlden hazer eyleyesiz.

[221]

512 İstanbul zahiresi için koyun yollanması ve koyun eminden temessük alınmasına dair.

Hızır çavuşa virildi. Fî 5 RA sene 5 (23 Mayıs 1577)

Zulkadriye ve Yeni il kâdıflarına hüküm ki:

Mahrûse-i İstânbûlda et bâbında müzâyaka olub taht-ı kazânuzdan mahrûse-i mezbûre zahîresiçün koyun ihrâc olunub irsâl olunmak lâzım olmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda her birinüz mukayyed olub olıgeldüğü üzre taht-ı kazânuzdan mahrûse-i mezbûre zahîresiçün koyun ihrâc idüb sâhibleri veya vekilleri ile mu'accelen irsâl eyleyesiz ki sâhiblerine ticâret ve mahrûse-i mezbûra halkına sâhib-i ma'îşet hâsıl ola ve birbirinüzün taht-ı kazâsından ne mikdâr koyun ihrâc olunursa defter idüb bir sûretin mezbûrlar ile koyun emînine irsâl idüb getirüb teslîm eyledüklerine koyun eminden temessük talep eyleyesiz ki getirürken aher kasabât ve kurâ halkına koyun virilmek ihtimali olmaya.

[221]

513 Yukarı Cânib'e ve etrafına mukayyed olunması ve askerinin tenbih edilmesine dair.

Şemsi paşa hazretlerine tâbi' Muhammed kethüdâya virildi. Fî gurre RA sene 5 (19 Mayıs 1577)

Şehrizol beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Yukaru Cânibe müt'e'allık ba'zı ahbâr bildirmişsin her ne i'lâm eylemiş isen ma'lûm-i şerîfim olmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda min-ba'd dahî Yukaru Cânibin evzâ' ve etvârî ile mukayyed olub gaflet üzre olmyasın ve emr-i sâbık mûcebince 'askeri yoklayub muhkem tenbîh ve te'kid eylesesin ki her biri yât u yarağıyla hazır ve müheyyâ olalar amma Yukaru Cânibden nakzı 'ahd îcâb ider bir husûsu sâdır olmayınca bu cânibden dahl olunduğuna emrim yokdur serhadlerde olan ümerâya ve 'asâkire gereği gibi tenbîh eylesesin ki emr-i şerîfime muğayir ve mâ-beynde olan sulh ve salâha muhâlif Yukaru Cânibe müt'e'allık yerlere ve ademlerine dahl ve te'addî itmeyeler ba'det-tenbîh eslemiyanı yazub bildiresin ve Yukaru Cânibe yarar câsuslar gönderüb vâkıf ve muttalî' olduğun ahbâr-ı sahîhayı 'alet-tevâlî i'lâmdan hâlî olmayasın.

[222]

514 Habeş kalesi ağasının gönderdiği mektupta, kale müstahfızları ve azeblerinin aralarında Kızılbaş olması bunların teftiş edilip deftere kayd edilmesi ve durumlarının yazılarak bildirilmesine dair.

Mezkûr Maksûda virildi. Fî 27 S sene 5 (16 Mayıs 1577)

Erzurûm beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Habeş kal'ası ağası olan Maksûd mektûb gönderüb kal'a-i mezbûre müstahfızlarının ve 'azeblerinin aralarında yigirmi neferi Habeş ve ba'zısı şarkdan gelmiş tâ'ifeden olub her birbirinin hâlen Kızılbaş 'ammîsi ve dayısı olub zikr olunan yigirmi nefer hisâr eri cümlesin ihtilâl itmişdür deyû bildirmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb mezbûrun ahvâlin müşârün-ileyhe ağa ma'rifeti ile sâir hisâr erleri ve 'azebler mahzarlarında hak üzre teftîş ve tefahhus idüb göresin fi'il-vâki' ol mikdâr neferi Habeş tâ'ifesinden olub ve ba'zıları dahî şarkdan gelüb ihtilâl üzreler ise ol makûleleri 'alel-esâmî defter idüb ve ahvâllerin mufassalan yazub 'arz eylesesin sonra anlar hakkında emrim ne vechile sudûr iderse mûcebinle 'amel idesin.

[222]

515 Vâsıt beyi olan Muhammed'in divitkâr iken Köstentendil haracından zimmetinde bulunan akçelerin tahsil edilip yollanmasına dair.

Beğlerbeğinin kethüdâsı Hasana virildi. Fî gurre RA sene 5 (19 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine ve defterdârına hüküm ki:

Hâlen vâsıt beğ olan Muhammed mukaddemâ Südde-i Sa'âdetimde divitdâr iken Köstendil haracından yetmiş beş bin iki yüz yetmiş dokuz akçe vâriye(?) kâtibi iken bil-'ibâre ve kitâbetinden yüz altmış dört bin iki yüz elli akçe cümle zimmetinde iki yüz otuz bin beş yüz yigirmi dokuz akçe olub şimdiye değin irsâl itmâmınla gereği gibi mes-ûl olmuştur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hîr itmeyüb müşârün ileyhden meblâğ-ı mezbûru bî-kusûr cem' ve tahsîl eyleyüb der-kise idüb mühürleyüb gönderesün husus-u mezbûr mühimdir mûmâ-ileyhe te'allül ve bahâne itdürmeyesin.

[222]

516 Silivride bulunan imarete mütevellî olan Ahmed'in hazîneye imzalanıp yollanan muhasebesinin tekrar incelenmesini istemesi ve zimmetinde akçe varsa vakıf için tahsil edilmesine dair.

Mütevellî ademi Muhammede virildi. Fî 27 S sene 5 (16 Mayıs 1577)

Silivri kâdîsına ve müderrisine hüküm ki:

Sâbıkan Silivride vâki' olan 'imârete mütevellî olan Ahmed mektûb gönderüb merhûm Pir Muhammed Paşanın kasaba-i Silivride vâki' olan 'imâret-i evkâfına mütevellî olub evlâdı 'atikâdan 'Abdulcelîl nâm kimesne tevliyetim olub iki buçuk yıllık muhâsebem görülüb 'uhdemde nesne zuhûr itmeyüb biğayri hak tevliyetim alınub bana zulm olunduğu muhakkak olunmağın görülen muhasebelerum taleb eyledükde sâbıkan 976 cemâziyel-âhirinden 979 şa'bânı ğâyetine varınca üç yıl üç ay vakf-ı mezbûra mütevellî olub zaman-ı tevliyetimin muhâsabeleri görülüb imzâlanub hazîneye teslîm olunduktan sonra mâ-beynde üçü mütevellî ve beş yıl mürûr itdükden sonra evkâf-ı mezbûra mütevellîsi ile kâtibi mezbûrun gören muhâsabelerin tekrâr görelim böyleki bir nesne zuhûr ide deyû te'allül ve 'avk idüb bana külli hayf iderler istinâf merfû olub bir gün görüldükden sonra tekrâr görsün dimekle kâdir olmazlar deyû fetvâ-yı şerîf dahî virilmiştir bu husûs şer'-i şerîf ile görülüb te'addî olunmamağcün emr-i şerîf ricâsına 'arz eylemeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezkûrun bir def'a görülmeyen muhasâbelerin hak üzre teftiş idüb göresin mâl-ı vakıfdan zimmetinde şer'le nesne zâhir olub hüküm idüb bî-kusûr vakf için tahsîl eyleyesin.

[223]

517 Cezâyir-i Garb'da yeniçeri tayifesinden bazılarının, ağalarının ve ihtiyarlarının sözlerine itibar etmemeleri ve uyarılmalarına dair.

Müşârün ileyhin kethüdâsı ademi Ahmede virildi.

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine hüküm ki:

Ol cânibde umûr-u mu'azzamadan bir husûs vâki' oldukda yeniçeri tâ'ifesinden ba'zıları ağalarının ve ihtiyârlarının sözlerin ihtifâ itmeyüb âhiren hâric kelimât eyledükleri i'lâm olmağın **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda anun gibi ol cânibde umûr-u mu'azzamadan bir husûs vâki' oldukda her biri başka tedbîr ve tedârük ki kâdir ihtiyârlarının seferlerinde ihtifâ idüb her biri dîvânda ilerü gelüb nâ-sezâ kelimât eylemeyüb kemâl mertebe âdâb üzre olalar.

[223]

518 Yeniçerilerin hizmetleri karşılığında hak ettikleri terakkilerin verileceğine dair.

Bu dâhî

Müşârün-ileyhe hüküm ki:

Ol diyâr-ı celîl-il i'tibârda olan yeniçerî kullarım bir hizmet düşüb uğur-i hümâyunumda yoldaşlıkda bulduklarınca 'avâtîf-ı 'aliyye-i hüsrevânemden istikâklarına göre terakki-i 'inâyet olunıgelmişdir **buyûrdûm ki:**

Cezâyir-i garba dâhil olunmağın anun gibi yeniçerî kullarından ba'zıları gelüb terakki taleb iderler ise ağaların getürdüb inşallâh inâyet-i hak celb ve alayla berû vilâyetin fethi miyesser olursa ol zamanda uğur-u hümâyun nusret makrûnumda zuhûra gelen hizmetleri ve yoldaşlıkları mukâbelesinde müstehâk olanlara vech-u münâsib görüldüğü üzre terakkileri virilür deyû cevâb virüb kul tâ'ifesine teselliyet eyleyesün.

[223]

519 Karasu nehri üzerinde inşa edilen köprü ve yanındaki ormana köy kurulması ve ehli fesad ve haramzadenin kötülüklerinin def edilerek kurulan köyün kaç haneli olduğunun yazılıp bildirilmesine dair.

'Arz getiren Muhammed nâm kimesneye virildi.

Yenice-i Karasu kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüb taht-ı kazânda Karasu nâm nehr üzerinde binâ olunan köprinin öte başında hâlî yer ve ‘azîm orman olmağla ehl-i fesâd haram-zâdeler ayende ve ravendeden nice nefis telef olur deyû zikr olunan mahalde haymâneden bir karye kondirulub ve orman gelüb nizâ’-ı olmak lâzım idüğün bildirdüğün ecilden mahalli mezbûrda haymâneden bir karye kondirulub ve zikr olunan kat’ olunub mezâri’ olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim üzre bu bâbda gereği gibi mukayyed olub mahalli mezbûra kimesnenin yazılı ve mera’lusu olmıyan haymâneden dahî bir karye getirüb kondirub ve zikr olunan ormanı görüb mezâri’ idüb şenledüb haram-zâdenin fesâd ve şenâ’atin def’ idesin mezâri’ idüb şenledüb haram-zâdenin fesâd ve şenâ’atin def’ idesin ve ne vechile tedârük olunub ve kaç hânelü karye olduğun yazub bildüresün.

[224]

520 Kefe nâzırı olan beylerbeyi Mustafa’nın nezâreti zamanında fesadlık etmesi ve mühür kazdırıp zimmetine akçe geçirmesi hususuna dair.

Kırmızı atlas kise içine konulub gümüş kozalak ile mühürlenüb müşârün ileyhın çavuşu Hacı Ramazana virildi. Fî 12 RA sene 5 (30 Mayıs 1577)

Çerkes Giray hân hazretlerine nâme-i hümayun ki:

Vekâlet-i minnet-i asitân-ı devlet âşiyân ve sa’âdet ‘unvânımıza mektûb gönderüb muhâlasât meshûnun vârid olub sâbıkan Kefe nâzırı olan beğlerbeği Mustafa nezâreti zamânında sizin mührünüzü kazdırub yedi kıt’a telhîs tezkîreler yazub hazır harâcdan sizin nâmınıza akçe alub ve bir kimesnenin hassa haracdan yevmil on beş akçe vazîfesi vardır deyû telbîs ve tezvîri zâhir olmuş iken girû nezâreti mezbûreyi ba’zı şurûtla iltizâm eylemiş deyû istimâ’ olunub şöyleki zikr olunan nezâret mezbûra virilürse vilâyet halkının perâkende olmasına bâ’is olur deyû i’lâm olunmuş imdi mezbûrun bu makûle fesâdı olucak min-ba’d nezârete dâir zimmetinde gerekdir ki kadîmül-zamandan hânedân-ı saâdet âşiyân ve ‘adâlet mültemiz(?) olan ferzû muhabbet ve ihâs ve farz-ı müeddet ve ihtisâsınız muktezasınca dâyimâ bu makule dalâl pezîr olur umûr-u i’lâmdan hâlî olmayub mezkûra nezâret virilmek husûsunda aslâ haturunuza nesne hutur eylemeye.

[224]

521 *Mağosa'da inşa edilen câmi-i şerifenin cema'at toplandığında yerin dar olması ve yer yapılması hususuna dair.*

Mezkûr mütevellîye virildi.

Mağosada vâki' olan merhûm sultân mütevellîsi Lütfullâha hüküm ki:

Mektûb gönderüb nefs-i Mağosada binâ olunan câmi'-i şerîfde cemaat günün ile ikâmete halk cem' olub câmi'-i tar olub ziyâde tevsi'a muhtâc olduğun bildirdüğün ecilden kapu üstü ve iki cânibin tarra olmağla tevzî' olunmak emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda emrim üzre zikr olunan câmi'-i şerîfin kapu üstü ve iki cânibin tarra idüb tevzî' eylesün.

[224]

522 *Asilerin itaat etmelerinin sağlanması ve isyan edenlerin haklarından gelinmesine dair.*

Beğın ademi Hasan kethüdâya virildi. Fî 21 S sene 5 (10 Mayıs 1577)

Avlonya beği Mahmûd beğe hüküm ki:

Mektub gönderüb Fûrûş(?) 'âsîlerinin yarârı ve kilidi olan birkaç pâre karyeler ki nâmdar ve 'âsî karyelerdir sana karşı çıkub İlbasana dek varub emân dileyüb Yanya 'âsîlerine virilen bize dahî virilürse inşallâh sâyir cem' 'âsîleri getürdüb itâ'at idelim itâ'at itmiyenlere kendimiz ittihâd için soydan soya eminler virelim ve cümlemiz ol cânib önüne düşüb üzerlerine varalım gereği gibi haklarından gelem deyû te'ahhüd eyledikleri ecilden ol cânibe müteveccîh olub itâ'at eylemeyenler hakkında emr-i şerîfim ne vechile olduğun suvâl eylemişsin imdi mezkûrların hizmetlerinde güzeşte haraçların taleb eyleyüb virirlerse haklarından gelinmek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda mezkûrların üzerlerinde olan güzeşte harâcların mukaddemâ taleb eyleyüb cem' eylesin virmeyüb 'inâd ve muhâlefet idüb 'isyân-ı izhâr iderlerse ol 'asl itâ'at eylemeyüb 'isyân idenlerin haklarından gelesin amma bu bahâne ile kendü hallerinde olanlara dahl olunmaktan ziyâde hazer eyleyüb emr-i şerîfime muhâlif iş olmakdan hazer idesin.

[225]

523 *Bedehşân hakiminin geri dönerken geçtiği güzergahlardan korunarak vilâyetine sağ salim ulaştırılmasına dair.*

Hızır çavuşa virildi. Fî 11 RA sene 985 (29 Mayıs 1577)

Bir sûreti ‘aynî ile yazılıb tekrâr Mustafa çavuşa virildi. Fî 3 Rebî-ul âhir sene 985 (20 Haziran 1577)

Müşârün-ileyhin bu husûs için teklîfi gelmedi

Şâm ve Bağdâd ve Şehrizol beğlerbeğilerine hüküm ki:

Mukaddemâ Bedehşân hâkimi olan cenâb-i emâret-me’ab rif’at iktisâb melikül-fa’âl Sultân Süleymân Mirza dâmet-me’âlihîninün ‘inâyet-i rabbânî karîn-i hâkânî ve hidâyet-i hamdânî rehîn-i emâni olub hacca mürûru edâ idüb hâlen Şâm-ı dârüs-selâma dahl olub girû vilâyetine teveccüh ve ‘azîmet idüb ol bâbda emr-i hümâyunum taleb itdüğün sen ki Şâm beğlerbeğisin i’lâm eylemişsin imdi bundan akdem müşârün-ileyhe bu bâbda nişân-i hümâyunum dahî gönderilmişdi **buyûrdûm ki:**

Mûmâ-ileyh her kangınızın taht-i hükûmetine dâhil olub kifâyet mikdârı ademler koşub emin ve sâlim birbirinize ulaştırub memleket ve vilâyetine marzi’üz-zahîr teveccüh ve ‘azîmet itdüresin.

[225]

524 Kazvin’den gelen casusların kimler olduğunun belirlenmesine dair.

Kethüdâsı Rüsteme virildi. Fî 12 RA sene 5 (30 Mayıs 1577)

Van beğlerbeğisine hüküm ki:

Mektûb gönderüb Kazvinden cäsûslar gelüb Yukaru Cânibden suvâl olundukda varan beğlerine ve sultanlarına ve ‘askerine icâzet virmeyüb ulakların ta’yîn itmeyüb saraydan te’ahhüd itdürmek üzre olduğun ve İbrahim Mirzayı katl itdükden sonra Sîsanda hâkim olan Bedî’üz-zamân nâm karındaşı haber aldıkda tevakkuf itmeyüb Kandehara gidüb karındaşı oğullarına vârdukda andan Kandehar ile Kamistân(?) mabeyninde bir tâ’ife vardır Hizândirler Sahra Nişin hayli tâ’ifedir anların içine girüb hayli ızdırâbı olduğun haber virüb ve gelen tüccâr tâ’ifesi dahî bunların haberine mutâbık cevâb virdüklerini ve bundan gayri dahî her kim i’lâm etmiş isen ‘ilmi şerîfim muhît olmuş idi **buyûrdûm ki:**

Vârdukda min-ba’d dahî ol cânibden gelen eğer cäsûs tâ’ifesidir ve eğer tüccârdır ve bil cümle ayende ve ravendeden alınan ahbâr-ı sahîhayı ‘alet-tevâli i’lâm itmekden hâlî olmayasın.

[225]

525 Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Ahmed çavuşun Rıdvân isimli kimsenin fesadını şer'le sureti sicil ettirip dergâh-ı mu'allâma yollamasına dair.

Ademisine virildi. Fî 26 RA sene 5 (13 Haziran 1577)

Mihaliç kâdîsına hüküm ki:

Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Ahmed çavuş zide-kadrehûnun'abd-i memlûk-i olub bundan akdem taht-ı kazânda fesâd ve şenâ'ate zuhûr iden Rıdvân nâm kulunun itdüğü fesâdı şer'le sübût bulduğu üzre sicill olunub sûret-i sicill ile Dergâh-ı Mu'allâma gönderilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim üzre mezbûrun itdüğü fesâd ve şenâ'ati sicil idüb ve kendüye kayd û bend ile yarar ademlere koşub gönderdüğün ademlere muhkem tenbîh ve te'kid idesin ki bu bâbda 'ubûdiyet itdürmekden hazer idesin.

[226]

526 Rakka sancağı reayasından olan kabile kethüdalarının eşkıyalık faaliyetleri ve haklarından gelinmesine dair.

Beğlerbeğinin ademine virildi.

Haleb beğlerbeğisine ve Kilîs ve Bâlîs kâdîlarına hüküm ki:

Bâlîs sancağı beği Hüseyin mektûb gönderüb Fırat suyunun öte yakasında Rakka sancağı re'âyâsından Beni 'Asîr kabilesi kethüdâlarından Şâhir ve Serhân ve Hilan ve diğer Kara Şâhir ve Bedir ve 'Osman ve Seyyâle vesâyir cemâ'atlerinden dört yüz nefer mikdârı yaraklu adem ile iki yarakın kaldırub Fırat suyun için Bâlîs sancağına tâbi' olub Fıratın berû cânibinde karye-i Menbiç kurbünde Su'ûdiye nâm mevzî'de sâkin olan 'Arikan kabîlesin alet-i cerhle basub otuz beş nefer ademlerin mecrûh ve on neferden ziyâdesin katl idüb ve sekiz 'avret ile altı sağır evlâtların nâ bedîd idüb otuz dört ve otuz dört at ve iki yüz altmış beş öküz ve seksen merkeb ve yedi yüz keçi ve bir arab kul ve seksen beş kara adem ve bî-nihâye esbâb ve erzâkları ğaret eyleyüb ve otuz altı 'avretlerin soyub cümle esbâbların alub ziyâde zulm ve hayf eylemişlerdir deyû bildirmeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb zikr olunan ehl-i fesâdı her ne tarikle mümkün ise hüsn-i tedbîr ve tedârükle cümlesin ele götürüb dahi içlerinden katl-i nüfûs ve ğareti emvâl idenleri

ba'des-sübût şer'le haklarından gelesin ki sâyir eşkıyâya mûcib-i ibret ola ve ashâbına dahî şer'le sâbit ve müteveccîh olan hakların hükm idüb bî-kusûr alıviresin ve Rakka beğine müekked mektûb ve adem gönderüb muhkem tenbîh ve te'kid eylesin ki zikr olunan ... gereği gibi zabt idüb aher toprağa varmağa komayub kimesnenin malına ve canına mezkûrlardan zarar ve gezend irişmekden ziyâde hazer idesin.

[226]

527 Ehl-i fesad ve eşkıyaya ruhsat verilmemesi ve haklarından gelinmesine dair.

Diyarbekir beğlerbeğisine hüküm ki:

Bâlîs sancağı beği Hüseyin mektûb gönderüb iyi ahire zulm ve hayf eylemişlerdir deyû bildirmeğin ele getirilüb haklarından gelinmesiçün Haleb beğlerbeğisine ve Kilîs ve Balis kâdîlarına emr-i hümâyunum gönderilmişdür **buyûrdûm ki:**

Vârdukda anun gibi zikr olunan ehl-i fesâd ol cânibe varırlar ise te'hir itmeyüb cümlesin hüsn-i tedbîr ve tedârükle ele getirüb dahî içlerinden katl-i nüfûs ve ğâret-i emvâl idüb ehl-i fesâd olanlarının ba'des-sübût kâdî ma'rifeti ile şer'le haklarından gelüb ehl-i fesâda ve eşkıyâya aslâ ruhsat virmeyüb ve ğâret eyledükleri emvâl ve esbâbı ve tavarları zâyi' ve telef itdürmeyüb muhkem zabt idüb ashâbı gelüb taleb idüb şer'le isbât iderse teslîm eylesin amma bu bahâne ile kendü hâlinde olanlara dahl ve te'addî olunmak ihtimâli olmaya.

[227]

528 Mısır ümerasından Mustafa dâme izzuhûnun üç yıl hizmeti olmasından Mısır emir-i haclığı alması ve hacıları korumasına dair.

Mîr-i haccın ademine virildi.

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki:

Mısır ümerasından Mustafa dâme-‘izzuhû Mısır hazînesiyle gelüb hizmetde bulunmağın üç yıla değin Mısır emir-i haclığı müşârün ileyhe tevcîh olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Emir-i haclık hizmetinde emrim mücebince üç yıla değin müşârün-ileyhe edâ itdürüb ve emir-i haclığına müte'allık olan levâzım ve mühimmât her ne ise sâyir emir-i hacclara tedârük olunduğu üzre buna dahî tedârük ve ihzâr itdürüb bir nesneye müzâyaka çekdirmeyüb

hüccâcı ... her sene eyyâm-ı sa'âdet encâmında düstûr-i hâl ve ferâğ-ı bâl ile varub gelmeleri bâbında envâ'-i sa'y ve ihtimâmın vücûda getüresin.

[227]

529 *Ankara sancağında tımara mutasarrıf olan Gâzi oğullarının Südde-i Saadete gelerek hasımları ile mahkeme olunmasına dair.*

Beğın kethüdâsı Muhammede virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Ankara beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Ankara sancağında tımâra mutasarrıf olan Gazi oğulları Mustafa ve Lütfi ve Sıddık ve Derviş nâm kimesnelerin Asitâne-i Sa'âdetimde ba'zı hasımları olmağın mezbûrlar Südde-i Sa'âdetime gelüb hasımlarıyla murâfa'a olmak lâzım olduğu ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb mezbûrları getürdüb gereği gibi tenbîh ve te'kid eylesin ki eğletmeyüb mu'accelen Dergâh-ı Mu'allâma gelüb hasımlarıyla murâfa'a olalar şöyleki ba'det-tenbîh eslemeyüb gelmekde ihmâlleri ola tımârları alınub ahire virilmek mukarrerdir ana göre mütenebbîh olub mu'accelen gelmek üzre olalar.

[227]

530 *İlbasan kazasından Hatib Muhammed'in avâriz akçesinden zimmetine geçirmesi ve teftiş edilerek huzura getirilmesine dair.*

Kapu ağası hazretlerine hidmet iden kapucu Mustafaya virildi. Fî 3 RA sene 5 (21 Mayıs 1577)

İlbasân beği Bâyezid beğe ve Belgrad kâdîsına hüküm ki:

Hâlen İlbasân kazâsından ma'zûl olan mevlânâ Hüssam zîde-kadrehû adem gönderüb bundan akdem İşpara(?) kâdîsı iken 'avâriz akçesinden yüz bin mikdârı akçe bel' ve ketm itmişdir deyû İlbasân kazâsından hatib Muhammed nâm kimesne teftîşin yüz bin akçeye iltizâm idüb gelüb mübâşeret itmelü oldukda mezbûra küfelâ bulunmadığı ecilden ahvâli görülmeyüb ba'dehû iki def'a husûsu mezbûr görülmek için emr-i şerîf ihrâcı olunub mezbûr hatib bundan akdem bu husûs için tutulub habs olunmuşken bir tarikle habsden dahî firâr itdüğün bildirüb kendünün ahvâli teftîşde olunub yerlü yerinden görölüb 'avk ve te'hir olunmamak için hükm-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mevlânâyı mûmâ ileyhın ihdâsın bî-ğaraz Müslümânlar mahzarlarında tamâm-ı hak üzre teftîş ve tefahhus idüb göresin fi'il-vâki' avâriz akçesinden ol mikdâr nesne bel' ve ketm itmiş midir nicedir ve hatîb-i mezbûrun şimdiye değin 'avk ve te'hir idüb sûrete gelmedüğüne sebep nedir bit-temâm ma'lûm alınub vukû'-ı üzre mufassalan yazub 'arz idesin hatib-i mezbûr hazır değıldir deyû ahvâlin 'avk ve te'hir olunmakdan hazer idesin.

[228]

531 Göç eden halkın buldukları yere göre avârizını vermesine dair.

Mahmûd kethüdâ ademi Ahmede virildi.

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine ve kâdîsına hüküm ki:

Etrafda olan re'âyâdan ba'zıları kadîmî sâkin oldukları yerlerinden kalkub kimi şehirde ve kimi aher yerlerde mütemekkîn olmağla vâki' olan 'avârizları virmeğın te'allül ve nizâ' eyledükleri i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfim vusûl buldukda ol makûle re'âyânın ahvâllerin hak üzre teftîş idüb göresin 'arz olunduğu gibi ise on yıldan berûde göçenleri girû kadîmî yerlerine göçürüb mütemekkîn itdirüb vâki' olan 'avârizların ol yerde cârî olan 'âhid ve kânun üzre edâ itdüresin on yıldan ziyâde sâkin olanları göçürmek olmaz eğer şehirdedir ve eğer aher yerededir vâki' olan 'avârizların hâlen oturdukları yerde edâ itdüresin.

[228]

532 Yeniçeri tayifesinin eziyet ve işkence etmesi, emr-i şerife aykırı davrandıklarından haklarında lazım gelenin yapılmasına dair.

Bu dahî

Cezâyir-i garb beğlerbeğisine ve kâdîsına hüküm ki:

Şehürlü ve gönüllü tâ'ifesi birbirine şetm idüb veyâhut yoluna giderken birbirine tokundukda yeniçeri tâ'ifesi ilerü gelüb elini katl ideriz veyâhut elin kat' eyleriz deyû hilâf-ı şer'-i şerîf evzâ' ve etvâr zuhûr idüb ve bu tarîkle şimdüye değin nice kimesneleri ocağa yakub ve nicesin nâ hak yire katl eyledükleri istimâ' olundu imdi ehl-i İslâmdan olanlar hak celle ve te'âlâ emrine ve risâlet penâhın şeri'atine ve ûlül-emre itâ'at ve imtisa' eylemek vâcib ve lâzım bilâ-farz-ı ayndur bir kimesne bî-hasbiş-şer' iş-şerîf celb ve siyâset veyâ kat'-ı 'uzva müstehâk olunmayunca anu katl itmek ve elin kesmek ve bunların emsâli 'ukûbet ve işkence

eylemek hilâf-ı şer'-i şerîfdir eyyâm-ı 'adâlet encâmında bir ferde hilâf-ı şer' ve kânûn zulm ve te'addî olunduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu husûsa dâ'imâ mukayyed olub anun gibi bu makûle bir husûs vâki' olub şer'le siyâset veyâ kat'-ı 'uzvu lâzım gelmez iken yeniçeri kullarım hücûm idüb elbettebiz bunu katl ideriz deyû hengâme iderler ise ağaların ve ihtiyârların getürdüb yeniçeri kulların muvâcelerinde bu hükm-i hümâyunumu okundurub herbirini emr-i şer'-i şerîfe itâ'at ve inkiyâd itdürdüb ol hücûm itdükleri kimesneye şer'le ne lâzım gelür ise anı icrâ itdürüb hilâf-ı şer' ve kânûn kimesneye iş itdürmeyesin.

[229]

533 Tımışvar hazinesinden Budun masrafı için gönderilen mal verildikren sonra kalan malın tahsil edilip, muhasebe defterlerine kaydedilerek Südde-i Saadete yollanmasına dair.

Hasan çavuşa virildi.

Tımışvâr beğlerbeğisine ve Tımışvâr defterdârı 'Aliye hüküm ki:

Vilâyet-i Tımışvâr hazînesinden mâ takaddümden Budun masrafı için virilü gelen mâl bit-temâm virildikden sonra bâkî kalub kadîmden Asitâne-i Sa'âdetime gönderilü gelen hızâne-i 'âmirem ma'a ziyâde ber vechi isti'câl cem' ve tahsîl olunub senki defterdârsın hızâne-i 'âmirem ve muhâsebe defterleriyle Südde-i Sa'âdetime gelüb gitmen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Hasan çavuş vârdukda sen ki beğlerbeğisin asla te'hîr ve tevakkuf etmeyüb hızâne-i Tımışvârdan Budun cânibine virilü gelen mâl masrafın bit-temâm teslim ve edâ olunduktan sonra bâkî kalan hızâne-i 'âmiremi müşârün-ileyh defterdârıma ber vechi isti'câl kadîmden gönderilü gelenden ziyâde cem' ve tahsîl itdürüb hızâne-i mezbûra ve muhâsebe defterleriyle ma'an göndermek babında envâ'i-i mesâ'i-i cemîlin vücûda getüresin husûsu mezbûr mühimmattandır gereği gibi mukayyed olub bâb-ı ikdâm ve ihtimâmında dakîka fevt itmiyesin.

[229]

534 Tırhala beyi Veli dâme izzuhûnun adamlarından birinin Yahudi oğlanı katletmesi, emr-i şer'inin uygulanması ve fesada ruhsat verilmemesine dair.

Yehudâ nâm Yahudiye virildi.

Selânik kâdîsına hüküm ki:

Mektûb gönderüb Tırhala beği Veli dâme-‘izzuhu ademlerinden bir kimesne bir Yahudi oğlanın salma ile çenesine urub katl eyledüğü şer’le sâbit olub elinde tîmâr emrim vardır dimekle icrâ-i şer’ olunmaduğun bildirdüğün ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda fi’il-vâki’ arz eyledüğün üzre katl eyledüğü şer’le sâbit olmuş ise muktezâyı emr-i şer’-i kavîm her ne ise icrâ idüb yerine koyub ehl-i fesâda aslâ ruhsat virmiyessin.

[229]

535 Preveze kalesi topçularının kendi havalarında olup ticaret yaptıkları ve kale muhafazasında olmamalarına dair.

Kal’a topçuları bölük başlarından İlyâsa virildi.

Yanya beğine hüküm ki:

Mektûb gönderüb kal’a-i Preveze topçularının ba’zı ticaretde kendü hevâsında olub kal’a hıfzında olmadukların dizdârı i’lâm eyledüğün bildirmişsin îmdî **buyûrdûm ki:**

Vârdukda kal’a-i mezbûre topçularına muhkem tenbîh ve te’kid eylesin ki kimesne kal’adan taşra ticâretin ve kendü hevâlerinde olmayub kal’a hizmetinde olalar ba’det-tenbîh ve mütenebbih olmıyanları yazub bildüresin.

[230]

536 Mısır hac emîni Mustafa’nın hacca gidenlerin hakları için Mısır’a tabi olmasını ve hacuların hac emiri tasarrufunda olduğunu bildirmesine dair.

Mîr-i haccın ademi Mustafaya virildi. Fî 26 S sene 5 (15 Mayıs 1577)

Mısır beğlerbeğisine hüküm ki:

Mısır emîri hacc-ı Mustafa adem gönderüb hüccâca mütê’allık haklar için Mısır’a tâbi kılınub kâşifliği şimdiye değin emîri hacc olanların tasarruflarında olduğun bildürdi kendünün dahî emîri hacc oldukça tasarrufunda olması bâbında emr-i hümâyunum taleb itmeğın **buyûrdûm ki:**

Göresin zikr olunan kâşiflik müşârün ileyhden mukaddem olan emîri hacclara virilügelmiş ise mûmâ ileyhe dahî virüb madem ki emîri hacc evvelâ olıgeldüğü üzre tasarruf itdüresin.

[230]

537 Alâşehir nâibi Ahmed nâibin fukaraya zulm edip akçelerini alması ve kimlere zulm ettiğinin yazıp bildirilmesine dair.

Rik'a sunan kimesneye virildi. Fî 12 RA sene 5 (30 Mayıs 1577)

Anadolu beğlerbeğisine ve Alâşehir kâdîsına hüküm ki:

Rikâb-ı hümayunuma rik'a sunulub Alâşehir nâibi Ahmed nâib beş on nefer atlu ile mezâri'a girüb makarr muhâbâ re'âyânın resim virenlerin vesâyir zimmetlerün alduğundan üzerlerine şer'le nesne sâbit olmadın gayri vâki' husûs isnâd idüb celb ve ahz idüb mübâlağa akçelerün alub fukaraya te'addî eyleyüb ve nâm kimesneye dahî bize da'vâyı nâyibe istimâ' itdürmem kadıya varırım didüğü için iki def'a döğüb muhkem te'addî eyledüğü i'lâm olunmağın mezkûrun ahvâlin şer'le teftîş eyleyüb göresin kâdîya 'arz olunduğu gibi olub zulm ve te'addîsi var ise üzerinde şer'le sübût bulan hukûku bî-kusûr ashâbına alıvirdükden sonra ne makûle zulm ve te'addî eyleyüb kime ne eyledüğün ve arasında ne asl hukûk sâbit olursa yazub bildüresin.

[230]

538 Aksaray'da bulunan mukâta'attan tahsil olunan mâl-ı mîrînin âcilen Südde-i Saadete gönderilmesine dair.

Çerkes Pervâne çavuşa virildi. Fî 22 RA sene 985 (9 Haziran 1577)

Aksaray kâdîsı olub müfettiş mukâta'atı olan Mevlânâ Nûh dâme-fazluhûya ve Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Hasan çavuşa hüküm ki:

Taht-ı nezâretinizde vâki' olan mukâta'atdan tahsîl olunan mâl-ı mîrînin mu'accelen Südde-i Sa'âdetime irsâl ve îsâli mühimmâtdan olmağın mukâta'at-i mezbûreden şimdiye değin cem' ve tahsîl eyledüğünüz hazineyi te'hir itmeyüb yarar ademler ile Südde-i Sa'âdetime irsâl eyleyüb kendünüz kemâ kân bakayâ tahsilinde olmanız emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda gereği gibi mukayyed olub dahî cem' ve tahsîl eyledüğünüz hazineyi emrim mücebince yarar ademler ile Südde-i Sa'âdetime irsâl ve îsâl idüb dahî kendüleri kemâ-kân bakayânın cem' ve tahsîlinde olalar.

[231]

539 Mısır'a tayin olunan ulak bargirlerinin zayıf olması ve emr-i şerifle gönderilen ulak bargirlerinin dışında kimseye menzil verilmemesi hususuna dair.

Cemâleddîn nâm 'araba virildi. Fî 13 RA sene 5 (31 Mayıs 1577)

Mağribül-Mısriyye kâdisına hüküm ki:

Hâliyen taht-ı kazândan Menûfiye nâm karye ahâlisi adem gönderüb emr-i şerifle ulak bargiri meslegüne ta'yîn olunub emr-i hümâyunumla varub gelen ulaklara bargir ihzâr idegelmişler iken ümenâ tâ'ifesi karyelerine geldüklerinde kendüleri ve ademleri ulak bargirlerine bütün etrâf ve civârına murâdı oldukları yerlere gelmekle bargirler zebûn olub emr-i şerifle ulak geldikde bargirler za'îf bulunmağla maslahat 'avk olmak lâzım gelür deyû şekvâ itdükleri ecilden min-ba'd emr-i şerîfimle varan ulakdan gayri bir ferde menzil bargiri virilmemesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfimle vardukların bu bâbda gereği gibi mukayyed olub min-ba'd ulak bargirine elinde emr-i şerîf olmayandan mâ'adâ bir ferde ulak ve menzil bargiri virdirmeyüb emr-i şerîfe müğâyir kimesneye te'allül ve nizâ' itdürmeyesin memnû' olmayanı yazub 'arz eylesün.

[231]

540 Şehrizol cânibinde neferlerin ulûfelerinin tamam verilmesi ve kimseden akçe alınmamasına dair.

Bağdad beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Şehrizol kolu cânibinde Südde-i Sa'âdetime 'arz-ı hâl sunulub her 'ulûfe tevzî' olunmalu oldukda Bağdâd mukâta'acısı ve rûznâmecisi ve defterdâr kâtibleri ve senün kâtiblerün külli akçelerin alub te'addî eyledükleri i'lâm eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda mezkûrlara muhkem tenbîh ve te'kid eylesün ki kul mevâcibin virilü oldukların aslâ kimesneden akçe almayub her neferin 'ulûfesin tamâm virüb anun virmeyüb akçelerin almayalar ba'det-tenbîh eslemeyüb tekrâr akçelerin alursa yazub 'arz eylesün.

[231]

541 Asitâne-i Saadete gelen Lehiye kralı adamlarının Dubrovnik gemisi ile gelip Dubrovnike gitmek istemelerine mani olunmaması için hükm-i şerif taleb etmelerine dair.

İskenderiye beğine hüküm ki:

Hâlen Lehiye kralı ademlerinden olub Asitâne-i Sa'âdetime ba'zı mesâlih için gelen Kılıkış-ı câlib ve Şurin nâm kâfirler hâlen İskenderiyeye gemi ile gitmek ve andan Kuds-i şerîfe varub geldiğin Dubrovnik gemisi ile Dubrovnik'e varmak murâd idinüb anun gibi kimesne gitmek istediklerinde mâni' olmamak bâbında hükm-i şerîfim taleb eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda anun gibi mezkûrlar Kuds-i şerîfden gelüb Dubrovnik gemisi ile Dubrovnik'e gitmek istediklerinde mâni' olmaya memnû' olan metâ' alub gitmelerine emrim yokdur aldurmıyasın.

[232]

542 Bağ ve bahçesi olanların rençber gemicilerine ham meyve satışı yapmamalarının emr edilmesine dair.

Kite ve Karamürsel ve Yalakabad İznikmid kâdîlarına hüküm ki:

Hâlen taht-i kazânuзда bağ ve bahçesi olan kimesneler ham meyvelerin henüz dahî irişmeden varan rençber gemilerine satub hâlen mahrûse-i İstânbûla gelen meyve anla kâbil olmayub hâm getirür deyû muhtesib tarafından i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Varıcak bu bâbda her birinüz taht-i kazânuza biz-zât mukayyed olub bağ ve bahçe haslarına muhkem tenbîh ve te'kid eyleyesüz ki meyvelerin her kangı kemâliyle irişüb satılukdan kurutmadın gemicilere satdurmayub ve düşürtülmeyüb men' ve def' eyleyesin memnû' olmıyanları isimleriyle yazub bildiresin ki hilâf-ı emr iş idenlerin haklarından gelüne bu bâbda onat mukayyed olub ihmâlden hazer idesin.

[232]

543 İstanbul zahiresi için gelen kırçan koyunlarının acilen gönderilmesine dair.

Ahmed çavuşa virildi. Fî 22 RA sene 985 (9 Haziran 1577)

Edirne ve çevresi ve Berğosa(Burğos) varınca yol üzerinde olan kâdîlara hüküm ki:

Mahrûse-i İstânbûla zahîre için gelen kırçân koyunu ol cânibden gelmiş iken mu'accelen irsâl olunmayub ol câniblerde eğlendirildiği i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir ve tevakkuf itmeyüb mahmiye-i mezbûreye zahire için taht-i kazânuza kırçân koyunundan ne mikdâr koyun gelmiş ise mu'accelen irsâl eyleyesiz ihmâlden hazer eyleyesiz.

[232]

544 İstanbul zahiresi için ne miktar koyun ve sığır alındığının Südde-i Saadete yazılarak bildirilmesine dair.

Bu dahî

Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Mahmûd çavuşa hüküm ki:

Mahrûse-i İstânbulî zahîre için şimdiye dek ol câniblerden ne mikdâr koyun ve sığır alınmışdur Südde-i Sa'âdetime 'arz olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim üzre şimdiye dek ol cânibden ne mikdâr koyun ve sığır geçmiş ise yazub bildiresün.

[233]

545 Budun'da vaki olan havassı hümâyun bakayâsının tahsil edilmesine dair.

Kâsım beğın kethüdâsı Hüseyine virildi. Fî 15 RA sene 5 (2 Haziran 1577)

Vezîr Mustafa Paşaya hüküm ki:

Hâlen Mohaç sancağı beği olub hızzâne-i 'âmiremin Budun cânibi defterdârı olan Kâsım cânibinden 'arz olunduğu vilâyet-i Budunda vâki' olan havvâss-ı hümâyunum bakayâsından ümenâ ve 'ummâ 'uhdesinde hayli eski bakayâ olub edâsında te'allül iderler imiş anun gibi müşârün ileyh vech-i meşrûh üzre olan bakayâyı cem' ve tahsîl itmek murâd iderken sen dâhî mu'âvenet itmen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda onat mukayyed olub emrim üzre havvâss-ı hümâyunum bakayâsından her kimde ne mikdâr bâkî var ise tahsîli bâbında envâ'i cidde ve ihtimâm idüb zuhûra götürüb kimesne 'uhdesinde bir akçe ve bir habbe kodurmıyasın.

[233]

546 Budun'da tahriri yapılmayan işlerin ne sebeple mâl-ı mîrînin artmasına engel olduğuna dair.

Bu dâhî

Müşârün-ileyhe hüküm ki:

Hâlen Mohaç sancağı beği olub hızâne-i ‘âmiremin Budun cânibi defterdârı olan Kâsım cânibden şöyle ‘arz olunduğu vilâyet-i mezbûrede ba’zı tahrîri lâzım ve mühimmi mevâd olub tahrîr olunmak re’âyâyâ tâbi’ olub ve mâl-ı mîrînin tevfir ve teksire ne sebep imiş **buyûrdûm ki:**

Vârdukda vilâyet-i mezbûrda anun gibi tahrîr olunması re’âyâyâ nâfi’ olub mâl-ı mîrînin ... ne sebep olur mevâdd var ise tahrîr itdüresin.

[233]

547 Budun defterdârı Kasım’ın Dergâh-ı Mu’allâma yarar kâfirlerin esir alındığını arz etmesi ve esirleri getirenlere biner akçe verileceğine dair.

Bu dâhî

Müşârün ileyhe hüküm ki:

Hâlen Mohaç sancağı beği olub hızâne-i ‘âmiremin Budun cânibi defterdârı olan Kâsım Dergâh-ı Mu’allâma şöyle ‘arz olunduğu harbî kâfirlerden ba’zı yarar nâmdar kâfirler alınub esîr oldukda kadîmden mîrî cânibinden tutub getürene biner akçe virilüb esîrler alınub mîrî için zabt olunıgelmiş iken hâlen tutulan esirleri sancakbeğleri ve gayrileri alub ağır bahâ ile girû dârul-harbe gönderirler imiş anun gibi tutulan esirler mîrî için zabt olunub olıgeldüğü üzre tutub getürenlere biner akçe virilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda mukayyed olub emrim üzre tutulan esîrleri mîrî için zabt itdirdüb tutub getüresiz olıgeldüğü üzre biner akçe virdüresiz.

[234]

548 Budun defterdârı Kâsım’ın hallonunmuş tumarlar için halen tumar sahiplerinden tevcih alındığını arz etmesi ve deftere kaydedilen tumarların havass-ı hümâyun için zabtedilmesine dair.

Bu dâhî

Budunda vezîr Mustafa paşaya hüküm ki:

Hâlen Mohaç sancağı beği olub hızâne-i ‘âmiremin Budun cânibi defterdârı olan Kâsım cânibinden Südde-i Sa’âdetime şöyle ‘arz olındı ki Budun ilinde mûcib-i ze’âmet ve

tîmârlar mahlûl olub ikişer üçer yazusuna dahî ziyâde mütemmil iken zü'amâ ve erbâb-ı tîmârdan tevcih alınur imiş anun gibi iki üç yazusu dahî ziyâde tutar ze'âmet mahlûl oldukda havâss-ı hümâyunum için zabt olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim üzre anun gibi üç dört yazusun defter tîmâr ve ze'âmet mahlûl olundukda kimesneye tevcîh itmeyüb havâss-ı hümâyunum için zabt itdüresin.

[234]

549 Dârul-İslâma tabi olan köylerin işinden çıkarılmış sipahiye verilmemesi ve defter dışı olan karyelerin dahi sipahiye verilmeyip havassı hümâyun için zabtedilmesine dair.

Bu dâhî

Müşârün ileyhe hüküm ki:

Hâlen Mohaç sancağı beği olub hızâne-i 'âmiremin Budun cânibi defterdârı olan Kâsım cânibinden şöyle 'arz olındı ki bazı dürdi karyeler ehl-i İslâma itâ'at idüb anun gibi gelüb memâlik-i mahrûseye tâbi' olan karyeler ise emirlüye ma'zûl sipâhilere virilür imiş ol asl tâbi' olan karyelerden hâric ez-defter olanları havâss-ı hümâyunum için zabt olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda vech-i meşrûh üzre gelüb dârul-İslâma tâbi' olub hâric ez-defter olan karyeleri min-ba'd eli emirlüye ve ma'zûl sipâhilere tîmâr tarîküyle tevcîh itmeyüb Havâss-ı Hümâyunum için zabt itdüresin.

[234]

550 Zimmi Baba Mihâlîn kâfire koyun, sığır, tereke satması ve Müslümanlara zulm ve rencide ettiğinin şikâyet edilmesi üzerine hallerinin teftiş edilerek yazılıp bildirilmesine dair.

Budun ve Tarda kâdîlarına hüküm ki:

Bodin kazâsına tâbi' Bodi(Lodi) nâm karye tarafından Hüseyin nâm kimesne rik'a sunub karye-i mezbûrdan Baba Mihâl nâm zimmi-i Venedik sâbıkan 'isyân itdüğü zamanda nice koyun ve sığır sürüb Freng'e satub ve Yorko Baluko nâm karyede çift dutub terekesin Freng'e satub ve oğulları envâ'-i fesâd ile müttehem olub Müslümânları rencide ve sâbıkan şikâyet oldukda hükm-i şerîf vârid olub ol zamanda olan kâdî ve sen himâyet eyleyüb ve bil-cümle mezbûrun zulmunün nihâyeti yokdur deyû izhâr-ı tazallüm itmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezbûrdan da'vâyı hak iden var ise hakkı muvâcehesinde bir def'a şer'le fasl olmuş olmayub on beş yıl mürûr itmeyen husûsları ber-mûceb-i şer'-i kadîm teftîş idüb göresin eshâb-ı hukûka sâbit olan hakların alıvirdikden sonra emri şerifime muhâlif kâfire tereke satduğu ve bil-cümle memnû' olan esbâb ve metâ' virdüğü vâki midir ve ne makûle esbâb ve metâ' virmişdir temâm-ı ma'lûm idüb dahî vukû'-ı üzre mufassal ve meşrûh ahvâlin yazub 'arz eylesün.

[235]

551 Ürgüp kadısı Mevlâna Muhammed'in ehl-i zulm olması zimmî ve sipahilerden fazla akçe alıp zimmetine geçirmesi, hukuku şer'le teftîş edilmesine dair.

Rik'a sunan zimmîlere virildi. Fî 17 S sene 5 (6 Mayıs 1577)

Alacahisâr beğine ve Priştine kâdîsına hüküm ki:

Kazâ-i Ürgüb keferesinden harâmi Rışk ve Midos ve Lâzar ve Kaliba ve Nikoilye ve Poliko ve Poyo ve Karağuşi ve Petrî ve İstoyan nâm zimmîler kazâ-i mezbûr keferesi tarafından rikâb-ı hümâyuna rik'a sunub bil-fi'il Ürgüb kâdîsı olan mevlânâ Muhammed ehl-i zulm olub cümle zulmünden berisine sâbıkada 'âdeti ağnâm cem'ine gelen sipâhiye yüz koyundan yüz otuz akçe aldırub ve kendü için adamı ikişer akçe esîr akçesi aldırub ve defterin imzâ itdüğün sipâhiden imzâ akçesi deyû altı bin akçe alub ve bundan mâ 'adâ ihrâcî cem'ine gelen kuluma dahî asıl harâcdan ziyâde otuzar akçe aldırub ve kısmet deyû mürd olan zimmîlerin evlâdı kibârı var iken kendülerin rızâsı yoğiken cebren kısmet idüb ziyâde bahâya tutub on beş akçe alınmak yerde yüz iki yüz akçe alub ve 'avârız akçesi için dahî cümle kazâ-i mezbûrda iki bin iki yüz yetmiş beş hâne iken dört bin hânedan ziyâde yazub ana göre akçe almışdır ve emr-i şerîfin hâne başına ellişer akçe iken yetmiş beşer ve seksener akçe alınmışdır ve yağ ve bâl alub narh-ı rûzi üzre akçe virmeyüb noksan üzre virüb bundan gayri zulm ve te'addîsinin nihâyeti yokdur deyû tazallüm eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda müşârün-ileyhe da'vâyı hak idenler ile beraber idüb bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl mürûr itmiyen husûsları onat vechle hak üzre muktezâ-yı şer'le teftîş idüb göresin vech-i 'arz itdükleri gibi ise bî hasbiş-şer' sâbit ola ol bâbda emr-i şer' ile 'âmil olub ashâb-ı hukûka şer'le müteveccih olan hakların bî-kusûr hükm idüb alıvirdikden sonra üzerine şer'le ne makûle hukûk sâbit olub ve kaç neferin hakları alıvirüldüğün mufassal ve meşrûh yazub bildüresin hîn-i teftîş ve tamâm hak üzre olub ahz ve celb ile aher cânibine meyl ve muhabâdan tamâm-ı hazer idesin.

[236]

552 Mecîd Özi kadısı Abidin Hân'ın re'ayadan fazla akçe alması, zulm ve te'addisinin şer'le sâbit olmasına dair.

Amâsiye beğine ve kâdısına hüküm ki:

Kazâ-i mecid Özi re'âyâsı rikâb-ı hümâyunuma rik'a sunub bil-fi'il Mecid Özi kâdısı olan 'Abidin hân cânibine ellışer akçe alınmak için emr-i şerîf gelmiş iken itâ'ın yetmiş akçe alub andan gayri nâmiye akçesi deyû beş akçe ve harâmiye deyû beş akçe ve kapucı akçesi deyû iki akçe alub ve koyuna kâdir olanlardan cebren birer koyun alub bir kimesne 'inâd idüb virmedüğü için bir günde beş def'a muhkem döğüb havfımızdan muhâlefete kâdir olmayub ve emr-i şerîf gelmişdir deyû il kadılığının bi kısmından zahîre bi kısmından akçe alub ve külliden yer ve köye gezüb akçesiz cebr ile ararpamız ve tavuğımızı alub ve bir kimesne fevt olub evlâdı sağır değil iken cebren üzerine gelüb yazub resm-i alâz akçesi olmiyanlardan hâlî olub ve Hâtuniye vakfından ba'zı kimesneler zimmetinde mâlı vakf var iken mütevellisinin 'usretin icrâ eylediler deyû sicill idüb ve ba'zı ehl-i fesâd ele getirülüb habs olunmuş iken akçelerin alub itlâk eyleyüb bunun emsâli zulm ve te'addisinin nihâyeti yokdur deyû tazallüm eyledükleri ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda kâdî-i mezbûru kazâ-i mezkûrdan da'vâyı hak iden husemâsıyla berâber idüb bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl mürûr itmiyen da'vâların şer'-i şerîf mücebince hak üzre teftîş idüb göresin vech-i meşrûh üzre kurâyâ zulm ve te'addîsi olub bî hasbiş-şer' sâbit olursa ashâb-ı hukûkun şer'le sâbit olan hakların hükm idüb ashâbına bî-kusûr alıvirdikten sonra üzerine ne makûle mevâdd sâbit olub ve hukûku müslimden ne alıvirdiğin yazub bildiresün hîn-i teftîş hak üzre olub ihdâsına sebebden hazer idesin.

[236]

553 Saray kadılığında bazı kimselerin baharda kuzulu koyun satın alarak Müslümanlara sıkıntı çektirmesi ve kış zamanında koyun beslemek için emr-i şerif arz edilmesine dair.

Bosna beğine ve Şağrâd ve Lofça ve saray kâdîlarına hüküm ki:

Sen ki saray kâdîsın mektûb gönderüb veya saray kadısından ba'zı kimesneler ol bahârda kuzulu koyun satın alub girûnuz faslında kardurub ol sebep ile 'âdet ve 'ağnâm rüsûmuna küllî hazer ve Müslümânlar dahî koyuna müzâyeka çeküb bu husûs men' olunmak

Müslümânlara ve mâl-ı mîrîye küllî tetebbu' olmak mukarrerdir deyû ol bahârda kuzulu koyunu satun alan rençberlerinüz faslında koyunların karmayub ve kardurmayub kış zemânında beslemek için emr-i şerîf verilmesin 'arz itmişsin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda her birinüz taht-i kazânuzda gereği gibi tenbîh ve nezr itdüresiz ki anun gibi rençber tâ'ifesinden ol bahârda kuzulu koyun alan kimesnelerinüz faslında koyunların karmayub ve kardırmayub kış eyyâmında besleyüb Müslümânlara müzâyeka virmiyesüz ve beslemeyen ihtiyâr itmiyenlerin koyunların yine kış zemânında besleyenlere bey' itdüresin bu bâbda mukayyed olub emre muhâlif olmaktan hazer idesin.

[237]

554 Bağdat'ta kale tamirine başlanması ve lazım olan mühimmattan bakırın Kazvin'den kurşunun Hakkâri'den temin edilmesi ve Kiğı madeninden yuvalak döktürülmesi hususuna dair.

Kapu kethüdâsına virildi. Fî 29 S sene 5 (18 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Südde-i Sa'âdetime mufassalan mektûb gönderüb sâbıkan gönderilen emr-i şerîfim mücebince 'asâkire tenbîh olunub ve pâre ve yarak husûsu görilüb ve kal'a ta'mirine mübâşeret olunduğun bildirmişsün ve Yukaru Cânibe müte'allık dahî her ne dimiş isen 'alet-tafsîl ma'lûm-i şerîfim olmuştur ve mukaddemâ taleb olunan bakır Kazvinden gönderilüb ve evvelkisinden kifâyet mikdârı kurşun gönderilmek için mukaddemâ Hakkâri hâkimi olub mütekâ'id olan Zeynel beğ damet me'âlihiye ve irsâl olunan çaplara göre Kiğı ma'deninden yuvalaklar dökülmek için Diyârbekir beğlerbeğisine ahkâm-i şerîf gönderilüb ve Bağdâdda toplar dökülmek için dergâh-ı mu'allâmdan bölük başı irsâl olunmuştur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda zikr olunan yuvalakları ve kurşunu müşârün ileyhümâya adem gönderüb taleb idüb getürdüb itmâm-ı maslahat eyleyesin ve Yukaru Cânibe müte'allık vâkıf ve muttali' olduğun ahbâr-ı sahîha-i 'alet-tevâlî i'lâmdan hâlî olmıyasun.

YEVMÛL-CUM'A FÎ 19 REBÎ'ÛL-EVVEL SENE 985 (6 HAZİRAN 1577)

[237]

555 *Subaşı Mustafa'nın memleketin hıfz ve hırâsetinde olmaması, adamlarının dükkan açıp, ev basması, fesad ve şenaat içinde olması ve kasabaların korunması için yeni subaşı gönderilmesine dair.*

Beğın ademi Sıddıka virildi.

Sarûhân sancağı beğine ve Tarhâniyat kâdîsına hüküm ki:

Dergâh-ı Mu'allâma sûret-i sicill gönderüb kasaba-i Tarhâniyat ehl-i sükı cemî'an meclîs-i şer'a gelüb bil-fi'il kasaba-i mezbûre sûbaşısı olan Mustafa için memleketin hıfz ve hırâsetine kâdir olmayub kasabada muttasıl evler dükkânlar açub adem katl olunub fesâd ve şenâ'atden hâlî olunmayub ekser dükkân açub fesâd idenler kendünün ademleri ve 'âsileridir havfımızdan kasabada her gece kırk elli nefer kimesneyi bekledürüz deyû kasabaların hıfzına kâdir sûbaşı gönderilmek bâbından 'inâyet ricâ eyleyüb ve kasaba-i mezkûra vech-i meşrûh üzre muhakkak ve mukarrer olduğun i'lâm itmeğın kasaba-i mezbûreyi onat vechile hıfz ve hırâset eylemen emr idüb **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfim vârdukda bu bâbda gereği gibi mukayyed olub kasaba-i merkûmenin hıfz ve hırâsetin sûbaşı göndermekle mi olur yohsa gayri tarikle mi miyesserdir bil-cümle memleket ve vilâyetin hıfz ve hırâsetinde ber vechile mukayyed olasın ki min-ba'd bir ferdin dükkânı ve evi açılıb bir yeri ğâret olunmak lâzım gelmeyüb re'âyâ ve berâyâ eyyâm-ı saltanatı hümâyunumda asûde hâl olub memleketi ızdırâb ile bekletdirmekden halâs olub hıfz ve hırâset memleketin ve zabt-u siyâneti ra'ıyyete müteferri' umûrda bezl-i makdûr idüb ehl-i fesâd ve şenâ'at olanların mazarrat ve fesâdını ve re'âyâ ve berâyânın üzerlerinden def' itmen bâbında envâ'i ikdâm ve ihtimâmın vücûda getüresin.

[238]

556 *Feth-i Hakâniden beri su taşıyan geminin altının harab olmasından dolayı İstanbul'a lazım olan suyun musluklar ile getirilip Südde-i Sa'âdet için kullanılmasına dair.*

Muhzır kâtib Hasana virildi. Fî 18 RA sene 985 (5 Haziran 1577)

İstânbûl kâdîsına hüküm ki:

Hâliyen mahrûse-i mezbûrda olan zât-ı sakaları Südde-i Sa'âdetime 'arz-ı hâl sunub mezbûrda fethi hâkânîden berû ihrâk vâki' oldukda hizmet idegelüb su taşıyub geminin altı helâk olub ve geminin meşki zâyi' olub ve mahrûse-i mezbûrda bâ'zı musluklar olub vazîfe

ile ol musluklara su getirüb ma'îşet ider iken ba'zı arka sakaları peydâ olub ol muslukları ellerinden alub ğadr eyledüklerin bildirüb ol bâbda hükm-i şerîfim ricâ eylemegin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda mukayyed olub göresin vâki' ise kadîmden ihrâk def'ine ve mîrî hidmete istihdâm olunan at sakalarının vazîfeleri ile su getürdükleri musluklarına arka sakaların dahl itdürmeyüb ta'yîn olunan vazîfe ile yine at sakaları su getirüb ma'îşet idenler mezbûr ol makûle musluklara arka sakaların dahl itdürmeyüb men' ve def' idesin amma bu bahâne ile at sakaları dahî zikr olunan muslukların kadîmden ta'yîn olunan vazîfelerine kanâ'at itmeyüb bize ta'yîn olunmuşdur deyû olıgelenden ziyâde nesne aldurmıyasın.

[238]

557 İstanbul celeblerinden koyun alan sürücü Osman'ın celeblerin akçelerini vermemesi, koyunların tamamının mahrûse-i İstanbul'a teslim edilip temessük alındıktan sonra celeblerin akçelerinin verilmesine dair.

Celeblerden Velî nâm kimesneye virildi. Fît-târîhi mezbûr.

Sîs kâdîsına hüküm ki:

Dergâh-ı Mu'allâma sûret-i sicill gönderüb taht-i kazândan mahrûse-i İstânbûl celeblerinden yigirmi yedi nefer celeblerin defterde üzerlerine yazılan tokuz yüz mürde koyunların bir yerde cem' idüb tokuz yüz seksen üç akçesini sürici olan 'Osman bin mürüvvet teslîm idüb sicill itmedüklerinden sonra mezbûr 'Osman zikr olunan koyunları toĝri İstânbûla alub gitmeyüb Prevadi nâm kasabada bir kasab bey' idüb hâlen mezbûr 'Osman zikr olunan celeblerin akçelerin dahî getirüb virmekde 'inâd ve muhâlefet eyledüĝü ecilden tutulub kal'ada habs olunub celeblerin hakları alıvirmek ricâsına 'arz itdüĝün ecilden mezkûr sürici 'Osman teslîm olunan koyunları bî-kusûr tedârük idüb mahrûse-i İstânbûla getirüb teslîm idüb akçelerini bî-kusûr eshâbına teslîm eylemek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfim vusûl buldukda fi'il-vâki' mezkûr sürici 'Osmana ol mikdâr koyun teslîm olunduĝu mukarrer ise aslâ ve kat'â te'allül ve nizâ' itdürmeyüb teslîm olunan koyunları bit-temâm mahruse-i İstânbûl kasablarına getürdüb teslîm itdüĝün koyun emîninden mühürlü temessük aldıktan sonra koyun vire celebleri dahi akçelerin bî-kusûr virüb üzerinde bir akçe bâkî komayub min-ba'd fermân-ı şerîfime muĝâyir kimesneye te'allül ve nizâ' itdürmiyesin.

[238]

558 *Bosna'da bulunan maden cevherinin kazdırılarak numune alınması, işletmeye verilerek çıkarılan madenin miktarının Südde-i Sa'âdete bildirilmesine dair.*

Tezkireci Derenkök(?) ademi Hüdâverdiye virildi.

Bosna sancağı beğine hüküm ki:

Hâlen Südde-i Sa'âdetime mektûb gönderüb Prizrîn ve İskâdîn nâm kal'a kurbünde Rezin oğlu ma'deni dimekle ma'rûf bir cevherdâr ma'den vardır her vechile işlenmesin lâzım mâl-ı mîrîye külli nef' hâsıl olur deyû bildürmüşsün pâye-i serîfime 'arz olunub ma'lûm-i şerîfim oldı **buyûrdûm ki:**

Hükm-i şerîfim varıcak biz-zât kalkub ma'den-i mezbûrun üzerine varub cevherin kazdırub bir iki firun yapıdurub dahî numûne tutdurub her ocakdan ne mikdâr nesne hâsıl olur ve harcı ne mikdâr olur onat vechile vâkıf olub anun gibiler külli ma'den olub mübâşeret olundukda cevheri ez zamânda ğâyib olmayub işletmeğe alıvirürse ehl-i vukûf reisleri ile mukayyed olub memâliki mahrûsadan sarrâf taleb olunmayub müzâyaka virmemek üzere tedârüküne mübâşeret eylesesün ve bir iki ocakdan ne mikdâr gümüş hâsıl olursa 'aynî ile Südde-i Sa'âdetime 'arz eylesesün.

[239]

559 *Kıbrıs'ta yeniçeri tayifesine hizmetleri karşılığında tumar arz edilmesine dair.*

Kıbrıs beğlerbeğisine ve Kıbrıs yeniçerîler ağasına hüküm ki:

Cezîre-i mezbûrada olan yeniçerî tâ'ifesinden hidemât-ı mirîye gereği gibi hidmet idüb sa'y zuhûr idüb emekdâr olmadın tîmâra 'arz olunmamak emr idüb **buyûrdûm ki:**

Emrim üzere tâ'ife-i mezbûrene hidmet idüb gedüğü ahire virilmek için iktizâ etmedün tîmârçün 'arz eylesesün.

[239]

560 *Van beylerbeyinin tüfenk fındığı için Hakkâri sancağından kurşun tedarik edilmesini istemesi ve miktarının yazılıp bildirilmesine dair.*

Çerkes Pervâne çavuşa virildi. Fî 22 RA sene 985 (9 Haziran 1577)

Mukaddemâ Hakkâri sancağı Zeynel beğe hüküm ki:

Vân beğlerbeğisi mektûb gönderüb tüfenk finduğı tedarükü için kurşun lâzımdır deyû bildirmeğin ol kândan ve vâfir ve kubûnî kurşun tedârük olunub gönderilmesün emr idüb **buyûrdûm ki:**

Varıcâk bu bâbda onat mukayyed olub müşârün-ileyhden haber ve mektûb geldüğün taleb itdüğü mikdâr kurşunu tedârük idüb göndermek bâbında ikdâm ve ihtimâm eyleyesiz kurşun husus-u mühimmattandır onat mukayyed olub ihmâl ve mesâhileden ictinâb olunub ne mikdâr tedârük olunub gönderdüğün yazub bildüresin.

[239]

561 Fukaraya zulm ve teaddi eden, iltizam emini olan Durmuş çavuşun hak üzere teftiş edilip suçlu bulunursa haps edilmesine dair.

Memi nâm kimesneye virildi.

Dukagin sancağı beğine Hâslar ve Dirin ve Prizrin kâdîlarına hüküm ki:

Hâlen havâss-ı Prizrin kâdîsı Dergâh-ı Mu'allâma mektûb gönderüb Hâslar kazâsına tâbi' Büşteriçe ve Dira'stine ve Adomir nâm karye halkı meclîs-i şer'a gelüb bundan akdem beğlerbeği çavuşlarından olub havâss-ı hümayunuma bir def'a iltizâm emîni olan Durmuş çavuş emîn olduğı senelerde öşri tevekkel ve öşür şire ispençeyi ve resm-i ağnâmı vesair rüsûm-i iltimâd idüb şâhidsiz ve tezkîresiz biz-zât kendüye ve vekillerine teslîm eyledükden sonra inkâr idüb tekrâr taleb itmeğin şer'-i şerîfe da'vet olundukda 'inâd idüb gelmeyüb ve karyeyi Üsergeden Hüseyin ve yerlü ve Lâzer ve Radomir nâm karyeden Yûsuf bin Mustafa nâm kimesneleri Üskübe giderken kalkândelen yolunda tutub evine alınub habs idüb işkence ile katl idüb Vardar nehrine atub kışlakdan koyunlarımız gelürken iki bargir ile bin beş yüz koyunımızı çobanlardan cebr ile alub bu makûle nice zülm eyledüğünden mâ'adâ zikr olunan karyeler halkın çadurum basub yüz on yedi bin mîrî akçemi ğâret itdüler deyû iftirâ idüb aher kazâdan şâhid-i zor getürüb sâbıkan Hâslar kâdîsı olan Zeynel-'âbidini hilâf-ı vâki' sicill itdürüb fukarâyı rencide ider şöyleki mezbûrun zulmi görölüb def' olunmaya celâ-yı vatan itmen mukarrerdir deyû tazallüm eyledüklerin bildirmeğin **buyûrdûm ki:**

Vârdukda zikr olunan husûslar bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl mürûr itmiş değil ise hassa muvâcehesinde hak üzre teftiş idüb göresiz vech-i meşrûh üzre fukaraya zulm ve te'addîsî olub şer'le sâbit olursa mezbûru habs idüb üzerine şer'le sâbit olan mevâddı sûret-i sicilleri ile vukû'-ı üzre yazub 'arz eyleyesün.

[240]

562 Kıbrıs yeniçeriler ağasına gönderilen hükümde yayabaşılık ve bölükbaşılığın ecnebilere verilmemesi ve kul tayifesinden hizmet edenlere verilmesine dair.

Kıbrıs yeniçeriler ağası ademi Muhammede virildi.

Kıbrıs beğlerbeğisi ve cezîre-i Kıbrıs yeniçerileri ağası olan Ahmede hüküm ki:

Tâ'ife-i mezbûra arasında olan yaya başlıklar ve bölük başlıklar kul tâ'ifesinden yoluyla hizmet idenlere virilmeyüb aherden gelmiş ecnebilere virilmekle ocaklarının tarîkin bilmeyüb ve neferlerin zabta kâdir olmayub ol ecilden kul tâ'ifesinin ahvâli muhtel olduğu istimâ' olunmağın min-ba'd ne mikdâr yaya başlık ve bölük başlık varsa aherden ecnebilere virilmeyüb kul ta'ifesinden yoluyla hizmet idenlere virilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim üzre min-ba'd mahlûl olan yaya başlık ve bölük başlıkları hâricden ecnebilere virmeyüb ağaları yanında gedük bekleyüb tarîkiyle hizmet idüb emekdâr olan kul tâ'ifesine tevcîh eylesün emr-i şerîfime muhâlif aherden gelen ecnebilere yaya başlık ve bölük başlık virilmekden hazer eylesün.

[240]

563 Kıbrıs'ta yeniçerilerin noksan olması ve beratların yayar kimselere tevcih edilmesine dair.

Bu dâhî mezkûra virilmiştir. Fî 20 RA sene 985 (7 Haziran 1577)

Mezkûr ve mezbûr ağaya hüküm ki:

Cezîre-i mezbûrede olan yeniçerî tâ'ifesi noksan üzre olub berâtına adem yazılmak lâzım oldukda ağalarından 'arz olmaların ba'zı kimesnelere virilmekle aralarına nâ-mâ'kul kimesneler duhûl idüb ahvâllerin muhtel olduğu istimâ' olunmağın tâ'ife-i mezbûreden mahlûl olan gedükler mevâcibden mevâcibe ne mikdâr olursa defter olunub Südde-i Sa'âdetime gönderilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda zikr olunan yeniçerî tâ'ifesinden noksan üzre olanların mahlûl kalan gedüklerin emrim üzre defter idüb Südde-i Sa'âdetime gönderesin ki bunda kul karındaşlarından yarar kimesnelere tevcîh olunub varub hizmetlerinde olalar min-ba'd emr-i şerîfime muhâlif mahlûl olan yeniçerî gedüklerin anda ahire virmeyüb ne mikdâr mahlûl düşerse defter idüb Dergâh-ı Mu'allâma gönderesün.

[240]

564 Kızılcahisar kalesi dizdarının yolladığı mektupta kale müstahfızı olan Mahmud bin Muhammed'in kale tamiri için gelen mühimmatı ve madeni çalması ve teftiş edilmesine dair.

'Arz getüren Mustafa nâm kimesneye virildi. Fî 22 RA sene 985 (9 Haziran 1577)

Ağrıboz sancağı beğine ve Kızılhisâr kâdısına hüküm ki:

Kızılcahisâr kal'ası dizdârı Muhammed zîde-kadruhû Südde-i Sa'âdetime mektûb gönderüb kal'a-i mezbûra müstahfızlarından olan Mahmud bin Muhammed için kimesnenin haberi yoğ iken kal'a bedenlerinden aşağı urğanlar sarkıdub bir mîrî kâdîrgasunun kal'a divarından yukarı çeküb cebehâne kal'ası kapusunda nerdibân ayağı olan ve yeni iki mermer direği yerinden koparub hisârdan taşra çıkarub varoşun kendü evinde direk eyledüb ve kal'a kurbünde olan bir ğarın hayli yeri yıkılıb anın dahî taşların alub kendü mühimmâtına sarf idüb ve kal'a ta'miri için tedârük olunub kal'a dahilinde mahfûz olan ağaçları ve der-mahzen olan gereçleri dâhî fuzûlî kendü evine taşıyub bunun emsâli kabahatine nihayet yokdur deyü 'arz itdüğü ecilden husûsu mezbûr teftiş ve 'arz olunmuş emr idüb **buyûrdüm ki:**

Hükm-i şerîfim vârdukda bu bâbda her biriniz biz-zât mukayyed olub fi'il-vâki' dizdârın 'arz itdüğü üzre mezkûr Mahmûdun ol vechile mîrî keresteye hiyâneti ve ğadr ve hayfi olduğı vâki midir nicedir tamâm üzre(?) emr-i şerîf vukû'u ve sıhhat üzre 'alet-tafsîl yazub 'arz eyleyesin amma hîn-i teftiş tamâm hak üzre olub hilâf-ı vâki' kâdîya 'arz olunmakdan ihtiyât eyleyesin.

[241]

565 Nak kalesi dizdarı Ahmed'in neferlerin ulufelerini vermeyip kendi zimmetine alması, zulm ve teaddisinin devamı hususuna dair.

Nak kal'asında hisâr erî olan 'Aliye virildi. Fî 23 RA sene 985 (10 Haziran 1577)

Hersek sancağı beğine Nak ve Çerçiçe kâdîlarına hüküm ki:

Hâlen Nak kal'ası müstahfızları rikâb-i hümâyunuma rik'a sunub bil-fi'il Nak kal'ası dizdârı olan Ahmed için gece ve gündüz şurb-u hamr idüb bunların günahı yoğiken dönüb küffâr-ı haksârın gemileri Nak kal'ası üzerine geldükde üç yüz kırk nefer hisâr erinden yüz yetmiş neferi ancak bulunub mâ'adâsı dizdârın icâzeti ile taşrada olub ve mezbûr yüz yetmiş neferin altışar aylık 'ulûfelerin kendü alub sâhiblerüne virmeyüb istiyenleri mahkemelik idüb

ve nicesünün hilâf-ı şer' akçesin alub bu makûle zülm ve te'addîsinin nihâyeti yokdur deyû şekvâ eyledükleri ecilden sunulan rik'anın aynı ile sûreti ihrâc olunub gönderildi **buyûrdûm ki:**

Vârdukda mezbûr dizdârı ihzâr ve hüsemâsıyla berâber idüb bir def'a şer'le fasl olmayub on beş yıl mürûr itmeyen da'vâların hak üzre onat vechile şer'le teftîş ve tefahhus idüb göresin mezbûrun hakkında yazılan mevâdd vâki midir nicedir tamâm ma'lûm idünüb ve mezbûrun 'ulûfelerin kendü alub neferâtına virmeyüb üzerinde kalduğu bî hasbiş-şer' sâbit ve zâhir olursa sıhhat üzre mufassal ve meşrûh yazub bildiresüz amma hîn-i teftîş tamâm hak üzre olub hilâf-ı vâki' kâdîya 'arz olunmakdan ziyâde hazer idesüz.

[241]

566 Selânik nâzırı Hamid çavuşun beylerbeyi çavuşlarından Divâne Muhammed'in evini basması, hizmetkârlarını öldürmesi ve şer'le lâzım gelenin yapılmasına dair.

Kâsım çavuşa virildi. Fî 20 RA sene 5 (7 Haziran 1577)

Selânik kâdîsına ve beğine hüküm ki:

Sen ki kâdîsısın mektûb gönderüb beğlerbeği çavuşlarından Divâne Muhammedin evin basub iki hizmetkârın katl eyleyüb ve esbâbın ğâret ve evin ihrâk iden on sekiz nefer ademinin tokuz yüz neferin Südde-i Sa'âdetim çavuşlarından olub Selânik nâzırı olan Hamid çavuşu ele getürmeğin altu neferine siyâset olunub ba'zı şerikleri dahî olmağın üç neferi habs olunmuşdur deyû bildirdüğün ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb ol mahbuslardan 'avk üzre olanlarının yatakların ve tavarların ve sâkin oldukları yerlerin tafahhus itdükden sonra anları dahî ele getürüb ba'des-sübût şer'le lâzım geleni icrâ idüb yazub bildüresin.

[241]

567 Edirne'ye bağlı mukata'alardan mâl-ı mirîye ait olan akçelerin tahsil edilip Südde-i Sa'âdete gönderilmesine dair.

Çerkes Pervâne çavuşa virildi. Fî 23 RA sene 985 (10 Haziran 1577)

Edirne kâdîsı olub müfettişi emvâl olan ibkâna hüküm ki:

Nezâretine müt'e allık olan mukata'alardan şimdiye değin akçe tahsîl olunub irsâl olunmamağla gereği gibi mes-ûl ve mukâyet olmuşsundur **buyûrdûm ki:**

Vârdukda te'hir itmeyüb eğer tahsîli fermân olunan bakayâdır ve eğer bil-fi'il ümenâ ve 'ummâl defterlerinde olan mâl-ı mîrîdir bî-kusûr cem' ve tahsîl idüb mu'accelen Südde-i Sa'âdetime gönderüb 'avk ve te'hirden ziyâde hazer idesin.

Bir sûreti:

Şam beğlerbeğisinin kapu kethüdâsı Muhammed çavuşa virildi. Fî 22 RA sene 985 (9 Haziran 1577)

Bir sûreti

Aksarây kâdîsı olub müfettiş-i emvâl olan mevlânâ Nûha yazıldı.

[242]

568 Kale müstahfızları, azeblerinin ulufelerinin ve güherçile masrafının Diyarbekir hazinesinden karşılanmasına dair.

Kethüdâsına virildi.

Van beğlerbeğisine hüküm ki:

'Âdilcevâz beği ve kâdîsı ve dizdârı ve 'arab ağası mektûb gönderüb kal'a-i mezbûr müstahfızlarının ve 'azeblerinin 'ulûfeleri hazîne-i Diyârbekirden medyûn ve meksûr ümenâ ve 'ummâla havâle olunmağla tahsîli mümkün olmayub bir yılda dört kıst-ı mevâciblerinden ellerine bir mevâcibleri girmemekle vech-i mâ'îşetlerinde gereği gibi hâciz olub her vechile zeyl-i zebûn olmağla ehli 'iyâlları hıfzına ve kal'a hizmetlerine kudretleri olmayub ve bundan akdem Diyârbekir zü'amâsından Behram 'Âdilcevâzda olan güherçile kârhânesin ba'zı şartla yılda mîrîye iki yüz kantar güherçile virmeğe iltizâm eylemiş iken güherçile işlemeğe kâdir olmaduğundan fevt olub hâlen kârhâne mu'attal kalmağın kal'a-i mezbûr müstahfızları ve 'azeblerinin 'ulûfeleri ber vech-i nakd Diyârbekir hazînesinden virilmek şartıyla yanlarından mîrîye iki yüz kantar saf güherçile virmeği kabul ve iltizam eylediler deyû 'arz itdüğün ecilden pâye-i serîr-i 'âlem-i mısır-ı hüsrevâneme 'arz olundukda kal'a-i mezbûre müstahfızları ve 'azebleri ol mikdâr güherçile virmeğe kâdirler ise kârhâne-i mezbûre şartları üzre müstahfızlara ve 'azebelere zabt itdürülmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim mücebince tavâ'if-i mezbûra her sene ol mikdâr güherçile virmeğe kâdir ise mevâcibleri Diyârbekir hazînesinden virilmek şartıyla kârhâne-i mezbûre-i mezkûrasın zabt ve tasarruf itdüresin.

[242]

569 *Celeblerin tahrir edilen koyunlarının yarar nâibler ile Südde-i Sa'âdete gönderilip koyun eminine teslim edilmesine dair.*

Halil çavuşa virildi. Fî 12 RA sene 5 (30 Mayıs 1577)

Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından olub celeb tahrîri fermân olunan Turğut çavuşa hüküm ki:

Hâlen tahrîr itdüğün celeblerin koyunların ihrâc idüb yarar nâyibler ile Südde-i Sa'âdetime gönderilmek emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emrim mûcebince tahrîr itdüğün celeblerin defter mûcebince koyunların dâhî ihrâc idüb yarar nâyibler ile gönderesin ve ne mikdâr koyun gönderdin yazub defter eyleyüb bildüresin ki bu bâbda bu cânibe geldüğün koyun eminine defter mûcebince teslim eyleyeler husûs-u mezbûr mühimdir gereği gibi mukayyed olub ihtimâmda dakîka fevt eylemiyesin.

[243]

570 *İstanbul'da bulunan bazı imam ve hitabın ehl-i ilm ve ehl-i kıraat olmamasının tesbit edilmesi ve yerlerine liyakat sahibi olanlara tevcih edilmesine dair.*

Hüseyin çavuşa virildi. Fî 25 S sene 5 (14 Mayıs 1577)

İstânbûl kâdîsına hüküm ki:

Hâlen rikâb-ı hümayunuma rik'a sunulub mahrûse-i mezbûrede olan hutebâ ve eimmenin bâ'zıları ehl-i 'ilm ve ehli kıraat olmayub mehâric-i hurûfe ri'âyet etmemekle şer'ân hitâbet ve imâmetleri câyiz olmayub iktidâ idenlerin namazları şer'an i'âde olunmak lâzım olur deyû i'lâm olunmağın 'umûmen hutebâ ve eimmenin ahvâlleri teftîş olunmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda te'hir itmeyüb vardukları sancaklardan bir ikisi meclîs-i şer'a getürdüb anların mahzarında hitâbın ve imâmın ahvâllerin dikkat ve ihtimâmla teftîş ve tefahhus ve gereği gibi imtihân idüb ehl-i 'ilm ve sahîh ve mütedeyyin ve mehârici hurûfun ri'âyetine kâdir olub şerâyit-i hitâbet ve imâmeti bilüb şer'ân ehil ve hitâbete istihkâk ve liyâkat olanları yerlerinde ibkâ idüb olmiyanların hitâbet ve imâmetlerin alub müstehak olanlara tevcih ve 'arz eyliyesin.

Bir sûreti:

Edirne kâdîsına yazıldı.

[243]

571 Menzil bargirleri, sancakbeyleri ve beylerbeyi adamlarının emr-i şerif olmadan ulağa izlemesine dair.

Ramazân nâm kimesneye virildi. Fî 25 S sene 5 (14 Mayıs 1577)

Akyâzî kâdîsına hüküm ki:

Taht-ı kazânda olan menzil bârgirlerine sancakbeği ve beğlerbeği ademleri emr-i şerîfim olmadın ulağa izler(?) deyû istimâ' olundu **buyûrdûm ki:**

Vârdukda emr-i şerifim olmadın min-ba'd menzil bargirleri ve beğlerbeği ve sancakbeği ademlerine ulağa virdirmiyesin.

[243]

572 Bağdâd'ta birbirine yakın iki sancağın birleştirilerek Ali dâme izzuhûya tahrir ettirilmesine dair.

Beğın ademisine virildi. Fî 25 S sene 5 (14 Mayıs 1577)

Bağdâd beğlerbeğisine hüküm ki:

Hâlen Debre-i bâlâ sancağı beği Muhammed mektûb gönderüb Kelhür tâ'ifesi sancağı hâslarından olub zabtı 'usr olmağla sancağı ğâyet bî-hâsıl olduğun bildürmeğın Geylan sancağı ile sipâhi ve rençber sancağının beği livâ-i mezbûra kangısı yakınsa ilhâk olunub ikisi bir sancak olmasın emr idüb **buyûrdûm ki:**

Varıcâk zıkr olunan sancağların kangısı akreb ise ilhâk idüb dahî yazub bildüresin ve livâ-i mezbûr ilhâk olunan sancakla ikisi bir sancak olmak üzere anda tahrîr hidmetinde olan 'Ali dâme-izzuhuya müceddeden tahrîr itdüresin.

[244]

573 Hersek ve Bosna'ya bağlı kazalarda ehl-i fesad ve haramzâde zuhur etmesi, halleri görülmek için şer'i şerifle getirilmeleri ve Kilis'e firar edenlerin yakalanması hususuna dair.

Hersek sancağı beğine Bosna sancağı beği Ferhâd Dergâh-ı Mu'allâma mektûb gönderüb Kumaş ve Lakasin kazâlarında ehl-i fesâd haram-zâde zuhûr idüb evler basub ve yollara ve yalılara inub katl-i nüfûs ve ğâret-i emvâl eyleyüb envâ'i fesâd ve şenâ'atden hâlî olmayub Delvine nâm karye yigirmi beş hâne olub cümlesin harâmiler ve harâmi yatakları olmağla mezbûrların keyfiyet-i halleri görölmeğın umûra adem gönderilüb şer'i şerîfe da'vet olundukların itâ'at itmeyüb cümle Kilis cânibine firâr idüb kefilleri ardlarınca varub döndürmek istediklerinde varanların üç neferin katl idüb her on beşin mücrîh idüb te'addî eyledüklerin bildirmeğın müşârün-ileyhime hükm-i şerîfim gönderilüb mezbûrların ahvâllerin görölmek fermân-ı hümayunum olub ol cânibe firâr idenlerin ele getirülüb müşârün-ileyhe gönderilmesin emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda onat vechile mukayyed olub karye-i mezbûrun eşkıyâsından Kilis cânibine firâr eyleyen ehl-i fesâdı ele getirüb müşârün-ileyhe gönderesin ki şer'le ahvâlleri mahallinde görüle bu bâbda gereği gibi mukayyed olub dikkat ve ihtimâmla dakîka fevt eylemiyesin.

[244]

574 Tokat sahrasında inşası ferman olunan kalenin levâzım ve mühimmatının tedarik edilmesine dair.

Beğın ademi Seydîye virildi. Fî 12 RA sene 5 (30 Mayıs 1577)

İlbasân beği Bâyezid beğe hüküm ki:

Delvine ve Artova ve Belgrâd kâdîları mektub gönderüb Furuş kazâsında olan 'amme-i müslimîn ve re'âyâ meclis-i şer'-i şerîfe gelüb Tokat sahrâsında sâbıkan binâsı fermân olunan kal'a-i cedîdin levâzım ve mühimmâtı tedârük olunub ve ırğadı yazub defter olunmuş iken sana İlbasân sancağı virilmekle zikr olunan kal'a binâ olunmayub kalduğun ve mahall-i mezbûrda kal'a binâ olunmak mühimmâtdan idüğün i'lâm idüb ve sen ol cevânibin ehl-i vukûfu olub fermân-ı şerîfim mücebince kal'a-i mezbûrayı girüsün binâ eylemen bâbında istid'â eyledükleri ecilden bu bâbda sana mu'avenet eylemen için Delvine beğine dahî hükm-i hümayunum yazılıub irsâl olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda bu bâbda biz-zât mukayyed olub sâbıkan tedârük eyledüğün üzre binâ ve ırğadın ihrâc itdirüb vesâyir ihzâr olmayan levâzımın tedârük eyleyüb ve müşârün-ileyh Delvine beği ile haberleşüb bir yere cem' olub dahî vech-u münâsib görüldüğü üzre mahall-i mezbûrda bir muhkem ve metîn kal'a binâ eylemeni mübâşeret idüb metânet ve hısânetin ve

mu'accelen itmâmı bâbında envâ'i-i mesâ'i-i cemîlin zuhûra getüresin ve ne vechile tedârük idüb nice olıcâğın yazub bildüresin.

Bu dâhî

Bir sûreti:

Delvine beğine vech-i meşrûh üzre mu'âvenet ide deyû yazıldı.

[245]

575 Sancak beylerinin güherçile hizmetine istihdam olan kale martoloslarını kendi hizmetinde kullanmalarına dair.

Cebr martoloslarından Muhammede virildi. Fî 12 RA sene 5 (30 Mayıs 1577)

Tımışvâr beğlerbeğisine hüküm ki:

Kal'a-i Cebr martolosları dâ'ima livâ-i mezbûrda vâki' olan güherçile hizmetine istihdâm olunub mîrî hizmetden hâlî değiller iken sancakbeğleri cebr ile kendü hizmetlerine istihdâm eyledüklerin i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda min-ba'd tenbîh eyleyesin ki kal'a-i mezbûr martolosların mîrî hizmet vâki' oldukda istihdâm idüb fuzûlî cebr ile kendü hizmetlerin teklîf itdürmeyesin eslemeyüb emre muhâlif idenleri yazub bildüresin.

[245]

576 Tuna Nehri üzerinde inşa edilen köprünün Budun kapudânı tarafından hıfz ve hırsasetinin sağlanmasına dair.

... tımarı olan Ahmede virildi.

Budunda vezir Mustafa Paşaya ve Budun defterdârına hüküm ki:

Budun kapudânı Ferhâd mektûb gönderüb nehri Tuna üzerinde Budunla başğa mâbeyninde olan köprü her sene ihdâs olundukda kendü ve 'azebler ağaları vesâyir neferât ma'an çalışub hizmet idüb köprünün bir gün evvel yapılmasına sa'y idüb ve yapıldukdan sonra rüzgâr şiddetinden ve Tuna taşdıkdâ köprünün hıfz-u hırsasetinde ihtimâm idüb ve bil-cümle eğer yapılmâğın ve eğer kış eyyâmında yüzün der-mahzen itmekde ve gemilerin küffâra çekdürüb lâzım olan yerlerin teremmüm itdürmekde hizmet iderken köprü emîni olan kimesneler geçit hakkı taleb itdüler deyû bildirmeğın **buyûrdûm ki:**

Vârdukda göresin zikr olunan hizmet kapudânın kendü hizmeti olub dâ'ima köprü hizmetinde olmağla geçid dahî viregelmemiş ise olıgelen muhâlife geçit hakkı talep itdürmeysin muhtâc-ı 'arz olanı yazub bildüresin.

[245]

577 Muhammed Paşa'nın kayıp olan iki adamının tutulup Kıbrıs beylerbeyine teslim edilmesi ve küreğe koşulmalarına dair.

Kıbrıs beğlerbeğisinin kapu kethüdâsı Pervâneye virildi. Fî 25 RA sene 985 (12 Haziran 1577)

Konya kâdısına hüküm ki:

Düstûr-i ekrem Muhammed Paşa ademallâh-u te'âlâ gaybûbet iden iki kulını voyvoda oldukları Konyada za'îm 'Ali tutub bil-fi'il mahbûs oldukları i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Vusûl buldukda mezkûrları mahbûsı yarar adamlere koşub Kıbrıs beğlerbeğisine teslim eyleyesin ki küreğe koşa şöyle bilesin.

[246]

578 Habeş kalesine kırk neferin ihraç olunması ve beratları verildikten sonra Habeş kalesi azebler ağasına teslim edilmelerine dair.

Habeş 'azebler ağası Maksûda virildi. Fî 20 S sene 5 (9 Mayıs 1577)

Diyârbekir beğlerbeğisine hüküm ki:

Bundan akdem hükm-i şerîfim vârid olub vilâyet-i Diyârbekire tâbi' Ergani kal'asından on ve Caber kal'asından on nefer ve Aydın kal'asından beş nefer ve Mardin kal'asından on beş nefer ki cümle kırk hisârları Habeş kal'asına ihrâc idesin deyû fermân olunmağın ol emr-i şerîfim mücebince zikr olunan kal'alardan kırk nefer kimesne ihrâc olunub Südde-i Sa'âdetimden berâtları virilüb Habeş kal'asının 'azebler ağası olan Maksûda teslîm olunub irsâl olunmuşdur **buyûrdûm ki:**

Zikr olunan berâtlar sana vusûl buldukda her berât sâhibin kal'alara adem gönderüb ve getürdüb fermân-ı hümâyunum muktezâsınca Habeş kal'asına götürüb istihdâm itdüresin şöyleki mezbûrlardan birisi gitmekden te'allül ve 'inâd iderse gedüğün tüfenk atmağa ve yarak kullanmağa kâdir serhad hizmetine lâyıq kimesnelere tevcîh idüb kal'a-i mezbûrenin muhâfazası bâbında envâ'-i ikdâm ve ihtimâmın zuhûra getüresin husus-u mezbûr mühimmâtı

umurdandır gereği gibi mukayyed olub kal'a-i mezbûraya hıfz ve hırâset itdürmek bâbında dakîka fevt itmiyesin.

[246]

579 Bazı zü'ama ve erbâb-ı tımarda yarar zeamet ve tumar olması, bedellerinin ödenerek Havass-ı Hümâyun'a defteri cedid mucebince ilhak edilmesine dair.

'Abdullatîf beğın ademi Ca'fere virildi. Fî 27 RA sene 985 (14 Haziran 1577)

Defter-i hâkâni kâtiblerinden olub vilâyet-i Bağdâd muharriri olan 'Aliye hüküm ki:

Ba'zı zü'amâ ve erbâb-ı tîmârda Havâss-ı Hümâyunuma yarar ze'âmet ve tîmârlar olduğu i'lâm olunmağın **buyûrdûm ki:**

Bu husûsa mukayyed olub göresin fi'il-vâki' Havâss-ı Hümâyunuma yarar ze'âmet ve tîmârlar var ise hâssa yararların Havâss-ı Hümâyunuma ilhâk idüb sâhiblerine hâssa yaramıyanda bedellerin tevcîh eylesün ve kadîmden Havâss-ı Hümâyunuma zabt olınıgelen ulûs ve ğayri defter-i 'atik mucebince hâss yazub ve mîrîye zabt olınıgelen hâric-i ez-defter eğer ulusa ve eğer re'âyâ ve eğer karîb ve yarağı ve arâzidir bil-fi'il fuzûli her kim tasarruf iderse te'allül itdürmeyüb Havâss-ı Hümâyunuma yarayanun hâssa ilhâk idüb defter-i cedîde kayd eylesin ve sâbıkan liva-i Dertenge tâbi' olub hâlen livâ-i dürziye ilhâk olunan Ancavur nâm karye kadîmi hâs olub sonra ze'âmet ve tîmâr olub bil-fi'il dahî hâs olmağa mahall olduğu i'lâm olunmağın karye-i mezbûreyi dahî göresin fi'il-vâki' mukaddemâ Havâss-ı Hümâyunumdan olub bil-fi'il dahî hassâ yarar ise girü Havâss-ı Hümâyunuma ilhâk eylesin.

[247]

580 984 senesinde ferman olunan avarız cem'ine Muş nahiyesinin avarızını vermekte inad ve muhalefet etmesi ve ehl-i fesad olanların haklarından gelinmesine dair.

Ohri beğınin ademine virildi. Fî 18 RA sene 985 (5 Haziran 1577)

Ohri beği Sinân beğe hüküm ki:

Akçahisar kâdîsıyla mâ'an mektûb gönderüb 984 senesinde fermân olunan 'avâriz cem'ine mübâşeret olundukda yüz hânelü Muş nâhiyesi 'inâd ve muhâlefet üzre olub 'avârizların virmeyüb mâ-ta'zimden 'isyân ve tuğyân üzre oldukları mukarrer olub mâdem ki 'asâkir ile varub 'avârizları taleb olunmaya 'avârizları alınmak muhaldir deyû İskenderiye ve

Prizrin ve Dukagin sancakları beğlerine dahî mu'âvenet etme için ahkâm-ı şerîfe gönderilmek ricâsına 'arz etduğünüz ecilden **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda onat vechile mukayyed olub eğer nâhiye-i mezbûr 'âsîleri fermân olunan 'avâızların ve harâcların virmeğın 'inâd iderler ise müşârün-ileyhin beğlere mu'âvenet ideler deyû hükm-i şerîfim gönderilmiştir anlar külli haberleşüb bir yere cem' olub üzerlerine varub cibâlâ tahassün itdirmeyüb düz yire indirüb temekkün itdüresin düz yire inmeğın dahî 'inâd idüb 'avâızlar ve cizyelerin virmeyüb bir 'isyânlarına masar olub 'inâd ve muhâlefet iderlerse yayabâşı bâ'is-i fesâd olan müfsidler hüsn-i tedârükle ele getirüb haklarından gelesiz ki sâyir 'isyâna mûcib-i 'ibret olub ıslâh pezîr olmalarına bâ'is ve bâdî ola amma etfâl ve evlâtları esîr olduklarına rızâ-yı şerîfim yokdur ancak kabîleten fesâd olanların haklarından gelmekde dakîka fevt itmiyesin.

[247]

581 Mîrî nâzırın isyan edip avarızını ödememesi ve askerlerin hazır olup ehl-i fesadın hakkından gelinmesi için mu'avenet edilmesine dair.

Bu dâhî

İskenderiye beğine hüküm ki:

Ohri beği Sinân mektûb gönderüb mîrî nâzır 'isyân idüb fermân olunan 'avâızları virmeyüb 'asâkir ile üzerlerine varılmayınca ıslâh pezîr olmazlar deyû sizin mu'âvenet etmenüz 'arz etmeğın siz dahî sancağınız 'asâkiri ile ol cânibe hâzır ve nâzır olub sizden mu'âvenet talep olundukda varub ehl-i fesâdın hakkından gelmenüz emr idüb **buyûrdûm ki:**

Vârdukda bu bâbda her birinüz sancağınız 'asâkiriyle müretteb ve mükemmel düşmen yarağıyla hâzır ve âmâde olub ol cânibe göz ve kulak tutub anun gibi size haber ve adem gelüb mu'âvenet talep olundukda varub müşârün-ileyhe mülâki olub emr olunduğu üzre nâhiye-i mezbûr 'âsîlerinin yayabâşı müfsidler ele getirüb haklarından gelüb itâ'at ve inkiyâd itdürmek bâbında ikdâm ve ihtimâmınız zuhûra getüresin.

Bu dâhî

Bu dâhî

Bir sûreti:

Bir sûreti:

Dukagin beğine

Mezârîn beğine

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Yüzyıllar boyunca dünya siyasetinde yerini alan Osmanlı Devleti, kusursuz bir teşkilat yapısına sahip olmuştur. Osmanlı, teşkilat yapısını şekillendirirken Türk-İslam devlet geleneğini örnek almış olup ve tek çatı altından idare eden merkez teşkilat ise Divân-ı Hümâyun'dur.

Orhan Bey zamanından beri var olan bu divana padişahlar başkanlık etmiştir. Divanda alınan kararlar yazılarak kalıcı hale getirilmiştir. Bu bağlamda oluşan arşivin en önemli yapı taşı Mühimme Defterleri'dir. Mühimme Defterleri; Osmanlı devlet yapısı ve müesseselerinin incelenmesi bakımından ehemmiyet taşımaktadır. Padişah fermanlarının suretlerini ihtiva eden Mühimme Defterlerinde, pek çok tarihi olay ile Osmanlı Devleti'nin yabancı ülkelerle münasebetleri ve geniş bir alana hükmeden imparatorluğun etrafındaki sosyal, ekonomik, askeri, dini ve kültürel şartları hakkında önemli bilgiler taşımaktadır.

30 Numaralı Mühimme Defteri H.985 (M.1577) yılına ait olup geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Çalışmada defterin 128- 247. sayfalarının transkripsiyon ve değerlendirmesi yer almaktadır. Defterde eşkıyalık faaliyetleri ile ilgili hükümlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. XVI. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devletinin gücünü kaybetmeye başlamasıyla askeri, vergi ve toprak sisteminde bozulmalar başlamış, levend ve suhtelerin de ayaklanması sonucu kalabalık gruplar halinde teşekkül edecek olan eşkıyalık faaliyetleri baş göstermiştir. Yakalanan suçluların cezalandırılmasında emr-i şer'i şerifin uygulanması ön planda tutulmuştur. Eşkıyalık faaliyetleri karşısında çeşitli önlemler alınarak farklı yollara başvurulmuştur. Sıklıkla başvuru yapılan yöntemler arasında Kıbrıs ve Üsküp'e yapılan sürgünler göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra küreğe koşulma, tımarın alınması verilen diğer cezalar arasındadır.

İncelenen belgelerde Osmanlı Devleti'nin halkın her alanda rahat yaşam sürmesini amaçlayarak faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Reayayı korumak ve refahını sağlamak da yine devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca vakıflar aracılığıyla birçok imar ve bayındırlık hizmetinde bulunulmuştur. Dış tehlikelere karşı kale inşası ve tamiri de önemli yer kaplamaktadır. Tamir için liyakat sahibi mimarlar seçilip merkezden görevli tayin edilmiş ve yahut yerel yöneticiler görevlendirilmiştir. Bununla birlikte kaleleri güçlendirmek için asker sevkıyatı yapılmıştır. Halkın sıkıntı çekmesini önlemek amacıyla dönemin başkenti konumunda olan İstanbul'a et iâsesi sağlanıp defterler tutulmuştur.

Defterdeki hükümlerin muhatap makamlarına bakıldığında beylerbeyi ve kadılarla devletin daha çok muhatap olduğu görülmektedir. Bu iki görevli halk ve merkezi yönetim arasında köprü vazifesi görmüş, devletin taşradaki yürütme organı olmuşlardır.

Arşiv defter serileri içerisinde önemli noktada yer alan Mühimme Defterleri birçok araştırmacının ilgi alanı olmuştur. Osmanlı Devletinin siyasi, idari, iktisadi ve sosyal yapısı hakkında bilgiler ihtiva ettiğiinden dönemin aydınlatılmasında büyük önem arz etmektedir. Çalışmada yer alan belgelerin transkript edilip değerlendirilmesi bu amacı taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- 5 Numaralı Mühimme Defteri, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1994, s. IX.
- AFYONCU, Erhan, “Mevâcib”, *DİA*, C. XXIX, Ankara, 2004, s. 418-420.
- AHISHALI, Recep, “Divan-ı Hümâyûn Teşkilatı”, *Osmanlı-6(Teşkilat)*, (Edt. Güler Eren), Ankara, 1999.
- AKDAĞ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celali İsyancıları*, YKY, (2. Baskı), İstanbul, 2013.
- ALKAN, Mustafa, “Softa”, *DİA*, C. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 242-243.
- BARDAKOĞLU, Ali, “Eşkîya”, *DİA*, C. XI, İstanbul, 1995, s. 463-469.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Yayın Nu:108, İstanbul, 2010.
- ÇAKIR, İbrahim Ethem, *10 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1571), Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006.
- DAVİD, Géza, XVI. “Yüzyılda Osmanlı- Habsburg Mücadelesinin Bir Kaynağı Olarak Mühimme Defterleri” (çev: Özgür Kolçak), *Tarih Dergisi*, S. 53(2011/1), İstanbul, 2012, s. 306-307.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, (31. Baskı), Ankara, 2015.
- EMECEN, Feridun, “Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Miri, Ahkâm-ı Kuyud-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet”, *TALİD*, C. 3, S. 5, 2005, s. 108-125.
- GENÇ, Mehmet, “Mukâtaa”, *DİA*, C. XXXI, İstanbul, 2006, s. 129-130.
- GENÇ, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken, İstanbul, 2010.
- GÖKBİLGİN, Tayyip, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmî*, Enderun Kitapevi, İstanbul, 1992.
- GÖYÜNÇ, Nejat, “Defter”, *DİA*, C. IX, İstanbul, 1994, s. 88-90.
- GÜNAY, Ramazan, “Osmanlı Arşiv Kaynakları İçerisinde Ahkam Defterleri: Gelişim Seyri, Muhtevası ve Önemi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2013/1, Sayı:17, s. 11.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK, Ankara, 1995.
- İLGÜREL, Mücteba, “Eşkîya (Osmanlılarda Eşkîyalık Hareketleri)”, *DİA*, C. XI, İstanbul, 1995, s. 467-469.
- İLGÜREL, Mücteba, “Zirveden Dönüş: II. Selim’den III. Mehmed’e”, *Türkler*, C. IX, (Edt. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 643-646.
- İNALCIK, Halil, “Tımar”, *DİA*, C. XXXXI, İstanbul, 2012, s. 171-173.
- İNALCIK, Halil, “Adâletnâme”, *DİA*, C. I, İstanbul, 1988, s. 346-347.
- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, C. I, (Çev. Halil Berktaş), Eren, İstanbul, 2004.

- İNALCIK, Halil, *Osmanlıda Devlet Hukuk Adalet*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- İZGİ, Şuayip, *32 Numaralı Mühimme Defteri (986/1578), Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2006.
- KARABABA, Meltem, *50 Numaralı mühimme Defteri (991-993/1583-1585), Değerlendirme Transkripsiyonu*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2004.
- KARATAŞ, Osman, *3 Numaralı Mühimme Zeyli Rebiülevvel-Cemâziyelevvel 984/ Haziran – Ağustos 1576 (s.176-351)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- KILIÇ, Mustafa, “Osmanlı Tarih Araştırmalarında Mühimme Defterlerinin Yeri ve 107 Numaralı Mühimme Defteri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. VII/2, Sivas 2003, s. 249-260.
- KOÇ, Yunus, “XVI. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı İmparatorluğu’nda Suhte Olayları”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2013/Bahar(18), s. 147-159.
- KÜTÜKOĞLU, Bekir, “Murad III.”, *DİA*, C. XXXI, İstanbul, 1996, s. 172-176.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, 1994, s.100-116.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Ferman”, *DİA*, XII, s. 400-406.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S.. “Mühimme Defterleri”, *DİA*, C. XXXI, İstanbul, 2006, s. 520-523.
- MUMCU, Ahmet, “Divan-ı Hümâyûn”, *DİA*, C. IX, İstanbul, 1994, s. 430-433.
- MUMCU, Ahmet, *Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun*, Birey Toplum Yayınları (ikinci Baskı), Ankara, 1986.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü-I*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.
- SAMİ, Şemseddin, *Kâmus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.
- SERTOĞLU, Midhat, *Osmanlı Tarih Lugatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986.
- SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay. No:21, Ankara, 2006.
- TABAKOĞLU, Ahmet, “Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi”, *Türkler*, C. X, (Edt. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 680-686.
- TABAKOĞLU, Ahmet, “Osmanlı Döneminde İstanbul’un İâşesi”, *II. Uluslararası Osmanlı İstanbul’u Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul, 2014, s. 99-105.
- TEMELKURAN, Tevfik, “Divan-ı Hümâyun Mühimme Kalemi”, *TED*, S. 6, s. 160-168.
- TÜRKHAN, Mehmed Said, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul’un Et İâşesinin Temini: Hassa Kasabbaşılık Kurumu*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.
- UZUN, Ahmet, “Osmanlı’da Şehir Ekonomisi ve İâşe”, *TALİD*, C. 3, S. 6, 2005, s. 212-236.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, I. C. 5. Baskı, TTK, Ankara, 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. III, TTK, Ankara, 2011.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. III/I, TTK, Ankara, 1998.

ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarihi Sözlüğü*, Paradigma, İstanbul, 2011.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, “Vakıf”, *DİA*, C. XXXXII, İstanbul, 2012, s. 479-480.

YILMAZ, Savaş, “III. Murat Döneminde Eşkîya Suhtelerle Müzakere Üzerine Bir Değerlendirme”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XLV, 2018/2, s. 65-75.

YILMAZ, Savaş, “III. Murat Döneminde Yaşanan Malî Buhranların Toplumsal Suçlar Üzerindeki Etkileri”, *KARE-Uluslararası Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2019,S. 6, s. 63-75.

EKLER

T.C.
BAS

T.C. BAS

مجلسه در روز شنبه ۱۲۵۴
۱۲۵۴

تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال

مجلسه در روز شنبه

تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال

مجلسه در روز شنبه ۱۲۵۴
۱۲۵۴

تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال

مجلسه در روز شنبه

تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال

مجلسه در روز شنبه ۱۲۵۴
۱۲۵۴

تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال
تعمیر و ترمیم بناهای دولتی و غیر دولتی در این سال

A.DVN.MHM.d 030

بروین

مردی چون کجا که کجا... خانه نادران...
در آن وقت که در آن زمان...
سوی او...
مردی...
از آن...
بروین

بروین

مردی چون کجا که کجا...
در آن وقت که در آن زمان...
سوی او...
مردی...
از آن...
بروین

بروین

مردی چون کجا که کجا...
در آن وقت که در آن زمان...
سوی او...
مردی...
از آن...
بروین

بروین

مردی چون کجا که کجا...
در آن وقت که در آن زمان...
سوی او...
مردی...
از آن...
بروین

مردی چون کجا که کجا...
در آن وقت که در آن زمان...
سوی او...
مردی...
از آن...
بروین

